

ס פ ר
שאלות ותשובות
משנת יעקב

ח ל ק ד

אשר חנני השי"ת להשיב לשואלי דבר, ולחדש בכמה
מקצועות בענינים הנוגעים לארבעה חלקי שולחן ערוך

יעקב סג"ל לעבאוויטש

מלמדים רב בקאפוש יצ"ו

הוצאת רב דביהמ"ד גבעת פנחס
פ"ה ברוקלין יצ"ו

Address
CONGREGATION GIVAS PINCHUS
542 Bedford Avenue
Brooklyn, N. Y.

נדפס בארץ ישראל
Printed in Israel
בדפוס „העברי“ ירושלים

מאת האז גאון מובהק וכביר המפורסם בחיבוריו היקרים
ראב"ד מקנודש דעיה"ק ירושלם תובב"א

[נרפס במשנת יעקב שו"ת ח"א — ועל אד"ח ח"ב]

פנחס בהגר"י ז"ל עפשטיין

ראב"ד

מח"ס מנ"ח על מס' סוטה, מנ"ב, או"ת, ועוד
בעיה"ק ירושלם תובב"א

הן כאשר הובא לפני מאת אנשים גדולים וטובים... את ספרא רבא
משנתו של גאון יעקב לשים עיני עליו, ה"ה כל חלק ב' „משנת יעקב“
כולל הערות וחדושים על כל חלק או"ח והמפורשים, וכמה סימנים מספר
„משנת יעקב“ חלק א', שאלות ותשובות להלכה ולמעשה מאת כבוד
חרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה וכו' כקש"ת רבי יעקב סג"ל לעבאוויטש
שליט"א, ועיינתי ברוב תורת ההערות וההגהות והחדושים על או"ח.
ומצאתי בהם דברים של טעם בחריפות ובקיאות וידיעות המתאימים לעורר
ולהתעניין בכל הענינים המדברים באור"ח ומג"א ומפורשים, וראויין להעלותן
על הדפוס ולהפיצם בין הלומדים והבע"ב המבינים ויעלה משנתו לרצון
לפני אדון כל למשנה ברורה וצלולה ולהתעסק בהם ולעיין בכל
מקום שהרגיש כבוד הג' המחבר ויהנו ממנו. וכן משאר החדושים
הנדפסים, שמרוב טרדות וחולשתי לא הספיק לי העת להתלמד ולעיין היטב.

והנני ברגשי כבוד וברכה מרובה והצלחה, ויהא רעווא דיימא מלתא
דתתקבל בחן ובחסד, ומברכו בכל ברכאן דאורייתא.

פה עיה"ק ירושלם תובב"א י"ב לחודש טבת, שנת תשכ"ז, מוצאי שביעית.

פנחס עפשטיין

ראב"ד פעיה"ק ירושת"י

דברים אחדים מאת הגאון המחבר שליט"א

בעזה"ש"ת

הן כבר מלתי אמורה בקול שבח ותודה להשי"ת על כל הטובות אשר
נמלני, בשני חלקים הראשונים של ספרי — משנת יעקב — שנדפסו בשנת
תשכ"ז לפ"ק.

ועתה אקסיף להודות להשי"ת שוכיית לראות בהופעת עוד שני חלקי
משנת יעקב חלק ג' — [על יורה דעה, אהע"ז, חו"מ, ומהדו"ת על או"ח —
וחלק ד' — שו"ת מהדורא תניינא] ברוך הטוב והמטיב ית"ש.

ואחזיקנא טיבותא לבני — וחתניי הרבנים הגדולים שליט"א שלעת
זקנתי ב"ה לקחו על עצמם הפצת ספריי לטובה.

ועוד אזכור לטובה נשמת זוגתי הרבנית הצי המשכלת טובת הלב
מרת לאה [בת הרכ המופלג החסיד מו"ה צבי אלימלך הי"ד וזוגתו מרת
שרה רבקה הי"ד] בת גדולים הגאון רבי עקיבא בעל משנת דרבי עקיבא
אבריק פרעסבורג זצ"ל והגאון רבי אברהם ברוידא זי"ע, שנפטרה ביום
כ" טבת אשר רבות עזרה שיצאו ספריי לאורה, וגודל חלקה בהנהגת הבית
ברוב חכמתה באופן שאוכל לישב על התורה. תהי מנוחתה כבוד, ותנצבה"ח.
והנני חותם בתפלה שהשי"ת ימלא כל משאלותי לטובה, אבי"ר.

בחדש שבט תשל"ז לפ"ק

המחבר

משנת יעקב

חלק ג

סימן א

הוא, אבל כלי הוה, דהנקב הוא לצורך הכלי כמובן
א"כ דינו כמו פשוטי כלי מתכות דמק"ט מה"ת, והדבר
מפורש בסוף פ"ב דביצה דכברה שברח"ם טמא משום
כלי כברה ופרש"י משום ארוג טמא מדרבנן [ולכאורה
צ"ע דטומאה דרבנן בלא"ה איכא משום פשוטי כלי
עץ דטמא מדרבנן ולמה לו לומר משום כלי ארוג
וי"ל פשוטי כלי עץ כזה דמשמש רק לכלי ולא לאדם
אינו מק"ט כלל כמבואר ברמב"ם פ"ד מה' כלים ע"כ
אמר משום ארוג ושלנו שהוא של מתכות, טמא משום
פשוטי כלי מתכות, ועיי"ש בתוי"ט].

הרי, דכברה ממתכות דג"כ נעשה לשמש כך,
ואפ"ה רק משום פשוטי כלי מתכות טמא אם כי יש
לו גם דפנות [כמבואר בתוי"ט] מ"מ כיון שאין מקבל
לא הוי כלי קיבול רק פשוטי, ולכן בחרס ועץ כה"ג
טהור [כגון משפך וכה"ג] דחזינן דרק משום ארוג
טמא לרש"י, ולתוס' מיירי בכברה המקבל הסובין
עיי"ב, ואי הוי טמא כלי מנוקב משום שנעשה לשמש
כך, הו"ל לרש"י ותוס' לומר זה הטעם יען דנעשה
לשמש כך ומטעם זה היה טמא מה"ת, ולא הוי צריך
לרש"י לומר משום גזירה, אע"כ דלא מהני סברא
זה דנעשה לשמש כך דנטמא אותו משום זה, רק
פשוט במתכות טמא דלא גרע מפשוטי כלי מתכות
א"כ גם כאן הווי"ע טמא משום פשוטי כ"מ.

ואפילו אי יהיבנא להגאון מבאניהאד זצ"ל
[בקונטרס גחלי מים סק"ט] דהווי"ע הוא טמא משום
כלי קיבול מ"מ לא נפסל המים העוברים עליו משום
שאובין כמבואר בסי' ר"א סעיף ל"ח המניח שק או
קופה תחת הצינור לא נפסלו המים הנמשכים והיינו
אפי' עשה כל המקוה על ידיהם כמבואר שם בש"ך,
ושק וקופה ג"כ ניתנו שם לסנן המים כמבואר בתפא"י
פ"ד דמקואות והם מק"ט, ואפ"ה לא נפסלו המים משום
שאובין יען דמלאין נקבין שאין מקבלין את המים

בעוה"י ב' לסי' המשפטים תר"ץ לפ"ק פה קאפי"ש תע"א.

החזו"ש וכת"ס לכבוד אלופי גיטי אהובי
הרב הגאון החזו"ב בהד"ת בתורה וחסידות
לו עשר ידות וכו' כש"ה
נוו"ה חיים יודא סג"ל דייטש שליט"א
דומ"ץ דק"ק מאקאווע יע"א וכאל"ש

אחדשת"ה הנני להודיע כי מכתבו היקר לנכון
הגיעני, ובאתי להשתעשע בדבריו היקרים.

(א) **מש"כ** לענין מקוה הנעשה מארטעזישע בריננע
עצהיו"ט, רק שיש שם כלי זייער שדרך שם יסננו
המים אם יש חשש שאובין, כי בשו"ת פרי השדה ח"ד
סי' קט, אוסר מקוה כזה, משום שע"י הכלי הנ"ל נעשה
שאובין דהוה כמו כלי קיבול, והביא רא"י מכלים פ"ב
דטיטרוס שיש בו נקבים קטנים אפ"ה הוי כלי ומקבל
טומאה ע"כ, ומעכ"ת פיקפק על הרא"י הנ"ל, דשם
הטעם דאם משימין אצבע עליו מקבל המים.

הנה כלי הזייער בודאי מקבל טומאה אך לא
כפרי השדה הנ"ל משום צד דמיון כלי טיטרוס, וכמו
שדחה כ"ת נ"י באמת, עכ"פ מקבל אם נותן אצבע עליו,
או כמ"ש הרמב"ם פ"ח ה"ו מכלים דהוי עשוי לקבל,
שמים מתכנסין לצדדין [ועיין תפא"י בהלכתא גבירתא
שם מ"ב, דכלי מנוקב שדרך תשמישו בכך מק"ט
כמו משפך וטיטרוס, עיי"ש, וצ"ע דבשניהם יש טעם
למה מקבל טומאה] אך כ"ז שייך בכלי חרס דאינו
מקבל טומאה, אבל כלי מתכות כמו ארטעזישע זייער
הלא מפורש במתני' סוף פ"ד דכלים מסננת של חרדל
מק"ט רק כשנשבר אינו מק"ט עיי"ש והוא מוסכם
להלכה.

אבל לענ"ד לאו מכח דהוי כלי קיבול מק"ט
במתכות, רק מכח פשוטי כלי מתכות, דיען שניקב
הוה כמו פשוטי כלי דהא אין לו קיבול דהא מנוקב

בערוגת הבושם יו"ד סי' ר"ה ברצפת אבנים שיש שם נקבים שתמה מרן על מי שמטפל בזה, ובאמת הוא הגאון מטארנא בתשובות אמרי יושר ח"א סי' צ"ט שדן במקוה כה"ג שרצה חכ"א לפסול אותה והאריך שם להכשיר לאחר שיסתמו הנקבים והחכם הנ"ל רצה לומר דלא מהני הסתימה, אבל בלי סתימה יש חשש אפילו בכלי אבנים עיי"ש.

ג) מ"ש"כ מעכ"ת לפשוט ספיקו של ספר כמו השחר [אות כ' סי"ז] אם מותר להוציא מבית לחצר שאינו מעורבת למעלה מ"ט, והספק הוא, אי נימא דדינו כרה"י דעולה עד לרקיע וא"כ אסור להוציא גם למעלה מ"ט, אבל אי נימא דיען דאינו מעורבת ואסור להוציא מדרבנן דינו ככרמלית א"כ למעלה מ"ט הוה מקום פטור, ואז מותר מבית לחצר שא"מ למעלה מ"ט, זה כוונת הספר כמו השחר, והעלה כ"ת לפשוט ממג"א סי' שנ"ה סק"א דב' ספינות של ב' בני אדם שלא עירבו מותר להוציא למעלה מ"ט למ"ד דמותר להחליף ברשויות דרבנן ועכ"פ בנח למעלה מ"ט מותר, ועפ"י יש תקנה בהוצאת תינוק דרך חצר שא"מ, והעלה כן לדינא, ואני שמעתי ולא זכיתי להבין הכי מיירי מג"א שם דהמקום פטור הוא למעלה מ"ט בהספינה שהוא החצר שא"מ דאו הי' נפשט שפיר ספק של כמו השחר, אבל המג"א קאי שהמקום פטור הוא למעלה מ"ט בהאור שבין הספינות זה הוא מקום פטור ממש דגם בכרמלית למעלה מ"ט הוא מקום פטור, וע"כ מותר להחליף מספינה לספינה דרך האור למעלה מ"ט בלא עירוב למ"ד דמותר להחליף ברשויות דרבנן, אבל לא נמצא במג"א שיאמר על הספינה שא"מ למעלה מ"ט הוא מקום פטור, וא"כ לא נפשט הספק אם מותר להוציא מבית לחצר שא"מ למעלה מ"ט דשמא נימא ב' רה"י עולה עד לרקיע ולא מקום פטור הוא כן הוא לפענ"ד ואבקש מאהובי גיסי שיעיין בדבר זה אם אין הפי' כדבריי.

ולענ"ד לענין ספק הנ"ל לומר דאסור מבית לחצר שא"מ אפילו למעלה מ"ט דברשות היחיד אין חילוק למעלה מ"ט או למטה וכיון דאסרו חכמים להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד לא חילקו היאך מוציא אי למעלה או למטה מ"ט ועיי' שבת דק"ל ע"ב דאיתיהו מהאי רישא להאי רישא ופי' רש"י שהי' התינוק בבית א' שבראש המבוי ואימל בבית

וא"כ הויער הוא כ"ש להקל מדין זה של שק וקופה דהא הם ניתנו שם לסנן המים והם מק"ט, ואפ"ה יען שאין המים עומד ל"ה שאובין, וכן הוא לגבי כלי הויער אם כי הוא מק"ט, מ"מ כיון שהמים אין עומדין בתוכו ל"ה כלי לענין שאובין, דשאובין לא תליא בקבלת טומאה, דיש כלים שאמק"ט ואפ"ה פוסלין משום שאובה, ויש כלים שמק"ט [כמו שק וקופה ומסננת של חרדל וכברה וזייער] ובכ"ז שאובין אינם עושים, יען דהמים אינו עומד בתוכן והוא לפענ"ד פשוט, ומכש"כ אם נימא דהזייער אינו טמא משום כלי קיבול רק מצד פשוטי כלי מתכות בודאי אין שום סברא לפסול המים העוברים בו, משום שאובין.

והנה י"ל עוד, דאפשר דמשו"ה הוה הזייער כלי קיבול יען דרוצה שיקבצו שם הפסולת והצרורות שלא יעברו עם המים ומשו"ה שפיר יש לקרא על הזייער שם כלי קיבול כמש"כ תוס' בביצה הנ"ל דיען דהכברה מעכב הסובין הוה כלי קיבול וכמו החוטט בצינור לקבל צרורות אם כי אין כונתו לקבל הדבר רק כדי שלא ילך הלאה, הוה כלי קיבול אבל כ"ז אין נ"מ לענין שאובין, דכיון שהמים זבין משם ל"ה כלי לענין שאובין, וכמבואר לעיל.

והנה לטהר את הזייער גלענ"ד דאם נעשה מג' נקבים נקב א' הוא טהור כמו במסננת של חרדל [סוף פי"ד דכלים ורמב"ם פי"א דכלים] כן ג"כ לענין זייער הנ"ל וכן כברה של מתכות דסוף פ"ב דביצה, דאו אין יכול עוד לסנן, דהפסולת עובר בו, כן ה"נ בנ"ד, וא"כ בטל ממנו שם כלי.

ועיי' תוספתא המובא בר"ש סוף פי"ד דכלים דאם נפרצו ב' נקבים מחלוקות ב"ש וב"ה, וב"ה מטהרין בב' נקבים, וצ"ע למה לא פסק הרמב"ם כתוספתא זו לטהר בב' נקבים שנעשו אחד אם כי במתני' נקט ג' זה הוא אליבא דכו"ע אבל להלכה גם בב' סגי אליבא דב"ה, וכנ"ל.

ועכ"פ בג' נקבים דאו בטל ממנו שם כלי לענין טומאה ומים בלא"ה לא מקבל אם כן אין שום חשש עוד, אבל לענ"ד בלא"ה אינו פוסל משום שאובין כמו שק וקופה, ואי"ה אקיים דברי גיסי שליט"א לשאול זה לגדול א' בל"נ.

ב) ואגב אכתוב מה שיש להעיר לענ"ד מש"כ

ד"א ע"י זריקה [עין מהרש"א שם] דהא א"א להעביר מימין לשמאל ד"א בלא זריקה וע"י זריקה פשוט דמודה בן עזאי כמפורש בשבת דף ו' ע"א, דק הירושלמי מקשה במעביר ממש בלא זורק כלל היכי משכחת לה וע"כ הוצרך לתרץ בקופץ.

(ו) ומענין לענין באותו ענין מ"ש מעכ"ת באגרת הקודם לתמוה על החת"ס בחידושי שבת דף צ"ז שכתב מדלא תירצו תוס' בסוכה דף מ"ב דמשו"ה נקט שמא יעבירו ולא משום הוצאה יען דמרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים ליכא הוצאה רק אם העביר ד' אמות ברשות הרבים ע"כ נקט מעביר ד"א ברשות הרבים. ומדלא תירצו כן ע"כ לא סברו תוס' בסוכה כתוס' ערובין. ותירוצו זה כתב ג"כ בחידושי רעק"א על מס' ר"ה ד"ל ותשו' בי"צ או"ח סס"ג, והוקשה כ"ת אדרבה עכ"ח תוס' בסוכה בתירוצו א' סברו דחייב משום מעביר דאל"כ לא א"ש מש"כ וצ"י תורעק"א שבת אות קכ"ב — לענ"ד אין הכרח דרעק"א מפרש כן תוס' סוכה, דבסוכה פירש משום דיעמוד לפוש ולא משום דהוא חייב מצד מעביר ד"א דא"כ הוא מתרץ תוס' כתירוצו חת"ס ורעק"א ובית יצחק הנ"ל — רק הביא תוס' ערובין לא סברו כתוס' סוכה.

ודרך אגב הנני מעורר שמרש"י ותוס' סוכה הנ"ל דנקטו קרפף בין כרמלית לגינה דל"ה רה"י להתחייב אם הוציא מהן לרה"ר נראה דסברו דאם כי קרפף הוא מוקף במחיצות מ"מ כיון דלא הוקף לדירה ל"ה רה"י לענין טילטול להתחייב המוציא ממנו לרה"ר כמש"כ רש"י שבת דף פ' ע"א ודף צ"ט ע"ב וכבר העיר ע"ז החת"ס שבת דף צ"ט וחידוש שלא הביא מכאן ג"כ דמוכח דגם תוס' סברי כן, ובאמת דבר זה הוא חידוש גדול דלא יאה רה"י מה"ת להתחייב כיון דיש לו מחיצות אפי' אין דר בה, וראיתי לאחרונים שהק' ע"ז כבר ומצאתי בתו"ש סי' שס"ו סק"ח העיר בזה עיי"ש, ועיין רש"י שבת ד"ז ע"א מפורש ברש"י להיפך דהוה רה"י לענין חיוב וצ"ע.

(ז) ואכתוב במה שנשאלתי שהביאו תרגומות לשהוט וראה השו"ב שנקרע העור על הצואר וכשהובא לפני אמרתי דיכול לשחטו יען שנגד הסימנים לא ה' נקרע רק הופק ה' בחוץ ובדקתי הסימנים ולא ה' בהם דלדול והכשרתי יען שה' לעני

שבראש האחר והפליא המהרש"א שם היאך הביאו מהבית ודחק שמיירי שה' התינוק והאיזמל בהחצר עיי"ש שוה דוחק ואי נימא כמ"ש כ"ת א"כ יש לומר דמיירי דהביאו האיזמל מהבית למעלה מ"ט להמבוי ואז מותו לטלטל בכל המבוי כיון שבא בהיתר ואח"כ יניחו אותו ג"כ למעלה מ"ט ויכניסו אותו בתוך הבית שהתינוק שם דמותו להחליף גם פעם אחרת אלא ע"כ דלמעלה מ"ט בחצר שא"מ אינו רשות אחר.

וזה הרבה שנים עוד בימי בחרותי אמרתי על קושית מהרש"א ע"פ שה' שאלה למעשה, שה' אז בענין חצר שא"מ ואמרתי דאם בהשמ"ש ה' הכלי בחצר או אפילו הכניסו אח"כ הכלי בבית מ"מ דין כלים ששבתו בחצר עליו כיון שה' בהשמ"ש כשנכנס שבת בחצר. א"כ מותר אח"כ בשבת להוציאו מחצר לחצר בלא עירוב עיין פיהמ"ש עירובין רפ"ט שדייק כשנכנס שבת, וא"כ יש לומר בפירוש רש"י הנ"ל דרק ביהשמ"ש ה' בחצר ואח"כ הכניסו בבית ואפ"ה דין כלים ששבתו בחצר עליהן ולא עיינתי עוד אם הוא מוסכם להלכה.

ומה שהעיר כ"ת שליט"א אדברי רש"י שבת דף צ"ב עמוד א' שהקשה אדר"א דאמר המוציא משאוי למעלה מ"ט חייב הא לקמן אמרינן הזורק למעלה מ"ט כזורק באויר ופטור והוצרך לתרץ דשאני זורק זווקא דכן הוא אבל מעביר ילפינן ממשכן דחייב למעלה מ"ט. והקשה כ"ת מאי קשיא הא לקמן מיירי בנח למעלה מ"ט ובכה"ג גם במעביר פטור כמ"ש תוס' עירובין דף ל"ג ורק בנח למטה מ"ט חייב א"כ מה חילוק בין זורק למעביר, והוא קושיא אלימא, אבל אני איני יודע למה לא יתרץ דסובר רש"י ז"ל כשיטת הריטב"א ערובין דף ל"ג שהביא כ"ת בעצמו שכתב דבמעביר שהחפץ בידו ל"ש מקום פטור רק בזורק שאין החפץ בידו וא"כ לפי שיטה זו נאמת במעביר חייב אפילו לא הניח החפץ בארץ רק נשאר בידו דהנחת גופו לפוש כהנחת חפץ דמי וזה כוונת רש"י ז"ל בקושייתו דלא חילק בין זורק למעביר. (ח) ומה שהקשה לפר"ח בתוס' שבת וערובין דהעבירו דרך עליו היינו שעומד במקומו ומוציא מימיו לשמאלו וחייב א"כ משכחת לבן עזאי כה"ג ומה הוקשה לירושלמי — ולענ"ד לא קשה דהא כתבו תוס' בערובין דף צ"ח דלפר"ח מיירי רבא במשלים

בדבר חשוב אם כי הוא חזק מ"מ אין כאן חשש יצאו בני מעים שאפי' בבנמעי' ממש כמה פוסקים מכשירים כשנשחט בעודן בחוק, כ"ש זפק דלא הוה בכלל בנמע"י לענין החזקת דם, וגם כאן ל"ה בכלל, ומש"כ בדר"ת סימן מ"ו סק"ל בשם בית שלמה ח"ב סי' צ"ג דיש חשש דנעשה אנצינדען יש לומר דרק באבר שנקב משהו פוסל שייך זה אבל לא בזפק. בפרט בדקתי ולא הי' משונה משאר זפקים מיהו פרכוס הצרכתי כמש"כ בדעת לענין יצאו בנמע"י.

ח) הנה ראיתי בת' פרי השדה ח"ג סי' ק"ב שכתב דבאמצע פסד"ז מותר לומר בריך שמי' בשעת הוצאת ס"ת עיי"ש ראיותיו ולענ"ד דאין לומר וכן המנהג דהא בהוב"ש דנוכר בשו"ע לאומרו ואפ"ה מדלא נזכר בגמ' אין מפסיקין לאומרו באמצע פסד"ז כמבואר במג"א סי' קכ"ד ואחרונים וכן המנהג, כ"ש בריך שמי' דלא נזכר לומר אפי' במחבר כידוע ואינו מנהג קדום כמו ברהוב"ש בודאי אין מפסיקין בפסד"ז לאומרו — ומש"כ דשייך בזה מפני הכבוד דהוה כמו משוב מפני הכבוד לענ"ד לפי שהעלו אחרונים בסי'

ס"ו דלא כמג"א רק כבכור שור שפסק דאם עוסק בשבת אחד של מקום לא יפסיק בשכיל שבח אחר של מקום ול"ש מפני הכבוד א"כ הבא נבי' כיון דעוסק בפסד"ז דהם שבח גדול למה יפסיק לברוך שמי', ומה שהביא מפמ"ג דתחנונים חמורים מפסד"ז והוא רחום חמיר יותר מתחנונים וכיון דמבואר בסי' יסוה"ע לומר בריך שמי' באמצע והוא רחום א"כ כש"כ באמצע פסד"ז עיי"ש צ"ע דתחנונים דחמיר מפסד"ז הוא תחנונים קודם שעקר רגליו כמבואר סי' ס"ו ס"ג ובבה"ט. ובתחנונים אלו מיירי דינו של פרמ"ג, אבל לא לגבי והוא רחום, ואדרבה מבואר בשעת סי' קל"א דגם באמצע נפ"א אומר כל דבר שבקדושה, משמע דגם בהוב"ש וא"כ גם נפ"א קיל מפסד"ז כ"ש והוא רחום דקיל מפסד"ז, וא"כ אין רא' מוה"א רחום שגם בפסד"ז מפסיקין לברוך שמי', וע"כ לענ"ד אין מפסיקין דלא עדיף מבהוב"ש.

ובזה אחתום בדשה"ט ושת"ה בלונ"ח גיסו ידידו יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ב

שוכט"ס לכבוד ידידי הגאון המפורסם

בניש"ק וכו' כש"ת

מו"ה שלוי יחזקאל שרגא רובין ה"ש שליט"א הרב מציעשניוב, וכאל"ש.

אחדשת"ה, הגיעני תשובתו ערוכה וסדורה,

בענין ביעור צפרנים שמגלחין בעש"ק, שאין מקום מרוח כאן לשורפם, אם יותר נכון ליתנם בבה"כ וישטפו במים ויתבערו שם, או לאספם ולגונזם ולאחר הרבה שבועות יעשה להם מדורה, אבל אפשר שבאורך הזמן יתפור מהם הרבה.

אהובי, הנה גם אני דר באמעריקא ומגלח צפרנים בכל עש"ק ושורפם על הגאז, או בתוך האויל בורנער ולא ראיתי בזה שום מיאוס וטרחא יתירה. ואיידי אעורר במה שהמנהג ללוש בבית חלות על ש"ק, ומה יעשו עם החלה שהפרישו — ולומר שיאספו את החלות הרבה שבועות ואח"כ יעשו מדורה, יש לעיין כיון שהבצק נסרח ואינו ראוי אפי' לאכילת

כלבים לא קיים מצות שריפה שביו"ד סס"י שכ"ב, דכמו דלא קיים מצות נתינה לכהן בחלה היבשה והסרוחה דלא הוה נתינה, כן מצות שריפה לא קיים בחלוז כזה, וקרא נאמר את משמרת תרומותי, א' תרומה מהורה וא' תרומה טמאה דלשריפה; עיין שבת דף כ"ה ע"א, ובכמה דוכתין ולומר יען דחלת חו"ל בכל שהו כמש"כ רמב"ם פ"ה מתרומות ת"ה, על כן יוכל לשרוף אפי' נפסל מאכילת כלב, כמש"כ מהרש"ל שבועות דף כ"ג, דלר"ש דמחייב בכל שהוא גם שלכה"נ אסור, נראה דבמצוה אפי' נימא דיוצא בחצי שיעור אבל בשלכה"נ בפרט כשנפסל מאכילת כלב בודאי אין שום מצוה, עיין מל"מ פ"ה מיסוה"ת, ועיין ספר פתחא זוטא על ה' חלה סימן שכ"ב סק"ג, דלשריפה צריך כזית אפי' נימא דבאכילה מקיים בכ"ש, א"כ לשריפה בודאי צריך שיהא ראוי לאכילה כמו שצריך כזית לשריפה.

והנה שמעתי בשם רב גדול א' ז"ל, דהורה לזרוק החלה שהפריש לגארביטש יען שכל הגארביטש

נשרף אח"כ, ול"נ בודאי נכון יותר לשרוף באויל בורנער לקיים מצות שריפה, אבל לזרוק בגארביטש אפילו אם הוא כך שנשרף מ"מ שוהה לפעמים כמה מעל"ע בהכלי עם כמה טנופת, ודבר שברך עלי' בשעת הפרשה בזיון גדול הוא לזרוק אותה במקום מטונף, ואפשר דעדיף בכה"ג להשליכו לנהר אם יש לפניו, דדעת רש"י שבת דף כ"ה הנ"ל דשריפה הוא מצד תקלה, וכתב הרע"ב סוף תמורה, דהנשרפין לא יקברו דלמא חפר אינש ומשכח להו, ובהגרעק"א הקשה על הרע"ב כמו תוס' על רש"י בשבת, אמנם שם קאי על שריפת תרומה וחלה בא"י שהוא מה"ת, אבל חלה דידן בחו"ל שהוא מדרבנן אפשר במקום דא"א לשורפו רק לזרוק לגארביטש עדיף לקבור או לזרוק לנהר דבאו"ה כלל כ"א והובא בחק יעקב סי' תמ"ה סק"ב, כ' להשליך בשר בחלב לנהר דהוה כנשרף, אמת דבבשר בחלב הוא מנקברין, אבל הל' חו"ל דא"א לשרוף י"ל לענ"ד דיוכל לזרוק לנהר.

ו'בחיותי בזה בענין ביעור בדברים שאמר בהן שריפה ראיתי חוות קשה אשר הוא בעיני פלא לא אוכל הבין, באבני מילואים תשובה י"ט, בענין ביעור חמץ אם בשריפה או שאר ביעור, בסוף התשובה, ליישב קושית תוס' סוף תמורה בהא דחשיב שם דין הנקברין בשר בחלב, ונשרפין ערלה וכה"כ, הקשו דלא חשב נמי חמץ בפסח אי כר"י בין הנשרפין אי כחכמים בין הנקברין עיי"ש, ופלא דקושית תוס' כזה לא נמצא בשום מקום, וגם אי אפשר להקשות קושיא זו דהא מפורש במתניתן דחשיב חמץ בפסח בין הנשרפין.

ואגב אזכיר שמנהגי עוד בימי בחרותי בשריפת חמץ בע"פ כנהוג לאחר שנעשה אפר, קברתי את האפר כמ"ש מג"א בשם מהרי"ל סי' תמ"ה ססק"א, ורבים אמרו לי כי כוונת מהרי"ל רק בשרף לאחר זמן איסור חמץ ולא כמנהגינו ששורפין קודם זמן איסור הנאה, אבל עיינתי במהרי"ל, וראיתי שכ' המבעיר חמץ לאחר שש שעות יזהר שלא ליהנות מן הגחלים והאפר, וצריך לגנוז ככל איסור הנאה, וגם קודם שיש דעדין שעת היתר יש, איתא בתוספות לגנוז משום גזירה, א"כ מפורש במהרי"ל דקובר הפחמין והאפר גם השורף קודם איסורו משום גזירה, ולפי"ז עשיתי כדברי מהרי"ל לקבור קודם זמן איסור, ופליאה בעיני

שלא ראיתי באחרונים שיעתיקו דברי מג"א בשם מהרי"ל, ושמעתי שאין נוהגין לקבור הפחמין והאפר כששורפין קודם זמן איסור, וכבר הזכרתי מזה בספרי משנת יעקב ח"א בסי' צ"ו לחתני הרב הה"ג שליט"א. הדרן לדידן בשאלתו לענין הצפרנים דהדר"ג שליט"א הראה בקיאות, האם קיים קוברן צדיק במה שיטיל אותן לבה"כ וילכו לנהר, ויש לעורר מדברי רגמ"ה סוף תמורה ר' יהודא אומר אם יטילנה לאמה וכתב וזו הוא קבורתן מפורש דמה שבא לנחל קדרון הוה קבורה, וכן הוא במלאכת שלמה על משניות שם ולשון רגמ"ה יקבר כשאר נקברין, וגם רש"י שכ' אידי דעוף רך מתמקמק ואינו עומד בקילוח המים, אם כי בעוף יש עצמות וקשין יותר מצפרנים כש"כ בצפרנים דהוה קבורה.

אבל ברש"י פסחים דף כ"ה ע"א ד"ה ואתה אומר בקבורה, כתב אאשם תלוי קאי קאמר ר"י יקבר, נראה דדייק רק אאשם תלוי ולא אחטאת העוף דשם לא נאמר קבורה רק יטילנה לאמה משמע דזה ל"ה קבורה, אבל באו"ח כלל כ"א הובא בחק יעקב סי' תמ"ה סק"ב כ' נוהגין לשפוך תבשיל של בב"ח בבה"כ ויהי קבורתו, או לנהר דהוה כנשרף, א"כ עדיף מקבורה דהוה כנשרף, וכיון דבאיסור הנאה מה"ת מותר לבער ע"י הטלה לנהר גם בצפרנים מותר דהוה קבורה או אפילו שריפה, א"כ עדיף להטיל הצפרנים אם א"א לשרוף ממש אלא בתוך הנהר או בה"כ מלהכניס כמה שבועות את הצפרנים ולשורפם אח"כ דבוה ודאי זריזות עדיף ממצוה מהמובחר שיוכלו להתאבד ויבא לסכנת חו"ל דידרסו עליהם.

וחידושי לי ששמעתי שגם נשים צדקניות מחתכין צפרני ידיהם ורגליהם באמבטי שלהם וסומכין שהמים ישטפו אותן והם עצמם דורסים עליהם, וכבר עורר על זה בספר שמירת הנפש דף צ"ה שנדפס בירושלים, והנה לא ראיתי מפורש אם הא דשורפן חסיד שייך גם בצפרני הרגל דבפשטות נראה דקאי רק על צפרני היד במו"ק דף י"ח ע"א שקלינהו לטפרי' בשיני וורקינהו ש"מ מותר לזורקן, איני זורקן רשע, מזה נראה דמירי בצפרני היד דזה שייך למישקל בשיני משא"כ צפרני רגל לא שייך זה, חידוש דברמב"ם פ"ה מה' אבל, לא הביא הדין בצפרני רגל היאך הדין באבל, וכן בשרע לא הזכיר הדין, ובאמת היתר

צפרני הרגל רבותא היא כפרש"י שם דיד הוא מאיס לבני ולא שייך זה ברגל ואפ"ה שרי, ובטור יו"ד סימן ש"צ הזכיר בין בשל ידים בין בשל רגלים מותר, ע"ד לזא"ז, וכן בנדה דף י"ז ולא אמרן אלא דשקיל ידי' ודכרעי, ולא היא לכולא מילתא חיישינן, משמע דאפילו לא שקיל גם דכרעיה אלא ידי' חיישינן אבל לא בהיפך כן ריהטא דגמ', אולם בעיון יעקב שם, שהטעם יען שבא מש"ז של אדם ע"כ אין נכון לזרקם י"ל דאין חילוק דגם של רגל בא מש"ז של איש, אבל ראיתי ה"ח שלא שרפו את צפרני הרגל.

והנה בספר יסוד התורה מהה"ג המקובל ר' ברוך קאסיווער ז"ל דף ע"ח ע"ג כ' וכן בצפרנים שמצוה לשורפן אדם משליכן בקיץ לתנור שמסיקין שם בחורף דכיון שהשכל רואה שבודאי עתידין להשרף שם

בחורף הרי הם כשרופין דכל העומד לשרוף כשרוף דמי עכ"ל, וזה חידוש דבאמת לא ראינו שיעשו כן רק שורפין אותם מיד גם בקיץ וכל העומד לשרוף כשרוף דמי לא אמרינן על זמן ארוך כזה, דיש הרבה זמן בנתיים כמש"כ החת"ס יו"ד סי' קצ"ה עפ"י תוספות ב"ק דף ע"ו ע"ב, רק כשעומד להעשות מיד בלי הפסק דבר אחר, וכן גם נלענ"ד ביש הפסק זמן ארוך שאסור לעשות דבר זה, ומדבריו נראה דלא יטיל הצפרנים בקיץ בבה"כ אם א"א לשרפם רק ישמרם לשרוף, אבל נלע"ד דעדיף להטיל מיד במים דהוה כקבורה או שריפה כמש"כ או"ה הנ"ל.

ידידו דושת"ה מאווה לו שמח"פ וכט"ט
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ג

ב"ה יום ה' לסדר כי בריך הוא תשכ"ז ברוקלין יצ"ו.

החיים והשלו לכובוד אהובי הרב
הה"ג בנש"ק וכו' כש"ת מוה"ר
... שליט"א, וכאל"ש

אחדשת"ה, בדבר השאלה שבדעת מעכ"ת לקבוע זמן החתונה של בתו הכלה תחי', למזל טוב בחורף תשכ"ח הבעל"ט, ויש לפניו שני דרכים, או לעשות בשטר"מ החתונה אור ליום כ"ג כסלו, או לעשות בחודש טבת, יפה שעה אחת קודם לזמן כ"ג בחודש, איזה מהן יבחר.

לענ"ד יעשה הנישואין בכ"ג לחודש כסלו, היינו תחילת ליל כ"ג, לא מיבעיא אם החתן הגיע לכ' שנה בודאי יקדים בכסלו, דמרן הגאון בעל ערוגה"ב ז"ל כ' במכתב עתי וילקט יוסף שנת תר"ס, אות ל"ו, לענין כלה וחמותה שם א' יש להם. שאם החתן בן כ' לא ימתין על שידוך אחר רק יעשה שידוך זה, יען דיש לטותא על זה אם לא נשא אשה בן כ', והגאון מבערוזאן ז"ל הסכים לערוגה"ב — בהגהות על ס"ח בהצוואה אות כ"ג, וכן לא ישגיח לישא קודם אחותו הגדולה דיש חשש שנאמר לא יעשה כן במקמינו עיי"ש.

וחתני הרב מ' צבי שליט"א, העיר יפה מתשובת מהר"י אסאד אה"ע סי' כ"ד שכ' לאחר כ' לא ישגיח על מילוי הלבנה, עיי"ב. ולענ"ד י"ל דגם בבן י"ח שייך זה דהא מפורש במתניתין ספ"ה דאבות, בן י"ח לחופה, א"כ מחוייב להקדים לישא אשה ולא להשגיח על סוף חודש או שאר דברים מצד שיווי השמות וכדומה, וכך הוא בשו"ע אה"ע סי' א' ס"ג, מצוה שישא אשה בן י"ח שנה, ואם הוא מצוה צריך להקדים ביפה שעה א' קודם, וכעין מה שאמרו על בן כ'.

והנה מה שיש שם מחלוקה אם הכונה בתחילת שנת י"ח או בן י"ח שלימות, ובב"ת שם כ' דט"ס הוא בהרב המגיד וצ"ל בתחילת שנת י"ט, ואני הבאתי רא"י דהמצוה בתחילת י"ח מתרגום יונתן פרשת ויגש כ"ו, כ"א, חפ"ס, דבזמן דאתפרש יוסף מיני' הוה בר תמניסר שנק וחזי לכילת הילולא, ובקרא נאמר יוסף בן שבע עשרה שנה הי', נראה דהתרגום יונתן סובר בר תמניסר שנה היינו מתחלת שנת י"ח לאחר שיצא מי"ז ונכנס ל"ח.

וחידוש ראיתי שיש לי רמב"ם שגדפס שנת ר"מ ברומי, וכעת גדפס עוה"פ, ובריש פט"ו מה' אישות, כ' החיוב מבן י"ו או מבן י"ז, וזה פלא מאין

אבל לענין נישואין יש סמך גדול דעד כ"ג הוה בכלל מילוי הלבנה ולא היסר הלבנה.

והנה זה כמה מעת שראיתי בזהר בכמה מקומות שחודש טבת קשה לישראל, בשמות דף י"ב ע"א — על קרא ותצפנהו שלשה ירחים, אלין תלת ירחין דדינא קשיא שריא בעלמא ומאי נינהו תמוז אב טבת, ובזהר פרשת שלה דף קע"ד ע"א תמוז אב טבת דדינא קשיא שריא בעלמא, וכן בזהר — פנחס דף רנ"ט ע"א. החודש העשירי דא טבת דהא כדן ימי הרעה הוה עיי"ש — עלה בדעתי לעורר למה נוהגין גם אז לעשות נישואין דהא צריך ליבחר ימים שאינם ימי דין, ולא נמצא בספרים שיקפידו על זה ועושין באמת נישואין בכל ג' חדשים אלו, — אבל מצאתי במנח"א ח"ג סי' ס"ה, הביא דהרה"ק מראזוואדאו ז"ל לא עשה נישואין ליוצ"ח בג' חדשים אלו עפ"י הזהר הנ"ל, והמנח"א כ' דהעולם אין נוהרין בזה, אבל לענ"ד עכ"פ אם יש מקום לעשות נישואין בכסלו כ"ג לחודש או בחודש טבת ודאי מוקדם לברכה כ"ג לחודש כסלו יותר מחודש טבת אפי' אם בימי טבת, יהי יותר מוקדם קצת.

ויה"ר שיזכה לראות רוב נהת מכל יוצאי חלציו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.
ידידו מחותנו דושת"ה בלונ"ח
יעקב ה"ק סג"ל לעכאוויטש

המקור לזו לחייבו מבין י"ו — ולומר כיון דבקדושין כ"ט ול' אר"ח דיש מעלה לישא בן ט"ז — אבל לומר חייב א"א — ולדעתי אם החתן בן י"ה, כ"ג כסלו קודם לחודש טבת.

וראיתי בשולחן העזר דף פ"ה, הביא לאחר שכ' שעושין נישואין עד כ"ב בחודש והרמז ב"ך יברך ישראל, וכ' אח"כ ששמע מפי הגאון בעל מנחת אלעזר זצ"ל שיש קבלה מפי צדיקים עד כ"ג לחודש, ובודאי יכולין לסמוך על זה כי הוא הי' דייק וגריס מפי צדיקים זי"ע, ומה שנאמר בספר שערים המצויינים בהלכה ז"ד דף ג"ה, שהביא בשם השער יששכר דמנהג צדיקים לעשות נישואין עד כ"ב לחודש — כנראה ט"ס יש כאן.

והנה החת"ס או"ח סי' ק"ב לענין קידוש לבנה כ', אך נראה לי עוד יותר כי היכא דאמרינן אחר ז' כבר נתבטמה וכמילוי פגימתה דמי וכמ"ש בתשובות מנחם עזרי' סוף סי' ע"ח, דעד ז' — נראית פגימתה וגנאי הוא לה, א"כ לפי"ז הי' ראוי לומר „כתחילתה כן סופה" ועד ז' ימים האחרונים שבחודש יכול לברך שאז הוה פגימה שלה כמו ז' ימים הראשונים עיי"ש. ושמעתי בשם צדיק אחד מפורסם ז"ל, שקידש הלבנה בכ"ג בחודש כמו סברת חת"ס הנ"ל לאמת, ואם כי לענין ברכה בקידוש לבנה בודאי לא סמכינו על זה,

סימן ד

הנה לכל השנה המנהג שאוכלין שמן זית אם נכתב עליו — שהוא נקי מתערובת — דהחשש שהי' לפני שנים נתברר שאין בו, כמבואר בערוך השולחן סי' קי"ד, הובא גם בדרכ"ת שם ס"ק כ"ה, בפרט כעת לא נשמע שיהא זיוף וגדל שם זיתים לרוב עד ששולחים משם למדינות אחרות, ולפסח, הלא מבואר במג"א סי' תנ"ג, שאוכלים שמן זית, ודברי דג"מ שמפקפק על זה נדחה — בהגהת מהרש"ם, בפרט כעת שיש כלים חדשים מיוחדים לזה, — ואם להסינון בצוקער יש מקום, זהו יען אשר הפועלים טובלים בזה פתם — אבל בשמן לא יעשו כן — ואם כי באמת הן בצוקער והן בשמן כ' הברכ"י [בסי' תמ"ז אות י"ד]

ב"ה יום ב' לסדר יתרו תשכ"ג ברוקלין יצ"ו.

שוכט"ס לכבוד הה"ג וכו'
מו"ה צבי אלימלך שליט"א
הרב בק"ק מונקאטש יצ"ו

אחדשת"ה.

מכתבו קבלתי ע"י הרה"מ מ' שלמה ג"ש נ"י, וראיתי שאלתו במי שהוא בכלל חולה שא"ל לו לאכול שומן מבע"ח, אם מותר לו לאכול שמן זית הבא מטונים בחביות של ברזל חדשים — ומסנן אותו קוה"פ — וגם אם מי שהוא נוהר באוהרה יתירה מותר ג"כ לאכול מזה, אם אין בזה שאר חששות.

דנהנין להחמיר גם בשמן זית, משום דנתברר דהפועלים עכו"ם כל אחד ככרו בידו וטובל בשמן, וכ"כ בס' נחפה בכסף דף קע"ב — [ובצוקער כ' כן ברכ"י בס' תס"ו סק"ג דהפועלים טובלים בצוקער פתם והובא להלכה דבריו בה"ס או"ח סוס"י קל"ה—].

אבל מצאתי במחזיק ברכה שהחיד"א כ', כי החששות בשמן וצוקער, חקרתי כמה פעמים, ואני שמעתי מפי המרובים, כי החששות האלו ליתנייהו בערי אדום לא מינה ולא מקצתה — א"כ יש להקל בצוקער ושמן שלנו — אבל במהר"ם שיק או"ח סי' רמ"ז הביא מעשה בפ"ב טבלו הפועלים פתם עד שנעשה הצוקער חמץ עיי"ש, א"כ חזינו דיש חשש זה — ואפשר דגם בשמן יש חשש זה, אבל כידוע לפי החק מענישין על זה מפני שמקפידין על נקיות כעת זה כבר הרבה שנים, ורק מצד חומרא דחומרא יש לחוש על זה. — אבל מהיות טוב יעשו גם כן כך, ויוכלו לאכול מזה בפסח.

שנית שאל היות שא"א לאפות שם מצות לפסח ואופין מקמח השוק בביתם על השפאר, — ומעלתו כתב שמקודם שבא הבצק על השפאר בא העיסה לידי חמץ, ע"כ שואל אם אינו כדאי לייעץ להתיר שיאפו מקמח טענגערע, דבכה"ג יש להתיר איסור קטניות או לא.

נלע"ד בפשיטות להתיר, דרק אם מבשלים הקטניות הי' הגזירה אבל לא באפי' שנעשה קמח ואופין קוה"פ כעין מצה, ומבואר כן בחת"ס או"ח סי' קכ"א, להתיר לעשות מצות מקמח טענגערע, רק הוא סובר שיעשו ע"י מים שלנו מים קרים ובלי מלח, אבל הגאון מהרש"ק בטוטו"ד חלק א' בהקדמה, כ' דא"צ מים שלנו ויוכל לאפות במים חמים ומלח רק בכלים של פסח קוה"פ עיי"ש שכ' דהחסידים בראווא עשו כן, — והי' שם גדולי הדור, וכנראה לא הי' שם ח"ו רעב רק יוקר, ואפשר החסידים עשו כן מחמת חסידות שלא אכלו מצה בפסח מחשש חימוץ, ושם כ' דאח"כ התיר לאפות זה גם בפסח במקום שאין מנהג שלא לאפות בפסח מצות רק שאז יעשה במים צוננים לא חמין, והביא כן שהגאון בית שמואל אחרון אפה

לעצמו בפסח, והנה אם כי במקומכם הי' המנהג שלא לאפות בפסח, אבל כעת בשעת הגזירה אין שייך מנהג, דלא על זמן כזה הי' דעת המנהג, ובודאי אם יהי' אופן לאפות מצות בפסח כהוגן תבא עליהם ברכה, אבל אם א"א מותר לאפות מקמח טענגערע גם בפסח מצה עם מים קרים, ולמצת מצוה יאפו מקמח הי' מינים על השפאר שנתחמם מקודם אם א"א בתנור דבתנור עדיף מעל השפאר, [במשנת יעקב ח"א סי' י"א הבאתי כמה חששות באפיית מצה על השפאר].

שלישית שאל, באיש שדר עם א"א ר"ל, וכעת מרוצה הבעל לגרשה מפני שנמאס לו לישב יחיד בלא אשה ויהי' נלקה בכפליים, אם הבי"ד מזדקקין בגט זה יען שיודעין היטב כי אח"כ ישאר הבועל עם האשה והיא אסורה עליו ונאמר הלעיטהו לרשע.

הנה אם כי בשו"מ מהדו"ק ח"א סי' ה', במעשה כעין זה כ' לא יודקקו הבי"ד, ואף שירבה ממזרים אנו אין לנו בזו וכו', אך יש לחלק דשם כ' יען דיש חשש שיחשוב הבועל דהותרה לו, ובאמת יש תקנה דלאחר מסירת הגט כשיאמרו שאסורה לכהן יאמרו ג"כ ואסורה לבועל, ואם ידורו אח"כ אין האחריות עלינו, וכן ידוע לי שנעשה מעשה בכמה מקומות והבי"ד סידרו גט, בפרט אם אנו עושים כדי שהבעל יוכל לישא מחדש כנ"ד א"כ לא שייך לומר הלעיטהו דלא רק בשביל להקל איסורו של הבועל אלא אנו עושין מפני תקנת הבעל שלא פשע, ואם כי מצאתי בתשובת רדב"ז ח"ד סי' רפ"ו, כ' בשאלה כעין זה וז"ל ולא נתיר לו אנחנו הקל כדי שלא יעבור על איסור החמור, ואדרבא הלעיטהו לרשע, יש לומר דשם לא הי' תקנת הבעל דהי' יכול לישא עוד אשה, זיבמקומו לא החזיקו בתקנת רגמ"ה, משא"כ בג"ד שמצד תקנת הבעל אנו מזדקקין, גם יש לומר דהרדב"ז כ' שם עוד טעם שלא נוכל להזדקק להגט עיי"ש, ובג"ד לא שייך טעם האחר, ע"כ לענ"ד פשוט שיוזקק מעכ"ת לגט זה, וכן נוהגים.

דברי הדושת"ה ונוכה לגאולה שלימה בב"א

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

הרב מקאפיש יצ"ו

סימן ה

בעזה"י ב' לסי' שופטים תר"צ לפ"ק פה קאפיט תע"א

שוכט"ס וכוח"ט לכבוד אהובי אחי

מו"ה ישראל דוד נ"י

עכב"ב יחיו

אחדשה"ט.

מה ששאלת אם אשה — בתוך ל' — על אבי' ר"ל אם מותרת לקבל קוואטרשאפט, האם שייך בזה משום שמחה.

בעניי איני יודע בזה איסור וכמו שכתבת, ואדרבא מפורש ביו"ד סי' שצ"ג, להתיר לאבל בתוך ז' לאחר ג"י להיות סנדק, ואם כי הגאון שו"מ בהגהות כ' שם דלכתחילה לא יכבדו לאבל הו"ך ז' אבל לאחר זה אין פוצה פה לאיסור, וכן מבואר בכל האחרונים שעושים כן למעשה, עיין בדבריהם. ועיין ברית אבות סימן י"ג אות כ"א כ' ג"כ להתיר רק שלא בשעת מצוה אין לה ללבוש בגדי שוי"ט.

ולדעתי באשה קיל יותר מבאיש לענין לבישת בגדי שוי"ט בתוך ל', כמש"כ שעי"ת או"ח סי' תקנ"א, יען שאין להם מצוה אחרת בבר"מ רק לבישת בגדים עיי"ש, בפרט כעת אין כ"כ בגדים מיוחדים לשוי"ט רק לובשין איתן גם בחול כשנוסעים על הדרך וכדומה, ודבר זה הוא סניף להתיר לכמה דברים. ולכאורה לענין אשה שאין שום מצוה בה כשהיא קוואטירען י"ל דחמיר מבאיש שיש מצוה גדולה שעל ברכיו

מלין את התינוק, אבל באמת י"ל דגם בשאר נשים יש להקל בתוך ל' שתלך להברי"מ ולובשת בגדי שוי"ט, א"כ למה לא ניקל להנקרא קוואטירען.

ובענין האם יש חשיבות שהאבלים ישבו במקום שהי' דר המת — הגם שלא מת שם. זה כמה כתבתי בזה דאם שבכ"מ נקטו "מקום" שמת אבל לפי האמור בזה"י הקדוש [והדברים עתיקין בספרי יראה] שהנשמה משוטטת במקום שהיתה רגילה בחיים, א"כ אם שם היתה רגילה יש חשיבות למקום ההוא שהאבלים ישבו שם, רק לענין אמירת הלל אם האבל רולך לחוץ בכה"ג אם הוה במקום שמת שם המת דאין אומרים הלל, אז אפילו אם האבל הולך לחוץ לא יאמרו הלל מטעם דהוה כמקום שמת המת, כיון שבחיים הי' רגיל שם רק הציבור ילכו לבית אחר.

ואגב אכתוב לך בדבר אשר נשאלתי בענין נסרך הטרפש להמסס ונמצא מחט בפלידערליך, וזה כמה חשבתי להנהיג לאיסור פה קאפיט, יען שחשבתי שבאונגוואר הסמוך לקאפיט שהי' הרבנים תלמידי החת"ס שאוסר [עיין ת' חת"ס יו"ד סימן מ"ה] ע"כ גם בכאן יש לנהוג כן, אבל כעת נאמר לי שאדרבא באונגוואר מכשירין, ולכן אם כי אין ברור לי, מ"מ בנ"ד שהי' גם לצורך שבת הכשרתי, ונא כתוב לי המנהג בגלילות דשם בענין שנסרך הטרפש להמסס.

והנני אחיך דושה"ט באהבה

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ו

כ"ה ג' לסי' עקב שנת תש"ח לפ"ק פקסט יצ"ו.

שוכט"ס וכוח"ט לכבוד ידידי הרב הגאון

איש חמודות וכו' כש"ת

מו"ה אברהם מאיר איזראעל שליט"א

הרב בווינא יצ"ו, וכאל"ש

אחדשת"ה.

אודיעהו שרק אתמול קבלתי מכתבו מעש"ק פנחס הבעל"ט, וראיתי ששאל ע"ד כמה מאות נשים

שנתגיריו שם לאחר המלחמה שלא ע"י ב"ד רק עפ"י פקיד א' מהקהלה, והגירות הי' לצורך פוליטיק, וכאשר נראה מלשוננו הי' בשעת הגירות קבלת עול מצות וטבילה רק שלא הי' בפני ב"ד רק ע"י ג' הדיוטות הפסולים לדון אבל הי' ג' אנשים ולא נשים, ומעכ"ת קיצר באופן הגירות, ובאמת אני לא שמעתי מגירי ווינא עד הנה.

ונלענ"ד בעזה"ש"ת דאם הי' הגירות בפני ג' אנשים הדיוטים ואפי' אינם כשרים לדון יען שאינם

ודבר זה מבואר בת' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ק' מאות ט' ולהלאה, דאם מגייר רק לפנים ולבו בל עמו להחזיק במצות ואנו יודעין כונתו שגם אח"כ יהי מחלל ש"ק ובוועל נדה ר"ל ל"ה גר כלל ולא שייך בזה לומר דברים שבלב אינם דברים וכיון שאומר בפה שמקבל עליו עול מצות מה לנו בכונתו, וכמש"כ הפמ"ג או"ח סי' תמ"ח באשל אברהם ס"ק ח' בהפקיר חמץ ולבו בל עמו דמהני עיי"ש — דשם שאני, שהוא בין אדם לחבירו וכשאומר שהוא מפקיר אז חבירו מצי לזכות בו ובין אדם לחבירו דברים שבלב אינם דברים משא"כ מה שמגייר ומקבל עליו עול מצות אם בלבו שלא לקיים רחמנא לבא בעי ע"כ ל"ה גר עיי"ש מה שהביא ראי' מגמ' ע"ז דף ס"ד דגם בדיעבד ל"ה גר וכן מסיק להלכה.

ועיין בספר בהיות הבוקר ממורי הגה"צ מקאשוי זי"ע [אות תכ"ו], שכ' טעם על מה דאיתא בש"ס יבמות ע"ז וטוש"ע דמודיעין אותו מקצת מצות קלות וחמורות, ולכאורה למה לן להודיעו מצות קלות אם מקבל עליו מצות חמורות כש"כ שיקבל עליו מצות קלות, וכ' כי בעוה"ר נמצאים כמה ישראלים שאין מקיימין מצות קלות ולכך גם אם בא להתגייר יחשוב שיכול להיות יהודי גם אם יתנהג כמו אותן קלי הדעת שבישראל, והאמת לא כן הוא אלא ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא אבל מי שבא להתגייר אפי' מקבל עליו לקיים כל התורה כולה חוץ מדבר א' אין מקבלין אותו, והביא דברי רמב"ם ושו"ע הנ"ל דאיתא ואפי' חזר ועבד עכו"ם הרי הוא כישראל מומר שחוששין לקדושו עכ"ל. — משמע שרק אם חזר ועבד, והיינו, שקודם נתברר צדקתו, ואח"כ חזר ועבד עכו"ם הוה ישראל מומר אבל אם בשעת הגירות לא קיבל עליו לא מהני רק אם אח"כ יצרו תקפו אז הוה ישראל מומר עיי"ש שהביא בשם הגאון בית שער, שאם אין רצונו לקיים רק דבר א' דרוצה לישא אשה שאמרו חז"ל שלכתחילה לא ישאנה ל"ה גירותו גירות, ואח"כ הביא דברי בית יצחק הנ"ל.

והנה למעשה אפשר שיש לחוש לחומרא דאפי' לא הי' כונתו לשמור המצות אם נתגייר בבי"ד חשוב ואמר בפיו שמקבל עליו כל התורה, הוה גר אבל אם נתגייר בפני ג' הדיוטות ולא הי' כונתו לשמור המצות ואינו מקיימם פשוט דל"ה גר אפי' לחומרא כמבואר

שומרי תורה ומצות מ"מ הגירות מהני בדיעבד, כמבואר ביו"ד סי' רס"ח סי' י"ב וז"ל או שלא הודיעהו שכר המצות והעונשין ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששים לו עד שתתברר צדקתו ואפי' חזר ועבד עכו"ם הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושין עכ"ל המחבר, והוא מרמב"ם פ"ג מה' א"ב ועיין ב"י שם כאורך, ואין אני יודע מה הי' לו למעכ"ת שכ' במכתבו וז"ל כי קבלת עול מצות שלא בפני בי"ד ג' הכשרים לדון מעכבת אליבא דכל הדיעות כמבואר בסי' רס"ח עכ"ל מעכ"ת, והרי הדבר מבואר להיפך דהוה גר, וא"כ לכאורה הני גרים הם בדיעבד גרים כיון שנתגיירו עכ"פ בפני ג' הדיוטות וקדושיהן קדושין וכן לשאר דברים, ובודאי אין שום חילוק בין גר לגירות.

אבל באמת צריך לבאר דבר אחד שלא ביאר מעכ"ת, וזה, דאם בשעת הגירות קבלו באמת ובלב שלם לפני ג' להיות מקיימי המצות, ואנו יודעין שדעתן הי' לקיים ואז אפי' אח"כ לא יקיימו הוה כישראל מומר, אבל אם בתחילה לא חשבו לקיים המצות אינם גרים אפי' נתגיירו בפני בי"ד חשוב והודיעו המצות וקבל בפיו אבל לא בלב, שחשב שלא לקיים, ל"ה גר, ואם הי' הגירות בפני ג' הדיוטות הלא מבואר בשו"ע הנ"ל דאין חוששין לו עד שיתברר צדקתו ואם לא נתברר צדקתו רק אדרבא נתברר רשעתו שמיד אחר הגירות מחלל ש"ק או אוכל נז"ט או בוועל נדה וכדו' ל"ה גר, אבל אני אומר שאפי' נתגייר בבי"ד חשוב הדין כן בזה"ו שאנו יודעין שלא יקיימו המצות שקבלו עליהם שיעברו על ל"ת ואנו יודעין שרק בפיהם יאמרו שיקיימו אבל אין בלבם לקיים, וע"כ בי"ד של יראים מרחיקים קבלת גרים כאלו, כן הי' אצל רבותינו הגדולים זי"ע, וכעת שנתרבו הגרים לעלות לא"י אין אנו מקבלים אותם, ובאשה אנו מעמידים גלוח שער ראשה ליסוד חזק שמוכרחת לגלח שיערה אם כי בדיעבד אין מעכב כמבואר בש"ך ס"ק ח', מ"מ הוא סימן אם רוצית לקיים המצות בלב שלם, דאל"כ ל"ה גר בלא קבלה בדעתה באמת לקיים המצות, ואירע לי שבתולה ערלית רצתה לקבל גירות ולגלח שיערה ולפום ראות העין נראה שתשמור המצות מ"מ לא רציתי לכנוס לקבל אותה, ויקויים מצוה זו ע"י אחרים.

הארטה' ולא הורגלו להבחין בזה, כ"ש מכ"ת מאונגארן יחוש לגחלתן של רבותינו הגאונים זי"ע שאסרו דבר זה ועמדו להן בנפשותם, יהא מופרד ממנו, ויהא בתורת דבר חשוב דאינו בטל והכל יוכרחו להתחשב עם מעלתו בכל דבר, אבל אם יהא ביחד יתבטל מעלתו ברבות הימים, ולא יהא לו טובה לא בגשמיות ולא ברוחניות ע"כ שוא"ת עדיף.

גם דברתי בסוד עם ידידינו הה"ג מ' שמואל זנוויל כהנא פראנקל שליט"א ראש הלשכה ואמר ג"כ שמעכ"ת לא יעשה זה ואמר לי כי אנשי אונגארן שדרו בווינא חברי שיפשוהל לא שלמו הקולטוס שטייער לקהלה הגדולה עד שעשו עליהם פענדונג ואז אונסא כמאן דלא עביד דמי.

והשי"ת יעזור לו שמאוד ישגה אחריתו בכל טוב עד נזכה בקרוב לקיבוץ פורים בב"א.

ידידו דושת"ה ברגשי כבוד ויקר
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

בשו"ע הנ"ל ס' י"ב שחוששיט לו עד שיתברר צדקתו ואם נתברר אדרבא רשעתו ל"ה גר אפי' לחומרא, וא"כ צריך לחלק בהני גרים דאם יארע באיזה מהם שמקיימים כל המצות הם גרים אפי' נתגיירו רק ע"י אנשים מהקהלה שהם בסתם הדיוטים, אבל אם הם מחללי ש"ק אלו ההדיוטות ל"ה גרים לקולא רק לחומרא, כי לחומרא ל"ה מחללי ש"ק כעכו"ם וא"כ א"א לגרום קולא ע"י שהוא מחלל ש"ק לומר דהוה כעכו"ם ולהקל ע"י לומר שהגרים אין קדושין שלהם כלוב, בפרט אם טבלו הגרים, אבל אלו שלא קבלו המצות בלב שלם ואין מתנהגים כדת ישראל אינם גרים כלל, כנלענ"ד להלכה למעשה בעזה"י.

וע"ד שאלתו אם ישב ביחד עם הרב הדר' אשר נתקבל שם בקהלה, ידע כמע"ת דשוא"ת עדיף, דידוע דאפי' הרב באבא"ד והרב מאירזאהן שהיו מזרי הוראה בקהלה גדולה שם לפנים ולא נתחברו עם הרב הדר' של הקהלה אם שהיו מגאליציא, ששם לא הונהג

סימן ז

שם מיירי שבעת שנותן הנדן למשל עשרת אלפים, מפריש אלף, והשאלה, מי יחלק הנותן או המקבל הנדן, אבל אם הנותן הנדן בעת שהרויח העשרת אלפים נתן מעשר כפי שנהגו ליתן מכל מה שמרויח, ואח"כ נתן עשרת אלפים נדן מה שייד לומר שכבר נתן מעשר הכי מהנדן נתן הלא נתן רק ממה שהרויח ולא מהנדן דייקא, וביעב"ץ הנ"ל בפרט במפתחות מבואר דהמכניסין הנדן סתם כך סכום מעות באופן זה אין זכות לאביו במעשר עיי"ש, ובודאי גם בנ"ד לא דברו בשעת השלשת המעות מענין המעשר אם המעות הם מעושרים ועיד"ו נותן י"א אלפים לנדן באם יחשוב האלף שחילק למעשר, ע"כ לענ"ד אין כאן שום קולא שלא יתנו מעשר מזה, כיון שיעב"ץ ז"ל כתב שקבלו עליהם בכל ארץ אשכנז חוק ולא יעבור ליתן מעשר מהנדן.

ובאמת כעת אין מנהג חזק ליתן מעשר מהנדן, ועפ"י הרוב אין נותנין מעשר אפי' מי שהולך לסחור בהמעות כ"ש מי שמפרנס א"ע איזה שנים מהמעות, ובמדינת איירופא שנתנו מזונות ודירה איזה שנים

בעזה"י יום ה' לט' נצבים וילך תשכ"ז לפ"ק ברוקלין יצ"ו

שלו' וכל טוב סלה לכבוד וזרב הגאון

בנש"ק וכו' כקש"ת

מו"ה שלו' יחזקאל שרגא רובין ה"ש שליט"א

וכאל"ש, הרב מצעשינוב, בברכת השנים

דשנים ורעננים ובכוח"ט בספרן של צדיקייט ענ"א

אחדשה"ט.

בענין השאלה שא' נתן לבתו וחתנו סך עשרת אלפים דולאר, בתנאי שאחר החתונה ילמוד בכולל, גם שילם צרכי החתונה כדי שיהי' חתנו פנוי ללמוד תורה, וכעת רוצה חתן דגן לתת מעשר מהנדן לצדקה לקרוביו, וחתנו מוחה יען שכבר נתן מעשר על הנדן, על כן לא צריך ליתן חתנו מעשר ואפי' את"ל שהזיווג צריכים להפריש מעשר יכולים לעכב לעצמן, עכ"ד.

הנה לענ"ד איני מבין הכונה מה שחתנו טוען שכבר נתתי מעשר על הנדן והביא מת' היעב"ץ ח"א סימן ו', דהאבות יכולים לחלק המעשר של הזיווג כפי הישר בעיניהם, עיי"ש, כי אינו דומה להם, דלענ"ד

להזיווג הכי הי' מדובר שיתנו מהקאסט ודירה שהוא שוה כסף שגם מזה צריך ליתן מעשר מה שמרויח שוה כסף לא נשמע מעולם, אם כן העשרת אלפים שמקבל במדינה זו הם על מזונות ודירה איזה שנים יש לומר דא"צ ליתן מזה בפרט שעוד לא קיבל עליו מעולם חתן דנן ליתן מעשר ממה שמרויח.

וראיתי בת' ערוגת הבושם למרן הגאון מחוסט ז"ל [ביו"ד ח"ב סי' ר"כ] שנשאל אם רשאי להוציא ממעות מעשר על הוצאות הדרך לקבל פני רבו — ואחר שהאריך בזה שיש גודל המצוה לקבל פני צדיק אמיתי, כתב להצדיק את דברי באר הגולה סי' רע"ט וכ' דמעשר שלא הפריש עדיין לא שייך לומר שכבר זכו בו העניים, א"כ אם הפריש אדעתא ליקח ממנו למצוה וכ' שיוכל להפריש מעשר מהריוח שירויח לעשות צרכי מצוה בפרט דאפשר לומר חייך קודמין בחיי הגוף ק"ו בחיי עוה"ב, כי ממנו נקח למען ילמד לירא את השם, י"ל דגם המהרי"ל מודה דיוכל ליקח מהמעשר לזה ליסע לקבל פני רבו עיי"ש, ורואה

אני הדברים ק"ו ליקח המעשר כדי שיוכל לישב על התורה ועבודה איזה שנים אשר השנים האלה אחר החתונה הם יסוד לכל השנים הבאים, בודאי יוכל ליקח המעשר לזה אפי' כבר נהג להפריש מעשר כ"ש בנ"ד שעוד לא נהג להפריש מעשר בודאי יוכל ליקח המעשר.

והיות שאנחנו נכנסים בע"ה לשנת תשכ"ח הבעל"ט אעורר את כבהד"ג כי טוב לראות בהקדמת ספר אבות על בנים ממורי הגאון מקאשוי ז"ל שהביא כמה מאמרי זהר שכמעט מפורש הזמן בעתה על תשכ"ח, ואני הוספתי כמה רמזים מרז"ל בזהר על זה אבל כעת איני זוכר אותם, וידוע שזהו כעין פקודה לטובה באם חפץ בנו ה'. ויה"ר שנזכה ונראה.

והנני חותם בשת"ה וברכת השנים שיתקבלו תפלותינו ונזכה לגאולה שלימה בביאת משיח צדקינו בב"א.
דברי ידידו מחותנו
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ח

בעה"י גי' חיי תשי"א לפ"ק ווינא תע"א.

שוכט"ט, לכבוד אהובי ב"ג הרב המאוה"ג בחיפות ובקיאות, דרופתקי דאורייתא וכו' כש"ת מו"ה אפרים פישל שליט"א, וכאל"ש, הרב דק"ק האליין יצ"ו

אחדשת"ה

קבלתי היום מכתבך ושמחתי כי הרחיב ה' לך בדירה מרווחת, כה יתן ה' לנו הרחבת הדעת דקדושה ללמוד וללמד ולעבדו שכם אחד אכ"ר.
שאלתך באשה שיש לה מכה בפתיחת הרחם ונתן לה הרופא טאבלטען לתת אותן באו"מ בפנים, והם רחבים מצענטי, והשאלה אם שייך בזה א"א לפתיחת הקבר בלא דם וצריכה ז"ג, וגם אם אינה צריכה ז"ג, מ"מ אי מותרת לעשות זאת בימי הנקיים.
הנה שאלה זו כבר נפתחה בגדולים אם שייך פתה"ק אם נפתח מבחוק, ופסק בנובי"ת ששייך פתה"ק [חיו"ד סס"י ק"ג] שכ' שם בפשיטות דמה שאמרו

א"א לפה"ק בלא דם פשוט הוא דאין חילוק בין אם גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין אם גרם הפתיחה הוא מבחוץ עיי"ש.

ואיני רוצה לומר שאני מבין כ"כ בטבעיות אבל לפימ"ש בת' עטרת חכמים חיו"ד סימן י"ח, וכן הסכימו הרופאים חכמי הטבע דאין במקור האשה דם רק גידים והם נמלאו דם בעת ווסתה או בכל עת שיפתח המקור רק ע"ז נאמר א"א לפתה"ק בלא דם, אבל אם נפתח מבחוץ ואין דם בפנים היאך נאמר א"א בלא דם, דהא ליכא דם בפנים שיבא כעת, (ודברי גמ' סוף שבת דאיתא — אשה פיה מלא דם הפי' בשעת ווסתה), אבל לא באנו לזה דבודאי הלכה להחמיר בכה"ג אפי' בנפתח מבחוץ.

אבל בנ"ד דשכיח בנשים, הוא רק בפרוודור מקום שהשמש דש ושם מצוי חולאים מחולשת המקום בתוך הפרוודור, ומרפאים ע"י סמים ואיינשפריצונג, ובא גדול האחרונים בסוף ספר גילוי דעת, שחקר מרופאים ואמרו שא"א להכניס אצבע במקור, (ועל

דברי נוב"י הנ"ל הקשה ס' בינת אדם א"כ כל אשה טמאה בשביל שהבעל מכניס אבר תשמיש), וגם אני דרשתי וחקרתי אצל רופאים ואמרו כן שכל הרפואות שעושין הם חוץ ממקור רק בפרוזדור, א"כ ליכא שום שאלה לומר ע"ז פתיחת המקור דאינו נוגע במקור כלל ועוד סכנה הוא ליתן איזה דבר במקור, — וכיון שגם בנ"ד המכה הוא בפרוזדור ולא בפנים בהמקור, והטאבלעטען שנותן הרופא אין מגיעין למקור ואין להם שום שייכות להמקור, ע"כ אנו מורים להתיר בלא ז"נ, וגם בימי הנקיים אם צריכה לזה ואפי' בג' ימים הראשונים, [דאז אני רגיל לומר שלא לעשות

איינשפריצונג בג' ימים הראשונים] כן נראה מת' בית יצחק יו"ד ח"ב סימן י"ב להתיר עיי"ש דגם הוא כ' כהגילוי דעת — ובאמת כל מורה הוראה המבין בזה פשוט אצלו להתיר, אבל אני רגיל לומר שהאשה תשאול להרופא אם לא ראה דם על אצבע שלו, וגם האשה תבדוק עצמה מיד, אם כי הדם באמת הוא רק מהצדדים, אבל יש חשש שמא ארגשה וסוברה הרגשת האצבע הוא, ויותר אין להחמיר כלל.

דברי דודך דושה"ט
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ט

בעזה"י ערב חג השבועות תרפ"ה לפ"ק פה קאפיש יצ"ו.
שזוכט"ס ושובע שמנחות ישיג ביום מתן תורה
ה"ה כבוד אהובי גיסי הרב המאוה"ג החו"ב
כש"ת מו"ה פרץ טוב"י שטראהלי שליט"א
רב ומג"מ בק"ק קלו"ב יצ"ו

אחדשה"ט.

הנני באתי בזה לברכו בשמחת יו"ט, ויה"ר
שזוכה לקבל תוה"ק ברוב עוז ותעצומות ונזכה להבין
סתרי' וגנוזי' ועי"ז נזכה לגאולה בב"א.
אידי' באתי להציע מה שקשה לי עמ"ש במג"א
סי' תצ"ד, לתרץ מה שהקשה עפ"י גי' רמב"ם דג'
עונות בעינן וצ"ג שבריתב"א בשבת פ"ו כ' דלגי'
רמב"ם ג' עונות בעינן דעונה הוא מעל"ע וג' עונות
הוא ג' מעל"ע, א"כ אכתי אין מתורץ לגי' רמב"ם
ג"כ, כיון דלדידי' ג' ימים בעינן.
ואני אמרתי ליישב קצת קו' המג"א האיך אומרים
בשבועות שהוא ששה בסיון יום מתן תורתנו הא

קיי"ל כר' יוסי דבג' בסיון נתנה תורה, דהא קיי"ל
דבעי' לפרושי ששה עונות — ויש לומר על פי מה
שמצאתי בפדר"א פמ"ו, ראב"ע אומר בע"ש בששה
בחדש בששה שעות ביום עד תשע שעות קבלו
ישראל את התורה (ויש לפרש בזה בהושענות, —
הושענא ג' שעות, היינו בזכות התורה שקבלנו שנמשך
קבלתה ג' שעות כהנ"ל) וא"כ שפיר י"ל עפי"ז
דמנהגינן לא הוי עפ"י גמ' דידן, דבשבת ניתנה
תורה רק בערב שבת וכמו שמצינו כמ"פ דמנהגינן
הוא על פי איזה מדרש היפוך מגמרא בבלי,
עיין תוס' פסחים מ' ע"ב ומג"א סי' תר"צ ס"ק כ"ב
וא"ש.

והנני חותם מעין הפתיחה שיזכה לחוג את חג
הקדוש מתוך רב חדוה.

גיסו דושה"ט
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן י

ע"פ ל' תוריע תשי"ג קאפיט

שוכט"ס וחג כשר ושמח בביגבב"א
לכבוד אהובי ב"ג חרב הג' וכו'
כש"ת מ' משה שטראהל' שליט"א

קבלתי הס' בתודה, וגם המכתב בד"ת ונהניתי.
ובגוף הערתו על תשורת ש"י ח"א סי' תק"ס
לענין השומן — יעוי' בפתחא זוטא ה"פ סימן ה',
שהעיר כזה, משום בשנמ"ה, אולם מצד שמצאו
במקום שהניחו י"ל דלכתחילה אין לסמוך ע"ז
לעשות בשר שנתעלם מן העין ולסמוך ע"ז כיון דרק
בדיעבד מותר ולא לכתחילה, גם בדיעבד י"ל לחשוש
להתברר"ש המובא בדרכ"ת שם סי' ס"ג ס"ק מ"א דס"ל
דבשוק עכ"ם אסור גם במצאו במקום שהניחו עיי"ש,
וכיון דהופקד ביד עכ"ם הוה כשוק עכ"ם, ובאמת
המנהג למכור שומן ג"כ ועיין ת' אמרי יושר ח"א סימן
קל"ה, השיב לויען שגם היראים אין מוכרים השומן
ולימד עליהם זכות.

ואנ"י הייתי רגיל לומר שאם עושים שט"מ יכתבו
שומן ג"כ, אבל בשביל שומן לחוד אפשר שאין הכרח
לעשות שט"מ דבאמת מבטל החמץ ובודאי בזה בלב
שלם מבטל ומפקיר הטעם מכל, או הפרורים.

ומה ששאל בענין להשתמש בצוקער בפסח
לצורך חולה במקום שאינו מצוי צוקער של פסח, לענ"ד
טוב יותר להשתמש בקאצקא צוקער שאינו של פסח
ע"י בישול וסינון לצורך חולה מאותו קרישטאל שיוכל
להיות בו יותר תערובות, וכן אני מורה — ומה
ששאל עוד בענין הברויט-קארטען ג"ל לסחור בברויט
קארטן בפסח פשוט להתיר, ועדיף מקאנטראקט על
י"ש שאוסרין כמה אחרונים ששם קונה החמץ רק
די"ל דאינו קנין גמור, אבל כאן הוא רק רשות
שיוכלו למכור לו חמץ ע"י הקארט א"כ פשוט להתיר,
וכן מותרים ללקחם מהממשלה (מהאמט) בפסח מטעם
הנ"ל, כנלענ"ד.

דברי דודך דו"ש
יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן יא

כעז"י ע"פ ויגש תרצ"ד לפ"ק פה קאפיט תע"א.

שוכט"ס וברכת מז"ט לכבוד אחי
מריה ישראל דוד נ"י

[ואם כי יש לפקפק דהא בשעה אין יכולין לילך
ד' מיל, דלשיטת רמב"ם כ"ד מינוט הוא שיעור מיל,
ושיטת העולם י"ח מינוט, אין משיבין על הדרוש].

עכ"פ נראה מדברי גדול הזה דל"ש בכה"ג
תחומין רק הוא כ' יען דאין תחומין למעלה מעשרה
וקפיצת הארץ הוא כהולך למעלה מעשרה.

וכן לענין בר דרומא דפסיעה א' הוא מיל, י"ל
דד"א מותר, שכל א' לפי מה שהוא דכת' אל יצא
איש "ממקומו", דו"ק בכ"ז כי לא כתבתי רק להעיר.

(ב) ומש"כ אם מותר ליתן העפר שלמטה בשביל
כסוי ע"ג שלג, פשוט שמותר דכי נאמר באיזה מקום
שהעפר שלמטה צריך להיות ע"ג קרקע אפי' ע"ג
נסרים וכד' מותר ליתן עפר ולכסות, וכן נהוג, ואיתא

(א) מש"כ בענין אי א' הולך בקפיצת הדרך חוץ
לתחום אם שייך בזה איסור תחומין, והארכת בזה.

אדכרינן מלתא דראיתי בס' ישן נקרא אור
יקרות ולוית חק, פ' חיי שרה, דמשו"ה הלך אליעזר
בקפיצת הארץ בג' שעות, יען דאז הי' יו"ט א' של
סוכות, והיאך ילך חוץ לתחום, ע"כ קפצה לו ארץ
בג' שעות, שזה הזמן שיכול לילך י"ב מיל, שד' מיל
יכול לילך בשעה, ואם הי' נמשך הנסיעה יותר מג'
שעה, הי' עובר על תחומין דהלך מהלך יותר מג'
שעות שיכולין לילך יותר מי"ב מיל, ע"כ נעשה הנס
בג' שעות, עכ"ל.

מלמעלה בלא ברכה, א"כ בודאי ל"ה הפסק אבל האמת דעפר שלמטה א"צ להיות ע"ג קרקע. והגני מברך אותך להולדת הבת למז"ט ודושה"ט אחיך יעקב

כן באחרונים דמותר לכסות ע"ג נסרים, ואפי' אי יהיבנא שאסור לכסות ע"ג נסרים מה שאינו באמת מ"מ ע"ג שלג שאני דאיתא באחרונים, דאם כי הרמ"א כ' דאין לכסות בשלג, מ"מ בשעה"ד יכסה בשלג

סימן יב

בענין נמצא חסר תיבה בס"ת בשעת הקריאה

מש"כ הב"ש שם בדוכתא אחריתי כ' טוב לברך בלא שו"מ, ולא רק בלא הזכרת שם, וכ' בפ"ת דלא נמצא כן רק בסי' רכ"ה, והנך רואה דבכמה דוכתי כ' המחבר כן, וחידוש מש"כ הלבוש באהע"ז סי' ל"ד ואומר ברוך אתה השם אקינו מלך העולם שסובר שאומר שם אק"ם במילואו — ובבית הלל אה"ע שם כתב ובריב"ש סימן פ"ב כ' דלא יאמר הוי' רק השם ולא כתב נוסח שאר הברכה נראה קצת כמו הלבוש שיאמר כל הברכה במקום הוי' יאמר השם — ובסדר היום לפסח בברכת כרפס כתב דבכל ספק ברכה ירהר השם בלבו והשאר יאמר בפה, נראה ג"כ דיוכל לומר בפה אק"ם, ועכ"פ מלכות יוכל לומר — ובמטה משה ה' חנוכה אות תתקפ"ג כ' בפלוגתא, דטוב לברך בלי הזכרת שם ומלכות אבל לענ"ד נראה דיהרהר השם אק"ם, והשאר יאמר בפה, ואפשר שרק בברכה בפני עצמו יעשה כן אבל לא ברבים, ולכאורה, הרי בסימן רכ"ה פסק הרמ"א דיברך האב ברבים ברוך שפטרני בלא שו"מ, וא"כ למה לא נעשה כן בנ"ד שס"ת פסול ואין לו ס"ת אחרת, אבל לא ראיתי בפוסקים שיכתבו לעשות כן, אם כי לענ"ד הוי' נכון לעשות כן, וכן בסי' רכ"ט בברכת חמה לכ"ח שנה כ' הדג"מ לאחר חצות יברך בלי שם ומלכות ושם ג"כ ברבים הוא, וכן כ' בהגרעק"א בשם מהר"ל מפראג דיברך בלא שו"מ, אמנם עכ"פ זה ברור לענ"ד, דלא יברכו בשם ומלכות בס"ת הפסול.

נשאלתי במה שאירע בפרשת בלק העבר במעונות קיץ שלא הוי' רק ס"ת א', ובקריאת שלישי ראו דחסר תיבת "בי" ונכתב רק "כי התעללת — לו יש" וכו' מה יעשו.

נלע"ד כיון שיש מחלוקת בזה, ומהר"ם לובלין סי' פ"ד פסק דאם נמצא הטעות קודם שביעי יקראו עד ז' גברי בברכה, וכמה אחרונים פסקו כוותי', אבל יש שחולקין עליו הדג"מ והברכ"י ועוד, ולאחרונים אנו שומעין הלא הוא הקיצור שו"ע דהוראותיו נתקבלו, וראה כל מה שכתבו, וכ' בסי' כ"ד ס"ט "נמצא פסול בס"ת ואין שם ס"ת אחר משלימין בו מנין של הקרואים בלא ברכות", ואינו מוכיר מה יעשה בברכה אחרונה מי שנמצא בקריאתו הפסול, ונראה שסובר דלא יברך בר"א, והמ"ב סי' קמ"ג ס"ק כ"ט, כתב י"א דגומרין ז' קרואים ומברכין לפני' ולאחרי', וקרא לאלו הפוסקים בשם י"א, ואח"כ הביא דברי דג"מ דלא יברכו, והביא גם דברי שעא"פ שער ו' אות ס"א דיקרא עד ז' גברי בלא ברכה ומי שנמצא אצלו הטעות יעמוד שם ובתשלום הקריאה יברך הוא בר"א, וכ' דגם הדג"מ מודה לזה שאין כאן ריבוי ברכות ומ"מ יקראו ז' גברי, ואח"כ באות ס"ב הביא השעא"פ דברי מהר"ם לובלין דיקרא ז' גברי ויברכו, א"כ נראה מפורש דהשעא"פ קרא לשיטה זו רק בשם ויש מי שמתיר, ובאות ס"א עיקר הוראתו, לזאת נלע"ד להורות דלא יברכו העולין לאחר שמצאו הטעות דהא ברכות אין מעכבות, ולומר כיון דיש מחלוקת יברכו בלי שו"מ רק בהרהור כמו שכתבו בס' שאר ברכות, עיין במחבר באו"ח סי' רי"ח בסופו, ובסי' רי"ט ס"ג וס"ט, וברמ"א סימן רכ"ה ס"ב — וחידוש דהפ"ת באהע"ז סוס"י ל"ד כתב על

וה"י שדו"ז בתשורת ש"י ח"ב סי' ק"ז כ' דאם יש טעות ביריעה אחת יוכל לקרות בשעה"ד שאין לו ס"ת אחרת ביריעה אחרת בברכה כמו שכ' רמ"א סי' קמ"ג לענין חומש אחר, והתשורת ש"י כתב כן עפ"י

הגמ"ר — וחי' דאפי' הטעות בחומש אחר כתב
בשעה"פ שער ו' אות ס"ג דלא יקרא עיי"ש, וזה התיר
הרמ"א, ומכ"ש ביריעה אחרת דאין זכר ברמ"א

ואחרונים, רק דו"ז חי' זה, ולכן לענ"ד נראה דלא
יעשו כן רק יקראו בלא ברכה עד שיתקנו הס"ת.
י"ב א' ל"ט מטו"מ תשכ"ב ל"ק

סימן יג

ב"ה יום ד' ל"ט מטו"מ כ"ח תמוז תשכ"א לפ"ק ברוקלין יצ"ו.

נחמה בכפליים, בתוך אבילי ציון וירושלים
ובתוכס כבוד ידידי מחו' הרב הגאון וכו'
כש"ת מ' אליעזר פ"ש שליט"א
הרב דמאטעסאלקא יצ"ו

מכתבו קבלתי ומה שהזכיר בהנאמר מאתי שיש
חשש אפי' על טבילת אנשים במקוה של ווה"י, היכן
המקור לזה.

הנה ראיתי בת' זכרון יודא ח"ב סי' ס"א, להגאון
ר"י גר"ו מסאקמער ז"ל, שכ' להגאון בעל ערוגה"ב
ז"ל בענין שבעל ערוגה"ב הי' רוצה להכשיר
בבארטפערל חפירה ממים מכונסין, שיש נקב שממש
באים המים לתוך החפירה ונקב א' בתחתית החפירה
שמוציאין המים משם, וכל היום כן הוא למען יבאו
מים חדשים תמיד והם זוחלין ממש, והזכרון יודא
הביא מא"ח סי' קנ"ט סט"ו, דמ"ג זוחלים שיש בהם
מ"ס יש ספק אם כשרים לטבול בהם ידי ובהביא
מב"י שם, דמים הכשרים לטבילת ב"ק כשרים לטבילת
ידים ומה ספק יש, אע"כ שפסולים לבע"ק.

ובאמת מפורש כן במחש"ק שם ס"ק כ"ז,
וחידוש שלא הביאו, וכ"כ הגאון מנחת פתים בטל
תורה, ברכות דף כ"ב ומסכת יומא בסופו, דמקוה
זוחלת פסולה לבע"ק [עיי"ש שהביא ממג"א וממחש"ק
קנ"ט ס"ק כ"ז הני"ל], ונראה דפוסק כן, ויש עוד כמה
ספרים המדברים בזה, בס' אמרי דוד להגאון מסווירז
ז"ל שכ' שהי' מחלוקת ת"ח בזה, [ואין הס' תח"י]

וכן בס' מחזה אברהם להגאון מבראד ז"ל וג"כ אין
הספר בידי.

אבל כל זה רק בזוחלין ממש שהוא פסול מה"ת,
אבל מה שמחמירין עפ"י שיטת ז"ח דגם בנוסף טיפה
אחר טיפה הוה זוחלין, בודאי אין להחמיר בטבילת
אנשים.

והנה בפמ"ג סימן פ"ח כ' מקוה שנשתנה מראי
כשר לבע"ק, אם כי הפסול בזה לרוב הפוסקים הוא
מה"ת, ומ"מ מכשיר הפמ"ג, ולא ראיתי מי שחולק
עליו בזה.

ובאמת נראה דאינו תלוי בהפסול מה"ת או
דרבנן דשאוב כולו בודאי לד"ה פסול מה"ת, ומ"מ
לכולא עלמא כשר לטבילת בע"ק, והוא מתני' פ"ח
דמקוואות, ורמב"ם הובא בבית יוסף ומגן אברהם
סימן פ"ח, ובזוחלין יש כמה שיטות דפסול רק
מדרבנן עיין חת"ס יו"ד סימן ר"ב שכ' דרוב פוסקים
ס"ל כן, ואפ"ה פסול לבע"ק, וע"כ דלא תלוי בזה אי
מה"ת פסול זוחלין או מדרבנן, — ומתוך כל זה
נראה לענ"ד אשר היכא דאפשר לכתחילה צריכים
ליזהר שלא יהא זוחלין ממש לטבילת אנשים ג"כ.
[ועיין במשנת יעקב ח"א סי' א' מש"כ בענין טבילה
בכל יום שחרית באריכות בע"ה].

והשי"ת יטהר אותנו ונוכה ללמוד תורה
בטהרה וקדושה, ויבא משיח צדקינו,
ונוכה לראות בבנין ביהמ"ק בב"א.

ידידו דושת"ה

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן יד

ב"ה עש"ק בראשית כ"ו תשרי תש"ח פעכט.

שוכט"ס לכבוד מחו' ידידי הרבני המופלג

מו"ה נתן צבי ווייס נ"י

אבן יקר בק"ק באטור יצ"ו

מכתבו קבלתי וראיתי ששואל בא' שיש לו מסחר אנגרוי של צוקער (כנראה כבר נתן מעות על הסחורה), ושולחים לו חצי וואגאן וחצי האחר נשלח לעיר אחרת, וכעת מזדמן שהוואגאן ילך דרך עירו בש"ק או ביו"ט אם מותר לשכור עכו"ם שיכנסו הצוקער מהבאה אל חנותו או לאוצרו, דאם לא יקח הצוקער או ילך גם צוקער שלו לעיר אחרת כנימוס המדינה.

לענ"ד אסור לשכור בכה"ג עכו"ם שיכנסו צוקער שלו לרשותו, ואינו דומה להא דאו"ח סי' ש"ז סי"ט, דסחורה הנפסדת בש"ק ע"י גשמים או ד"א מותר לקרות עכו"ם להציל דהתם צריכים רק לקרותו והגוי מעצמו יבין שצריך להציל, או לומר לו כל המציל אינו מפסיד, עיי"ש האופנים המותרים, משא"כ בנ"ד שצריך להשכיר אותו וליתן לו הוויזע והמפתח של רשותו, אסור — ואפי' לדיעה ראשונה.

וגם ל"ד להא דרמ"א ססי' ש"ז דיש שמתיר בעכו"ם שמביאים תבואה לישראל שיפנו ברשות ישראל עיי"ש, דחוץ מה שכו' מג"א, דבתבואה של ישראל אסור וכאן הוא של ישראל, אבל אפי' לפי דברי טו"ז ש"ח סק"ז, דמתיר גם בשל ישראל יען דטלטול מוקצה מותר ע"י עכו"ם דלא כמג"א עיי"ש. והגאון מהרש"ם הביא בשם ת' שמש צדקה יו"ד סי"א להתיר בתבואה של ישראל — אבל כל זה אם רק טלטול מוקצה נעשה בהתבואה, אבל אם נעשה אי' תורה כמו בנ"ד הוצאה מרשות לרשות, וגם כתיבה שצריך העכו"ם לכתוב בעת שמקבל הסחורה כידוע, שצריך לחתום שמו, א"כ שבות א' ודאי לא הותר, ע"כ אין להתיר בזה.

אבל לשכור העכו"ם מע"ש וימכור לו הסחורה שיבא לו ע"י הבאה, והעכו"ם יעשה בשלו, ויפנה הצוקער לבית העכו"ם, ואחר שוי"ט יוביל אותו לבית ישראל יש להתיר יען שיש הפ"מ אם לא יעשה כן,

עיי' שע"ת סי' ש"ז סק"ב בשם שאי"ע ה"ב סי' קל"ט שמתיר למסור לעכו"ם פאקעט מע"ש והעכו"ם יתנו בש"ק על הפאסט אף שצריך העכו"ם לכתוב בש"ק, וכנראה דהמסירה בע"ש הי' קנין לעכו"ם, וע"כ התיר, וצריך לקצוץ עם העכו"ם דמי טרחתו מע"ש.

ואם כי השאי"ע לא התיר רק בדבר שאין מפורסם שהוא של ישראל אבל לא בדבר המפורסם, מ"מ בנ"ד כיון דיראו לעכו"ם שמוביל אותו לחצירו ואין לישראל שום נגיעה בזה, יבינו שאינו של ישראל, כנלענ"ד להתיר במקום הפסד.

וע"ד שאלתו השני' דהמנהג שם שנותנין קמח לנחתום עכו"ם ואופה מזה חלות לש"ק, וכמ"פ מחליף הקמח ואופה מקמח ששייך לו, וכעת השאלה אם יכולים ליטול חלה מזה ולברך מצד דהעושה עיסה לחלק בבצק פטורה כיו"ד שכ"ו, ב' מצד דאפשר הוא עיסת עכו"ם דפטורה מחלה כיו"ד סי' ש"ל.

לא הבנתי היטב אם השאלה ליטול חלה ולברך לאחר שמביאין לביתו חלות אפויזות, דאז השאלה פשוטה דצריך ליטול חלה ולברך דעיסת עכו"ם ל"ה יען דישאל נתן הקמח לאפות, ואם העכו"ם מחליף הקמח מ"מ החליפין של ישראל הוא ונאפה מקמח ישראל וחייב בחלה כמבואר בש"ך סי' ש"ל, דאוליגן בתר בעל העיסה, ומצד דנחלק העיסה אין כאן חשש יען דבעת שנוטל חלה כבר הי' צירוף כלי ששם הניח כל החלות, והוא צירוף סל דמחייב בחלה, והצליח בברכות דף ל"ח, חידש דאפי' מברך בעת נטילת חלה מבצק ויתחלק אח"כ מ"מ כיון שיצטרפו אח"כ בתנור או על דף השולחן ל"ה דעתו לחלק יען שיצטרפו אח"כ עיי"ש. אבל בנ"ד שמברך בעת שנצטרפו עדיף כמובן וא"כ יוכל לברך.

אבל אם השאלה שהאשה הולכת לבית נחתום עכו"ם ושם נוטלת חלה מהעיסה ומברכת וזה השאלה והיינו שכל הנשים הולכות לשם והנחתום נותן לכל א' עיסה שתטול חלה, ואפי' אם נילוש בעיסה א' ואח"כ מחלק נחתום עכו"ם הבצק לכל א' שיעור חלה יכולה כל א' לברך בעת הפרשה כמבואר בטו"ז שכ"ז סק"ב באין חולק אם שותפין עשו עיסה לחלק לכל א' שיעור חלה ומקפידין על זה הוה כאילו נילוש כל א' בפ"ע

עשו מזה עכ"פ ד' לחמים לש"ק כדי שיהא לו לחם משנה לסעודות, וא"כ הי' דעתו לחלק ואעפ"כ נטלו חלה במדבר גם בעש"ק כמו בשאר ימים.

אבל עיין בבעלי התוספות בשלה — ט"ז, כ"ב — שכתבו דגם בכל ימות השנה עשו ב' לחמים מהמן עיי"ש, וא"כ גם בכל השבוע הי' דעתו לחלק, ואין חילוק בין ימות השבוע לעש"ק, אבל לענ"ד אין הכרח לזה דעשו ב' לחמים בכל יום, עכ"פ מנהג ישראל תורה, ליטול חלה בברכה מחלות של עש"ק, אבל אם אופה גם לחם לימות השבוע שהלחמים גדולים ובכל א' שיעור חלה אז מהיות טוב שאז אין כאן שום חשש ופקפק.

והנני דושה"ט ברגשי כבוד ויקר
דברי ידידו מחו'

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

עיי"ש. ואז באנו לספיקות אחרונים יען שהחלות על ש"ק אין בכל חלה כשיעור חלה הוא ספק יען דעשה עיסה לחלקה בבצק שמדבר בזה הפת"ש שם.

ובצל"ח מיישב המנהג יען דהחלות מניחין בפעם א' בתנור ויש דיעה דתנור מצרף, גם יש ספק אם דף השולחן מצרף ע"כ מכח ספק ספיקא תוכל לברך בעדו עיסה עיי"ש, ובאמת צ"ע קצת למש"כ הפמ"ג כמ"פ דעל ס"ס אין מברכין דברכה צריכה להיות ודאי א"כ היאך מברכין בנ"ד דהוא רק ספק ספיקא. יש להעיר מש"ך יו"ד סי' רס"ג סק"ד שכ' בשם הב"ח דאם אינו ודאי ערלה כבושה דאינו דוחה שבת מ"מ צריך לברך על הטפת דם בשבת ע"כ הרי דלענין ברכה א"צ שיהא ודאי.

והי' אפשר ליתן קצת טעם להמנהג שנוטלין חלה בעש"ש אפי' נעשה לחלק, דהא חלה ילפינן מעיסת מדבר ושם נראה ג"כ דעל ש"ק שנפל לחם משנה

סימן טו

דחול ממש, ונעשה לימים הרבה דאפי' באוכל נפש אסור כה"ג.

(ג) **להגב"ה** המת ביו"ט מהמטה להארץ שנקרא אבהיבין אפי' להמחמירין. מ"מ די בגדי המת שלבוש בו מחיים ואפי' בשבת מותר עיי"ז דהוא ככר או תינוק כמבואר באו"ח סי' שי"א ס"ד, ואפי' להחולקין מ"מ ביו"ט בפרט ביו"ט ב' יש להקל, ואם רוצה להחמיר נוטל איזה סדין ועיי"ז מותר לטלטל כמבואר בסי' הנ"ל אפי' בשבת, וא"צ מידי דאכילה רק אי עשה כן בכר מן הדין שרי באכילה דלא אמרינן בכה"ג קניא מיתנא שלא נתנו להמת שיהא שלו רק מצד מיאוס אפשר דאין אוכלין, מ"מ אין זה נוגע להיתר דיטלטלו אותו עיי"ז.

במה שחקרת אחרי מעמד פרנסתי — הנה פרנסתי מצומצמת וההוצאה גדולה אבל אני משבח להשי"ת עבור זה כי גדולים וטובים ממנו מוכרחים לכתת רגליהם לבקש לחם לפי הטף, ולי עזר השי"ת להיות מאשרי יושבי ביתך.

והנני דושה"ט,
אחיד יעקב

ב"ה טריב למביי תרצ"ג לפ"ק פה קאפיט תע"א.

שוכט"ס לכבוד אהובי אחי
מו"ה ישראל דוד נ"י

אחדשה"ט.

אתמול קבלתי מכתבך ובו כמה שאלות, ואשיב בקצרה עליהם בעז"ה.

(א) **במקום** שבדקין ריאות של עגלים ע"י ביקוע החזה, ומתירין בנתפרקה איזה סירכא היאך הדין בנתפרק באמצע, והבאת בזה מספר מנחת הובת, ועוד.

ספר מנחה"ב ומנחת יוסף אין לי, רק לפי מה שראיתי מובא בדרכי"ת ס"ק תס"ה, אני אומר דנלע"ד דכשר גם בנתפרק באמצע, דכ' דאין זה אפי' בגדר חיר כלל וסרכות אלו נתהוו ע"י רוח שבא פתאום מבחוץ על לחמית הריאה.

(ב) **למלאות** הילון עם טאבאק ביו"ט, לא ראיתי מדובר בספרים, ולענ"ד פשוט שאסור דהוא עובדא

סימן טז

ב"ה עש"ק נצבים תש"ז לפ"ק פקסט יצ"ו.

שוכט"ס לכבוד אהובי ידנ"פ ב"ג הרב
הה"ג וכו' כש"ת
ח' אפרים פישל שליט"א
דונ"ץ ראצפערט יצ"ו

באתי לברך אותך בברכת השנים תזכה להכתב
בספרן של צדיקים לאלתר לחיים עכ"ב, שנת גאולה
וישועה אכ"ר.

מה שהערות על החרדים פ"ד סי"ח שכ' דאסור
להקדיש בכור בשוי"ט והקשית מתוס' חגיגה דף ח'
ובכורות דף ג"ח, דמעשר בהמה כיון דקדוש מאליו
מותר להקדיש גם ביו"ט ומאי שנא בכור, והוא הערה
נאה.

והנה"ה א"י אפשר לומר דהחרדים בשם הרמב"ן
סובר כתי' הר"י בחגיגה, דע"כ לא אמר האיסור
משום מקדיש יען דאינו אלא דרבנן אבל צביעה הוא
מה"ת עיי"ש, א"כ יוכל לסבור דבאמת גם מעשר
בהמה אסור להקדיש ביו"ט רק נקט צביעה דהוה
מה"ת.
אבל לענ"ד בלא"ה יש לחלק בין מעשר בהמה

לכבוד, וההילוק כך הוא, — מעשר בהמה קדוש
מאליו והא דמקדישין אותו לומר על עשירי ה"ז מעשר
אינו אלא ענין דרבנן ע"כ לא שייך בזה איסור
מקדישין ביו"ט כיון דההקדש אינו צורך כ"כ אבל
להקדיש בכור בפה הוא מה"ת, עיין ערכין דף כ"ט,
נדרש מקרא דתקדיש או מקרא דקדש לי כל בכור
כו', עיין חינוך מצוה י"ח, ע"כ אם כי בלא"ה קדוש
מ"מ קידוש בפה הוא הקדש מה"ת ע"כ אסור בשוי"ט
כנלענ"ד.

נ"ל הטעם דאין תוקעין בער"ה כדי שלא יהא
בו משום בל תוסיף וזה שייך רק ביום א' סמוך אצל
ימי חיוב, עיין סימן תרס"ז, דרך בח' דסוכות אסור
לישב בסוכה, וכן יום קודם המצוה, עיין תו"י יומא
דף ג"ז, דשייך בל תוסיף קודם המצוה, וע"כ מפסיקין
בער"ה.

דוד יעקב

שוב כתבתי לב"ג הנ"ל בענין זה בשנת תש"ס
באריכות [והוא נדפס כעת בע"ה בספרי משנת יעקב ח"א
סי' ט"ו — וגם במפתחות בהוספות שם] והבאתי עוד מה
ששייך לזה בביאור הענין על נכון בס"ד.

סימן יז

בעזה"י

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכו'
כש"ת מו"ה חנני' יו"ט ליפא דייטש שליט"א,
מחבר ספרי טהרת יו"ט

אחדשת"ה

בדבר השאלה אשר נשאל מעכ"ת מרב א'
שרוצים לעשות בקהלתו תערובת אנשים ונשים, גם
השטן מרקד ביניהם שיאספו מעות לצורך מצוה בית
לפליטות באה"ק תובב"א.

שומו שמים לחשוב זה למצוה שבא בעבירה
גדולה כזו קריבה דג"ע ר"ל, דמבואר באה"ע סי' כ"א
דאסור לשחוק ולהקל ראש עם ערוה, ובב"ש שם

דאסור מה"ת דכתיב ולא תתורו אחרי עיניכם, והרהור
אפי' בפנוי' אסור מה"ת, וכמה עבירות נעשה שם
באסיפת וריקוד אנשים ונשים, ורעותי' מובאין אחרי'
גם כשבאו לביתם ר"ל.

ובמג"א סי' רמ"ב שהביא ירושלמי לזין בריבית
לצורך סעודת שבת, מפרשים שהכוונה בדרך היתר,
יען דא"א לומר שיעשה מצוה ע"י עבירה, ושם המצוה
מסעודת שבת חיובת היא ואפ"ה אסור לעשות מצוה
על ידי עבירה, כש"כ בג"ד לעשות מצות צדקה שאינה
חיובת כ"כ שאין הענינים לפנינו, וד"ל.

ושמעתי מחותני הגאון המחבר ספר באר יהודא
על החרדים ושאר ספרים זצ"ל, שרבו מרן הגאון
בעל ערוגה"ב זי"ע, בעת שאירע בחוסט שרצו איזה

עשירים לעשות משתה הנקרא באאל בתערובת לחלק המעות שיגיע מזה לעניים שבעיר אמר דרשה על זה בלהבת אש בפרשת וירא, עה"פ כי ידעתיו למען אשר יצוה זה בניו ואת ביתו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, והכריו בצעקה, דצדקה הוא רק לשמור דרך השם אבל לא לבטל דרך השם דע"י הצדקה יגרום זה, ודבריו הקדושים עשו רושם ונתבטל אשר זממו לעשות ז"ע.

והוא מותאם כעת בעשיית דברים כאלו בחושבם לעשות מצוה ותהי ההיפך ח"ו, על כן לא יתאפק הרב השואל לעורר ולזעוק השמרו לכם מעשות דבר זה דזה אביוזרי' דגילוי עריות ר"ל אשר צריכים למסור נפש על זה כמבואר בר"ן פסחים דף כ"ה.

דברי ידידו דושת"ה ברגשי כבוד ויקר יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש
הרב מקאפיש

סימן יח

בנדון השגת גבול

כ"ה אור ליום ה' לס' וישלח תשכ"ג לפ"ק ברוקלין

ע"ד הדו"ד שבין הרב רמ"פ נ"י שתובע להרב ר"ח ש"פ נ"י, שקנה בית לעשות ביהמ"ד בשכנות של רמ"פ ומקפח את פרנסתו שיש לו מהמנין שלו יותר מד' שנים שקנה את הביהמ"ד שהי' שם עשרים שנה והוא בנה שם מקוה לאנשים שעיי"ז יבואו להתפלל אצלו ורוב אנשים שמתפללים אצלו דרים סמוך ממש לדירת הרב ר"ח הנ"ל ועיי"ז מסתבר שהאנשים ילכו אצלו וברי הויקו, ומחזו זה הם מעט אנשים יראים שהולכים להתפלל בשטיבל, והנה רמ"פ שלח התראה מועד הרבנים ממחזו הנ"ל להרב ר"ח עוד קודם שעשה מנין להתפלל שם רק קנה בית לדירה והתרו בו שאסור לו לעשות מנין שמקפח פרנסת רמ"פ יען שהם בקיאים שם שאין מספיק לשניהם ולא השגיה על התראתם וגם על התראת שאר רבנים.

הנה ידועים דברי תשובת רמ"א סימן יוד שכתב לענין ספרי רמב"ם שהדפיס הגאון מהר"ם מפאדווא ומדפיס אחר ג"כ ואסר הרמ"א לקנות ספרי הרמב"ם מדפוס האחר כדברי רב הונא ב"ב כ"א האי בר מבוי דאוקים ריחיא ואתא בר מבוי חברי' וקא מוקים גבי' דינא הוא דמעכב עליו, ומדייק רמ"א מדקאמר ואוקים גבי' שכבר עשה דבר זה ואפ"ה יכול לעכב עליו, ואם שהרי"ף ורא"ש פסקו דלא כר"ה מ"מ המרדכי הביא בשם אביאסף דהיכי דראובן דר' בסוף המבוי ויש לו שם חנות ושמעון דר' בתחלת המבוי והעובר שם מוכרח לעבור בתחילה דרך שמעון אסור לשמעון

לעשות חנות כדרב הונא, והטעם יען דברי היוקא שבדאי יזיק לו כ"ע מודה דהלכתא כר"ה, וגם במכירת ספרי הרמב"ם ברי היוקא על ידי האחר ע"כ יש איסור לקנות אצלו, וכן הסכים הגאון נטע שעשועים סל"ו לזה דהיכי דברי היוקא אסור לעשות ומחנין בידיו, וחולק על הבית אפרים שמתיר גם בכה"ג דברי היוקא.

והגאון המפורסם הקול ארי' ז"ל מבערעגסאז בסימן קל"ד וקל"ה חיוק דברי הנטע שעשועים והביא פסק מהגאון ר' פישל אבדק"ק מונקאטש לאסור בכה"ג משום הש"ג, והגה"ק בעל ד"ח חיוק במכתב שנת תרכ"א דברי הגאון ממונקאטש עיי"ש.

ובנ"ד הוה ברי היוקא יען שהאנשים המתפללים אצל רמ"פ דרים שם סמוך ממש אצל ר"ח והוה כהא דאביאסף יען ששמעון דר' בתחלת המבוי ברי היוקא לגבי ראובן שדר בסוף המבוי ואפי' אם ר"ח הי' דר במקום רחוק מרמ"פ הי' אסור בכה"ג דברי היוקא כמש"כ בקול ארי' הנ"ל דבנידון הרמ"א הי' המדפיס האחר רחוק מהראשון ואפ"ה אסר הרמ"א לקנות ממנו.

וגם יש בנ"ד ברי היוקא יען אשר אצל רמ"פ בעת שעולין לתורה נודרין ואצל ר"ח א"צ לנדור ובוה מקרב האנשים לבא אצלו כיון שא"צ לנדור יען שהוא בתור ראש ישיבה ומקבל שכירות אבל רמ"פ נחלה ר"ל והוכרח לעזוב הלימוד עם התלמידים.

ועוד נלענ"ד דכיון דלכתחלה שייך דין דעני המהפך בחררה דסימן רל"ז בחו"מ ובמהרשד"ם סס"י

להחמיר בא' שעשה פאבריק כיון שכבר הי' פאבריק כזה עיי"ש אם כי י"ל ספק תקנה לקולא הוא מ"מ כיון דאין מוציאין מידו נקרא רשע כדמוכח ממהרשד"ם ושוב יש לומר דאדרבא הוה ספק איסור ולחומרא, כן י"ל בנ"ד.

וכשנצרך מש"כ באבני נזר חו"מ סימן ק"מ
שמפרש הסוגיא דב"ב הא דר"ה ברי' דר' יושע דמתיר הוא רק דדוקא כשדר באותו מבוי אינו יכול לכהות בידו מלעשות אותו מסחר אבל שיעסע ממקום אחר לכאן אינו רשאי וזה דקדוק לשון הברייתא אני עושה בתוך שלי כו', אבל שיקנה או שישכור מקום לשם אותו אומנות יכול למחות לכו"ע עכ"ל — ומתוך כל הנ"ל בנידון דידן נאמר להרב רי"ח וכי לא ידעו רבנן מאי השלך על ה' יהבך — ויחפש אחר מקום אחר והשי"ת ישפיע לו פרנסה בהיתר.

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

רנ"ט מובא באחרונים כר"ה דלכתחילה מחינן בידו שלא יהא רשע אלא יהא צדיק רק היכא שכבר החזיק בזה לא שייך הא דמהרשד"ם עיין תשובת עמק שאלה חו"מ סי' ב' שביאר ענין זה. אבל בנ"ד שוועד הרבנים התרו בו קודם שהתחיל להתפלל בביתו עם מנין לא שייך שכבר החזיק כמבואר באה"ע סימן י"א ס"ח. כל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מינ'י, וכ' בתשובת בית יהודה סימן י"ט אבה"ע ד"ה ובענין דאפילו אם א' התרה בו דינא הכי, כש"כ כאן שהתרו בו ג' רבנים ביי"ד שישבו ביחד והם דרים שם ויודעים שזה כפיסוק חיותי, הוה כלכתחילה ולכתחילה הכל מודים דמחינן בידו שלא יהא רשע רק צדיק — ולענ"ד נראה דכאן אין שייך לומר קים לי' כבית אפרים [כמו שיש לומר קים לי' בשאר דברים] דיען דכאן איסורא הוא דרשע מקרי לכתחילה ל"ש קים לי' עיין תשובת עמק שאלה הנ"ל סס"י ב' שכ' שם

סימן יט

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג וכו'
כש"ת מו"ה שמואל יעקב ראז שליט"א
רב דקה"י במינכן יצ"ו, וכאל"ש.

אחדשת"ה.

קבלתי מכתבו ביום ה' העל"ט, וראיתי המדובר בו אודות הגט שנכתב בפירוד ונמסר ע"י שליח במינכן כ"ה מנ"א תשי"ג, ונכתב שם האשה רות בת צבי המכונה הערמאן, והאשה נשאת בגט זה סוף שנת תשי"ד, ובשנה זו נתגרשה עוה"פ אבל לא נמסר לה הגט עוד ובנתיים נולד חדשות ע"י א' כי שם אבי האשה רות אינו צבי אלא — חזקאל — חאצקעל — ואדרבא הי' לו אח ששמו צבי, והעד מכיר אותו מילדותו בשם זה, ומעכ"ת חקר אצל המשמש שמר הערמאן הנ"ל מתפלל שם לפעמים ואמר שקורין אותו לתורה צבי בן יחזקאל, וכעת השאלו על ב' הגטין, למשל אם רוצים לדור ולא להתגרש כעת אם גט הראשון כשר, ואם יוכל למסור כעת את גט הזה בשם צבי אבי האשה.

הנה גט הראשון בודאי יש להכשיר אם רוצים לדור כעת דהנה שינה שם אבי המגרש והמתגרשת

אם כי בשו"ע אה"ע סי' קכ"ט סעיף יוד, איתא שפסול ורק אם נשאת לא תצא ליש אומרים, אבל כבר נפתח בגדולים בת' עבוה"ג סי' ג"ה הובא בפ"ת ס"ק כ"א להכשיר למסור בשעה"ה, אבל בצ"צ חלק עליו, והאריכו האחרונים בזה וע"י שליח כנ"ד יש חומרא לצ"צ אבל בת' רעק"א סי' קי"ב כ' הגאון בית מאיר לחלוק עליו, וגם ע"י שליח יש להכשיר, וגם באבי המתגרשת כנ"ד יש קולא עיין פ"ת ס"ק כ"ט עיי"ש, וכן בחת"ס אה"ע ח"ב סי' ט"ז הביא הקולא באבי המתגרשת עיי"ש כש"כ כשנשאת בודאי מכשירין הגט בשינה שם אבי המתגרשת, אבל גט זה שלא נמסר יש לעיין.

אבל כפי מש"כ מעלתו החזיק האיש חזקאל חאצקעל לשנות שמו על צבי ואפי' הי' לו אח צבי לא איכפת לן א"כ לא שייך ג"ד למחלוקת הפוסקים דהא שמו באמת צבי ושמו יוכל לשנות, ויש עוד קולא יען דנכתב הערמאן והערמאן הוא שמו בפי כל והפ"ת שם הביא בשם מהר"י מבריסק דהיכי דשם א' אפי' הטפל כ' כהוגן אין לפסול בשינוי שם האב, וא"כ כאן כ' הערמאן כהוגן לא איכפת לן במה ששינה מחאצקעל לצבי, עכ"פ על השמש אין לסמוך כ"כ

כמש"כ הפוסקים דאפשר הוא לא אמר ששמו צבי, ע"כ צריך לשאול אותו אם החזיק שמו צבי ואז יוכל למסור הגט בפשיטות, ואם יתהוה ע"י סיבה שלא יוכלו לשאול אבי' זמן ארוך יחקרו עוה"פ אצל השמש

אם יתברר שהסכים ששמו צבי יוכל למסור הגט. והשי"ת יצילנו משגיאות.

ידידו הדושת"ה

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן כ

בעזה"י

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון וכו'
כש"ת מו"ה משה כהנא שליט"א
אבדק"י פעסט יצ"ו

אחדשת"ה

אודיעו כי קבלתי מכתבו ביחד עם הכתב אשר הבעל צריך לחתום, ונתקן על ידי ידידנו הרב הגאון מו"ה חנני' דוב הכהן שליט"א שביחד אנו מסדרים זאת, כמוכן שבהנפק אשר תכתבי יהא נכתב שם האיש כמו שחותם עצמו, האיש ששמו כך וכך בלה"ק, לא אכחיד שאם הי' אפשר באיזה אופן שהגט יוכתב שם הי' נכון יותר, וכבר חשבנו שאלו הג' שיכולין ליכנס לבית האסורין יהא על כל אחד עוד מינוי, למשל, הסופר יהא שליח ראשון גם כן, וכן ב' האחרים יהיו גם העדים.

אבל אם אי אפשר, יעיין במהרש"ם ח"ב סס"י

נ"ו, שכתב בשעה"ד מותר להמסדר להיות הסופר גם כן, וחידוש שבח"ג סי' רל"ב, כתב דגם בשעה"ד אין להקל שהמסדר יהי' הסופר, ואיני יודע איזה תשובה נכתב באחרונה.

אבל בלא זה אי אפשר, כיון שכ' שם המהרש"ם שצריך לעשות הגב"ע בבי"ד של ג' חוץ מהמסדר הכותב הגט, והם יגבו עדות גם מהמסדר וכו', וזה א"א בכאן אפי' בעדים אחרים כש"כ להיות עדים, על כן נלך מדרך זה רק יהי' על ידי כתבו ותנו.

ואננו מחכים על תשובת מעכ"ת מסודר הכל על נכון ונסדר הכל בעזהשי"ת ליד האשה וגשלח כתב פיטורין להבעל, והכל על מקומו יבא בשלו.

דברי ידידו דושת"ה ברגשי כבוד ויקר

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

נ. ב.

הנני פורס בשלו' ידידי מחותני הרה"ג מ' משה נתן שיק שליט"א.

סימן כא

בעזה"י יום ר' נח בדרי"ח מרחשון תשכ"ב לפ"ק ברוקלין יצ"ו

שוכט"ס לכבוד הה"ג וכו' כש"ת
מו"ה משה ווייס שליט"א,
ראב"ד בקה"י פעסט יצ"ו, וכאל"ט.

אחדשת"ה

קבלתי מכתבו בדבר הגר שחזר לסורו ורוצה לגרש אשתו הישראלית שנשא בהיותו ישראל, והגט הוא ע"י שליח, ושואל אם יאמרו לו שיקבל בשבועת התורה ובחלק לעוה"ב [כמו מומר בסה"ג אות כא], או יען דזה הוא קאמאניסט כופר בעיקר, אפשר עדיף שלא יכירו לו כלל, שלא ילמוד היאך לבטל הגט

והשליחות כמו שהביא הפ"ת סי' קמ"א ס"ק נ"ו בשם הב"ח, יעוי"ש בדבריהם — הנה לדעתי לא ישנו משאר מומרים, רק יוכלו להוסיף כמו שמשביעין במדינת רוסיא אויף דעם עהרן ווארט.

אבל על דבר א' אעורר אותו שמה שכל הפוסקים דברו ממומר, היינו ישראל שנעשה מומר, וכותבין בן פלוני אבל בגר כותבין בן א"א, אבל כאן שחזר לסורו גרע ממומר על כן לא יכתבו בן א"א רק שמו, וכל שום וחניכא דאית לי' ואפי' בגט ישראל כמ"פ משגיטין שם האב אם יש אוה ספק, כ"ש בגר על שם א"א קיל עוד מזה.

וכאן בנידון כזה כ' הגאון מדעעש ז"ל בשערי

צדק אה"ע סי' כ"ו, בגירות שחזרה לסורה שלא יכתבו בת א"א כשאר גירות, וחס להזכיר שם אבינו על המומרת עכ"ל, ושם הי' כל הגט חומרא עיי"ש, וע"כ דעתו בלא זיכוי הגט, אבל בנ"ד צריך, וישמיטו שם אברהם אבינו, כנלענ"ד ברור, ובהרשאה גם כן צריכים לשנות משאר הרשאה כמובן, [ובס' קב נקי דף מ"ד, נדפס נוסח הרשאה בגט מומר] ולהשמיט בן א"א.

ואודות לכתוב שם היהדות שלו, נלע"ד דבמומר אם כי נשתקע שם יהדות שלו יש לכתוב על שם היהדות דאתקרי ולא דמתקרי, דמתקרי משמע שקורין כעת אבל המומר לא נקרא כעת בשם יהדות שלו, אבל דאתקרי הכונה בזמן שעבר הי' נקרא כן. וכן נוהגים לכתוב במי שנשתקע שם יהדות שלו.

ועיין פרי השדה ח"א סימן קכ"ד, במומר שאין יודע שם יהדות שלו, דסגי בשם גיות שלו, ורמז לזה בהסכמתו לספר אהלי שם, אבל כשיודע שם יהדות שלו צריך לכתוב, ואם כי בכאן גר שחזר לסורו, ואפשר שכל הגירות לא הי' על פי הדין גרע, מכל מקום נראה לע"ד דאין לשנות ויכתבו פלוני שם גיות — דאתקרי פלוני — שם יהודית — וכל שום וחניכא בלי שם אב כלל, וימחול נא להעתיק לי היאך כ' הגט והרשאות.

והנני דושת"ה ברגשי כבוד ויקר גם שלו' ידידי מחו' הה"ג וכו' מ' משה נתן שיק שליט"א וכל קהל עדת ישראל יעמדו על הברכה.

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן כב

בנדון התר אשה עגונה

בדבר העגונה האשה שינדל אשת משה (גערע) קאראלי, שמלפנים דרה בפעסט וכעת בברוקלין, נלענ"ד להתיר שתוכל להנשא מחדש, א' עפ"י גב"ע שהעידה האשה בעצמה שעוד בשנת 1943 קבלה הודעה מרוטען קרייץ שבעלה נאבד בפראנט הרוסיא שאז הי' מלחמה גדולה שם וקרירות נורא, וכל אלו שהיו שם הם כנפלו למשאל"ס יען שרובן מתו ונהרגו שם, ומבואר בבית שמואל סי' י"ז ס"ק ק"ב דה"ה בכ"מ שעפ"י הרוב הוא מת דינו כנפל במשאל"ס דאם נשאת ל"ת ויצאה כבר מאי' תורה, וכאשר נתברר לפנינו בפעסט שהרבה אשר הודיעו עליהם — שנאבדו — ידעו הערכאות שמת רק מטעם אשר הי' להם כתבו כן.

ב) וגם נתברר לנו אשר הערלים המלויים את הסאזאד הרגו ביהודים כאשר הי' באמנה אתם עוד מתחלתם.

ג) וגם נתברר לנו אשר אפי' אם הי' נשבה ע"י הקרירות והחלישות כח של השבויים לא הי' בהם כח לילך והרגו אותם המלויים מרוסיא.

ד) וגם נתברר לנו שהשבויים בשנת 1943 עד

מאנאט מאי מתו רובם ורובא דרובא ע"י חליים רעים ומסוכנים.

ה) וגם נתברר לנו שהשבויים ברוסיא אם הי' חי עד 1945 מאנאט מאי אחר כלות המלחמה עם אונגארן, הי' יכול לכתוב לביתו ומוכרח הי' לכתוב.

ו) וגם ידוע לנו שאין שום א' מאנשים אשר לא הודיעו משם מהשבוי' עד 1946 שבאו אח"כ משם או שנשמע שחיים שם.

ז) וגם שמענו עוד שם בפעסט שממשלת רוסיא הודיעו — שכבר שלחו לביתם כל השבויים מאונגארן — ויש להם שלום וקשר עם אונגארן.

הנה כל הנ"ל הנה תלתא רובי בכל פעם רובו למיתה, ומובא בפ"ת אה"ע סי' י"ז ס"ק קל"ג, ד"ה והנה דבתרי רובא מתירין עגונא עיי"ש וכן סמכו על זה כמה אחרונים. ואלו התרי רובא הי' לנו כבר בשנת 1945 ומאז עד עתה עברו י"ג שנה שלא נשמע מאתו כלום ונאבד זכרו, בודאי יש להתיר כמו שצרפו אחרונים נאבד זכרו עם משאל"ס וכש"כ עם תרי רובא.

עיין ת' מהרש"ם ח"ב סי' קס"ח, בא' שנפל לים וכעת עבר ג' שנה ולא נשמע ממנו, ולאחר שהביא

עוד הראשונים שסברו דמשאל"ס אין אסור לעולם אם יש צירוף דלא הי' לו קטטה עם אשתו ויש לו בנים קטנים, כ' שם באות ו' שכמה מתירין עפ"י אומדנא דאיתא בקונטרס עגונות סי' רכ"ו ורמ"א סי' י"ז סט"ו, ועוד אחרונים, וכ' שם דמשאל"ס אסרו חז"ל רק לכתחילה והיינו בודאי אבל בכה"ג שיש לפנינו מקום היתר לא גזרו אפי' לכתחילה עיי"ש דשם הי' ספק אולי נפל למשאל"ס אצל המאשיען דנהרג שם מותר אפי' לכתחילה ע"י הספק אולי נפל דרך המאשיען, וסיים שם דאם התרי רובא הם שנהרג ע"י אופני המאשיען, ולא בטביעה לבד שפיר יש להקל.

וה"נ בנ"ד, א' שנהרג במלחמה גדולה, והב' שמת בשבי' ע"י חולאים נוראים, דומה לנדון מהרש"ם הנ"ל, ושם הי' ג' שנים מאת שנאבד וכאן יש יותר מט"ן שנה מעת שנאבד במשאל"ס היינו במקום שרובם מתים, ובפרט דכאן יש עדות שאמר לה א' עוד בשנת 1943 שהי' עם בעלה ביום שנאבד 23 יענער 1943 אצל המלחמה הגדולה ואמר לה שתוכל להנשא כי לא יבא בעלה בחזרה כי כל המחנה נהרגו,

ואם כי יש לפקפק על עדות זו מ"מ ראוי להצטרף לכל הנ"ל, ועיין קונטרס עגונות סי' רכ"ה, הביא א' שקשר רגלו בספינה ונטבעה הספינה אשתו מותרת כי משאל"ס הוא מדרבנן דמדאורייתא אולינן בתר רובא ואין לנו כח לאסור לכתחילה רק דומיא דהנהו עובדי שזכרו בגמ' אבל בהצטרף עוד דבר א' בנ"ד שהיו רגליו קשורות בלוח שאפי' יודמן לו דף לא יוכל להנצל אין לנו כח לאסור ולהוסיף על דברי חכמים עכ"ל א"כ י"ל בכל תרי רובא סברא הנ"ל דרק רוב א' אסרו במשאל"ס אבל לא בהצטרף עוד רוב, ואולי יש לחלק דרק שם דבפעם א' יש חוץ ממשאל"ס עוד צירוף ע"י שהרגל קשור להדף ע"כ מותר לכתחילה אבל אם הצירוף יבא רק אח"כ אולי לא מהני, וכעין זה כ' האחרונים דתרי רובא בעי שנודעו בב"א, אבל האחרונים התירו בכל תרי רובא, וגם הי' לה שלו' עם בעלה, וישבו בי"ד ויתירה בפני' בלא חליצה כי יש לה בת, והשי"ת יצילנו משגיאות.

הכו"ח יום ב' כ"ח סיון תשי"ח לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן כג

בהיתרא דבעל עי"ד מאה רבנים

הן בא לפנינו ב"ד הח"מ מוהרי"מ הכהן נ"י בן יוסף דוב אשר נשא את האשה יהודית בת יעקב יצחק וזה הרבה שנים דלא מיתדר להו ואינה רוצית לקבל גם ויש לו הרבה טענות נגדה — כשנשא אותה אמרה שאינה בת מ' שנה ותוכל להוליד כי זה היה כל כוונתו לקיים פו"ר כי ילדיו נהרגו באיושוויטץ ר"ל ואחר החתונה נתברר שהיא יותר מבת נ' שנה ואינה ראויה להוליד — גם היא בטבעה אשת מדנים עשתה הכל להכעיס אותו וצערה אותו עד שרצה לאבד עצמו ר"ל — לא דקדקה בכשרות מה שהאכילה אותו — קראה אותו בשמות וכינוים בבזיונות — קללה אותו — היו לה שערות גדולות שנראו בחוץ ולא רצתה לגלח אותם — לא רצתה לילך לטבילה וכשהלכה לא הניחה לשמש עמה ובא עי"ז לחטאים ר"ל — בשינה צעקה מאוד עד שלא היה יכול לישן

ונחלה עי"ז — מסרה אותו שאינו רשאי לדור בקאנאדא ואסרו אותו בשלשלאות והי' חבוש בתפיסה עד שע"י אדוואקאטין ניצל מתפיסה בהוצאות גדולות והיה לו בזיונות גדולות — הוציאה עליו שם רע שמזנה עם נשים ר"ל, ולכן טוען מאוסה עלי מצד כל מעשי' וא"א לדור אתה — ונשלח לה הזמנות מב"ד דמאנטרעאל ומהתאחדות הרבנים דפה לעמוד אתו לד"ת ולא רצתה ע"י השמטות שונות זה כמה שנים ועל כן מבקש מאתנו היתר לישא אשה מחדש ואמר על כל דבריו הן צדק שכדבריו כן הוא על כן נזדקקנו לו על פי הפוסקים כאמור להלן שבכה"ג לא גזר רגמ"ה הן לגרש בע"כ הן לישא ב' נשים, לברר ענינו.

הנה זה יותר משנה שהתאחדות הרבנים כתבו לה שהיא נידונה למסרבת, ועיין בתשובות ח"ס חו"מ סי' ר"ג [בהשמטות סוד"ה ואשית] כ' בטוען מאוסה

עלי והיא בעלת קטטה ומריבה וצועקת בלילה מתיר
 ע"י ק"ר — ובת' לבושי מרדכי אה"ע ח"א סימן יו"ד
 כ' כיון שמסרה אותו בפלילים ולבא לכלל תפיסה היא
 מהמורדין דדינא כמסור וראוי להתיר לו לישא אשה
 כש"כ משום מורדת ומסרבת לד"ת עיי"ש, וכש"כ בנידון
 דידן דכולהו איתנהו בה — ועיין באה"ע סי' קט"ו
 ס"ד ברמ"א במקללת בעלה בפניו תצא בלא כתובה
 ובפ"ת סק"י דב' פעמים הוה רגילה בזה ותצא בלא
 כתובה — ובפ"ת סק"י בשם הגאון רעק"א דלענין
 גירושין בע"כ א"צ התראה רק לענין להפסידה
 כתובת' צריכה התראה וכ' דבכל עוברת על דת הדין כן
 בלא התראה. ובאה"ע סי' עז ס"ב ברמ"א דלאחר יב"ח
 אם אינה רוצית לקבל גט מתירין לו גט בע"כ או
 לישא אחרת דאין כח ביד האשה לעגנו לעולם —
 כש"כ בנ"ד דחמשה שנים מעגנת אותו דמתירין לו
 לישא אחרת — באה"ע סי' ע"ד ס"ג דאם ע"י מעשי
 משיאה לו ש"ר בשכיניו תצא בלא כתובה א"כ בנ"ד
 שאמרה עליו שמזנה עם נשים ר"ל בודאי הוה משיאה
 לו ש"ר בשכיניו ותצא בלא כתובה — באה"ע סי'
 קט"ו ס"א דמאכילתו שאינו מעושר או שאר איסור
 אפילו דרבנן תצא בלא כתובה — בח"ס מס' כתובות
 ע"ב דאפשר דהכשילתו במנהגי ישראל כגון בתבשיל
 בשר בחודש אב תצא בלא כתובה א"כ נ"ד דלא
 דקדקה בכשרות הבית היא בכלל הכשילתו עכ"פ
 באיסור דרבנן. באה"ע סי' קי"ט ס"ד אשה רעה
 בדעותיה מצוה לגרשה וכ' הב"ש שם היינו שהיא
 בעלת מריבה מצוה לגרשה אפי' בזווג ראשון ובנ"ד
 הוא זווג שני בודאי מצוה לגרשה ולא שייך בזה חדר"ג
 כיון דלית לה כתובה דפטור משכו"ע — בת' תועפות
 ראם אה"ע סי' ג' כ' דקיל ב' נשים מגט בע"כ דגט
 בע"כ לא הוה בעידנא אבל ב' גשים בעידנא דיש
 חדר"ג מקיים מצוה ע"י שנושא אשה אחרת וכ"כ כמה
 גדולי אחרונים דקיל נשיאת אשה אחרת מלגרש בע"כ
 — בת' אבני צדק להגה"ק מסיגעט ז"ל אה"ע סי' מ'
 באשה המורדת ומסרבת לעמוד עמו לד"ת והתרו בה
 כמ"פ ולא שמעה לקול מורים כתב וז"ל ידי תיכון עמו
 בהיתרא דהאי גברא לגרשה בע"כ או לישא אחרת הן
 מטעם מורדת הן מטעם מסרבת לד"ת דהוה עוברת
 ע"ד במה שאינה רוצית לעמוד לד"ת כאמור בדברי
 חיים היינו בד"ח אה"ע ח"א סי' נ' וסי' נ"א ובפרט

שגסי הגאון מזלאטשוב העד העיד בנו שחותנו הגאון
 חור"ד עשה מעשה באשה שסירבה לעמוד עם בעלה
 לד"ת תיכף התיר עשות כרצונו וכ' ששלשת הרועים
 הג' חור"ד והג' בר' ליוואי והג' מטאלטשאווא נתוועדו
 יחדיו לדין באשה שמסרבת לעמוד לד"ת והתירו לבעל
 ואחרים עוד מגדולי הדור התירו וכ' דכן נעשה מעשה
 בעובדא דידן אחר היתר מק"ר גירשה בע"כ ע"י
 שליח ונשא אשה ותל"ת אין פרץ ואין צוחה עכ"ל.
 וא"כ בנ"ד אין שום ספק לאחר שקיבלה כמה
 וכמה התראות ואזהרות מב"ד של ג' לעמוד לד"ת
 שמותר לישא מחדש ע"י ק"ר וכמה גדולים התירו
 גם בלא ק"ר הג' חור"ד בשו"ת נחלת יעקב ס"ה
 הסכים להגאון רעק"א באשה שפשעה נגד הבעל
 ואינה רוצה לקבל גט מתירין לו לישא אחרת בלא
 ק"ר ונכדו הגאון בס' אוריין תליתאי סי' קמ"ד הביא
 דבריו אבל כ' דיהא בק"ר ושם כ' היתר יען ששלחו
 לה כמ"פ לבא לד"ת והיא מסרבת יכול לגרשה בע"כ
 והביא דברי ס' יושיע אה"ע סוס"י צ"ח דגם במסרבת
 לעמוד לד"ת חשובה עוברת ע"ד ויכול לגרשה בע"כ
 וגם את הד"ח סי' נ"א ובס' תירוש ויצהר סי' פ'
 וכמה תשובות התיר מכח מסרבת לד"ת ואפי' אם
 מסרבת לעמוד לד"ת עם איש אחר כש"כ עם בעלה
 בעניני אישות עי' לבושי מרדכי תנינא אה"ע סנ"ב
 באשה המסרבת להזמנת ב"ד מתיר עפ"י ח"ס אה"ע
 ס"א במסרבת לד"ת עם בעלה בעניני אישות מתיר
 אם כי במסרבת לעמוד לד"ת עם איש אחר לא התיר
 עיי"ש עוד ובנ"ד סירבה לעמוד לד"ת בהזמנת ב"ד
 כמ"פ בעניני אישות עם בעלה ע"כ מצד מסרבת לחוד
 יש להתיר כש"כ שיש הרבה טעמים אשר כל אחד
 כדאי להתיר כש"כ בהצטרפם יחד כיון שכבר מלא
 בספרים להיתרא אם כי לא היה כל הטעמים שיש
 בנ"ד. — גם יש צירוף גדול להתיר מצד דהוה קדושי
 טעות דאם היה יודע שהיא בת נ' שנה בודאי לא
 נשאה שאמר שנושא האשה כדי להוליד יש חשש
 קדושי טעות עי' בד"ח ח"א אה"ע ס"ג שמאריך בזה
 לומר מצד קדושי טעות בנשתטית לומר אדעתא דהכי
 לא קדשה עיי"ש מה שמפקפק קצת בזה ובתשו' מגח"א
 ח"א סי' ל"א הביא דבריו וכ' בנידון דידי' שהיתה
 נשתטית עוד קודם החתונה י"ל דמודים דשייך כאן
 אומדנא לבטל הקדושין עיי"ש וה"נ בנ"ד דעוד קודם

נשואין שייך הטעות דאם היה יודע שהיא בת נ' לא היה נשאה בודאי יש אומדנא לבטל הקדושין — ובת' זרע יצחק סי' ט"ו אם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוה מקח טעות ואין לה כתובה כדאיתא באה"ע סי' ס"ז ס"ה דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה עיי"ש ולענ"ד דכנסה בחזקת פחות ממ' שנה ונמצאת בת נ' שנה גרע מזה דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דסופה להיות בעולה רק בתחלה רוצה לטעום טעם בתולה אבל כנסה בחזקת שהיא בת בנים ונמצאת בת נ' דא"א שתלד ולא קיים עוד

פ"ר בודאי הוה מק"ט עכ"פ לענין דלא שייך חדר"ג — ע"כ אנו מתירין לאחר שיהא חתימת ק"ר וישליש גט וכתובה שיוכל לישא אשה מחדש ומבקשים מכל רב או ת"ח שיחתום את ההיתר כדי למהר הדבר ובשד"ח מערכת אישות סי' ב' כ' חובה מוטלת על כל בר אוריין להצטרף בהיתר מאה רבנים ושלו' על ישראל.

כו"ח יום ד' לס' אל תאחרו אותי תשכ"ה ברוקלין יצ"ו

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן כד

עוד בהיתרא דבעל עי"ד מאה רבנים

הן בא לפנינו ב"ד ח"מ מו"ה אשר אנשיל ג"י בן מו"ה דוד בלויא ג"י מפה ברוקלין ג"י ואמר לפנינו על אשתו שנשא אותה בשנת תשכ"א ולא מיתדר להו והומינה לד"ת בפני ב"ד של ג' ולאחר שמוע טענותיהם יצא הפס"ד מהב"ד בח' דחנוכה תשכ"ב שהאשה מחויבת להכין להבעל סעודת הלילה וגם סעודת הבוקר — האשה מחויבת לציית לבעלה בעניני דת ודרכי צניעות כגון שלא לילך לביטש וכדומה — לדור בשלו' כדרך איש ואשתו.

ומאז לא קיימה הפס"ד לא בישלה לו ולא עשתה שאר צרכי הבית — ואפי' לצורך חג הפסח לא עשתה לנקות הדירה אפי' מחמץ עד שבערב פסח עשה בעצמו לנקות — לא בישלה על חג הפסח וגלגל אתה בחיי צער — ובעניני אישות צערה אותו שלא הלכה לטבילה וכשהלכה לטבול מנעתו לשמש עמה — כמה פעמים ע"י הליכתה לביטש באה בחזרה בשבת ויו"ט באויטא ובאיסור הוצאה וכדומה והי' לו חיי צער הן בגוף הן בנפש שגם מנעתו מלילך ללימוד השיעורין ברבים כה עברו כמה שנים עד שבחג הסוכות תשכ"ו גלתה מה שבלבכה שאינה יכולה לדור עמו ואינה מרגשת אהבה לו כאשה לבעלה יען שיש לה בחור א' שרצתה להנשא לו אותו אוהבת ורק אבותי' דחקו אותה להנשא לבעל זה ואמרה כן לאבותי' ואמרה שרוצית להודמן עם אותו בחור ואז בקשה מאתו גט

פטורין גט בערכאות וגט בב"ד ובהכרח קיים בקשתה ונתגרשו בערכאות ולא רצתה להתגרש בב"ד ואדרבא היא עושה פעולות לבטל גם הגט בערכאות — ושלחנו לה שלש הזמנות לגמור הדבר בדין תורה ולא באתה לד"ת גם שלחנו לה אח"כ התראת ב"ד משלש רבנים שאם לא תבא לב"ד ידונו אותה למסרבת ולא באתה לד"ת וקבלה אח"כ כתב סירוב מהב"ד — וזה יותר משנה שהיא עומדת נגדו בכל דבר אינה מנחת אותו לבא לביתו שקנה דירה גם מסרה אותו בערכאות שלפי אמירת הלאיער אפשר לבא לידי עונש מאסר לזמן ארוך והמסירה היא בשקר — והיא מאוסה עלי מחמת כל מעשי' ובפרט מה שאמרה ואומרת שיש לה שנאה נגדי רק אוהבת זר את הבחור אשר רצתה להנשא לו — ואני רוצה לישא אשה שאני צעיר לימים והכל אמת כפי שאמרתי בהן צדק בב"ד על דעת הב"ד ואבקש להתיר לי לישא אשה כשרה.

כעת מבקש מאתנו היתר לישא אשה מחדש ונזדקקנו לבקשתו על פי הפוסקים דבכה"ג לא גזור רגמ"ה ויש להתיר לו לישא אשה מחמת כמה טעמים. (א) כיון שהיא אינה רוצה לדור עמו וגם אינה רוצה לקבל גט פטורין בב"ד ומבקשת בערכאות להפריד אותם הנקרא — סעפערעישאן — וישלח לה סך גדול בכל שבוע בכה"ג לא תיקן רגמ"ה לעגן הבעל והאשה תאכל ותחדי ותצער אותו — והדבר

לגרשה בע"כ עיי"ש שפקפק קצת א"כ בנ"ד שאינו רוצה להפסיד כתובתה יוכל לגרשה בעל כרחו או לישא אחרת ומצאתי בתשובה כוכב מיעקב להגאון מהרימלוב סימן מ' באשה שעסקה בחליפות מטבעות מזויפות אין לך עע"ד גדולה מזו ובודאי מותר לגרשה בע"כ ובענין כתובה מבואר דלא הוי עע"ד רק כשהכשילה אותו באיסור אמנם זה דוקא להפסידה כתובתה אבל לענין לגרש בע"כ יש עלי' דין עע"ד אע"פ שלא עשתה איסור אלא לעצמה עיי"ש.

(ג) מה שטוען מאוסה עלי מחמת כל מעשי' בהנהגת הבית ובענין הטבילה ובמה שאמרה איני מרגשת אהבה לך רק לאיש אחר ואמר הן צדק על זה — הביאו דברי פ"ת אה"ע סי' ע"ז סק"ב בשם ישיע"ק אם טוען מאוסה עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ מ"מ יכול למנוע ממנה שכו"ע עד שתקבל גט — א"כ מותר לגרשה בע"כ וכ"ש לישא אחרת בנ"ד כשצדקי טענתו שמאוסה עליו — וכן הביאו מבני אהובה להגאון פלתי פרק י"ד על רמב"ם ה' אישות דאיש הטוען על אשתו מאוסה עלי להרמב"ם מותר לגרשה בע"כ ולית כאן הדר"ג עיי"ש — וכת' מהרש"ם ח"ג סי' צ"ג לענין חרשת כ' כש"כ שיש להתיר לו לישא אשה אחרת כו' והאריך וכו' לענין חדר"ג דלכמה פוסקים הוא רק דרבנן פשיטא דיש לצרף סברת הרמב"ם ושאר פוסקים דלא גרע כח האיש מכח האשה — וא"כ בטוען מאוסה עלי מהראוי להתיר לגרש בע"כ כהא דנ"ד שהיא חרשת יש להקל וכן יש להתיר לישא אשה על אשתו ע"י ק"ר עיי"ש כש"כ בנ"ד שהיא פשעה נגדו בהתנהגותה כדלעיל — ועיי' שואל ומשיב מהדורא א' ח"א סי' קע"ז שכ' אך זה נראה לי ברור דבאופן דיכול למנוע ממנה שכו"ע נלע"ד דיותר טוב למנוע ממנה שכו"ע וישא אחרת ולא לגרש בע"כ ולא שייך בזה חרם דב' נשים דכל הטעם של החרם הוא משום דלא יכול לעמוד בסיפוקי של ב' נשים — אבל בזה דיכול למנוע מראשונה שכו"ע ואינו מחויב כלל בחיובי איש לאשתו א"כ אף דלא גירשה יכול לישא אשה אחרת והוה כמאן דליתא עיי"ש עוד וכן בס' קע"ט כ"כ — וא"כ בנ"ד דאין עליו חיוב שכו"ע דהא אינה רוצה לדור עמו אין עליו חיוב שכו"ע

מפורש בת' נחלת יעקב להגאון חור"ד סי' ה' שכ' להגאון רעק"א וכ' שם להתיר לישא אשה שני' אם האשה אינה רוצה בגירושין מתירין לו לישא אחרת בלי ק"ר עיי"ש שכ' דברמ"א אה"ע סי' ע"ז ט"ס מש"כ ואם אינה רוצה בגירושין מתירין לו לישא אחרת ט"ס וצ"ל אם "אינו" רוצה, דבבעל הדבר תלוי דאם רוצה לעגנה יוכל לישא אחרת — וכ' אח"כ החו"ד דאפי' נימא דהגירסא אם "אינה" דקאי על האשה וגם ע"ז חולקין היש אומרים שם דאין לו לישא אחרת היינו רק בתוך יב"ח אבל לאחר יב"ח לכו"ע מותר עיי"ש א"כ בנ"ד שעברו יב"ח יכול לישא אשה שני' אפי' לפי הגירסא ואם אינה — כש"כ לפי הגירסא ואם אינו שכן כתבו כמה גדולי אחרונים הגאון בנטע שורק אה"ע בריש סי' כ' דט"ס ברמ"א וצ"ל ואם אינו דתלוי בבעל והביא שכן הוא בשו"ע דפוס האלבערשטאט — וכן כ' הגאון מטארנאפאל בס' חבצלת השרון אה"ע סי' ג' וכן בכמה אחרונים א"כ בנ"ד שהוא לאחר יב"ח אין שום חילק דיוכל לישא ב' נשים כיון דאינה רוצה בגירושין ולא לדור רק רוצה לעגנה.

(ב) יוכל לגרשה בע"כ או לישא שני' מחמת שהיא עוברת על דת בחילול ש"ק ויו"ט והולכת לביטש וכדומה בתערובות אנשים כמבואר באה"ע סי' קט"ו ס"א דעוברת על דת תצא בלא כתובה ואף שאיתא שם שמוכשילה את בעלה ולא במה שהיא עושה עבירה עיי"ש בבית שמואל אבל כבר כתבו אחרונים דרק היכא דאנו באין להפסידה כתובתה שם הדין דרק כשהכשילתו באיסור אבל אם אינו מפסיד כתובתה גם אם עשתה לעצמה עבירה יוכל לגרשה בע"כ עיי' בת' אמרי יושר ח"א סי' קפ"ח שהתיר לישא אחרת מצד חילול ש"ק דרק להפסידה כתובתה צריך שהכשילה את בעלה אבל לגרשה בע"כ או לישא אחרת לא תיקן רגמ"ה בכה"ג עיי"ש שכ' עוד טעם אפי' להפסיד כתובה אם עשתה החילול ש"ק בפרהסיא מצד דמשיאתו שם רע בשכיניו שחושדים אותו שחיללה ש"ק בידיעתו והסכמתו כמו באה"ע סי' ע"ד ס"ג בנדרה שלא תשאיל כלים תצא בלא כתובה שמשאתו שם רע בשכיניו — והביאו אחרונים גם בת' בית שלמה אה"ע סי' פ"ו כתב כן דאם אינו מפסיד כתובתה אפי' לא הכשילתו רק עשתה בעצמה חילול ש"ק יוכל

יכול לישא אשה אחרת והסכים לחידושו הגאון קול ארי' אה"ע סי' פ"ה.

ד) היות שהבעל שלח לה כמה הזמנות לעמוד אתו לד"ת ואח"כ שלח לה התראת ב"ד שאם לא תעמוד אתו לד"ת יתירו לו הב"ד לישא אשה אחרת וסרבה לעמוד אתו לד"ת יוכל לישא אשה אחרת כמבואר באב"צ, להגאון מסיגט אה"ע סי' מ' והביא מעשה באשה שהי' מסרבת לעמוד עם בעלה לד"ת התיירו ג' גדולי הדור לגרש בע"כ או לישא אשה אחרת הגאון בעל חור"ד — הגאון בר ליוואי — הגאון מטאלטשווא מחבר ס' תולדות אדם — וכן נעשה מעשה ע"י הגאון מסיגט לגרש בע"כ אשה המסרבת לד"ת והבעל נשא אשה עיי"ש וכל האחרונים הביאו דבר זה להלכה למעשה ועוד כמה אחרונים התיירו — ס' יהושע סי' צ"ח — וכן הביאו בשם הגאון מנ"ח ובנו הגאון עשה מעשה וסידר קדושין לבעל שאשתו היתה מסרבת — וכן הדברי חיים סי' נ"א כ' להתיר במסרבת לישא אשה אחרת ומלא מזה בס' אחרונים ובקונטרסים של סידור היתר מ"ר א"כ גם מצד זה יש להתיר בנ"ד.

ה) יש להתיר מצד שהאשה מסרה את בעלה בערכאות ולפי דברי הלאיער שכתב לב"ד שלפי המסירה שעשתה נגד בעלה יוכל להענש במאסר א"כ דינה כמסור — חוץ ממה שמבואר באה"ע סי' קי"ט ס"ד אשה רעה בדעותי' מצוה לגרשה א"כ אין לך רעה בדעותי' מאשה שמסרה בעלה להענש במאסר — אבל לפי דברי רמ"א בסי' קט"ו סס"ד דאשה שרק גזמה לבעלה שרצונה לשכור עליו כותים להורגו מקרי עוברת על דת כש"כ בנ"ד שעשתה כן להענש

בעונש מאסר מקרי עע"ד דיוכל לגרשה בע"כ או לישא אשה אחרת — וכיו"ד סי' ב' ברמ"א ס"ט דמסור דינו כמומר — א"כ ודאי יוכל לגרש בע"כ או לישא אשה אחרת — ובת' לבושי מרדכי להגאון ממאד זצ"ל ח"א אה"ע סי' י' כ' באשה שמסרה את בעלה בדברים של ממון ויוכל לבא בכלל תפיסת בית המאסר דינה כמסור ממש והוא בכלל מורידין ודינה נפסק בחו"מ סי' שפ"ח א"כ הוה בכלל מה שכ' הרמ"א כיון דאיכא סכנה לנמסר הוה עע"ד — א"כ בנ"ד יוכל לגרשה בע"כ או לישא אשה אחרת.

ובאמת בכל פרט שכתבנו יש די להתיר להבעל לישא אשה ע"י היתר מ"ר כש"כ בהצטרפות יחד כל החמשה היתירים ובנ"ד ישליש כתובה אם כי יש צדדים מהפוסקים דתצא בלא כתובה אנו מתירין רק בקבלת כתובתה.

על כן אנו מתירין להבעל לישא אשה לאחר שיהא בידו חתימת מאה רבנים להתיר וישליש גט וכתובה — ואנו מבקשים מכל רב וצורב שיחתום את ההיתר כדי למהר את הדבר כי הבעל עוד צעיר לימים אינו עוד בן שלשים וא"א לו לעמוד בלא אשה ובשד"ח מערכת אישות סי' ב' כ' חובה מוטלת על כל בר אוריין להצטרף בהיתר מ"ר ושל' על ישראל ובלבד שלא יהא נגד חוקי המדינה וכבר נתגרשו בערכאות — כו"ח יום ד' ר"ח טבת ז' דחנוכה תשכ"ז ברוקלין יצ"ו יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

נ"ב: לאחר שעברו יותר משנה וב' חדשים מעת שנכתב הגט שנשלש בב"ד עלה בידינו שקבלה הגט פטורין יום ג' ויקרא כ"ו טבת תשכ"ח.

סימן כה

עוד בהתירא דבעל עי"ד מאה רבנים

החזיקה הדירה בנקיון, הן שלא היה אצלם שלו' בית, גם שלא התנהגה כבנות ישראל הכשרים והלכה בפריעת הראשה בלי שום כיסוי כלל אם כי הזהיר אותה לכסות ראשה לא הואיל כשדרו בסאטמאר דר בחצר שדרו שם ערל א' והי' קול בהעיר שאשתו מזונה

הן בא לפנינו ב"ד ח"מ מו"ה יוסף אייזנהארן נ"י בן מו"ה פתחי' ז"ל מסאטמאר שדר כעת בלארעלטאן נוא יארק ואמר לפנינו לאחר האיום שיאמר בהן צדק על אשתו שנשא לפני י"ז שנים בעיר סאטמאר ולא מיתדר להו הן בעניני תהלוכות הבית לא בישלה ולא

עמו, והיה לו טמון רכוש גדול ובאו השוטרים ישר למקום שהיה טמון הרכוש ולקחו הרכוש והי' קלא דלא פסיק שהערל הנ"ל היה המסור שנתודע מאשתו מקום שהרכוש טמון, ולקחו אותו למאסר והי' נאסר יותר משבע שנים ובנתיים נסע הערל לדור בדעעש ואשתו נטעה להערל לדעעש ואינו יודע אורך הזמן שהיתה שם וכשיצא מהמאסר ואשתו לא ידעה מביאתו ונכנס לביתו בלילה וראה ערל א' יוצא מביתה, גם אמר לו שאשתו זינתה באורך השנים שלא היה עמה עד שאמרו שבעד עשרה לעי יכולים לזנות עמה, ולא קיים עוד פו"ר כי אשתו הנ"ל בכל השנים שהיו ביחד לא נתעברה אפילו ספק עיבור ולו היה מאשתו הראשונה בנים אשר נהרגו באוישוויץ והיה רוצה לגרשה אבל לא רצתה לקבל גט, ובשנת תשכ"ו בחדש אדר ה' דין תורה בפני בי"ד של ג' בובל"א וזבל"א והיה הפסק דין שמחויבת לקבל גט פטורין ותקבל סכום מעות מאתו והשליש אצל הבי"ד את המעות אבל היא לא רצתה לקבל גט אם כי חתמה בשטרי ברורין לקיים מה שיפסקו הבי"ד, כשהיה במאסר ביקשה בערכאות שתתגרש מבעלה והערכאות גמרו הפירוד וכעת הבי"ד הזהירו אותה שתקיים את הפס"ד והזהירו אותה שאם לא תקבל הגט אז יקבל הבעל היתר ע"י מ"ר לישא אשה מחדש ולא הועיל אדרבא פנתה אל הפאליצי שיענשו את הבי"ד ואת השליח בי"ד.

כעת מבקש מאתנו היתר לישא מחדש ולקיים מצות פו"ר ונודקנו לבקשתו עפ"י הפוסקים דבכה"ג לא גזר רגמ"ה.

(א) **כיון** שהלכה והולכת תמיד בפריעת ראש בלי שום כיסוי מפורש באה"ע סי' קט"ו ס"ד דיצאה ברשות הרבים וראשה פרועה עברה על דת יהודית ומבואר ברמ"א שם דיכול לגרשה בע"כ ואין בזה משום חרם רגמ"ה ועיין שם בפ"ת סק"ד בשם ת' רעק"א סי' קי"ד דלענין גירושין לא צריכה התראה בעברה על דת יהודית ובנ"ד שרגילה בזה לצאת לשוק בפריעת ראש לא בעי התראה עיין שם בפ"ת סק"י וכיון דיכול לגרשה בע"כ יוכל לישא אשה ע"י היתר ק"ר כמבואר בת' תועפות ראם אה"ע סי' ג' דקיל לישא ב' נשים מגט בע"כ וכן כתבו כמה גדולי אחרונים דקיל נשיאת ב' נשים מלגרש בע"כ.

(ב) **מחמת** שהיה במאסר הרבה שנים ע"י שמצאו אצלו טמון רכוש גדול ושום איש לא ידע מקום הטמינה רק היא והיתה בידידות עם הערל שמסר נראה כמו שהי' קלא דלא פסיק שיד אשתו היה בעסק הזה ובת' לבושי מרדכי מהדו"ק אה"ע סימן י' פסק כיון שמסרה אותו לפאליצי ולבוא לכלל תפיסה הוה דינה כמסור ממש ודומה למ"ש רמ"א סימן קט"ו ס"ד בגומה להרוג אותו עיי"ש.

(ג) **מצד** שראה שגוי אחד יוצא מביתה בלילה שנתחדה עמו גם קלא דלא פסיק שזינתה עם הערל שדר בחצר שדרו, גם קלא דלא פסיק שזינתה עם ערלים בשביל ממון, אם כי הקלא דלא פסיק עם הדבר מכוער שהגוי נתיחד עמה בלילה הם על שני דברים לא על מעשה אחד מ"מ מצטרפין עיין בית שמואל סימן י"א בשם רש"ל סימן ל"ג כ' מפורש כן דהקול צריך להיות מצד אחר לא מהכיעור עיי"ש, א"כ בנ"ד נאסרה עליו מחמת הכיעור שראה בצירוף הקלא דלא פסיק, ועיין ת' צמח צדק מליבאוויטש סימן ל"ח באה"ע כ' אבל לענין לגרשה אף ראיית בעל עצמו שוה דלא תהא שמיעה גדולה מראי' ושם הנידון היה רק שהבעל ראה דבר מכוער מ"מ אמר שמצוה לגרשה כש"כ ביחד עם קלא דלא פסיק כנ"ד.

(ד) **מחמת** ששהה יותר מעשרה שנים ולא ילדה וכעת היא יותר מארבעים וניסת יותר מבת כ' דלא תלד עוד י"ל דלא שייך חרם דרגמ"ה עיין אה"ע סס"י א' ובאחרונים דכתבו כן להתיר ע"י מ"ר אחר אחרון אני בא בת' מהר"ש להגאון מראדימישלא ז"ל ח"ד סימן ל"ו באשה שנשאת בת ל"ה ועברו שבע שנים שלא ילדה והבעל לא קיים פו"ר מצטרף להתיר לו לישא אשה על אשתו אם אינה רוצית בגט עיין שם וזה הוא דומה לנ"ד, ועיין ת' תשורת ש"י ח"ב סימן ק"ט מתיר ג"כ בנשאת יותר מבת כ' וכעת היא יותר מארבעים ע"י מ"ר.

(ה) **יש** להתיר מצד שמסרבת לקיים הפס"ד מהב"ד שפסקו שמחויבת לקבל גט וחתמה שטרי ברורין לקיים כל מה שיפסקו הב"ד, בת' אבני צדק אה"ע סימן מ' כ' להתיר בין לגרש בע"כ והן לישא אשה שני' יען אשר סרבה לעמוד לד"ת עם בעלה והביא ששלשה גדולי ישראל הגאון בעל חור"ד והגאון בעל המחבר ס' בר ליואי והגאון מטאלטשיווא ז"ל

נתוועדו יחד לדון באשה שמסרבת לעמוד לד"ת עם בעלה והתירו להבעל ועוד מגדולי הדור התירו וסיים שם שגירש האשה בע"כ ונשא אשה מחדש ואין שום פקפוק על זה וכן הוא בכמה תשובות להתיר בת' אוריין תליתאי סימן קמ"ד התיר במסרבת לעמוד לד"ת עם בעלה חשובה עברה על דת. ויוכל לגרשה בע"כ והביא שגם הגאון בספר יהושע אה"ע סימן צ"ח הורה כן דגם במסרבת לעמוד לד"ת חשובה עוברת על דת ויוכל לגרשה בע"כ וכן הגאון דברי חיים זצוק"ל אה"ע חלק א' סימן נ' ונ"א הורה כן וכמה גדולים הורו כן, כש"כ בג"ד שעמדו לד"ת בזבל"א וזבל"א ופסקו הב"ד שמחויבת לקבל גט

ומסרבת לקיים הפס"ד פשיטא שיוכל לגרשה בע"כ כש"כ לישא אשה מחדש ובאמת בכל פרט שכתבנו יש די להתיר לישא אשה ע"י היתר מ"ר כש"כ בהצטרפם יחד כל החמשה התירם.

על כן אנו מתירים להבעל לישא אשה לאחר שיהא בדינו חתימת מאה רבנים וישליש גט וכתובה. כו"ח ער"ש קודש לסדר אל תאחרו אותי כ"א לחדש מרחשון תשכ"ז פה ברוקלין יצ"ו.

יעקב סג"ל לעבאוויטש

הרב מקאפיש יצ"ו

נ"ב, בשנת תשכ"ח נשא הנ"ל אשה ע"י היתר הנ"ל והיא לא רצתה לקבל הגט.

סימן כו

עוד בהתירא דבעל עי"ד מאה רבנים

שהי' נראה עלי' סימני שגעון עוד טרם חתונתה רק אמה הסתירה זאת מלפני החתן. כעת הבעל דופק על פתחי ב"ד להתיר לו לישא אשה על אשתו, וכעת אין לו רק ב' זכרים ולא נקבה וגם צריך מי שישגיח על ילדיו, וחייזו כעת אינם חיים, לזאת נזדקקנו לדבר מצוה ואחרי עיון בפוסקים באנו לידי החלטה להתיר לו לישא אשה בהסכמת ק"ר ועפ"י אופנים שיבוארו בעזה"י.

(א) הרבה פוסקים סוברים דבנשתתית לא בעי ק"ר ומתירין לישא על אשתו הנשתתית, ע"י בבית שמואל סי' א' ס"ק כ"ג, בפמ"א ח"ב סי' י"ב, בתשו' רח"כ סי' ג', בפרשת מרדכי סי' י"ד, בשו"ת הרי"ם סי' כ"ה ועוד פוסקים, ואפי' המחמירים בזה, מכ"מ במשוגעת שהיא בבית החולים מודים דאין צריך ק"ר, וי"ל בכה"ג דהרופאים אומרים שהיא משוגעת ואין תרופה למכתה לא החרים ר"ג.

(ב) גם כי יש סימנים ששטותה הי' קודם החתונה כ' בדברי מלכיאל ח"ה סי' קפ"ח דאם לא ידע מזה הבעל קודם החתונה הוי ספק קידושין ובספק קידושין לא גזר ר"ג כמו בנמצא בה מום בא"ע סי' ל"ט ס"ה, ובגליא מסכתא קונטרס סי' ה' דבכה"ג אין צריך ק"ר, ועי' בתשו' מהר"ש מראדאמישלא ח"ג סי' פ"ד התיר אם יש קצת ספק שבעת נישואין לא היתה

הן באו לפנינו ב"ד הח"מ הרב אשר פאלאק, והב' יצחק בהרב אלימלך אשכנזי והעידו לפנינו על האשה ליבא דמתקריא לוסיא כבראזיל אשת אלי' ראובן קאנדעל מבראזיל ששהו בביתם זמן זמנים טובא וראו איך שהאשה ליבא הנ"ל היא נשתתית גמורה, וכבר היתה בבית החולים למחלת הרוח, מקודם סברו הרופאים שאולי יש תקוה שתתרפא וע"כ הרשו לה אחרי חודש ימים שהבעל ישיב אותה לביתה על אחריות שלו ותחת השגחתו, לבסוף הורע מצבה בביתה ולא היתה יכולה לנהל את ביתה בשום דבר כמו בישול ואפי' ותהלכות הבית וכדומה, וכמובן שלא הי' ביכולתה לשמור א"ע בעניני טהרת משפחה ועל ילד שלה בן ג' חדשים היתה רגילה לספר שמדבר כבר בלשונות שונים, ושוחקת ובוכית בלי טעם ובלי סדר כדרך המשוגעים, ופ"א לקחה את הילד ורצתה להשליך אותו דרך החלון לרחוב מקומה השלישית, ופ"א סיגרה א"ע עם הילד בבית האמבטי (באדע צימער) ורצתה להרוג את הילד עד ששיברו את הדלת והצילו את הילד מידה, עד שבא לידי כך שהרופאים הכניסוה שוב לבית החולים והחליטו שלשה רופאים גדולים מומחים מפורסמים ונתנו תעודות שאין תרופה למחלתה והיא חולה על מחלת הרוח הנקרא בלשונם עסקיור-פרעניא. גם העידו העדים הנ"ל

בשיפוי דעתה שלא יצטרך ק"ר אם הוא עני ואין לו להוציא הוצאות, וכ' שיכריזו שהוא מותר לו לישא אשה אבל האשה אסורה בלא גט.

(ג) גם בג"ד הוי ספק קידושין בלא"ה כי נשאו בחופה וקידושין אצל רב ריפורמי ובטעמפל שלהם והעד הנ"ל העיד בבירור שהעדי קידושין הי' מומרים לחילול שבתות, ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ק"י וק"א מצרף להתיר אשה בלא גט משום שהקידושין הי' אצל רב ריפורמי ועדי קידושין פסולים, ומה שדרו ביחד והי' להם בנים זה הי' ע"ד קידושין ראשונים. ע"כ יש מקום להתיר להבעל לישא אשה מחדש

עכ"פ בהיתר ק"ר אחר שיקבל עליו בכתב התחייבות שאם יארע בזמן מן הזמנים שתצא מביה"ח ותוצרך למזונות ודירה ושמירה יעשה הוא על חשבוננו, והכתובה ישליש כפי ערך שנותנים במדינת בראזיל גם ישליש גט ע"י זיכוי וימסרנה לשליח להולכה, וחזק גט המושלש יקבל ע"ע שאם תשתפה יתן לה גט מחדש.

וע"ז באעה"ח יום ב' לסדר עקב י"ג לחודש מנ"א תשכ"ב פה ברוקלין, נ. י. תע"א יעקב סג"ל לעבאוויטש

סימן כז

יום ה' לסדר וישב תשכ"ב ברוקלין יצ"ו.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג וכו' כש"ת
נו"ה י'ס"ק דוד קליין שליט"א
הרב מטאב וכעת במאנטרעאל יצ"ו

אחדשת"ה.

קבלתי מכתבו עם הגב"ע של האשה שרה בת יצחק אשת ישראל בן שלמה המכונה ערנא הערשקא-וויטש. ותוכן הגב"ע שבעלה אשר היו דרים בפעסט וועשעלעני גאס נומער 4, נלקח לצבא העבודה בשנת 1943 לסאזאד נאדי קאטא אשר הי' מפורסם ברשעות (וכאשר סאזאד הנ"ל היו אצל הרוסישען פראנט כמעט לא נותר איש ישראלי לאשר הרגו אותם הממונים עליהם), ולאחר כמה חדשים קיבל אורלוב והרכיש לו כתבים כאלו אשר אפשר שיצא על ידיהם חפשי ונסע לשם חזרה בשנת 1944 — מאנאט אפריל אשר אז כבר התחילו הגעטטא והדייטשען למשול במדינת אונגארן, ומאז לא קיבלה מאתו שום מכתב כמו שהי' הסדר שכל מי שהי' בצבא העבודה כתב לביתו הן בעת שהי' בהמדינה והן לאחר שיצא מהמדינה להפראנט, ורק אח"כ שמעה שהרשע המפורסם „זאלדי" לקח את האנשים שהי' להם כתבים שהם חולים והוציא אותם לאשכנז, ואח"כ שמעה עוד שהובל למחנה בוכענוואלד בדייטשלאנד, ואח"כ בקיץ תש"ה 1945 שנסעה מפעסט על איזה חדשים, בא איש אחד ממנוקאטש וסיפר לחמותה שהוא הי' בלאגער

בוכענוואלד והי' לו היכרות עם בעלה ערנא הערשקא-וויטש ומסר לו שדירתו בפעסט רחוב וועשעלעני נומער 4, וסיפר שקודם הבעפריאונג שיצא מלאגער הנ"ל ראה את בעלה חולה אשר לא הי' יכול לירד מהמטה והי' מונח בין החולים ביותר, אבל מיתתו לא ראה, כל זה סיפרה חמותה לה בעת ששבה לפעסט, ועד כעת לא רצתה לינשא ולא עשתה שום דבר בזה כי הי' לה בנים קטנים, וכעת רוצית להנשא והיא לערך 45 שנה, והוסיפה שלדעתה ידע האיש ממנוקאטש ממיתת בעלה רק לא רצה להודיע, וכעת היא רדופה מאוד להנשא, והי' דרה עם בעלה בשלו' ואהבה כמו שהעיד גם איש אחד, האם יש להתיר לה להנשא על סמך הנ"ל.

הנה ברמ"א אה"ע סי' י"ז סט"ו, איתא דע"י אומדנות והוכחות שמת אם ניסת לא תצא ע"ש בחלקת מחוקק ובבית שמואל דבלא הגדת הגוי רק סתם אומדנות והוכחות, כך הדין, אם כי בחלקת מחוקק כתב דלמעשה יש להתייבב, אבל בבב"ט לא העתיק זה עיי"ש, נראה דסובר דלא תצא דהוה כמים שאין להם סוף, וכ"כ הב"ש ס"ק ק"ב, ובח"מ ס"ק ל"א כתב דבשעה"ד באשה ילדה ורדופה להנשא י"ל כדיעבד דמי, וכ"כ בשבו"י ח"ג סי' ק"י, ורק בזקינה לא הקיל, ונ"ד בת מ"ה שנה ל"ה זקינה, וחזינון דהיא רדופה להנשא כעת, וסיים בשבו"י דבאבד זכרו לאחר שנה או שנתיים יש לסמוך ולהתיר, א"כ נ"ד דכבר עברו יותר מי"ז שנה מעת שנעלם, ונפל למשאל"ס דמי

מש"כ מעכ"ת יען שבנ"ד נשא ערנא הערשקאוויטש האשה לאחר מיתת חמיו ולא קיבל שום ירושה י"ל דלא שייך פסול בחמותה כמש"כ נובי"ת ססי' ס"ד שהובא בפ"ת סי' י"ז ס"ק כ"ז.

אמנם לענ"ד בנדון שלפנינו יש לומר שפיר דאפי' נסלק כל עדות של חמותה ג"כ יש להתירה כיון שהאיש נעלם בשנת תש"ד בקיץ שהי' הזמן גם במדינת אונגארן לאבד היהודים ונהרגו לאלפים, ולומר שנלקח לעבודה על הפראנט הרוסי' ונשבה דאז הי' כותב מצבא העבודה עד השב"י כאשר הכל כתבו א' לא נעדר אלא ע"כ כמו שאמרו להאשה שהרשע זאלדי הברית אותו לדייטשלאנד תיכף ומשם לא הי' אפשר לכתוב, וא"כ שהי' שם יש אותן היתרים שכתבנו דהי' במשאל"ס ואבד זכרו.

ובאמת גם אחד שהי' על הרוסישען פראנט וחדל מלכתוב ויש חשש שנשבה יש ג"כ מקום להתיר כעת יען שידוע דבשנת 943' מתו מהשבוים לערך 80 פראצענט ויותר, רק אח"כ באמצע שנת 944' התחיל קצת סדר והי' יכולים לכתוב לביתם ואחרי השיחרור הי' מוכרחים השבוים לכתוב לביתם, ואנו חקרנו במקומות הגבוהים הרוסישען קאנסיל בפעסט ועוד מקומות ואמרו בשנת תש"ט שגם אחד אין שם עוד שבוי מאונגארן, וכיון שלא כתב מעולם ע"כ שמת או על הפראנט או בשב"י, אבל כעת אנו עוסקים במי שנשתלח לאשכנז כמו שנראה בנ"ד, וע"כ אפילו נסלק עדות חמותה יש די להתיר.

ע"כ לדעתי יש להתיר האשה הנ"ל שתנשא מחדש, וצריך להתירה "בפני", דכן כתב הגאון מהרש"ק בסי' י"ז סל"ט בחכמת שלמה עיי"ש, וחידוש שלא הביאו דברי נובי"ת ססי' נ"א באבן העזר שכ' גם כן הגאון ר' שמואל לאנדא ז"ל שצריך להתירה בפני' בשם אביו הנוב"י ובשם שאר גאונים, וחידוש לי שלא ראיתי שיביאו דברי נוב"י הנ"ל.

והנני דוש"ת ושלוי כל הבי"ד ידיו

יעקב סג"ל לעבאוויטש

שנפל בשנת 44 בידי הדייטשען רובן למיתה ואבד זכרו, וכל מי שהי' בדייטשלאנד הי' חקירה ודרישה וכמה רשימות עשו מאלו שנמצאו בחיים והוא לא נמצא ביניהם, ולא נשמע מאתו, וידוע דמי שניצל מאתם הי' נס ואילו הי' חי הי' בא לספר נסים שנעשו אתו לאשתו וב"ב, ויש כאן אומדנא דמת ונאבד זכרו דהתיר בשבו"י.

והנה ג"ד הוה תרי רובא משאל"ס ונאבד זכרו עיין אמרי יושר ח"ב סי' ס"א הביא כן בשם אחרונים, ובאמת הותרו כמה עגונות על ידינו אם ידוע שהובלו לדייטשלאנד, ואפילו לא הי' עדות שהעמידו אותם באוישוויץ לצד שמאל, לאחר ב' וג' שנים לאחר השיחרור התרנו, כ"ש וכ"ש לאחר י"ז שנה כנ"ד.

והנה ג"ד שהי' עד שראה את בעלה חולה מאוד יש כאן צירוף דאבד חוקת חיים יען שהי' חולה מאוד שכ' כמה פוסקים דחוקת חיים הוא חוקת בריאות, וא"כ בחולי גדול בלאגער שלא רפאו כהוגן י"ל דאבד חוקת חיים, ויש צירוף להתיר, רק עומד לנגדינו דוה הוא עדות חמותה, דרק מאתה ידענו שהי' חולה במחנה בוכענוואלד דשמעה מהאיש ממונ" קאטש, וחמותה אינה נאמנת כמבואר בסי' י"ז ס"ד.

אבל י"ל דרק אם חמותה העידה עדות שעל ידי העדות מתירין את כלתה להנשא אז שייך גזירת חכמים שלא להאמינה, אבל בנ"ד שאז בקיץ תש"ה בעת שסיפרה חמותה מה ששמעה מהאיש ממנוקאטש מבנה שהי' בבוכענוואלד חולה לא הי' די להתיר האשה אז, כיון שלא העיד על מיתתו, ורק אחר כמה שנים הסכימו הבי"ד להתיר ע"י עדות כזו לא הי' בכלל גזירת חכמים שלא להאמין לחמותה, דומה לזה כתב המראה יחזקאל סי' צ"ט, קרוב לסוף התשובה, דרק אם יש איזה נפקותא בעדות ה' נשים לשעתן שמתירין על פיהם אז י"ל שפיר דערומי קא מערמא להגיד כמסיח לפי תומה, משא"כ אם לא הי' שום נ"מ לדינא כי עדיין הי' בחיים מאין הרגלים לחשוד אותה, עיי"ש. א"כ י"ל גם כאן כעין זה, גם יש לצרף

ס ינמ ז ב ח

הנה עלה על דעתי [בשנת תש"ח] לברר הלכה זו אשר בא לפנינו, בעת שישבתי בב"ד המיוחד לתק"ע בפעסט בלשכה המרכזית ביחד עם חברי הב"ד ה"ה הרבנים הגאונים מו"ה ישראל וועלץ שליט"א (כעת בעיה"ק ירושלם תובב"א), ומו"ה שמעון ישראל פאזען שליט"א (כעת פה בארה"ב). כמ"פ באלו הימים בנשים אשר הותרו על ידינו מכב"י העיגון מצד מיתת בעליהן אבל יש להן יבמים במדינות רחוקות אשר קשה מאד לקבל חליצה מהיבם אם יש היתר שתנשאו בלא חליצה יען אשר היבמים הם מחללי ש"ק ואוכלי נז"ט ר"ל והיינו ע"י גב"ע מב"ד שכן הוא והי' עוד קודם נשואי היבמה או עכ"פ קודם מיתת בעלה של היבמה עי' ב"ש סי' קנ"ז סק"ג דרוב פוסקים ס"ל דצריך ליהא מומר בשעת נשואין עי"ש דאם נעשה מחלל ש"ק ואפי' מומר ממש לאחר מיתת אחיו לא מהני כלל. וזה החלי בס"ד.

ידועים דברי המחבר באה"ע סי' קנ"ז דנפלה לפני מומר ממש והי' מומר כשנשא אחיו אין לסמוך על שיטת הגאונים להתיר בלא חליצה וגם הרמ"א נסכים לזה. ואפי' נימא דכעת שעה"ד גדול דרדופות מאוד להנשא אשר לא נשמע כמוהו מצד דא"א להן לישב בלא טן דו וגם קרוביהן נהרגו ואין להן שום חברות הוה כדיעבד וסמכנו בהיתר עגונות במקום שאמרו אם ניסת ל"ת להתיר גם לכתחילה אם יש עוד צירופים על פי דברי השבו"י ח"ג סי' ק"י והלאה שכ' שאם העגונה רדופה להנשא ויש לחוש לקילקולא הוה כדיעבד ובמשאל"ס מתירין גם לכתחלה עי"ש.

ולומר ג"כ דיען שכ' רמ"א דאם ניסת ל"ת באח מומר ע"כ נתיר גם לכתחלה במקום הדחק דזה אינו דרך אם הי' בטעות שלא ידעה שיש לה יבם בשעת נשואין ורק אח"כ נתודע לה שיש לה אח מומר מתיר רמ"א אם נל"ת אבל לא בידעה וגם הוכא דהב"ד הזהירו אותה שלא תנשא בלא חליצה הוה כלכתחלה ואם נישאת תצא אפי' הי' הדין אם נל"ת כמבואר באה"ע סי' י"א סעיף ח' דאם התרו בו וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן מיני' עי"ש. ומבואר בהג' הכמ"ש שם בשם הד"מ דאם התרה בו הגדול שבעירו

שלא ישא אפי' אם אחרים התירו לו לא נקרא דיעבד עי"ש.

עכ"פ המחבר ורמ"א אין סומכין אשיטת הגאונים להתיר בלא חליצה באח מומר ודברי ת' חוט השני שהובא בפ"ת סי' קנ"ז סק"ב דאפי' ידעה שיש לה יבם עוזב דת והוא חי אם לא מיחו בה ב"ד ל"ת רק המומר חולץ לה ע"ש אינם ענין בנ"ד דאדרבה סובר דכשנודע מאח המומר מפרישין אותם עד שיתפייס ויחלוץ ואפי' צריך ליתן לו תרקבא דדינרא לחלוץ לה ל"ה אונס וטעמא דאונס כזה שאפשר שישתנה הדבר ושמא יתרצה לחלוץ בחנם צריכים להפריש ורק באשת כהן שא"א לחלוץ ותשאר תחת בעלה הוה אונס עי"ש. וא"כ בנ"ד ג"כ אפשר שישתנה והיבם יבא לכאן או האשה תקבל כתבים ותוכל ליסע אליו כהדין דהיבמה הולכת אחרי היבם כבסי' קס"ו או שישתנו גבולי המדינות ויהא אפשר לחלוץ כי החוט השני כ' דרך בכהן דבר דא"א לעולם הוה אונס ושם הוא לענין דיעבד וכבר נישאת ומ"מ צריכין להפרישה כש"כ לכתחלה.

ובאמת לא נמצא בשום מקום שיסמכו אשיטת הגאונים לבד ולהתיר באח אפי' מומר ממש קודם הנשואין רק לצירוף מצרפין שיטת הגאונים במומר ממש משעת הנשואין כמבואר בפ"ת שם סק"ד בשם ת' הגאונים בתראי ות' פמ"א דרך אם הי' לה ילד ורק שלא הי' בן קימא דיש שיטות להתיר מחמת הילד לחוד מצרפין שיטת הגאונים או שהי' עדות שמת האח רק שיש לפקפק על העדות מצרפין שיטת הגאונים ע"ש וכדומה לזה ועי' בנוב"ת אה"ע סי' קכ"ד בענין אח מומר שהי' ספק אם יש אח ואם יש הוא מומר כ' הנוב"י דאין מזה שום קולא כי שמא באונס הי' שמא כבר ידע דת יהודית ובאונס נשאר בין הנכרים ובלבו הוא יהודי עי"ש א"כ על מומר ממש חשש שמא בלבו הי' יהודי ואסר את האשה כש"כ בנ"ד שאינם מומרים ממש די"ל שמא בלבו הוא יהודי, ושם בנוב"ת סי' ק"ג כ' אדין מומר דהמחבר דחו בשתי ידיים ורמ"א לא סמך רק היכי שכבר נישאת בשוגג שלא ידעה שיש לה יבם וכ"ז בהי' מומר בשעת הנשואין ושם הי' מורא ומס"ג

לילך למקום היבם וגם להיבם הי' סכנה לבא למקומה ואסור את האשה שהיתה יושבת תחת בעלה ותשב עגונה כל ימי' עד שתחלוץ [ועיי"ש בנז"י ד"ה ואמנם הא טעותא שביאר דיבמה שנשאת לא אפקעה זיקה כלל והביא דברי תוס' יבמות ט"ז ד"ה בני צרות וגם דברי תוס' יבמות י"ח ד"ה שומרת יבם והטעם כיון דהזר יכול לגרשה ותהא מותרת ליבם עיי"ש באורך וחי' על הח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ו שהביא דברי בית מאיר ורוצה לצרף סברא זו דבנשאת לזר פקע זיקה ולא ראה דברי נז"י הנ"ל דדחה זה מכל וכל] וכעת בעו"ה נשמע אומרים שבאופן זה דתתעגן כל ימי' לא דברה תורה דרכי' דרכי' נועם וזה טעות גמור.

והגע' בעצמך דמלך אין חולץ לאשת אחיו ואין מיבם כסנהדרין דף י"ט ואם אין כאן אח אלא המלך תשאר אשת אחיו עגונה לעולם וכן הוא ברש"ש סנהדרין שכ' וז"ל ודע דנראה ברור דאף דאינו חולץ ואינו מיבם מ"מ אסורה להנשא לשוק ונשארה זקוקה אפי' אם אין שם אח אלא הוא וכלשון הרמב"ם פ"ה מה' מלכים ה"ג שכ' באשת מלך באם מת המלך אין חולצין ואין מיבמים אותה אלא תשב בזיקתה ע"כ ברש"ש ונראה שסובר דדברי הרמב"ם שכ' אלא תשב בזיקתה קאי גם על לפני זה שהמלך אינו חולץ דאם סובר הרמב"ם דשם מותרת בלא חליצה הי' לו לפרש דמסברא חיצונה לא נתיר אשה בלא חליצה ולא מצינו בשום מקום זה לומר דיען דמלך א"מ ואינו חולץ מותרת אשת אחי מלך בלא חליצה.

(ואם המלך עבר וחלץ מותרת בחליצה זו כ"כ במנ"ח סי' תצ"ז עיי"ש וא"כ משום איסור דלכתחלה תשב עגונה כל ימי' כש"כ היכא דא"א לה לחלוץ מחמת ריחוק מקום וכדומה והי' אפשר לומר דגם אם המלך חלץ ל"מ החליצה עפ"י שכ' החינוך סי' תקצ"ט טעם חליצה דצותה התורה שחעשה עליו מעשה שמוש זה של חליצת נעל שהוא שמוש העבד הקנוי בפרסום לפני ב"ד להראות לכל שקנוי' היתה לו לגמרי עכ"ל. וא"כ שייך חליצה רק באינש דעלמא אבל מלך דגם אם לא היתה אשת אחיו משועבדת למלך לחלוץ לו נעלו דכל ישראל משועבדין לו כעבדים כמבואר ברמב"ם פ"ד מה' מלכים עפ"י הקרא והיו לך לעבדים עיי"ש. וגם עבודה שאסור בעבד עברי כמו

חליצת מנעליו חייבים למלך, כמבואר ברמב"ם דמעמיד אנשים לרוץ לפניו כמבואר בקרא, וזה אסור בע"ע כדאיתא בתו"כ פ' בהר לא תעבוד בו עבודת עבד שלא יטול אחריו "בלנטיא" ומפרש בעשירית האיפה (להח"ק מקאמארנא זי"ע) דבשעת הטיל לא ילך אחריו כדרך שהעבד הולך אחר אדוניו, עיי"ש, א"כ בודאי אסור להריץ את ע"ע לפני אדוניו כמו שאסור להוליכו לאחריו רק בשוה אצלו, — וגם לפי הפירוש בזית רענן שם, דמפרש מרכבה שטוענין בה בני אדם שזהו עבדות גדול ואסור בעבד עברי, הנה גם זה עושה המלך, כמבואר בשמואל ח' בניכם יקח ושם לו במרכבתו ופי' דשימם במוליכי מרכבתו עיי"ש. הרי מבואר דהמלך יוכל לעשות עם ישראל מעשה עבד כנעני — ואפי' לפירוש ראשונים דמפרשי הא דתו"כ דלא יטול אחריו "בלנטיא" היינו כלי או אלונטית מ"מ מובן מאליו דאסור לרוץ את עבדו העברי דהוי עבודת גנאי לעשות כמו שעושה בסוסיו דרצים לפניו ונותנם במרכבתו, ואפ"ה המלך מותר בזה.

ועוד יותר י"ל דישאל המחויבים לעשות למלך כל תשמישו אינם בכלל עבד עברי דאסור בחליצת מנעל וכדומה, רק הם בכלל בן חורין שעושים מלאכתו, וקרא "ואתם תהיו לו לעבדים", כוונתו, היינו כעין עבדים, ובבן חורין הלא מבואר ברמב"ם (פ"א מה' עבדים) דמותר להשתמש בו כעבד, והטעם, דבזה אין נפשו שפלה עליו כמו מי שנמכר, עיי"ש, וכן י"ל באנשיט שנלקחים לעבודת המלך הישראלי — וא"כ פשוט מכל הנ"ל דהמלך שפיר עושה בישראל עבודתו, ובכלל זה חליצת מנעליו ולרוץ לפניו, ולהוליך מרכבתו, — א"כ לא שייך אצלו ענין החליצה עפ"י טעם הנ"ל וע"כ אינו חולץ שנראה שרק זאת היא לו כשפחה ע"י חליצת נעלו ובאמת הכל אצלו כעבדים ושפחות וזה לו בזיון (ודלא כהרמב"ם שמפרש דהבזיון מצד הרקיקה) ועפ"י אפשר דגם אם עבר וחלץ לא מהני דאינו ניכר דחלצה נעלו מצד דזקוקה לו דאפשר חולצת נעלו מצד שהוא מלך והכל לו כעבדים שחולצים נעלי אדוניהם). והוא פשוט דהדין כן אם יש לו אח ואין רוצה לחלוץ וליבם או אינו יכול לחלוץ וליבם דתשאר עגונה לעולם.

ובאמת יש לעיין מזה אשיטת הגאונים הנ"ל

דמומר אינו זוקק מטעם דאמדין דעתה דעל דעת כן לא היתה נישאת שתפול לפני מומר א"כ כש"כ אם אחי בעלה ה' מלך בעת שנישאת דלא נמצא חילוק בין ה' מלך או נעשה אחר נשואי מלך נימא דאדעתה דהכי לא נישאת שאם ימות בעלה תשב עגונה כל ימי דאומדנא זה עדיף מאומדנא דמומר דשם אפשר מצד דטוב לה למיתב טן דו מרוצה להנשא גם אם תפול לפני מומר אבל שתשאר עגונה לעולם בודאי לא תתרצה כהא דרד"ך שכ' סברא כזה דאפי' החולקים אהגאונים מודים במקום שא"א להאשה לבא להמומר ותשאר עגונה לעולם בודאי אדעתא דהכי לא נישאת ופטורה מחליצה עי"ש ברד"ך בית ט' באורך א"כ גם בנ"ד נימא הכי דאדעתא שתשאר עגונה לעולם לא נישאת לאחי המלך. אמנם יש לדחות דשאני הכא דיש לה כבוד שתהא נקראת זקוקתו של מלך ע"כ היא מרוצה אפי' תשאר עגונה לעולם. אבל צ"ע לומר כן דהא אמרינן רוצה אשה בקב ותפלות יותר מט' קבין ופרישות א"כ א"א לומר דמרוצית לישאר זקוקה לעולם שתהא נקראת זקוקת המלך דיפה לה לישב תחת בעל בפרט שלא נמצא שזקוקת מלך תקבל מזונות ממלך יותר משאר זקוקה שאין לה מזונות מהיבם רק מבעלה שמת. ויש ליישב קו' הנ"ל עפ"י שכ' הב"ח באה"ע סי' קנ"ז לענין אומדנא בזיקת מומר דאם יש לה תרתי ספיקי אפשר דמכנסת עצמה לספק שאפי' ימות בעלה תיזקק ליבום עי"ש א"כ באשה שנישאת לאחי המלך שהי' בשעת נשואין כבר מלך י"ל דאין כאן אומדנא דאדעתא שתפול ליבום לפני המלך לא נשאת כיון שיש אופנים דתוכל לקבל חליצה ממנו אם המלך יעבר מנשיאתו הן שסילק עצמו מנשיאות או שמרדו בו רוב ישראל או שנצטרע או שעבר עבירה ולקה דאז דינו כהדיוט עיין הוריות פ"ג דאם מלך עבר מגדולתו מתכפר בשעיר כהדיוט עי"ש בתפא"י בשם ירושלמי דאם מרדו רוב ישראל במלך דינו כהדיוט לענין קרבן ובמצורע מפורש בהוריות דף י' שדינו כהדיוט ואם חטא ולקה מפורש בירושלמי סנהדרין רפ"ב דאינו חוזר לגדולתו עי"ש (אם כי רמב"ם ספ"ז מסנהדרין מפרש הא דירושלמי על ראש ישיבה אבל בודאי במלך ג"כ הדין כן דהא נשיא איתא שם ונשיא הוא מלך וגם הטעם של ירושלמי דאין מחזירין אותו לגדולתו דיהרוג את

המלקין שייך יותר במלך מבראש ישיבה) וא"כ פשוט דבכל הנך גוונא שכתבתי חולץ יען שכעת אינו מלך ואפי' אח"כ יהזור לגדולתו מ"מ כעת דינו כהדיוט לענין קרבן שהוא מה"ת כש"כ לענין שאינו מה"ת רק משום כבוד המלך וא"כ כיון דיש כאן ספיקות שמא לא ימות בעלה בחיי המלך בלא בנים ושמא יסתלק המלך ממלכותו בא' מהאופנים שהבאנו ותוכל לקבל חליצה מכנסת עצמה לספק כהא דהב"ח שהבאנו. והא דרד"ך הנ"ל שהובא בבה"ט דמתיר באם היבם מומר אינו בעירה חוץ ממש"כ החת"ס ח"ב סי' פ"ה באה"ע שנתן מכשול להמעיינים דברד"ך ה' המעשה דהיבם ה' במדינה דא"א לדור שם לשום ישראל א"כ א"א לומר דטב לה למיתב טן דו עם מומר והיא תשאר ביהדותה כמו דנוכל לומר בשאר מומר דשם ה' סכנת מיתה לישראל ח"ו ע"כ התיר אבל באם האשה תוכל לדור במדינת המומר אפי' המומר אינו בעירה צריכה לילך אצלו אפי' לרד"ך עי"ש בחת"ס שסיים אפי' בכה"ג דרד"ך לא מצאתי להסכימו עמו כ"ש במקום דאפשר לדור במדינת המומר דאין להתיר.

אבל אני אומר להוסיף דעיינתי ברד"ך וראיתי דטעות הוא שנתלים בו להתיר באח מומר שכעת המומר במדינה אחרת וסוברין יען דקשה לבוא אצלו ע"כ סומך הרד"ך על הגאונים אבל אינו כן דשם כ' יען דה' במדינה רחוקה במקום שא"א לדור לשום יהודי והי' כן בשעת נשואין ע"כ אמרינן אפי' להחולקין אהגאונים במומר וסוברין דלא אמרינן אדעתא דתפול לפני מומר לא קדשה נפשה אלא אמרינן דטב לה למיתב טן דו גם עם מומר מ"מ התינח אם ה' בשעת קדושין כאן י"ל כן אבל אם ה' בשעת קדושין במק"א דא"א לבא לשם א"כ בודאי אדעתא דהכי לא קדשה נפשה דאם תפול לפני היבם מומר תשב עגונה לעולם כיון דא"א לדור עמו לא רק מצד מומרותו אלא דא"א לה לילך אחריו יען דהוא במדינה רחוקה דיש סכנה לישראל לדור שם ע"כ לא קדשה נפשה עי"ש באורך אבל אם המומר ה' בשעת קדושין במדינה שלה רק אח"כ נסע למדינה רחוקה שא"א לילך לשם נפל פיתא בבירא ההיתר של הרד"ך ועפ"י הרוב בשאלות הבאים לפנינו אין סמך כלל מהרד"ך (ובחוץ מדברי החת"ס הנ"ל) יען דרק אם

הי' במדינה רחוקה שא"א לבא לשם בשעת קדושין וכל זה גרם יען שהבה"ט קיצר ולא פירש דבשעת נשואין הי' המומר במדינה רחוקה.

ועיין ת' ד"ח חלק ב' סי' ק"ע דשם הי' המעשה אח מומר וגם הי' במקום רחוק שא"א לבא אצלו לקבל חליצה והשואל רוצה לומר דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה וכ' הוא בד"ה והנה ראיתי וז"ל אולם לדידן דמומר חולץ בודאי ליכא אומדנא גדולה דלא היתה מרוצה להתקדש שלא תפול לפני מומר דהרי נשים הרבה מתקדשין וחולצין ממומר ואם נימא דאומדין דעתה דאם היתה יודעת שלא יהי' אופן לחלוץ כאשר היא לפנינו לא היתה מתקדשת א"כ נוכל לומר כן בכל אשה שנפלה ליבום לפני גבר אלים שאינו רוצה לחלוץ ולא ליבם נימא אדעתא דהכי לא קדשה נפשה א"ו דזה ליתא כלל ולכן בודאי ליכא אומדנא כלל עכ"ל. הרי דשם הי' מומר וגם במדינה רחוקה ואפ"ה לא סמך אסברת הרד"ך להתיר אם שהי' מומר וגם במדינה רחוקה בשעת נשואין ואולי ל"ד לרד"ך דשם לא הי' אפשר ליסע לדור עמו יען שלישאל אסור לדור במדינת היבם אבל בנידן הד"ח יכולה הי' לילך אצלו ע"י טרחא גדולה ולדור עמו עכ"פ. ועי"ש בד"ח שאסר אשה הנ"ל ומה שתלו עצמם יען שכ' הגאון בת' ד"ח בסס"י קס"ט דאם לא ירצה לחלוץ המומר נבין אי"ה מה דינה א"כ יש סברא להתיר בלא חליצה אינו כלום דהרי אח"כ באותו מעשה בסי' ק"ע לאחר שעיינ בדבר כ' לאיסור ועיין בת' חת"ס ג"כ השאלה באח מומר בשעת נשואין והי' עדות מסל"ת שמת ועל זה סובב הולך פלפולא דחת"ס בענין זיקת מומר עי"ש באה"ע ח"ב סי' ע"ג ושם בסי' ע"ד פ"ח ג"כ הי' השאלה באח מומר שיצא עליו קול שמת וגם ע"א עי"ש אבל באח מומר בלא צירוף לא התיר אפי' נטמע ממש וקיבל עליו דת הגוים עי"ש שכ' דרך זה הוה מומר. וכן הביא בת' מהרש"ם ח"א סי' י"ד בשם ת' באר עשק דגם המקילין ביבם מומר דוקא בנדבק לגמרי באומה אחרת אבל כל זמן שלא נדבק לאומה אחרת אף שע"ז ומחלל ש"ק בפרהסיא מומר כזה זוקק ליבם והביא המהרש"ם דגם דעת החת"ס ח"ו סי' נ"ו כן הוא.

ולא זכיתי להבין דברי מרן ח"ס בסי' נ"ו דמתרץ קו' השואל שם על הגמ' ב"ב דבנות צלפחד אמרו

אם אין אנו נחשבים כבן תתיבם אמנו והקשה למאן דס"ל במרדכי דמומר אינו זוקק אשתו ליבום משום דאינו בהקמת שם בישראל א"כ ל"ה אשת מקושש זקוקה ליבם יען דחלל שבת ונעשה מומר עי"ש וע"ז תירץ הח"ס כמה תירוצים ובסוף תירץ דלא מייירי המרדכי רק בכ"י שהמיר ונדבק לאומה אחרת וכו' אבל זה פלא דהמרדכי והגאונים מייירי שהי' היבם מומר דאינו זוקק ליבום ויש דיעות דאפי' נעשה מומר אחר נשואי אחיו אינו זוקק יבם המומר אבל הכא היבם הי' ישראל כשר רק הבעל נעשה אחר נשואיו מומר לחלל ש"ק וא"כ היכן נמצא בראשונים שאין צריך חליצה בכה"ג רק בהי' הבעל מומר בשעת קדושין או סובר רבינו שרירא דאם מת בהמרותו אינה זקוקה לחליצה וגם ע"ז פליג הטור סי' קנ"ז וכל הראשונים דגם בהי' הבעל מומר צריכה חליצה אבל אם הי' הבעל ישראל בשעת נשואין ואח"כ המיר לא נמצא מי שיאמר דא"צ חליצה וא"כ מה קושיא נמקושש דרק אח"כ נעשה מומר וצ"ע לענ"ד.

וי"ש לישב קצת עפ"י דברי רש"י יבמות מ"ט ע"ב ד"ה דהא תפסי דסובר דכל היכי דלא תפסי בה קדושין אפי' תפסי בה מקודם פקעי אח"כ עי"ש ועי' באבני מלואים סי' י"ח שמבאר דבר זה.

וא"כ ה"נ כיון דמומר לא תפסי קדושין שתצטרך אח"כ חליצה גם בנעשה מומר אח"כ הדין כן לשיטת רש"י אבל הי' צריך לבאר זה ועי"י ב"י אה"ע סי' קנ"ז שכ' אפי' קידשה אחר שהמיר זקוקה ליבום וכ' הב"ח על הב"י דלפענ"ד בקידשה ואח"כ המיר גרע מהמיר ואח"כ קידש יען דאנן סהדי דעל זה שימיר דתו לא נתקדשה משא"כ אם הי' מומר בשעת קדושין א"כ חזינן דרצונה בכך עי"ש ועפ"י דברי הב"ח ג"כ יש ליישב דברי הח"ס דבהמיר אח"כ יש סברא ואומדנא דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה דלא כהב"י שסובר להיפוך אבל צ"ע על הח"ס דלא פי' מכל זה כלום.

ועי"י תשו' מהר"י מינץ סי' י"ב קרוב לסופו שהביא דברי ר' יהודאי גאון שכ' ואם הי' הבעל מומר וישבה תחתיו ומת בהמרתו בלא בנים אינה צריכה יבום דלאו אחיו הוא כ' מהר"י מינץ דלישנא שהי' הבעל מומר משמע שהי' ישראל כשר בשעת קדושין מדלא קאמר ישראל מומר שקידש ואע"פ

שקידש בידים קדושי דאורייתא אפ"ה אתי לישנא דאתים ומפקה מידי זיקה עיי"ש וא"כ יש ליישב דברי מרן הח"ס דגם מקושש שקידש קדושי דאורייתא אבל יען דגעשה מומר ע"י חילול ש"ק ומת מוציא מידי חליצה ויבום אלא שלא פי' כלום מזה.

וויזידוש דמהרש"ם ח"ג סי' ה' הביא דברי באר עשק הנ"ל ות' ח"ס סי' נ"ו וכ' עיין ח"ס א"ע ח"ב סי' ע"ג שצידד בנטמע בין העכו"ם וכופר בדת אף שלא נזרק עליו מי כומרים דינו כמומר וזה כעין סוגיה בח"ס וא"כ ה' מקום לומר כיון דתשו' זו כ' באחרונה וא"כ נימא דזה העיקר אבל באמת בח"ס סי' ע"ג רצה מקודם לומר כן דכיון שנטמע בין הגוים מה לנו אם קיבל הזאה וטבילה מהכומר אבל אח"כ חיוק הדבר דרק בקיבל המרת דת ע"י הכומר נאמר שיטת הגאונים עפ"י דברי מהר"ם דאמרינן דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה שייך רק בהמרת דת ע"י כומר עיי"ש שהעלה כן (רק שכ' דלשאר טעמים באח מומר משום דאין לו אחוה או דאסורה להבעל דקנאין פוגעין בו אין לחלק בין מומר מאז למומר שבזמנינו) עיי"ש והכונה מומר מאז שהי' יכול לחזור לדתו וסובר החת"ס דהמומרים בזמן הגאונים לא הי' על ידי הכומר שזה נתחדש אח"כ ומקודם הי' שנטמע מעצמו בין העכו"ם ופרק עול וגעשה מעצמו כאחד הגוים ובמומר כזה סברי הגאונים דאינו זוקק ליבום מטעמים הנ"ל דלא כשיטת מהר"ם בדבריהם דמטעם אומדנא הוא דאז צריך שיהא ע"י הכומר שאז א"א לחזור בו עיי" בדבריו ותראה שכן הוא ומש"כ לעיל בד"ה מ"מ דלאותם טעמים אין חילוק בין מומר למומר ג"כ הכונה בין מומר מאז למומר שבזמנינו שכ' הח"ס אח"כ בד"ה ועוד אבל אין שום זכר בח"ס סי' ע"ג דמחלל ש"ק דדינו בשאר מקום כמומר נחשוב אותו גם לענין יבום כמומר רק הח"ס מדבר משני מיני מומרים א' שקיבל המרת דת ע"י הכומר דמהני גם לשיטת מהר"ם מר"ב יען שעיי"ז א"א לו לחזור לדת ישראל כמו שהי' אז בזמן הח"ס דת המדינה ומומר השני שנעשה מומר מעצמו נטמע בין העכו"ם וכופר בכל התורה כולה דלא מהני למהר"ם מר"ב רק לטעמים אחרים בשיטת הגאונים וכמו שכ' בתחלת תשובה ד"ה אך דאפי' לא קיבל הזאה וטבילה מהכומר כיון שנטמע ביניהם ונעשה מומר וכופר בכח"ת כולה

ה"ז אח מומר דפליגי ב' הפוסקים והוא לאחדים עם מש"כ הח"ס בתשובה ה"ו סי' נ"ו דשם כ' דשיטת מרדכי הוא במי שהמיר ונדבק באומה אחרת ויצא מחלל יהדות לגמרי אבל מחלל ש"ק או עיי"ז לבד לא מהני ואין כאן שום סתירה בין שתי תשובות ח"ס ימש"כ בסי' נ"ו המיר נוכל לפרשו בין המיר ע"י הכומר לשיטת מהר"ם או המיר מעצמו לשאר שיטות דוק ותראה דאין כאן סתירה.

וידבר'י ת' מהרש"ם ח"ג סי' ט"ז שכ' דזה סתירה צ"ע לענ"ד דברישא ר"ל כן אבל להמסקנא אין כאן סתירה אבל גם מהרש"ם ח"ג סי' ה' כ' בשם ח"ס סי' ע"ג דבעי נטמע בין העכו"ם וכופר בדת — אבל מחלל ש"ק ועיי"ז לבד בלא נטמע לא מהני וגם בלא"ה העיקר כשיטת מהר"ם כמש"כ ברד"ך בית ט' באורך המובא בבה"ט בקיצור ועיין באמרי יושר ח"ב סי' קכ"ו דהביא דברי ח"ס סי' ע"ג דרק במומר שקיבל המרת ע"י כומר יען שקשה לחזור מאימת המדינה או יש היתר הגאונים עכ"פ גם הוא פי' בח"ס סי' ע"ג ממש כמש"כ בח' ו' סי' נ"ו דרק נדבק לגמרי לאומה אחרת מהני ואין כאן סתירה וחי' על מהרש"ם שחשב זה לחזרה ובאמת דברים אחדים הם לענ"ד.

ותמוהים לי דברי דו"ז הגאון בתשורת ש"י סי"ב דהביא דברי החת"ס דאפי' במחלל שבת וכופר בתורה לצרף לגידון וידי' דהי' לה ילד ומת וכתב להתיר דבאמת לא נזכר זה בדברי החת"ס רק להיפוך — ואח"כ מצאתי דאתי לידי ת' אמרי יושר ח"ב וראיתי בסי' קכ"ו הקשה כן אדברי ת"ש הנ"ל.

וכדי שלא יהא כטועה בדין הגאון תשורת ש"י שהי' גדול הדור מפורסם נלע"ד לחדש דעד כאן לא מהני מחלל ש"ק להיות כמומר לדברי הח"ס ובאר עשק אלא במקום דהאשה זקוקה לחליצה מה"ת או רק מומר שנטמע בין העכו"ם מהני לפטור מחליצה לשיטת הגאונים אבל מחלל ש"ק די"ל דרק מדרבנן הוה מומר כמו שהבאתי לא מהני לענין דאורייתא אבל אם האשה פטורה מחליצה מה"ת רק מדרבנן מכח ספק צריכה חליצה נוכל לסמוך דמחלל ש"ק וכופר הוה מומר ופטור מחליצה אפי' לדברי ח"ס הנ"ל.

והא מבואר באה"ע סי' קנ"ו ס"ד דאשה שילדה ולד ומת תוך ל' פטורה מחליצה מה"ת ורק מדרבנן

צריכה חליצה עד שנדע שכלו לו חדשיו ועיי' בסי' קס"ד ס"ח דבכה"ג הוה החליצה מספק מדבריהם וע"כ אם נתקדשה לכהן שאסור בחליצה תשב תחת בעלה בלא חליצה והטעם דרוב ולדות בני קיימא הן ורק המיעוט נפלים הם ע"כ מקילין לפטור בלא חליצה ועיי' הגהת חכמ"ש באה"ע סי' ו' ס"א שחידש דבכה"ג שהי' לה ולד ומת תוך ל' יען שמה"ת מותרת בלא חליצה דרוב ולד מעליא יולדין רק מדרבנן בעי חליצה מספק מותרת לכהן אפי' לכתחלה עיי"ש.

עכ"פ בנידון התשורת שי שילדה ולד ומת תוך ל' יש לצרף לפטור בלא חליצה יען שהאח מחלל ש"ק וכופר וא"א לקבל ממנו חליצה אפי' לדברי הח"ס דמומר ל"ה רק בנטמע כנלע"ד דבר חדש להצדיק את הגאון ת"ש בפסקו וצ"ע.

והנה אם עברה וניסת בשוגג שלא ידעה שיש לה יבם מומר דכ' רמ"א דלא תצא וי"א דוקא אם חלץ לה לבסוף לא נמצא ברמ"א מפורש בדעה הראשונה דל"ת אפי' בלא חליצה אם כי הלשון נראה כן ונלענ"ד הטעם יען אשר בד"מ סי' קנ"ט ששם מקור דברי רמ"א כתב רק דמשמע מדברי מהר"י מינץ בתשובה דאפי' לא חלץ לה המומר כדיעבד לא תצא מבעלה וכ' אמנם בסדר מהר"י מינץ כתב דתצא אפי' נשאת בשוגג אם לא שיחלוץ לה המומר לבסוף דאז לא תצא וכ"כ בנימין זאב סי' ע"א וע"ג ואח"כ כ' בד"מ על הא דהביא הב"י בשם מורו וז"ל ואני ראיתי אשה נשואה ונודע שהי' לה יבם מומר והורה מורי מהר"י ב"ר ז"ל שאין מוציאין אותה מבעלה ועי' כ' הד"מ ומשמע דלא חלץ לה היבם ואפ"ה אין מוציאין אותה עיי"ש דלא הביא שום מקום מפורש דל"ת גם בלא חליצה המומר רק משמעות ולעומת זה הביא בשם בנימין זאב מפורש דרק עיי' חליצה ל"ת וגם מהר"י המובא בב"י שם כ' דיען דחלץ המומר ע"כ ל"ת ועפ"ז כתב מפורש ברמ"א בשם יש אומרים דרק עיי' חליצה ל"ת אבל הדיעה דגם בלא חליצה ל"ת לא הביא רמ"א בפ"י יען דלא נמצא מפורש רק משמעות במהר"י מינץ ותברא לגזיז' בסדר מהר"י מינץ דכ' מפורש דתצא אם לא חלץ לה המומר וא"כ סתמא כפי' דגם בתשובה דמהר"י מינץ הכונה כן שלא יסתור עצמו מתשו' לסדר שלו ונשאר רק משמעות מהא דמהר"י ב"ר דבלא חליצה

מתיר דלא תצא ועל משמעות זה א"א לבנות דין לומר דסובר ל"ת בלא חליצה ע"כ לא כ' מפורש דלא תצא בלא חליצה יען דלא רצה הרמ"א דנסמוך על דיעה הראשונה כיון דלא נמצא מפורש כן רק נסמוך על דיעה השני' דמפורש שם דרק עיי' חליצה ל"ת כנלע"ד.

ובאמת משמעות של מהר"י ב"ר אינו מוכרח דמתיר בלא חליצה ומפני שמקודם זה הביא באורך דברי מהר"י דיבמה שנשאת בשוגג בלא חליצה ונודע שיבמה המומר חי וחלץ לה והורה דל"ת ועי' הביא הב"י ואני ראיתי שמורי התיר אשה נשואה שנודע שיש לה יבם מומר דל"ת — וא"כ אדרבה משמע דהכונה רק עיי' חליצה כמו שכ' לעיל מינץ מדברי מהר"י ואם הי' מהר"י ב"ר חולק אמהר"י ומתיר בלא חליצה הי' הב"י מפרש זה וא"כ אינו מוכרח מש"כ הד"מ דמשמע ממהר"י ב"ר דבלא חליצה מתיר ושמחתי שמצאתי אח"כ דאתי לידי ת' מהר"י ז"ב אה"ע סי' י"ח ד"ה ויצא לנו שכ' כן דדברי מהר"י ב"ר קאי על דברי מהר"י דלעיל מינץ שמירי עיי' חליצה ולא הוצרך לפרש דעיי' חליצה קאמר דעלה קאי ממש כמו שכתבתי רק הוסיף עוד דהכונה כן דאם בלא חליצה התיר אין מקומו בסי' קנ"ט רק בסי' קנ"ז דשם מיירי אם יש זיקה למומר או לא אבל בסי' קנ"ט מיירי רק אם קנסו הנשאת לזר בלא חליצה אפי' אם תחלוץ אח"כ ע"כ דרק עיי' חליצה מיירי וסובר דבמומר לא קנסו ומהני מה שחולץ אחר נישואין ע"ש ואם כי מצאתי בת' מהר"י מינץ סי' י"ב שהביא הד"מ שרק משמע דבלא חליצה כ' דל"ת באמת מפורש שם בסוף התשו' וז"ל לכן אני מסכימ עם מעלת כ"ת דלא בעיא חליצה ומותרת לבעלה עכ"ל וחי' על רמ"א שכ' דרק משמע כן ובאמת בסוף התשו' מפורש כן — אבל י"ל יען דסוף תשו' י"א כ' מהר"י מינץ דכמו ב' חדשים הארכתני בפסק א' על הנשאת בלא חליצה שנודע שהוא חי והי' מומר ושלחתי שליח לראות אם אמת הוא כי נאמר שהיבם הוא בקיאה עכ"ל ואם הי' סובר מהר"י מינץ לאמת דא"צ חליצה ומותרת לישב עם בעלה א"כ למה לו לשלוח שליח לראות אם הוא חי וע"כ דסובר דצריכה חליצה ע"כ אם כי בסוף תשו' י"ב כ' דא"צ חליצה סובר רמ"א דרק משמע יען דיש סתירה בין סי' י"א

כמוזידה ותצא אבל אח"כ מסיק יען דנראה דכבר ה' יבם המומר מת בשעת נשואיה אם כי היא עשתה שלא כהוגן שלא ידעה מזה ומ"מ נישאת אבל היבם כבר מת ע"כ ל"ת ותשו' זו סותרת הא דסי' ר"א הנ"ל שכ' דגם בנשאת במוזיד ל"ת ביבם מומר.

ובפרט דאנו נמשכין אחרי דברי רמ"א דרק בהיתה שוגגת ל"ת ולא כמוזידה וגם רק ע"י חליצה כמו שכתבתי דרמ"א לא הזכיר בפ' להתיר בלא חליצה.

ונלענ"ד דזה אם נשאת ל"ת בלא חליצה או צריכה עכ"פ חליצה תליא אם זיקת מומר הוא רק דרבנן או י"ל נל"ת כמו שהדין במשאל"ס דמה"ת מותרת לינשא רק מדרבנן אסורה ע"כ אם נל"ת דרבנן לא גזרו על דיעבד נוי"ל כמו שהביא תוס' כתובות נ"א סוע"ב דאי מדרבנן לא היו מוציאין אותה מבעלה על כך עכ"ל הרי דעל דרבנן לא אמרינן דתצא חוץ אם הוא דרך קנס כהא דסי' קנ"ט וסי' י"ז סל"ד במשאל"ס] וכמו שכ' הכנסת יחזקאל בתשו' הגדפסת בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' כ"ט דזיקת מומר הוא דרבנן כמו במשאל"ס דאם נל"ת עיי"ש וכבר חלק עליו הגאון יעב"ץ בסי' ל"ב עיי"ש וסובר דזיקת מומר הוא מה"ת ובאמת לענ"ד ל"ד למשאל"ס דשם אליבא דכו"ע מה"ת מותרת לינשא דבודאי מת יען דעפ"י הרוב מת במשאל"ס ואולינן בתר רובא ואם כי חכמים החמירו לכתחלה אבל בדיעבד לא החמירו להוציאה מבעלה.

אבל בזיקת מומר הסוברים דזוקק הוא מה"ת דלא מצינו דרמב"ם ורש"י יאמרו דרק מדרבנן מומר זוקק רק דמהרי"ק כ' דרוב הפוסקים סוברים כהגאונים דמומר אינו זוקק וע"כ אסורה לינשא בלא חליצה דחוששין לרמב"ם ורש"י וטור וא"כ הא הם סברי דמה"ת צריכה חליצה ואם נשאת תצא והאיך תדמהו למשאל"ס דלכו"ע רק מדרבנן הוא ודוק וכן כ' באמת מהרי"ט בתשו' ח"ב אה"ע סי"ח דהוה ספיקא דאורייתא חליצת מומר והיעב"ץ כ' דגם דעת בעלי השו"ע כן הוא — וכן הסכים הגאון מהרש"ם ח"ג סי' ה' וכן הגאון אמרי יושר ח"ב סי' קכ"ו דהוא מה"ת עיי"ש וע"כ לא מהני אם נשאת דל"ת רק אם חלצה אח"כ דכיון דהוא מה"ת אין חילוק בין לא ניסת לניסת כנלע"ד.

דשלח שלוח לראות אם הוא חי לסי' י"ב. עכ"פ אנו הולכים אחר דברי רמ"א דלא כ' בפ' דא"צ חליצה רק הביא י"א דרק אם חלץ לבסוף והא דכ' רמ"א מ"י אם עברה ונשאת לאו דוקא דהא כ' אח"כ שלא ידעה שהי' לה יבם וא"כ היא שוגגת ובת' מהר"י מינץ סי' י"ב שמשם מקור דברי רמ"א מיירי שהי' עדות על מיתת יבם המומר ועפ"י אותו עדות התירו כמה תופסי ישיבות ואחר ב' שנים לנשואי' בא עדות אחרת שהיבם המומר הוא חי וע"ז סובב והולך התשו' שמתיר דל"ת דהיא שוגגת גמורה דנשאת בהיתר וע"כ הא דכ' רמ"א עברה ל"ד והכונה שכבר עבר הענין יען שנישאת והיינו בשוגג.

אולם מצאתי בת' מהריט"ץ סי' ר"א במעשה אשה שהיתה זקוקה ליבם מומר בפורטוגאל והתרו בה שלא תנשא לזר אבל שמעה שיש חכמים אומרים שאם תנשא לא יפרישו אותה מבעלה נשאת ונשאל אם תצא והביא שם דגם בת' מהרי"ל בכה"ג במוזיד התיר לישאר תחת בעלה — וגם הביא דברי מהרי"ו שבב"י סי' קנ"ט דאיתא שסברה שמת יבמה המומר והתיר דל"ת וכ' מהריט"ץ דזו מזידה היא דלמה תסבור שמת כיון דלא הועד ולא הוגד לה שמת מרשעת היא ומ"מ התירוה כיון שנשאת.

וכן הא דמהרי"י ב"ר כ' מהריט"ץ יען דלא פי' אם נשאת בהוראת חכם או במוזיד משמע דלא שני לן ובש"כ היכא דסמכה על הוראת חכם המתיר אע"פ שהתרה חכם שבקהלו יש להתיר בנישאת רק כ' זשרא לי' מאר"י להחכם שהתיר לינשא לשוק עיי"ש שכ' דגם בלא חליצה כונת מהרי"י ב"ר להתירה כן משמע מדבריו [דלא כמהרי"ט שהבאתי לעיל] וסיים דעושים כל מאמצי כח שיחלוץ לה יבמה מפורטוגאל ותהא מותרת לבעלה ואם א"א שיחלוץ לה אפ"ה ל"ת כיון דלסברת הגאונים מותרת לינשא לכתחלה בלא חליצה אנו נסמוך עליהם בדיעבד כיון שנשאת ל"ת אע"פ שלא חלצה עיי"ש במהריט"ץ.

אבל במהריט"ץ סי' י"ג כ' דמה שהתיר מהרי"י ב"ר הוא רק בשוגג שאח"כ נודע לה מיבמה אבל נשאת בלא עדות שמת יבמה המומר הוה לה כמוזידה ובכה"ג יודה מהרי"י ב"ר דתצא עיי"ש.

ושם הי' השאלה דכעת מת יבמה המומר ואין לה ממי לקבל חליצה רק כיון שנשאת בלא היתר הוה

וראיתי בת' אבני צדק להגה"ק ייט"ב וצ"ל
 אה"ע סי' נ"ו הביא דברי גיסו הגאון מולאטשוב שכ'
 דנאחו בסבך הספק במומר שלא יצא מהכלל אלא
 שהוא מומר להכעיס לאכול דברים האסורים אפי'
 ביש לו התירא או אפי' הוא מומר לחלל שבתות
 בפרהסיא דהוי מומר לכה"ת אבל מ"מ אכתי לא יצא
 מהכלל ולא נכנס לדת עכו"ם ולא נדבק בטומאת
 ע"ז א"כ אף שחטא ישראל הוא לענין דווקא לחליצה
 וליבם — וכ' דודאי לדעת ר"מ מרוטענבורג דהטעם
 דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה שתפול לפני מומר
 גם במומר להכעיס הנ"ל אמרינן כן — וכן לטעם
 דכיון דלאו בר מצוה הוא לא מקרי אחיך גם זה
 מחלל ש"ק הנ"ל אינו זוקק דכיון שאינו שוכר מצות
 התורה לאו אחיך ואינו זוקק, זה פשוט לי רק לטעם
 אבני מלואים אה"ע קנ"ז שכ' טעם הגאונים יען
 דמומר אינו יורש ד"ת ויבום בנחלה תלוי מסופק
 במומר מחלל ש"ק אם יורש וגם אם זוקק — וע"ז
 השיב לו הגאון אב"צ דדברי האב"מ אינם להלכה
 דקיי"ל מומר יורש — ולטעמים האחרים בשיטת
 הגאונים גם מומר כזה שלא יצא מהכלל רק מומר
 להכעיס בשאר עבירות אינו זוקק לשיטת הגאונים
 עי"ש. ונראה דתשובה זו היא רק לפלפולא כי להלכה
 הביא בעצמו שם בסי' נ"ה בשאלה באשה שילדה ילד
 שאינו ב"ק והי' לו אח מומר ועקבותיו לא נודעו ויש
 ג"כ ספק שמא מת המומר העלה להתיר בלא חליצה
 והעיקר הי' יען שיש אומדנא והוכחות שכלו חדשיו
 ע"כ צירף דאפי' היבם חי באיזה מקום ונתברר שהוא
 מומר ואינו רוצה לחלוץ בשום אופן (נראה דהיתה
 צריכה לנסוע אליו שהי' במקום רחוק) מתיר אז בלא
 חליצה עי"ש וזה מותאם להלכה כמש"כ בשם ת'
 הגדולים דמצרפין שיטת הגאונים אם יש עוד צירוף.
 והא דסי' נ"ו הוא רק לפלפולא דשיטת הגאונים הם
 אפי' שאינו מומר ממש ולא יצא מהכלל רק מחלל
 ש"ק.

אבל אפי' לפלפולא חידוש הוא שלא הביא
 דברי ת' באר עשק שהבאתי לעיל דרך במומר שנטמע
 בין עכו"ם התירו הגאונים — וכן דברי ת' חת"ס ח"ו
 סי' נ"ו וכן באה"ע ח"ב סי' ע"ג שכפל ושלש דרך
 בנטמע בין עכו"ם הוה מומר עי"ש ורק אם צריך
 הזאה וטבילה מכומר לשם המרת דת העלה החת"ס

דתלי בפלוגתא דלשיטת מהר"ם דהטעם משום אומדנא
 י"ל דרך אם קיבל הדת ובמקום שלא יוכל לחזור
 להיות ישראל אם לא בסכנה מהני אבל בלא"ה י"ל
 אדרבה דעדיף ממוכה שחין דאמרינן דווקא ליבום
 ולא אמרינן אומדנא אם כי אין סם בידה לרפאתו
 כש"כ מומר כזה דיוכל לחזור לדת אמת אמרינן קרוב
 לודאי דיחזור לדת האמת שימשוך אחריו עי"ש רק
 לטעמים אחרים משום דלאו אחיו במצות אין חילוק
 בין מומר למומר היינו בין מומר שקיבל ע"י הכומר
 ולא יכול לחזור ובין מומר מאז שהי' יכול לחזור לדתו.
 ואפשר שכונת החת"ס גם במומר באופן שיוכל לחזור
 לדתו שלא קיבל ע"י הכומר רק נטמע ביניהם עי"ש
 היטב ותראה שכן הוא א"כ מפורש בח"ס להיפוך
 מדברי אב"צ הנ"ל א"כ האיך אפשר לומר כן אפי'
 לפלפולא בלי סתירת דברי הח"ס הנ"ל.

רק אפי' בלי דברי ח"ס הנ"ל צ"ע לענ"ד האין
 אפשר לדמות כמו דאמרינן אדעתא דהכי לא קדשה
 נפשה במומר שנטמע בין העכו"ם כן ג"כ במומר
 מחלל ש"ק ואוכל נז"ט להכעיס ובשאר דברים מתנהג
 כישראל לובש תפילין והולך לבה"כ ונוטל חלק בעניני
 צדקה כלליות וכדומה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה
 שתפול לפני איש כזה הרי עינינו רואות דבעו"ה
 הנשים נישאות לבעל כזה כיון דשם ישראל עליו
 והרבנים מסדרין קדושין ונוטלין חלק בשמחתם והם
 עומדים בראש הציבור כידוע זה מכמה דורות א"כ
 אין כאן אומדנא — והכי נימא לחלק בין אשה לאשה
 דהיינו אשה יראת ה' לא תתקדש לכזה ואחרות
 מתקדשות ולא מצינו לחלק בזה דאם כן נימא דאשה
 חסידה לא תנשא לבעל שיש לו בלורית ומספר זקנו
 ואם תפול לפני יבם כזה או פטורה בלא חליצה לשיטת
 הגאונים יען דיש אומדנא דאדעתא דהכי לא נשאת
 ח"ו לומר כן וע"כ דרך בנטמע בין העכו"ם ממש דכל
 נשים ישראליות לא תנשאו לבעל כזה ע"כ שייך
 אומדנא — וכעת אבוא לטעם דמשום דמומר לאו אחיו
 הוא ע"כ אינו זוקק ור"ל דאם אוכל דברים אסורים
 ביש לו התירא לאו אחיו אתמהא וח"ו לומר כן דכיון
 דבכלל ישראל הוא ומקיים איזה מצות אם שעובר על
 כמה מצות ישראל הוא ואחיו הוא ופערה פי' לבלי חק
 כתיב מי שאינו מקיים אפי' חק א' ואפי' לשחיטה
 כשר מומר לשאר עבירות רק שצריך בדיקת סכין

אבל ישראל הוא ואחיו הוא ואם לאו אחיו הוא האריך מסדרין קדושין לפושעי ישראל ר"ל ומברכין מקדש עמו ישראל אם הוא לאו ישראל ואינו אחיו ואין לומר דכיון דעושה מעשה יהדות ומקדש אמרינן שמה הרהר תשובה בלבו כמש"כ ח"ס סי' ע"ג הנ"ל בד"ה מ"מ דה"ס כ' ד"ל משו"ה קדושין קדושין דשמה הרהר תשובה אבל על הברכות א"א לומר דמברכין מצד ספק שמה הרהר תשובה דאין מברכין מספק וע"כ דחשבינן להפושעי ישראל אחיו במצות ע"כ שפיר מברכין מקדש עמו ישראל וכן לענין חליצה ג"כ רק אם אינו אחיו כלל במצות והוא מומר דיצא מכלל ישראל ואינו ענף מכלל ישראל או שיטת הגאונים דאינו זוקק יען דאינו אחיו במצות.

וגם גוף שיטה זו בסברת הגאונים מצד דאינו אחיו במצות הקשה עליהם תה"ד מובא בח"ס סי' ע"ד דאחיה דיבום תלוי בלידה ובטן ואפי' מומר אחיו הוא דכתיב כה אמר אחיך ישראל הרי דאח עשו ליעקב וכ' ח"ט דקושיא עצומה היא וצריכה נגר. ויש לומר לענ"ד דטעם הגאונים דמומר לא מקרי אחיו בנוי על דברי רמב"ן פ' נצבים שכ' פורה ראש ורמזו כי משורש מתוק לא יצא מר וכל אשר לבבו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בענוות כוכבים לא יוליד מודה בה עכ"ל וידוע דדברי הרמב"ן נאמרינן דאם נשתמד הבן אמרינן דאמו זנתה עם עכו"ם או ברצון או באונס והוא באמת בן עכו"ם ויש מעשה על זה כידוע וא"כ כונת הגאונים דאח מומר ל"ה אחיו מהאב דכיון דנשתמד אמרינן דאביו עכו"ם ה' ול"ק ק' תה"ד דל"ה אחיו מלידה ג"כ. (ופלא על מרן הח"ס שם בס' ע"ד ד"ה ואלו שכ' לישב דברי הגאונים מטעם דמומר לא מקרי זרע אביו א"כ לא שייך להקים לאחיו שם בישראל ע"י מומר דיסיר בנו מאחרי ה' וכ' אלא דשמעתא זו מרפסא איגרא א"כ מי שיש לו בן והמיר ר"ל ואין לו זרע קימא זולתו תהי' אשתו זקוקה ליבם ומ"מ אסורה ליבם דלמא הרהר תשובה והוה בנו ואסור ליבמה וחולצת ולא מתיבמת ודין זה חדש לא הוזכר בשום פוסק וצ"ע עכ"ל ופלא דדין זה אינו חדש אדרבא מפורש באה"ע סי' קנ"ז ס"ה דאפי' בן מומר פוטר והוא בטור ורמב"ם וסמ"ג ועי' ב"ח שהאריך מנ"ל לפוסקים דבר

זה דבן מומר פוטר מחליצה ומרן ח"ס כ' דדין זה חדש בעוד שהוזכר להיפוך דפוטר).
ע"כ לענ"ד דברי האב"צ צ"ע לומר כן בפרט שלא הביא דברי באר עשק וח"ס שכ' להיפוך ולא ראינו לא' שיצרף דברי האב"צ להלכה ולמעשה. וכל זה במומר נמש או מצרפין אם יש עוד איזה ענין דא"צ חליצה אם כי אין הלכה כן אבל בצירוף דברי הגאונים פוטרין בלא חליצה אבל איש שמחלל ש"ק או עושה שאר עבירות לא ראינו לאחרונים שיצרפו זה כמו בדין מומר ממש, ועיין אה"ע רמ"א קכ"ט ס"ה דבגט מומר צריך לכתוב שם ישראל וכותבין וכל שום וחניכא דאית לי' ולא נשמע משום ב"ד מסדרי גיטין דיכתבו כן בגט של מחלל ש"ק וכופר בכל התורה כולה וא"כ כמו דמומר דבסי' קכ"ט מתפרש רק על מומר ממש כן ג"כ הא דסי' קנ"ז (וי"ל דבעו"ה במדינת אמעריקא שידוע שרוב אחב"י מחללים ש"ק ונעשה להם כהיתר יען דפרנסתם תלוי בזה ר"ל מהאי דעתא אבל קלקלתם הוא כעין תיקון דלא ליהוי כמומרים יען דהוי להם כהיתרא כמש"כ הג' רעק"א לענין גלוח הזקן בתער דיען דנתפרץ העולם באיסור זה א"א לפסול אדם מחזקת כשרות שלו ובנוי על הא דחוי"מ סי' ל"ד סכ"ד לענין מלאכת שבת בקושר ומתיר דחושב דאין זה חלול כן י"ל כעת במדינות אלו דנתפרץ מאד החילול שבת בעו"ה וחושבין כהיתר וא"כ א"א לומר דרוב ישראל שם מומרים).

אדרבא ראיתי לגדול האחרונים המהרש"ם ח"ג סי' ה' בשאלה כזה אח מחלל ש"ק בפרהסיא ועקבותיו לא נודעו אפי' לאחר החקירה וכ' שם דחלול ש"ק ל"ה רק מומר דרבנן וכ' דיען דאינו מומר ממש אין מקום להקל כלל והביא דברי הח"ס הנ"ל ושם ה' פקפוק על גוף הקדושין ומ"מ כ' דיען דנתייחדו אח"כ והי' ידוע לכל העולם הוה קדושין. (והידוע דהמהרש"ם ה"ב סס"י קי"א לאחר מו"מ של הלכה הרבה צירף דבר זה דהי' קדושין בפני מחלל ש"ק ואינו חושש למה שדרו אח"כ כאיש ואשה רק אמרינן דע"ד קדושין הראשונים דרין ושם במהרש"ם ח"ב ה' השאלה להתיר א"א בלא גט והתיר יען שלא הי' עדות כשרים אצל הקדושין ומה שדרו אח"כ כאיש ואשה בפרסום אין לחוש עפ"י דברי ריב"ש סי' ה' דאמרינן דאדעתא דקדושין ראשונים דרו יחד עי"ש וכנראה דהא דח"ב

עיי"ש ושם מיירי דהמיר עיי הכומר ואעפ"כ אם יש לו שייכות עם ישראל אינו מומר לענין חליצה כ"ש מומרי זמננו דלא המירו ויש להם קישור עם היהדות ונחשבים בעיני העולם לישראל דווקים לחליצה.

ובפרט בשנים האחרונות אשר עברו עלינו שהרשעים עשו חק המדינה לענות את עם ישראל בממונם ובגופם ולא עשו חילוק בין ישראל שומר הדת ובין מחלל ש"ק וכופר בדת ענוהו ושמוהו בכלל ישראל כידוע א"כ אחיו הוא דאח לצרה יולד ויצטרף גם זה דלא נימא דמחלל ש"ק ל"ה אחיו לענין חליצה במי שמת או נהרג בשנים אלו ונשאר אח מחלל ש"ק והי' בכל הגזירות שהיו על אחב"י אז בשעת מיתות אחיו דווקא ליבום וחליצה.

ואפי' מומר ממש אבל עפ"י חק המדינה נמנה בכלל ישראל ונטל חלק בכל הצרות אשר הגלו את ישראל ועבר עליהם דבר וחורב ורעב ר"ל ועשו בהם שפטים אשר לא נשמע כמוהו גם בהמומרים ואז בשעת הצרות מת א' או נהרג ואשתו זקוקה לאח מומר אשר הי' בשעת מיתת אחיו מיוסר ביסורים יען אשר הוא ישראל מלידה יש מקום לומר דאפי' לשיטת הגאונים זוקק לחליצה דיצא מכלל מומרתו ואולי נתן דעתו לשוב ואפי' בשעת שלוה כ' הפוסקים דיש לחוש שמה שב בתשובה ק"ו במקום כזה שאפי' מנשה שב בעת צרתו לא' אביו ועיי' יו"ד סי' ש"מ ס"ה דמומר שנהרג הוה לי' כפרה ומתאבלין עליו והוא מגמ' סנהדרין דף מ"ז ובכתובות ל"ג מבואר דהכאה שאין לה קצבה חמיר ממיתה ואלמלא נגדוהו לחמו"ע הוה פלחו לצלמא יען דיסורים קשים ממיתה וא"כ בנ"ד דהי' יסורים גדולים י"ל דהמומרים הי' להם כפרה ויצאו באותה שעה מכלל מומרים וזוקקים לחליצה אז כש"כ סתם כופרים ומחללי ש"ק נתאחדו אז בכלל ישראל.

ומצאתי בתשו' שדה יהושע להגאון מרישא סי' מ' בעגונה זה י"ג שנה ויבמה דר במדינה שרחוק מאמעריקא כמה אלפים פרסאות והוא מומר לכה"ת וכופר בכל ושם הי' השאלה שהי' צד קדושי טעות וגם רצו לעשות חליצה עיי' שליח כמו שהתיר בס' יד שלמה והעלה לאסור דמומר כזה ל"ה מומר רק כמש"כ הח"ס סי' ע"ג באה"ע וסי' ג' בח"ו עיי"ש דגם הוא סובר דשני תשובות הח"ס הם לאחדים והי'

כ' באחרונה והתיר אפי' באשת איש כש"כ אם השאלה רק לענין לפטור מחליצה) וכ' שם דכל ההתירים פורחים באויר עיי"ש וכ"כ בת' אמרי יושר לגדול הדור בעל מנח"פ בח"ב סי' קכ"ו באח שכופר בכה"ת ואינו מאמין בשום ענף מיסוד הדת ומהלל ש"ק בפרהסיא ואינו ניכר בביתו שום ענין יהדות והוא באמעריקא וכ' דאפי' הרד"ך שמקיל באח מומר ואינו בעירה וא"א בחליצה והוא מקום עגון אבל כ"ז במומר ממש אבל בנ"ד דל"ה מומר לע"א ובידו לחזור מדרכו בכל שעה קשה בעינו להקל כי יש בזה חשש דאורייתא יבמה לשוק ובש"ס ב"ב קל"ד קרי לאיסור יבמה איסור א"א ע"כ סיים שאין להקל וא"כ מי יסמוך להקל על אח שהוא רק מחלל ש"ק וכופר אבל אינו מומר ממש ועין ת' לבו"מ אה"ע מהד"ת סי' ע"ב שכ' בסוף התשו' ומ"ש כת"ה לצרף דעת הגאונים עיי' מהרש"ם ח"ג שאין עושים אותם אפי' לסניף והיינו הא דמהרש"ם שהבאתי.

ומצאתי בתרה"ד בפסקים וכתבים סי' קלח שציין עליו הדרכי משה ס' קנ"ז דעיי"ש איזה נקרא מומר וכ' שם בתרה"ד בא' שהי' מומר ב"פ ושב רק לפנים וכ' וז"ל ואיך נדמהו למומר שעומד בדתו בפרהסיא ואינו מכניס עצמו לא בכלל ישראל ולא בכלל דיניהם ודאי בדידי' אומרים דאדעתא דהכי לא נתקדשה כמו שכ' מהר"ם להדיא דלא ניחא לה להתיבם לו כי יעבירנה על דת לבוא בגיות עכ"ל הרי דביאר ב' דברים במומר שאינו מכניס עצמו בכלל ישראל ולא בכלל דיניהם אבל אם אינו מכניס עצמו בדיני ישראל אבל מכניס עצמו בכלל ישראל עיי' איזה דבר ל"ה מומר לענין יבום וא"כ מומרים דידן דעוברים על כל התורה אבל הם מכניסים עצמם בכלל ישראל ל"ה מומר לענין חליצה וזה ראי' גדולה לדברי האחרונים וכמו שכתבתי.

וראה בתשו' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ל' שסובר דיש לצרף שיטת הגאונים בשעה"ד דמומר אינו זוקק ליבום אם יש עוד צד אבל הגאונים המתירים מיירי במומר כזה שמוחזק לאדוק בע"ז הא לא"ה ודאי תלינן דלטעמא דאיסורא בלחוד קעביד או לחימוד ממון ואז פשיטא דגם הגאונים מודו דבמומר כה"ג זוקק דכה"ג לאו מומר שמי' לכל דבר וכ"ש היכא דאוהב קרוביו ש"מ דיהדות תקועה בלבו ואינו עושה אלא לפנים

מקום עיגון גדול ושאר צירופים ואפ"ה אינו מתיר רק מומר ממש.

וכעת הבריק לנגד עיני ספר כוכב מיעקב להגאון המפורסם מהרומליב ז"ל והנה בטי' מ"א נשאל באשה זקוקה ליבם מחלל ש"ק מעודו והי' פורק מעצמו עול יהודים ועקבותיו לא נודעו זה כמה שנים והאריך שם די"ל דאדעתא דהכי לא נשאת דתהי' עגונה צרורה כל ימיה אם ימות בעלה דכיון שהוא מומר לחלל ש"ק א"א ליבם בדודאי אין מכיון למצוה ולהסבירם כאבא שאול אין מניחים ליבם ולחלוץ אינו יכול כמש"כ החכ"צ סי' א' דלדעת הסוברים דמומר זקק לחליצה אינו יכול לחלוץ כלל כיון דבעינן שיתכוין למצוה ונומר כיון דפורק מעליו מצות השי"ת בודאי אינו מכיון לשם מצות חליצה ולכן אינו מועיל כלל חליצתו ושייך האומדנא דאדעתא דתשאר עגונה לעולם לא קדשה נפשה וכי' דבשעה"ד יש לסמוך על דעת יחיד גם בדאורייתא עיי"ש שכ' דיש לדון להיתרא לפלפול הלכה ולא למעשה כי הענין חמור וזולת אם יודקו לזה הגאונים ממדינתו הגאון מלובלין וקוטנא או מקאוונא או אז אם יהי' צורך נעיין שנית בהלכה זו.

והנה אם כי אין משיבין את הארי אבל ללמוד אנו צריכים דהאיך אפשר להתיר בלא חליצה משום אומדנא דלא נשאת דתשאר עגונה לעולם דא"א לא ביבום ולא בחליצה עפ"ד החכ"צ דמומר אינו חולץ ולא מהני חליצתו אמתמה חוץ מזה דהחכ"צ בעצמו לא אמר דבר ברור דלא מהני חליצת מומר רק כי' וחוכך אני בחליצת מומר דאפשר לומר דאינו פוטר דאיכא למיחש דאדעתא דידיו' עבד אבל לא אמר במוחלט דלא מהני חליצת מומר וא"כ דבדיעבד ובמקום עיגון מהני חליצת המומר אין כאן אומדנא דלא קדשה נפשה שתשאר עגונה דבאמת לא תשאר עגונה דתקבל חליצה ממומר וגם במסקנא נראה דסובר החכ"צ דמהני חליצת המומר יען דמסיק שם דכונת חליצה אינה כונת מצוה רק כונת קנין וכי' שם דאם הוא כונת קנין מהני אפי' לא כיון בשעת מעשה להתירה לשוק רק שיודע שעיי"ז ניתרת לשוק וחולץ בלי אונס אין אנו חוששין לדברים שבלבו אז באותו הזמן עיי"ש ותראה שלפי חידושו דהכונה הוא כונת קנין מהני חליצת מומר.

אבל אפי' נימא דחכ"צ סובר במוחלט דלא מהני

חליצת מומר הכי אפשר לקבלו למעשה עד שנימא דמשום זה יש אומדנא דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה דחוץ מזה שחלקו עליו האחרונים עיי' מג"ה תקצ"ט דגם בלא כונה מהני חליצה ועיי' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ד וסי' צ' דחולק על חכ"צ וסובר דמהני חליצת מומר והביא דזה אתי רב שרירא גאון להשמיענו במש"כ ומתענגה עד דחליץ לה אותו מומר דלא כחכ"צ הנ"ל רק דבאמת מהני חליצת המומר.

וכן נלע"ד מדברי רמ"א סי' קנ"ו שכ' דאפי' נשאת ונודע לה שיש יבם מומר י"א דוקא אם חלץ לה לבסוף א"כ מפורש דמהני חליצת המומר וכן הוא פשוט בכל הפוסקים דמומר חולץ וכן מעשים בכל יום שהולצים ממומר. וכמ"ש בדברי חיים ח"ב סי' ק"ע (הנובא לעיל בד"ה ועיי' ח' ד"ה וכו' באריכות) דלדידן דמומר חולץ ליכא אומדנא וכו' דהרבה נשים מתקדשים וחולצין ממומר עיי"ש א"כ מפורש כן בד"ה דהמנהג דחולצין ממומר, ומצאתי בשו"ת פרשת מרדכי בחאה"ע"ז סי' נ"ו שנשאל האם המומר יחליץ, והשיב הוי מה עמא דפר שלא נהגו כהח"צ, — ושמתתי שמצאתי שם שכ' דבחליצת מומר יזכיר להדיא בפה מלא שהוא חולץ לה על כוונה זו שתהא החליצה מועלת לה כדת של תורה עיי"ש, וזהו כמו שכתבתי לקמן דנהגנו בחליצת מומר לומר בפה, ועיי"ש שכ' דשם נהגין כן בכל חליצות לומר ולפרש הכוונה בדיבור עיי"ב (רק הנהגנו דבמומר אינו די שיאמרו תכוין למצות חליצה לפוטרה בחליצה כנדפס בסדר חליצה אלא שיאמר בפה ממש בשעת חליצת המנעל אני רוצה לפוטרה בחליצה זו כדת משה וישראל) וא"כ האיך אפשר לבנות על זה אומדנא דלא קדשה נפשה אדעתא שתשאר עגונה לעולם דקדשה נפשה שתקבל חליצה מהמומר כאשר המנהג כן.

גם מה שכ' לדבר פשוט דמחלל ש"ק דינו כמומר ממש לענין חליצה צ"ע דלא הביא דברי הח"ס שמובא בכל אחרונים שכ' להיפוך.

אבל באמת גם הגאון כוכב מיעקב לא התיר העגונה הנ"ל רק כי' לפלפול הלכה כמש"כ בעצמו ורק אם יודקו הגאונים ממדינתו יעי' שנית בהלכה זו וכיון דלא נמצא היתרא של הגאונים מלובלין וקוטנא וקאוונא וגם לא דבריו מה שכ' שנית למעשה אפשר דבעת שהי' משיב למעשה הי' אוסר עפ"י הח"ס

מהרש"ם הנ"ל יען דיש שיטות דעדות ע"א הוא מה"ת
עיין פ"ת סי' י"ז סק"ג בשם הרבה ראשונים וריטב"א
ונמוק"י דהטעם משום עבדא לגלוי ודייקא ומנסבא
קושטא מסהדי ונחשב עדות מה"ת עי"ש ונראה דגם
בעמפ"ע סוברים כן וא"כ אין כאן אפקעינהו וצריכה
חליצה — אבל במקום הדחק יש לסמוך על הראשונים
שהבאתי שרבים הם שסוברים דהטעם משום אפקעינהו
וא"כ א"צ חליצה בכח"ג.

ולכאורה יש מקום לפקפק על מה שחדשתי
במקום דהאשה הותרה ע"י דאפקעינהו רבנן לקדושין
מינ' א"כ האשה היא פנוי' לגמרי וא"צ חליצה עפ"י
שמצאתי בתשו' ברית אברהם דאה"ע סי' נ"ט סק"ה
שכ' לחדש כלל מחודש דבכ"מ דמצינו דאפקעינהו
רבנן לקדושין מינ' לא הפקיעו הקדושין לגמרי שלא
תהי' א"א כלל ותהי' פנוי' אך שהפקיעו הקדושין
דאורייתא וישארו קדושין דרבנן עכ"פ עי"ש באורך
ומיישב בזה הרבה קושיות שיש בענין אפקעינהו וא"כ
א"א לומר מש"כ דע"י אפקעינהו פטורה מחליצה ג"כ
יען שהיא פנוי' לגמרי דהא נשארו קדושין דרבנן
וא"כ זקוקה לחליצה כמו בכל קדושין דרבנן דצריכה
חליצה.

אבל אני אומר חוץ מזה שחדשו של בר"א הנ"ל
הוא צ"ע כיון דסברת אפקעינהו הוא דהוה כמו שקידש
ע"מ שירצה אבא ואם לא רצה האב ל"ה קידושין וכן
ג"כ כיון שקידש ע"ד חכמים ואם הם אינם רוצים ל"ה
קידושין דהא קידש על דעתם עיין שטמ"ק כתובות
דף ג' שביאר כן וא"כ אם לא נתקיים התנאי הא"ך
אפשר לומר דנשארו קידושין דרבנן ובאמת מבואר
שם בשטמ"ק הנ"ל בד"ה וכ"כ הרא"ה באמצע הדיבור
שכ' ולעולם הא דהכא אפקיעו קידושין לגמרי הוא
ולענין קרובות מסתברא כיון דאיכא גט הוא אסור
בקרובות' והיא בקרוביו מדברי סופרים אבל מה"ת
מותר אבל בהנך דליכא גט כלל מותר אפי' מד"ס
עכ"ל א"כ מפורש דהיכי דאפקיענהו ע"י שהי' עד א'
על מיתת בעלה וכדומה לא נשארו אפי' קידושין
מדרבנן ומותרת אפי' בקרוביו א"כ לענין חליצה ג"כ
י"ל דמותרת בלא חליצה.

ובאמת הבר"א בעצמו חזר מחידושו שם בס"ק
ו' מפני קו' נמוק"י שהקשה אם אפקיענהו רבנן
לקידושין בע"א א"כ היאך אמרינן הראשון חולץ

שהבאתי ומצד דאין לסמוך על הח"צ לומר דחליצת
מומר לא מהני ואני חושב סדר זמנים הגאון כוכב
מיעקב כ' תשו' זו ב"ט אדר שנת זמ"ת ואנו מוצאין
בתשו' הגאון מהרש"ם ח"ג סי' ה' שנשאל על מעשה
זה בשנת תרמ"ח עש"ק ויגש קרוב לשנה אחר תשו'
הגאון מהרמליב שלא נשאת עוד האשה ואם היו
מסכימים להתיר האשה היתה נשאת בנתיים והגאון
מהרש"ם השיב על שאלה זו לאיסור כמעט לא נמצא
כן בתשו' מהרש"ם המקיל המפורסם שיכתוב על
המקילים בלשון הזה כל ההיתרים פורחים באויר ואין
להם על מה שיסמכו ולא ירד בני עמכם ומי הוא
בדורנו שיהיו להקל נגדו ונגד הגדולים שהסכימו
כדבריו.

ועלה בדעתי לומר המצאה נכונה בעזה"י עפ"י
שידוע שיטת רש"י שבת קמ"ה דהיתר עגונה בעמפ"ע
הטעם משום דאפקעינהו רבנן לקדושין והאריכו בזה
האחרונים דגם בעד אחד עצמי הטעם משום דאפקעינהו
אבל מה"ת אינו נאמן ע"א עיין בדבריהם באורך ורק
בבא הבעל אם אפקעינהו כ' בנוב"ת אה"ע קמ"ז
והרי"ט סי' ב' בנו הגאון בעל שיבת ציון דגם בכח"ג
אמרינן דאפקעינהו עי"ש ועל זה חולקין עליו האחרונים
דאם בא הבעל ל"א אפקעינהו ועיין ת' מהרש"ם ח"א
סי' ט' בענין זה באורך לדחות דברי הגאון בעל
שיבת ציון הנ"ל והביא דברי שם"ק כתובות דף ג'
בשם רשב"א שכ' דגם בע"א ההיתר הוא משום
אפקעינהו אבל סמכו אסברא דייקא ומינסבא וכיון
שבא הבעל הרי דלא דייקא ע"כ ל"ש או אפקעינהו
והולד ממזר אבל מעיקרא לא אפקעינהו רק משום
סרך דע"א עי"ש ונשאר שם להלכה כן.

ע"כ במקום דמתירין העגונה עפ"י ע"א או
עמפ"ע או עדות אשה או ערכאות וכדומה במקום
דרק מכח דבעגונה אקילו רבנן ואו הטעם מצד
אפקעינהו רבנן לקדושין והיתה פנוי' אם דייקא ולא
בא הבעל וא"כ לענין חליצה יש מקום להקל דא"צ
חליצה בכל מקום דהתירה ה' בע"א וכדומה מצד
אפקעינהו דאין כאן שום זיקה דהא לא ה' לה בעל
מעולם. ואם כי לא נשמע מעולם שיעשו כן היינו יען
שהחולץ לפנינו לא נכנסו בפרצה דחוקה לסמוך על
שיטת רש"י ורשב"א ורמב"ן והמהר"ם ב"ב דסוברים
דבע"א טעם היתר עגונה משום אפקעינהו כמש"כ

מה"ת כיון דלא נשאר ר' קידושין דרבנן עיי"ש
בבר"א שכ' דע"כ העיקר כמש"כ בתשובה סי' כ"א
דלא הפקיעו רק בלא בא הבעל אבל אם בא הבעל
והאשה ניסת לא הפקיעו וע"כ א"ש הא דהראשון
חולק מה"ת יען דבא הבעל לא הפקיעו הקידושין
(זכה לכיון בזה לדברי שטמ"ק כתובות שהבאתי דבא
הבעל לא הפקיעו) עכ"פ גם הבר"א פסיק דע"י
אפקיענהו תשאר פנוי לגמרי.

ועוד אני אומר דאפי' אי הוה אמרינן דע"י
סברת אפקיענהו נשאר קידושין דרבנן יש לצרף מש"כ
דאם ההיתר של האשה הוא מצד אפקיענהו ויש לו
אח מומר מותרת בלא חליצה כשיטת הגאונים ד"ל
הא דחולקים אשיטת הגאונים הוא רק אם נתקדשה
קידושין דאורייתא או לא סמכין אגאונים להתיר באח
מומר בלא חליצה אבל אם הקידושין הם רק דרבנן
כיון דכל הויקה הוא רק מדרבנן סמכין אגאונים
להתיר בלא חליצה באח מומר כנלע"ד.

הדרך להנ"ל דיש מקום לומר דאם ההיתר של
העגונה הוא מצד אפקיענהו א"צ חליצה באח מומר
דהא רוב הגאונים מתירין באח מומר בלא חליצה
כמ"ש מהרי"ק הובא בב"י סי' קנ"ז רק רש"י ומהר"ם
מר"ב חולקים על זה עיי"ש וא"כ הם סוברים דבע"א
וכדומה דההיתר משום אפקיענהו ול"ש חליצה ומותרת
גם לשיטתם דנחשבת פנוי.

אולם הרמב"ם פ"א מה' יבום וחליצה ה"ו כ'
מי שיש לו אח מ"מ אפי' ממזר או עובד ע"א זוקק
את אשתו ליבום עיי"ש א"כ סובר הרמב"ם דלא
כהגאונים כמש"כ המ"מ שם דהא הרמב"ם אינו מחלק
בין ה' ע"ז בשעת הנשואין או המיר אח"כ עיי"ש
וא"כ הא הרמב"ם סובר דע"א בעגונה לאו מטעם
אפקיענהו רק מה"ת הוא כמש"כ הנוב"י הובא בפ"ת
אה"ע סי' י"ז סקי"ג עיי"ש שגם התשב"ץ ומהרי"ק
סברי כן בדעת הרמב"ם וא"כ לא א"ש מש"כ אליבא
דרמב"ם דהאיך אפשר להתירה בלא חליצה דאח מומר
זוקק ואין כאן אפקיענהו — אולם הא הנוב"י כ'
דרק בעד א' כשר סובר הרמב"ם דהנאמנות היא מה"ת
מצד עבדא לגלוי אבל אם העד אשה או עבד ועד
מפי עד אין נאמנים מה"ת ורק מצד אפקיענהו עיי"ש
וגם התשב"ץ כ"כ בדעת הרמב"ם א"כ גם לדעת
הרמב"ם נוכל לומר כמש"כ לעיל בדעת רש"י על

כל הניתרים מעדות אשה ועבד ועמפ"ע והוא רק מצד
אפקיענהו רק בעד כשר א"א לומר בדעת הרמב"ם
א"כ ע"פ הרוב גם להרמב"ם נוכל לומר חידוש הנ"ל
והיא המצאה חדשה לענ"ד כעת שרוב מהעגונות
ניתרו רק ע"י עדות כזה דבעגונה אקילו רבנן ומצד
אפקיענהו כהנ"ל שיש להקל לענין חליצה במקום
דוחק ואם כי בודאי אין לעשות מעשה על זה אבל
י"ל דבכה"ג יש לסמוך על הרד"ך הנ"ל באח מומר
בשעת נשואין והי' בשעת נשואין במקום רחוק
ואפשר אפי' ל"ה במדינה שא"א לבא לשם ישראל
באופן שהי' בנידון הרד"ך כמו שהעיר מרן הח"ס
ח"ב סי' פ"ח שהבאתי אלא שהי' המומר במקום רחוק
שקשה להאשה לבא לשם ע"כ יש אומדנא שבשעת
הנשואין לא קדשה נפשה על אופן זה שתצטרך ליסע
אליו למדינה רחוקה אשר לא תשמע לשונו וא"א לה
להתאים חיי' לחיי המדינה הרחוקה אם כי הרד"ך
לא מצד זה דיבר מ"מ יש לומר סברא שכתבתי דיש
אומדנא גם בכה"ג אפי' הי' אפשר לישראל לבא
לשם בצירוף שכעת הותרה האשה עפ"י קולא דאקילו
רבנן בעגונא ומצד אפקיענהו כהנ"ל דאין זקוקה
לחליצה וכעת שמת אחיו והותרה ע"י ע"א וכדומה
דההיתר מצד אפקיענהו יש לצרף שיטת הגאונים דלא
תהא זקוקה לאח המומר אבל אם הי' רק מחלל ש"ק
קשה לסמוך אפי' בצירוף מש"כ ועכ"פ צריך גב"ע
בב"ד הגון על זה אם הוא מומר דאנו רואים דהנשים
רוצים להוציא עצמם מחליצה בפרט במקום דקשה
לקבל החליצה ע"כ הולכין בשקר.

ושמעתי שיש מי שרצה לומר בנידון אשה
שהובלה לאוישוויטץ בחודש מאי תש"ד ונלקח מאתה
ולד קטן והיא נשלחה לעבודה ונשארה בחיים ובעלה
מת בחודש נאוועמבער תש"ה ששה חדשים אחר
שנלקח מאתה הילד דהוה רק ספק זקוקה שמא חי
הילד אחר מיתת אביו ועיי"ז נמצא איזה צירוף לשיטת
הגאונים דמומר אינו זוקק וזה א"א לומר חוץ מזה
דספק זה הוא נגד חזקת איסור דמעמידין אותו בס'
א' על חזקתו כמבואר ביו"ד סי' ק"י וכאן הרי היתה
בחזקת זקוקה ליבום וגם ספק כזה דיש לתלות באיסור
יותר מלהתיר ל"ה בכלל ספק כמבואר בסי' ק"י
בכללי ס"ס וכאן מובן לכל דס' זה שמא חי הולד
באוישוויטץ יותר מששה חדשים הוא מילתא דלא

ספקא ואני כחל ספק כחל וספקא חזקין בעצמו
אני כחל וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
הקדמה כחל בארץ ים חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
ספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
הראשון חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
ספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
השני חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
אמר א' חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
הספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו
אמר חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו וספקא חזקין בעצמו

ואם תרצה לצרף בדיקת הוטרות עוד ספק ולומר
הבא הוטרות כרים הוא [וכיון] שאני לפנינו נזכר לעשות
ספק דבבא אין לו וק' דבבא ים לו סימני סריס אבל
רק כשהוא בן עשרים שנה ולא הביא סימני גדלות
או ים ליכר הבא סריס הוא אבל על פחות מבן כ'
א"א ליכר הבא סריס הוא דאפי' ים לו סימני סריס
לא כהני רק אמרינן דהו' הוא עוד עיי' רמב"ם פ"א
בה' אריות הרי' ובהבדל אהר' כ' קצ"ב ציין על
דברי רמב"ם אלו דבבא חזקין ויהא דיהא נדון כסריס
עיי' וצ"ח ים לצרף על השו' מרן הד"ח ח"א
ס"י צ"ס בארץ החיים נפל למשאלים ומצדד להתיר
כיון דה' הוטרות בדיקת ואם לא נצמח זקנו דילמא ה'
סריס ואני חזקין לו כלל ואף דהו' מיעוטא מ"מ
עפ"י הרוב הוא מותרת מהמת הטביעה ואם באת
לחיות למינים כן נבי ים מיעוט נגדו להתיר עכ"ל
ועפ"י דברי הרמב"ם והר"ע הנ"ל א"א לצרף ספק שמא
סריס בבדיקת דלא נצמח זקנו אם לא ה' בן עשרים
דאפי' ים לו סימני סריס לא כהני ואמרינן קטן הוא
והבא לאו אחיו הוא באביו דנולד בזנות ואם כי רוב
אינם סריסים ורוב בעילות אחר הבעל מ"מ נצרף
ב' מיעוטים אלו והו' רוב או מחצה כמש"כ הר"ן
בהולין כ"ג צ"ב אר"א דמקשה הגמ' האידך לוקחין
ביצים מכל מקום ודילמא מעוף טמא הם וכ' הר"ן
ומא' ק' דעניות טמאין נמי מיעוטא נגהו ות' בחד
הירוף דבי כצדקת בהדי מיעוט דנו"ט הו' להו רובא
א"א מחצה על מחצה וא"ש ק' הגמ' עיי"ש שתי' הר"ן
ע"ד כמה ה' אשר המה עיקר בעיניו עכ"פ לתי'
א' של הר"ן חזקין דמצדקת שני מיעוטים להדידי ובנ"ד
נמי נצרף מיעוט סריסים ומיעוט ממזרים והו' להו
רוב א' מחצה לפטור מיבום וחליצה.

אבל כבר כתב גדולי אחרונים דא"א לומר כן
דאין הפי' בר"ן דבכל שני מיעוטים נצטרף עיי' ת'
אמרי אש אח"ע ס"י צ"ז שכ' דנראה ברור דהר"ן לא
אמר דחיישינן לשני מיעוטים רק בביצים דאיכא בודאי
מיעוט עופות טמאים ומן הטוהרים עוד נגרע ז"ס
בודאי מיעוט טריפות ע"כ א"א לומר רוב ביצים
כשרות דיש שני מיני ביצים אסורות בבירור אבל
בנ"ד דליכא ודאי מיעוט סריסים וליכא ודאי מיעוט
ממזרים רק שמא יש מיעוט ע"כ א"א לצרף דנגד
כל א' איכא רוב ידי' עיי"ש וביתר ביאור באמרו
אש יו"ד ס"י ל"ו דרק בב' מיעוטי דביצים אסרה
הר"ן אבל לא בשאר מקומות לצרף ב' מיעוטים.

ועיי' ת' כתב סופר אה"ע ס"י פ"ח דבנות הר"ן
רק בביצים חיינו שיש עדיפות במנין להטין מיעוטים
על הרוב למשל שיש ה' מאה טמאים ויש' מאה
טהורים אבל בטהורים יש ג"כ למשל מאה טריפות
ע"כ יש לפי חשבון רוב בשני המיעוטים ע"כ כ' הר"ן
דמצדקת ב' מיעוטים אבל לא מיעוט סריסים עם
מיעוט דשמא מת היבם עיי"ש דהשואל הביא דברי
הפלתי [והכ"ס כ'] דלא ידע מקום הפלתי יהו' בנ"ד
ס"י ט"ז דרצה ללמוד מדברי הר"ן למק"א לצרף ב'
מיעוטים ודחה דבנות הר"ן הוא רק כהנ"ל.

ועיי' ת' דברי חיים ח"ב ס"י קע"א בסופו שכ'
ג"כ להשואל שבכ"ס הנ"ל וז"ל גם מ"ש כ"ת מהר"ן
חולקין לא ידעתי רמז מידי דנראה לע"ד דבשני ענינים
שיים לומר כיון שיש לפנינו שני מיעוטים הוא ספק
נגד הרוב אבל הכא על בעל הזה חזקה שקיים וכיון
שקיים בחזקת שאינו סריס וד"ל עכ"ל והוא ג"כ
כמש"כ הא"א וכ"ס ועיי"ש בד"ח ס"י ק"ע שהשואל
רצה ג"כ לצרף תרי מיעוטים אלו דלמא הוא סריס
ודלמא לאו אביו וכ' הד"ח דאינו כדאי לדבר מזה
וראי' דיבם קטן פסלה על האחין ולמה הא בחזקת
היתר לאחין עומדת ולו יש תרי מיעוטי דלמא לאו
אביו הוא ודלמא הוא סריס א"ו דו"א כלל ובאמת
לא ה' ראוי להשיב על דברים של מה בכך רק פן
יאמרו שלא חששתי להשיב לכן כ' מה שנלע"ד עכ"ל
הרי דאין שום מקום לצרף אלו הכ' מיעוטים.

ועיי' מנ"ח ס"י ר"ס דהק' לשיטת הר"ן הנ"ל
דמצדקת ב' מיעוטי א"כ קשה האידך מקלל אביו חייב
סקילה דלמא לאו אביו הוא ודלמא טריפה הוא אם

גימא דהמקלל טריפה פטור עיי"ש שכ' דאין ענין לדברי הר"ן חולין הנ"ל דשם בחשבון יש בשני מיעוטין רוב טמאים וטריפות נגד הכשרים או עכ"פ מחצה אבל במקלל אביו ל"ש זה לצרף ב' מיעוטין דנגד כל מיעוט יש רוב וכ' דכבר הרגישו האחרונים והשיגו על הכו"פ סי' ט"ז שרצה ללמוד על מקום אחר מהא דהר"ן עיי"ש.

ואף דהגאון מהר"ש קלוגר השואל בת' א"א אה"ע סי' צ"ז רצה לצרף ב' מיעוטין שמא הוא סריס ושמא לאו בני אב א' הם מ"מ הא חזינן דכל הגדולים חלקו על זה הגאון א"א והגאון כ"ס והגאון מנ"ח וכ' דהאחרונים כבר השיגו על זה דא"א ללמוד מדברי הר"ן למק"א.

ובאמת אפי' הי' כונת הר"ן דבכל מקום מצרפין ב' מיעוטין נלע"ד דא"א להקל לענין חליצה דרק לחומרא כ' הר"ן דמצרפין הב' מיעוטין אבל לא לקולא ועיי' אמרי אש יו"ד סס"י ל"ו שב' ג"כ דדברי הר"ן הם רק מדרבנן וא"כ א"א להקל מכה זה בדבר שהוא מה"ת.

ובלא"ה לא זכיתי להבין האין אפשר לצרף ס' שמא הוא סריס דהא מבואר באה"ע סי' קע"ב ס"ו ברמ"א די"א דאין לדון עכשיו דין סריס ודאי דהיישגין שמא הי' לו שערות ונשרו או שהיו לו גומות וא"א בקיזין לכן דיינין לי' בספק סריס וחולץ וכן ראוי להורות עכ"ל וא"כ אם הי' היבם לפנינו והוא בן כ' ובדקנו אותו ונמצא בו כל סימני סריס מ"מ חולץ מספק דשמא הי' לו שערות ונשרו דהוא ספק דאורייתא כמבואר באה"ע סי' קנ"ה סעיף כ' דנשרו הוה ספיקא דאורייתא והאין נפטור בלא חליצה כשאנו לפנינו מצד שמא סריס דאדרבא יש ס"ס לאיסורא שמא אינו סריס דיש לו סימני גדלות ואינו סריס ואפי' אין לו סימנים בשערות שמא נשרו ואינו סריס ול"ה ס"ס משם א' דנ"מ אם מותר ליבם וחי' דלא הביאו דברי רמ"א אשר הבאתי דמבואר דכעת אין לדון דין סריס ואפי' יש לו כל סימני סריס חולץ ואח"כ מצאתי בת' עין יצחק אה"ע סי' כד' העיר בנידון שלו מרמ"א הג"ל דאין לדין דין סריס כעת ע"ש.

ואפי' נרצה לצרף ספק שמא הי' חי ילד שלו לאחר מיתתו [חוץ מש"כ דידוע דלא הי' חי באוישוויץ שום ילד שאינו תאומים והועמד לצד שמאל] ואפי'

הוא רק מיעוט מ"מ לצרף עם מיעוט שמא סריס דזה הוה ב' ענינים ספק א' אצל הילד וספק א' אצל היבם מ"מ כתבתי דכוונת הר"ן לצרף ב' מיעוטין הוא רק מדרבנן לחומרא אבל לא להקל — ובפרט דהר"ן לא נשאר בת' זה דב' מיעוטין אפי' לחומרא רק כ' תי' אחר ושאר ראשונים לא הביאו תי' זה לצרף ב' מיעוטין רק כתבו תי' אחר א"א לצרף דבר זה דב' מיעוטין להלכה להקל באי' תורה ולפטור בלא חליצה.

ועיי' ת' דברי חיים סי' קע"א שכ' וז"ל והנה מה שכ' להאריך ולבא שהתורה התירה מספק כיון שלא חששה שמא זינה ויש לו בנים בזנות ולא ידעתי למה שבק היתרא הלא התורה התירה ליבם אפי' בהלך למדה"י ודלמא נשא שם אשה כמבואר בריש האשה קמא אך באמת אין זה ספק שהתירה התורה דאין עלינו לחדש דבר ולהוליד מזה ספק וד"ל עכ"ל, ונובי"ס קמ"ג כ' ג"כ דל"ח שמא נשא אשה והוליד עיי"ש.

ועיי' הגהת רעק"א אה"ע סי' קנ"ו וכ"כ ביבמות פ"ב משנה ה' עיי"ש בתורעק"א שכ' בא' שזינה עם אשה ולא הולידה לו דאם הוא מת בלא בנים אשתו א"י להתייבם כיון דדלמא זינה גם עם אחרות ויש לו בנים מהם וצ"ע לדינא ולפמ"ש"כ הד"ח הנ"ל דאין לנו לחדש דבר ולהוליד מזה ס' אפי' בדבר היתר דהי' מותר לישא שני נשים ואפ"ה ל"ח שמא נשא אשה במדה"י ואשתו שהניח פה מתיבמת א"כ כ"ש שלא נחוש שמא זינה אפ' אם ידענו דזינה פעם א' ולא הוליד ל"ח שמא זינה עוה"פ מצד דאין עלינו לחדש דבר ולהוליד מזה ספק וצ"ע דברי הג' רעק"א דסיים בצ"ע לדינא דנראה דהלכה דמתיבמת יען דאין עלינו לחדש דבר ולהוליד מזה ספק.

ובפרט צ"ע דברי הג' מהרצ"ח יבמות כ"ב שהביא בשם הגאון מהר"צ מבערלין דהטעם דבטלו בזמן אחרון מצות יבום יען דלא אכשור דרא ואולי יש להבעל שמת בן ממק"א עיי' זנות ובכה"ג פוגע באיסור אשת אח וסיים דטעם זה אמת וראוי לפרסמו. וזה קשה עוד יותר מדברי הג' רעק"א דכאן לא ידעינן כלום שזינה פעם א' ומהיכי תיתי לחדש דבר ולהוליד מזה ס' כמ"ש בשם הד"ח — וידוע דדברי הגאון ר"צ מבערלין נאמרו ע"ד צחות על

רצת לחתור את היבם מומר וזה בשעה נשואין מומר
וחי' או במדינת רחוקה וא"א לבא לישראל הם דאו
יש אומדנא דלא נשאת שהתאר צנוה לעולם עיי'ש
ואפי' נימא דלשאר טעמים מהני מומר אחר נשואין
מ"מ בשעת מיתת הבעל צריך להיות מומר ואם
בשעת מיתת ליה מומר רק אח"כ נעשה מומר והלך
למדינת רחוקה לא מרני כלל לסיים דינא ואפי'
לצירוף לא מצרפינן.

ובמקום דמתירין הענינה שלא עפ"י עדים רק
בע"א ושאר קולות דהקילו בענינא ולרוב ראשונים
הוא מצד אפקיענהו רבנן לקדושין מיני' והוא פנוי
וא"כ אין כאן זיקת יבם י"ב לצירוף זה לסיים הגאונים
באח מומר כנלע"ד בעזה"י.

[ולסיומא דמלתא אעתיק מה שמצאתי בתשובת
פרח מטה אהרן ח"ב סי' פ"ב בענין מומר שהמיר
לאחר נישואין ויש לו את מומר דנו"ד כשאביו ואמו
היו כבר מומרים וקרא להם הורתו ולידתו שלא
בקדושה ועדיין מומר ולא נימול, והאריך להביא
דברי המתירין ואוסרין, והעלה לאיסור, והביא דברי
מהרש"ך ח"ג סי' ק"ב דאפילו נשאת תצא, ועיי'ש
שהביא הסכמה משנת רע"ד שחתומים עלי' רבני
שאלונקי במעשה כזה באח מימר קודם הקידושין
וא' התירה בלא חליצה ונתקדשה, אבל בהסכמת
החכמים וגם המתיר חזר מהוראתו ונתגרשה,
וכ' הסכמה בחרם דאפי' מומר ממש קודם הקידושין
אסורה בלא חליצה ואסור לאיש להמצא באותן
הקידושין, וכל ש"ץ שימצא שם יהי' מנודה ומופרש
ומובדל מכלל עדת ישראל ויהי' פסול לעדות ולא יהי'
נאמן, — אבל לא הביא שם שמות הרבנים.

ומצאתי בח' זרע אמונים (שנדפס בשנת תרס"ד)
בסי' ג"ג שהביא לשון ההסכמה באורך, וחתומים
עשרה גדולים עלי', וביניהם המהר"י בן חביב —
שלמה טייטאצק — ובנו מהר"י טייטאצק, —
מאיר בן ערמא, — מהר"ל בן חביב, עיי'ש.
והרואה זאת יעמוד וירעד עד היכן הי' אצלם
חמור ענין זה].

חלמידי רמ"ד עראה ליכא אהל לא אהל גדול שוח
יהי' טעם שבעל מזה ידע ח"י למי כן על ישראל
שורב בא לסי' חסדי ה"י בשמחה מת"ל ורשיתי
בסי' רל"ג שגשג על חשמה שמהדרת בחשד
מהרש"ם ח"ג סי' ה' חסדי מזה מיעקב שהבטחי לעיל
בענין אשה שזקוקה לאח מחלל ש"ע ותפס בכל התורה
ולא נודע ג"כ אם הי' עדי האריך [ומצאתי שם שהביא
הקושיא שהקשיתי מהא דאשת אחי מלך שבשטרה
זקוקה נימא אדעתא דחכי לא גישת עיי'ש] ובסוף
חתשו' כ' ח"ל ובפרט דבעיקר חדין יש להתיישב
הרבה אם חוי עליו שם מומר בכה"ג לענין זיקה
דיבום דהרי כ' בתשו' חת"ס אה"ע סי' ע"ג ובחלק
ששי סי' נ"ו דגם להמתירין הוא רק במומר שקיבל
המרת הדת ע"י הכומר וגדבק באו"ה ועב"י וב"ח יו"ד
סי' קנ"ט שכ' להלות בריבית למומר הוא דוקא
במומר שיצא מהכלל וכפר בעיקר ונטמע בין העכו"ם
דומיא דכותאי עיי'ש והרי בתשב"ץ ח"ב סי' מ"ז ד"ה
ומצאתי כ' בשם העיטור דמחלל שבת בפרהסיא אינו
אלא בעבודת קרקע עיי'ש ונהי דאנן לא קי"ל כוותי'
אבל לא לענין להקל לפטור מזיקת יבום כי על כן
לא ירד בני עמכם להצטרף בשריותא דהאי איתחא
ועומדת היא בחזקת איסור לשוק עכ"ל הרי דגם הוא
סבר כמש"כ בדעת הח"ס דרק נטמע בין העכו"ם
בענין ופוסק כן למעשה גם בשעה"ד.

העולה ממש"כ דשיטת הגאונים דמומר אינו
זוקק לחליצה הוא רק במומר שנטמע בין העכו"ם
ממש ואין לו שום שייכות עם כלל ישראל אבל לא
מחלל ש"ק ועובר עבירות ויש לו שייכות בכמה
דברים עם כלל ישראל דאו הוה בכלל אחיו לענין
חליצה [נודע דכל מש"כ דמחלל ש"ק אינו כמומר
וכעכו"ם הוא רק לענין חליצה דזוקק לחליצה אבל
לשאר דיני תורה מומר לחלל ש"ק דינו כעכו"ם
כמבואר באו"ח סי' שפ"ה וביו"ד סי' ב' ובאה"ע סי'
קכ"ג דדינו כעכו"ם לכל דבריו ופשוט כן להלכה בכל
הפוסקים].

ואפי' מומר ממש רק כשהי' מומר בשעת נישואין
שיטת הגאונים דפוטרי מחליצה עיי' רד"ך דרק או

ס י מ ז ב ט

בדבר הנדפס [בספרי משנת יעקב ח"א סי' ל"ג] בנדון רב א' שהקהל רצו לסלקו — קבלתי על זה הערות, וזהו מה שהשבתי כפי סדר האותיות, ותל"ת משנתי — משנת יעקב — לא זוהי ממקומה בע"ה.

(א) מ"ש"כ באות א' דאין כאן סמיכה רק שקר ענה באחיו לרמות בני קהלתו וקבל מעות בחנם על ידו שלדעתו מחויב להחזיר להשיב וכו'.

הסמיכה היא ככל שאר סמיכות שנותנין פה והקהל ידעו מה כתיב בה שנעתק גם בלשון שמבינים — ואם נבדוק סמיכה של רב לאחר עשרה שנים או יתטלו הרבה סמיכות אפי' מרבנים מאירופא כידוע — בפרט שהי' פרסום רב בקהל ואם הי' איוה רמאות לא יצויר שלא יתנו דעת מהרמאות — בפרט שהוציאו ממון הקהל להוסיף וחזקה שאין נותנין ממון בפרט קהלה רק לאחר בדיקה ועיון.

(ב) באות ב' שמר ליעבער התחבר עם גרמנים ונאצים היו ביניהם — א"צ לבדוק בנוסע בספינה — באוירון — בבאהן — עם מי נוסע גם גדולי ישראל לא בדיקו — במג"א סס"י קנ"ו דרב לא עבר במברא דאית בה עכו"ם — שמואל לא עבר רק במברא דאית בה עכו"ם וכ' מג"א דישאל מומר או רשע לכו"ע אין לעבור — וכי נמצא קדוש א' שיוהר בזה שלא לנסוע ביחד עם רשע בפרט דהארגאנזאציה לא היו של נאצים ומי יוכל לראות ללב.

(ג) באות ג' כ' שהרב המפורסם מכחיש ואומר בפ' ששקר בפיו שלא שאלו מעולם — עד כעת לא שמענו מהרב המפורסם דבר רק מעידים מפיו אשר אין נאמנים כלל לומר בשמו — בפרט שיש רב א' שמעיד שהרב המפורסם אמר לו שהרב ליעבער דיבר אתו בטעלעפאן משאלה ליסע באוירון בע"ש ולבא בש"ק רק שלא שאל שהוא רוצה ליסע — גם הרב ליעבער אמר כמ"פ לפני הב"ד שדיבר עם הרב בדרך כלל מהשאלה — והרב המפ"י ידע כמו שיוודעים הכל שמנויארק עד דייטשלאנד א"א בלי לאנדונג — גם ידע שבש"ק יבוא למחזו חפצו דזה הי' השאלה — וגם במכתב שכ' הרב המפורסם מדבר מלאנדונג וגם מביאה בש"ק ואינו חושש רק ממה שיורדים מהאוירון

ועולים גם כשבאים למחזו חפצם בש"ק כ' דרק בקושי יוכל ליוהר מחילול ש"ק — וזה מדגיש ממה שצריך הנוסע ליוהר ורק בקושי יוכל ליוהר [מה שליעבער נזהר באמת] אבל ממה שיש איסור תחומין באויר או שנוסע כמה מילין על הארץ לא הוהיר הרב המפ"י.

(ד) ומ"ש"כ מה הוא הדבר נחוץ כי על קבר אבות אסור לילך אחר כמה שנים, שעברו עליו — חוץ מזה שאינו אלא מנהג מקומות ולא נתפשט בכל מקום — אבל באופן שלא הי' מעולם על קבר אבותינו מנהג ליוהר רק כשהי' ואח"כ לא הי' על קבר אבות כמה שנים כמ"ש"כ במש"ש ה' שמחות דף י"ג — וכאן לא הי' הרב ליעבער ואשתו מעולם על קברי אבותיהם והליכה שלהם לקבר אבות הוה דבר נחוץ דהוה דבר מצוה ורמ"א או"ח סס"י רמ"ח כ' דאפי' לסחורה או לראות פני חבירו חשוב דבר מצוה — רק אפי' אם נחמיר במש"כ רמ"א אבל כאן הוה דבר מצוה והכל מודים בזה.

(ה) ומ"ש"כ מי התיר לתלותם בצואר אשתו הפאספארט וטיקעט — א' שאנו דנין כעת על הרב ליבער ולא על הרבנית — מה שעשתה ומה שלא עשתה — בפרט שכתבתי דיען דתלתה כלאח"י על הצואר ואין דרך לשאת בחול על הצואר דבטלה דעת העושה כן לישא פאספארט וטיקעט על הצואר וי"ל דעדיף לישא כלאח"י על הצואר דמפורש בגמ' מלייתן תחת הכובע דלא נמצא בגמ' רק משא על הראש נמצא בגמ' — והג' מהר"ש ח"ג סי' מ"ג התיר לצורך גדול לשאת תחת הכובע יען דעל הצואר יש חוכא ואיטלולא לשאת מה שאין כן תחת הכובע לא נראה ואדרבא כמ"פ רואים דנושאים כתבים שצריך להיות בידו שלא יצטרך לחפש אחריהם נושאים תחת הכובע.

ועוד אודיע דהרב ליעבער קיבל כתב מפלוגציג געזעלשעפט מערכאות שלהם שלכל היותר נוסע האוירון על הקרקע לערך קילא מעטער וזה פחות מתחום שבת — דמיל הוא 1200 מעטער — גם העידו בכתב דמה שהאוירון נוסע על הארץ הוא בתוך המחיצות שמוקף פלוגי-האפען מד' רוחות — והוא

רה"י ממש גם להוצאה לא רק לשאת על הצואר אלא גם בידיו — ושמור זה לידע.

וזה יש לו כתוב וחתום מערכאות — ואם יביאו הקהל להיפך נראה כי הראה הרב ליעבער כתוב וחתום דשלוחי הקהלה חפשו וותרו בכל אופנים למצא עדות עבור ממון כדי להפסיד להרב ליעבער וע"כ כל מה שיביאו כתבים מגוים אין שום אומן אפי' לדון עליהם מכח אומדנא יען שחשודים לשכור עדות שקר ומה דאיתא בחור"מ סי' ל"א דאם הוא הוחזק שהולך לשכור עדות שקר מ"מ כל ישראל לא הוחזקו להעיד שקר ע"כ מאמינים להעדויות היינו ישראל מטעם שכל ישראל לא הוחזקו אבל עכ"ם אין להם חזקה זו ע"כ כאן דאנו רואים שהולך לשכור עבור ממון עדות שקר לכתוב לו אין ליתן שום אומן כשיביא בכתב מעכ"ם עפ"י ערכאות כיון שחשוד ליתן ממון על זה.

ו) מפני מה אני מתיר ליסע באוירון ועל הרב ליעבער אני כותב שעשה הכל כהוגן — הרב ליעבער עשה עפ"י הוראות חכם ועפ"י ספרים מגדולים המתירים ויען שכבר עשה מאן מרמי לי' מה שכבר עשה עפ"י הוראה אבל אני מחמיר לכתחלה אבל לא בדיעבד שכבר עשה ולקנסו ח"ו.

ז) מש"כ בענין תחומין למעלה מי' מש"כ במ"ב סק"ב משמע שמצדד כן להלכה להחמיר ביבשה בחוץ לייב מיל אפי' למעלה מי' שהוא ס' דאורייתא — באמת רק כ' משמע ולא — מוכח — והביא בסוף בשם הגר"א דדעתו כפוסקים דלעולם למעלה מי' הוא דרבנן — וזה הוא אפי' ברה"ר דאורייתא סוברין כן — ובה"ג חכמ"ש הביא רא"י ברורה דיי"ב מיל ל"ה רק דרבנן — גם יצורף מש"כ הפוסקים אשר מפייהם אנו חיים הגר"ז ורעק"א דלדידן דליכא רה"ר ליכא תחומין מה"ת ומותר למעלה מי' — והמ"ב שחולק עליהם חייבין אנו למשכוני נפשו לתרץ דבריהם כמש"כ התולדות שמואל וכאן אין מעמידין הת"ש נגד המ"ב רק אנו מעמידין רז"ש ורעק"א ות"ש נגד המ"ב — ואם נדייק בדברי המ"ב נראה שהוא חולק בעיקר עליהם בהולך בכרמלית ברגליו למטה מיד דסברי דליכא בשום אופן תחומין מה"ת ע"ז חולק אבל בהולך באוירון למעלה מי"ט אפשר אינו חולק ראה כשהביא דברי רמב"ן כ' הרי דלא קאתי עלה רק משום שאינו מהלך ברגליו עיי"ש נראה כן.

ח) מש"כ פה נויארק יש רה"ר מה"ת — מה נ"מ לג"ד הא בנויארק עלה הרבה שעות קודם הש"ק דבשעה 4 נסע מכאן ג' במאנאט יולי והי' אז השקיעה 8.31 — גם מש"כ בענין הלופטפארט מאן יאמר שאין ס"ר בוקעין בו — אתמהא בפלוגציג נוסעים פחות ממאה בפ"א לכל היותר יש ב' מאות בפלוגציג א' א"כ אפי' יבואו 30 אלפים פלוגציג בכל יום לא יגיע לס"ר אנשים וכי יצויר שיבא ביום א' אפילו מחצה אוירונים מחשבון הג"ל גם לפי שכתבתי שיש כתוב וחתום מהערכאות שפלוגציג כשעומד ויוצאים האנשים בכל עת ובכל מקום הוא בתוך היקף מחיצה רה"י א"כ ל"ש כאן ס"ר שיתהוה רה"ר מה"ת — ומש"כ דעכ"פ ס"ס להחמיר אינו כן אלא בכאן ס"ס להקל עיי' מ"ב שם סקי"ד דנ"ד אף שיש כאן ס"ס להחמיר מקילין — וכ"כ ערוך השולחן סעיף ד' — וכ"כ הגרעק"א על הרמ"א שכ' בס' אם הוא למעלה מי"ט מקילין וציין לסימן רמ"ח שכ"כ וכן כ' בשעה"מ — גם מש"כ והקהל יאמר קי"ל — ימחול דבאיסור א"א לומר קי"ל וכאן מיירינן מאיסור אם חטא או לא — וזה יוצדק לכל פעם שר"ל קים לי באיסור וכשנביא לד"מ נדבר מהקי"ל.

ט) ונל"כ כמה פוסקים סוברים בדמדברות א"צ ס"ר — פוסקים ליכא רק מפרשים אבל רמב"ן ערובין ר"פ כיצד מערבין הביא די"ל דיש סוברין ודחה דאינו מחזור עיי' אבני נזר או"ח חלק א' סי' רע"ג.

י) מש"כ דדברי מ"ב מקובלים בכל העולם — כ"כ כי דברי הגר"ז ורעק"א מקובלים יותר ות"ש בא רק ליישב דבריהם ומש"כ כי דברי ת"ש אינו שייך לענינו כי עלה לכתחלה בש"ק והולך על הארץ יותר כיי"ב מיל — כ"כ כי לכל היותר הולך על תארץ אלף מעטער והוא פחות אפי' ממיל א'.

חזר ושנה כי הת"ש מעולם לא התיר כשהולך על הארץ רק כשנוסע כל יום השבת אבל בעשה הנחה ונוסע על הארץ וכן כשעולה למעלה נוסע על הארץ לא התיר — כ"כ כי הפלוג צייג אינו נוסע על הארץ אפי' שיעור מיל א' — והת"ש התיר בספינת אויר כמו בשאר ספינה — ובשאר ספינה מעשים בכל יום אם קנו שביתה בע"ש ולא הי' למטה מי"ט מותר לצאת בשבת חוץ לספינה כמבואר בסי' ת"ד וכאן אפי' כשהוא על הארץ הגוף עם הרגלים הם למעלה מי"ט

צריך להוסיף כח האש במשקים השורפים אבל כה"ג בספינה אין להוסיף כח האש לפי כובד המשא אלא כח הלאקאמטיף אחד הוא מתחילת נסיעתו בין לרב בין למעט משאות לפי שכה המים מסייע להוליכה אין אסור בספינה לכו"ע עכ"ל וזה שייך ג"כ בספינת אויר ואפשר עוד יותר מועיל הני גדפין של האוירון שהאויר יסייע עוד יותר ממה שהמים מסייע לסתם ספינה ועכ"פ שוין הם — ע"כ אין איסור יותר בספינת אויר מספינה גם למהר"י אסאד.

(א) מ"ש"כ אדרבא ואדרבא בענין שלנו הכל מודים כי אסור הוא לכו"ע רק לכמה פוסקים הוא אי' מה"ת ולכמה פוסקים הוא אי' דרבנן שאפי' לדבר מצוה אסור עיי' ת' רעק"א סי' י"ג — כ"כ כי נ"ד כ' הת"ש ושאר אחרונים כי אין כאן שום איסור ומותר כמו בספינה אפי' לסחורה כמ"ש רמ"א סס"י רמ"ח כש"כ לדבר מצוה כנ"ד — ובת' רעק"א סי' י"ג אסור ליסע על רפסודות שאינו בית וכ' דיש איסור שט וקנית שביתה ל"ש רק בספינה שהיא כמו בית — א"כ בספינת אויר ג"כ הוא כמו בית — גם ל"ש איסור שט ובזה אולי עדיף מספינה דלכמה ראשונים אסור משום שט.

(ב) מ"ש"כ שידע בבית שיהי' צו"ג הפאס וטיקעט הי' אסור לנסוע להביא עצמו לצו"ג — הלא כיון שהנסיעה הי' לדבר מצוה להשתטח על קבר אבות שלא אסתייע לי' עד כעת הוכרח ליטול מה שמוכרח שיהי' יכול ליכנס להמדינה כי בלא זה א"א והרשעים בגרמני' לא יעשו טובה לישראלים שילכו הפלוגציג לראות הפאס וטיקעט — גם אפילו הפלוגציג אינו עוד שם בעת ביקור הפאס — בפרט שכ"כ ששם הוא מוקף מחיצות רה"י — גם ל"ש ס"ר בוקעין במקום מוקף מחיצות.

(ג) מ"ש"כ מאן יאמר שהוא מוקף מחיצות — הערכאות מעידין שהוא מוקף מחיצות — ומש"כ לומר קים לי כדיעות שאוסרים ישראל עם עכו"ם ביחד בלא עירוב — ימחול כי אני כתבתי כי אפי' הי' כמה ישראלים לא רק בני בית א' והי' להם חדדים בפ"ע אפי' או לא צריך עירוב לשיטת היד אפרים וקיצשו"ע — אבל בנ"ד דיש רק ב"ב ישראל א' והם בבית א' בין בפלוג צייג בין בפלוגהאפען המוקף

שקרע האוירון עב יותר מ"ט — כ"ש שבנ"ד האוירון בא בתוך רה"י מוקף מחיצות — אפי' אם הי' יוצא מהאוירון ונכנס אח"כ מותר לילך בכל האוירון שהוא לו כד"א ואח"כ כשהולך מהאוירון בתוך רה"י מוקף מחיצות מותר לילך את כולה ולילך להשטאציאן — אבל לא הי' כן שלא יצא ולא הי' אפי' פ"א בשבת למטה מ"ט. ומש"כ כי אין לו ת"ש ח"ב ששם כ' היתר ליסע באוירון בשבת כמו בספינה — רק יש לו ת"ש ח"ג ושם אסור — ימחול לי כי לא נמצא שם איסור ואינו מדבר שם מספינת אויר שמתיר בח"ב — רק בח"ג דף קמ"ח ע"א הביא דברי תפא"י לענין איזונבאהן ודברי ח"ס ח"ו סי' צ"ז שאסור משום שגופו נתנדנד ואינו שובת ואינו דומה לספינה — ודברי ת' מהר"י אסאד סי' נ"ח גם מטעם מלאכת הבערה שמוסיף בשביל ישראל — וכי זה פשוט שעלעקטערישע באהנען דינם ממש לדין איזונבאהנן ונתפשט בכל תפוצות ישראל הנסיעה לחילול שבת גמור — זה כ' בת"ש שם — אבל מספינת אויר שמתיר בח"ב דף צ"א אינו מדבר כלל. וזה"ש מדמה לה לגמרי לספינה — ונראה דחשש של מירן הח"ס בסי' צ"ז בסוף התשובה דשאני ישיבת ספינה דיושב ושובת כמו בחדר מטתו בביתו ואינו עושה שום דבר בגופו ומיא הוא דממטי' לי' והוא נח [כמוש"כ הרמב"ן המובא במ"ב] משא"כ בהליכתו להתקרב אל סוף התחום עובר על אם תשיב ואינו שובת והוה עובדא דחול טפי ועובר על שבות דאורייתא כמו שהסביר הרמב"ן ז"ל במתק לשונו ולפ"ז היינו דוקא בספינה שיושב בקתדרא ואינו מתקרב במעשה גופו ויושב ועוסק בעונג שבתו כמו בביתו ממש אבל הנוסעים בדאמפף וואגען אינו שובת וכו' ומתקרב אל מקום מסחרו איסור גמור אפי' מה"ת להרמב"ן עכ"ד ח"ס — והנך רואה דספינת אויר שובת ואוכל ושותה שם וקורא בספר או בציטונג כמו בספינה — ואם יארע בעת רוח חזק שמנענע את גופו גם בספינה יארע כן כידוע יעלו שמים ירדו תהומות יחוגו וינועו כשכור — ואעפ"כ לא נמצא א' שיאסור ליסע בספינה כן ג"כ בספינת אויר מתיר התולדות שמואל וכמה אחרונים ואין סותר לח"ס. וכן מ"ש"כ במהר"י אסאד או"ח סי' נ"ח שכ' לאסור בעגלות דאמפף וואגען אפי' רוב גוים יען דלפי רוב המשאוי

מקילין אבל לא בכתם — והוא ט"ס תיבת חלה ובב"ש איתא חמאה וכ"ה בת' הרמ"א — אבל הם אין מעיינים בשום דבר רק רוצים להרוג אדם להתנאות בפני אותם שביררו אותם.

(ט) מ"ש"כ יראה שכן האמת שטעו הרבה בדיני שבת וגם בענין הדלקת נרות שבת כמבואר לעיל לא כן הוא שלא טעו שעשו הכל כדין ומה שהאשה עשתה מה לנו כי אנו דנין על הרב ליעבער.

(כ) מ"ש"כ כן הי' באמת שחלל ש"ק בהאנקונפט אונד אבפאהרט בש"ק בשענין וכן אקונפט בפראנקפורט אך מר הנ"ל רימה וטעה בכל הענינים.

א"נ כן שלא רימה וטעה ועשה הכל כהוגן הן בשענין הן בפראנקפורט ועל זה יש לו כתוב וחתום מערכאות שלא ירד בשענין מהפלוגציג ובפרנקפורט הלך רגלי אל הסטעשין — והמקום מוקף מחיצות מכל צד ומותר לטלטל בתוכו בכל ההיקף והפלוגציג מה שהוא על הקרקע בביאה וציאה הוא בתוך ההיקף שהוא רה"י כהוגן.

(כא) מ"ש"כ מדוע לא הביא שיט' הרא"ה והרשב"א ורמב"ן וריטב"א שנאמן החכם אפי' להפסיד כתובתה. יען שהלכה כרמ"א כמו שפסק הט"ז ביו"ד קפ"ה וכל האחרונים העתיקו הלכה כן — ומש"כ בשם רעק"א בת' סי' פ"ז וקה"י להחור"ד — לא נמצא שם כלום מזה.

(כב) מ"ש"כ בפ"י שכת להביא סיום מת' ח"ס או"ח סי' ר"ה וז"ל אם יראה מעלתו שירבו מחלוקת עי"ז יניח ידו כי בלא"ה — אין מוציא רבים י"ח בזה"ז אפי' בימים הנוראים וכו' וצועק בקול עורב הצעקתו ישמע א' ג"כ מה לנו ולהם אם ידחי זה ויקחו אחר במקומו עי"ש.

איני יודע מה סח — הפי' בדברי ח"ס שאם ירבה מחלוקות שהקהל רוצים בחזון הפושע שבעל משודכתו בנדתה — יניח ידו להקהל שיקבלו אותו מחדש אפי' הוא פושע יען דאין חזון מוציא רבים יד"ח — ואפי' אם ידחו את הפושע ויקחו חזון אחר גם חזון האחר לא יהי' טוב מהראשון ע"כ לא יגרום מחלוקת ויקבלו את הפושע ומה ראה בח"ס זה איזה דבר — ומש"כ שלא נמצא זכר שם בתשו' שבעל אותה בנדתה — חבל עליו שאינו מבין מש"כ בת'

מחיצות ל"ש שום ערוב אפי' כולם ישראלים ואין כאן מחלוקת ובטלה טענת קים לי דהכל מודים.

(יד) מ"ש"כ בכאן שכח לפסוק כאותו גאון וחסיד בעל ת"ש שכ' לעיל מפני שחולק על הקיצו"ע ופוסק להחמיר — איני מבין כלל מה שכתב דלא ראיתי שהת"ש יחלוק על הקיצו"ע בהא דישאל יעכו"ם לענין ערובי חצרות ולא מיירי כלל מדין זה.

(טו) מ"ש"כ בושה תכסה פנים שרב בישראל יכול לכתוב על מר ליעבער שעשה הכל כהוגן — אמנם כן הוא שהרב ליעבער עשה עפ"י הוראות הרב המפורסם ושאר ספרים שמתירין ליסע באוירון בע"ש ולירד בשבת רק ליוהר שלא יבא לידי חילול ש"ק — וכן עשה הרב ליעבער.

(טז) מ"ש"כ כל דברי הבורר שהביא משד"ח — החק"ל ומעלין בקודש ומן רדב"ז עי' מהרש"ם מ"ש על דברי רדב"ז שכ' שמורידין אותו — הלא אני הבאתי בתשובתי דברי המהרש"ם ובודאי לא אהי' כהוא עורבא דמייתי גורא לקיני' אלא אני כתבתי תשובתי לא כבורר אלא כשאר רב כמו שבקשתי — את ידידי הרב הגאון רא"ש מריסקווא שיעשה כן והבאתי דברי מהרש"ם ושם מיירי ברב שסרח אבל בנ"ד לא סרח רק עשה עפ"י הספרים אשר התירו וכאשר הורה הרב המפורסם.

(יז) מ"ש"כ כבר כתבתי שהרב מכחישו ומוכן ומוזמן להעיד לפני הב"ד — באם יסעו לביתו וכ' שהרב ליעבער חלל ש"ק במזיד בלי הוראה מחכם.

אנן לא ידעינן שהרב מכחישו יען שלא הי' לפני הב"ד להעיד רק עד מפי עד ואדרבא יש רב יונג שליט"א שדיבר עם הרב המפ"י והודה שליבער דיבר אתו משאלה זו ואמר לו כאשר אמר ליבער וכמ"ש הרב המפורסם במכתבו אליו — והיאך יכתבו עליו שחילל שבת קודש במזיד בלי הוראה מחכם — הרב המפ"י צריך לבא לפני הב"ד של חמשה ולא שהב"ד יוללו בעצמן לילך אצלו.

(יח) מ"ש"כ טעה הרבה בכל הענין בפרט בדברי הפלתי — אני איני רואה שום טעות. ומה שהם טעו תולים בי כי הפלתי ראה דברי הב"ש סי' קט"ו. ואפ"ה חולק עליו — ראה שכל לימודם הוא משפה ולחזין שהעתיק דברי הגה מברוך טעם דכ' דאשתמיט להפלתי דברי הב"ש שכ' דוקא באיסור חלה שקל יותר

ח"ס כי זה הוא העבירה שהבתולות אינם הולכים לטבול.

(ג) מ"ש"כ אפי' חזות קלה לא ראיתי — איברא שחזית קשה הוא דמהרשד"ם מיירי שהש"ץ המיר ושב ונשבע שלא ישוב עוד לכסלה ע"כ כעת ששב ונשבע שלא ישוב לכסלה קרי לזה דיש כעת נדנוד איסור כמ"ש"כ דזה הוה רק קבלת דברי הברות אבל לש"ץ זה צריך תשובה גדולה שיתברר הדבר היטב שבאמת שב לא רק כדי שיחזור לאומנתו — ואז ה"י גזירת המלכות שמי שנעשה תוגר או נוצרי אסור לחזור ליהדותו ע"כ העליט להביא על שפתיו שהמיר וכ' לדמות לשידוך שהמיר — וכ' כי גדול כבוד „הציבור שהעבירו לסבות ידועות בלתי טהורות כפי הנראה נוגעות עד הנפש — שנשבע שלא ישוב עוד לכסלה — מצוה להרחיק את מי שהשם שונא" — מכל זה הכל מבינים ורואים שמיירי שהש"ץ המיר ר"ל רק ששב ליהדותו ונשבע שלא ישוב עוד לכסלה — אבל הקהל העבירה.

ויען שלא נזכר מזה שהי' בתוך זמנו נראה מבואר שהי' אחר זמנו מדלא דברו כלל מזה והוא פשוט.

(ד) מ"ש"כ דאין שום נפק"מ במה שהוא צוח או ששתק במה שמעבירים אותו רק אם העבירו אותו הקהל ואינו עוד על משמרתו בזה תלוי.

א"נ כן אלא מדנקטו ועמד כך ימים ושנים היינו שעמד בשתיקה ואח"כ הקהל רוצים להחזירו אבל הוא גם אז לא ביקש מהקהל על זה ע"כ כתבו דגם מיעוט יכולים לעכב דהוה קבלה חדשה — אבל אם מחה ולא מחל חזקתו אפי' עמד זמן רב עד שעלה בידו להחזיר אותו הן שהקהל בעצמם חזרו בם או באופן אחר ל"ה קבלה חדשה דהא לא מחל על חזקתו. ומש"כ דהרב ליעבער שתק זמן מה רק אח"כ המציאו לו אנשים מבחוץ את הד"ת — אינו כן דמיד כשדיבר אתו אפנהיימער בטעלעפאן שיסלק עצמו ואם לאו יעבירוהו הקהל — מחה ואמר שלא יעשו כלום עד שיבא בעצמו והוא ידבר בפני הקהל וישבעו רצון מדבריו ולא יסלקו אותו רק אפנהיימער לא מסר דברי הרב ליעבער לקהל רק בתקיפות עשה ע"כ אינו בכלל עמד כך ימים ושנים רק עשה פעלים להשיב לו את הגוילה ועולה שעשו לה אקרו"ט.

(ה) מ"ש"כ דאני הבאתי רק חצי דבר מח"ס סי' קס"ב בחו"מ — לא כן הוא דהבאתי דברי ח"ס במלואו דשם מבואר דמה שאוכל בלי גט"י ובלי בהמ"ז ומדבר דברי הבלים בין תפילין של יד לשל ראש וכדומה זלזל באיסורים — כ' ח"ס לא ירד מגדלותו מעדות הנ"ל. א"כ מה ידברו טפשות מה דהכשיל עצמו עפ"י הוראה שלו זה לא הוה הכשיל בהור' — הלא גם שם הכשיל עצמו באיסורים ע"י הור' אבל יען שלא פסק כן לאחרים הוה עבירה דידי' ולא הכשיל לבני הקהלה — ומש"כ שאמר שיש לו סמיכה ושקר בימינו — איברא דיש לו סמיכה לפסוק בעניני בהמ"ז וכדומה ושאלות אחרות שואל לרבנים מובהקים — ומש"כ דהעידו אנשי הקהלה שהכשילם כמ"פ בהוראה — שקר הוא שלא העידו כן ולא אמרו כן רק אמרו שאכל בפסח במקום שאסור וביאו רא' אבל לא הביאו עדים — ומה שכתבו דמהרש"ם ח"ב סימן נ"ו חולק על החתם סופר הנ"ל וכתב דאפילו אנשי העיר נאמנים לא ראה דמהרש"ם כתב בפ' דדוקא עדים כשרים ונאמנים בעינן אבל עמי הארצים ורקים ופוחזים אין נאמנים בשנאה — א"כ הרי שלך לפניך הני אקרו"ט שדברו נגדו בשנאה הם ע"ה רקים ופוחזים ולא הועיל להם מוסר של רבם שדרש להם בשמירת לשון וכדומה ובטל הקים לי שרגיל על לשונם.

(ו) ומש"כ בשם ת' אוריין תליתאי סי' פ"ג דמבאר דברי מהרש"ל שהבאתי ומסיים דמהרש"ל מיירי כשלא פשע או שלא קלקל אבל בפשע אין הקהל צריך לשלם — אדרבא באוריין תליתאי כ' בשו"ב שיצאה טרפה מתח"י בשגגה באופן שאין מקום לאסרו מצד הדין ואולם נמצאו אנשים שלבם נוקפם ורוצים להחמיר על עצמן כל שדעתן לשם שמים יוכלו להחמיר על עצמן רק לקפח פרנסתו אינם יכולים — וא"כ כש"כ בנ"ד שלא יצאה טרפה מתח"י ושום חילול ש"ק ושום עבירה אדרבא בכל עת עשה פעלים להכניס רוח טהרה בלב אנשי קהלתו למה יקפחו פרנסתו ויביישו אותו שודאי אין כונתם לשמים דהא מעשיהם מעידים עליהם בהתנהגותם שאינם מאנשים שכונתם לשם שמים — בפרט כעת איגלה בהתת' — שלקחו להם איש אשר לא יפחד מאי השגת גבול — ולא פחד לשמש בקהלת קאנזערוואט.

חלקו על רמ"א אבל הנמוק"י אינו סובר כן וכי דרך לענין ממון י"ל קים לי — אבל בדבר איסור בודאי חשוד לדבר קל אינו חשוד לדבר חמור [והנך רואה דמין סובר דאין לומר קים לי באיסורין אפי' דפתיך בי' ממונא — דשם יוכל הקהל לומר קי"ל שפסול ולא יוצרכו לשלם לו ומרן כ' דלא] גם כ' אם כי בדיקות הם חומרות כמ"פ מ"מ לא שכיחי — ובסי' ה' כ' להיפוך לאסרו יען שיש חומרות — גם כ' דמה שנתקבל עדות שלא בפניו על השו"ב לא מהני — ובח"א סי' ז' כ' דמהני וע"כ דמין כ' לפי הענין דבסי' ה' ידע דהאיש אינו ראוי ע"כ החמיר — ולא ילפינו על מקום אחר.

ובאמת כל מה שכתב מרן סימן ה' הוא על פי ת' בגדי כהונה או"ח סימן ד' שהביא ת' ראב"ח שהובא במג"א ג"ג סק"ז [ובת' ד"ח סי' ה' הנ"ל ט"ס ת' מהרלב"ח רק ת' מהראל"ב"ח הוא ת' ר' אלי' בן חיים] ושם כ' זה וז"ל ואפילו לא הי' בדבר אלא רינון בעלמא כשיעור שכ' בכלבו וברשב"א [הוא דינו של המחבר סי' ג"ג סכ"ה] שחזן אין מעבירין אותו אלא בעדות ברורה אבל ברינון בעלמא לא — אפשר שלא אמרו כן אלא שאין איסור בהעמדתו ואין חייבים לסלקו ברננה בעלמא אבל אם הם נקיי הדעת ואינם רוצים להשתמש בחזן כזה אינו בדין שיהי' שלוחם בעל כרחם אעפ"י שקבלוהו עליהם מתחלה עכ"ל של ת' ראב"ח — ועפ"י הביאו אחרונים שיוכלו הקהל לסלקו אם כי עפ"י הדין כשר — אבל באמת הראב"ח כ' רק שאפשר לפרש כן ברשב"א אבל לא שהפירוש כן — ומריהטא של המחבר בסכ"ה והאחרונים ולשון של רשב"א בב"י לא נראה כן והמחבר כ' אין מסלקין אלא אם נמצא בו פסול ורמ"א הוסיף דאין מסלקין אותו משום רנון בעלמא אלא בעדים ולא כתבו אין צריך לסלקו נראה דדינא משתעי עם הקהלה דאסור לסלקו כמו בעירוב דאסור להוציא העירוב ממקום שהי' כן ג"כ לענין חזן דאסור לסלקו דיביא אותו לידי חשד כמו דאסור לחשוד חבירו כן אסור להביא שאחרים יחשדו אותו — ועיי' ס' חקרי לב דף ל"א שסובר דאסור להעביר מהתמנות מצד מעלין ואין מורידין הקשה על רשב"א הנ"ל וז"ל למה אין בידינו לסלק את החזן מטעם דמערבין בבית ישן מפני דרכי שלו' ת"ל משום מעלין בקודש וא"מ

אשר נאסר גם מרבני אמעריקא לא על אלו כ' האור"יין תליתאי ומרן הדברי חיים ובגדי כהונה וכל אלו הגדולים שהם מיירי באנשים אשר הם יראים ומחמירים על עצמם בכל דבר לברוח גם משערי היתר שלא לפגוע אפי' בשימצא דשימצא — אבל האנשים שאינם שומעים לדברי חכמים ועוברים בפרהסיא על איסורים הכי עליהם נאמר שיראו לנפשותם להיות להם ש"ץ ורב כזה.

ועוד אלו הגדולים הבג"כ ומרן הד"ח בסי' ה' יו"ד ח"ב מיירי בשו"ב והי' נואף ר"ל כן קרא אותו הד"ח בסוף התשו' שכ' ובודאי בדיקת נואף בלי עומד על גבו אסור שחשוד על אי' ערוה חשוד לעבור על החומרות עיי"ש. אבל בש"ץ בעלמא בלי שו"ב ל"ש זה — בפרט במקום שלא פשע כלל דעדשה עפ"י הוראת חכם גם שאר גדולים פסקו כן ונוזהר שלא לחלל ש"ץ מהיכי תיתי יסלקו אותו אתמהה?

ובאמת גם בשו"ב אנו מוצאין למרן הגה"ק מצאנו זי"ע שכמ"פ הקיל בשו"ב שהי' עליו חשדים עיי' סי' כ"ב יו"ד ח"ב שהי' שו"ב שיצא עליו קול ע"י אשה שחשוד על עריות בלי עדות גמורה וכ' — כן נמי הכא אין רשאים להחמיר על עצמן משום פגמו עכ"ל"ק — וכן בסי' ו' בח"א הקיל הרבה בשו"ב ומתרץ את גב"ע עליהם וסיים בסוף כנראה אין יראת ד' — אך אין תועלת בהקים אחרים תחתיהם עיי"ש ותשתומם אשר מרן כ' כן יותר ממאה שנים ובשו"ב — כש"כ כעת אצל חזן — ואנו רואים את מי לקחו לחזן בודאי שייך דברי מרן שכ' טובה צפרנים של ראשונים מכריסם של אחרונים — להעמיד שובי"ם הישנים ולא אמר שיראים יוכלו להחמיר על עצמם.

גם בח"א סי' י"א הקיל בשו"ב ולא אמר שהקהל יעבירו אותו שלא יפגמו עצמם בפרט בסי' ט"ו ח"ב שכ' להגאון מהרי"א הלוי על שו"ב שהי' גב"ע אשר הוא קל שבקלי הדעת משחק בקארטין עם נשים בלילה ומדבר ניבול פה גם הוא משתכר לפעמים ועוד יתר תועבות — גם נתקבל בתור הש"ג ובלתי ידיעת האב"ד עיי' בתשו' מהרי"א ח"א סימן י"ז סי"ח — ועי' פסלו הג' הנ"ל.

וכי מרן בד"ח כי יש מקום להכשירו כי חשוד על עריות כשר לשאר עדות — וכי דהב"ח והמקנה

מה שח הלא ברור דברינו שיען שנתקבל בלי זמן רק כשיתאספו ויהי ב' שלישים אז יסלקו אותו הוא לעולם ועדיף מכש"כ ח"ס דגם כשנתקבל לג"ש הוה לעולם רק אם בפ' כתבו והתנו שלאחר ג"ש כלה זמנו ושני הצדדים יכולין לחזור וצריך קבלה ומנין חדש — רק אז יוכלו לסלקו כן הלשון בס' ר"ה ר"ו או"ח בח"ס מה שלא הי' בנ"ד.

בפרט שאח"כ כשנקרא מורה מורינו והוסיפו על שכרו וברכו אותו בפרהסיא בבהכ"נ בלי שום הנאי הוה קבלה חדשה בלי שום תנאי וקראו אותו רב של הקהלה מה שלא הי' מקודם בעת שקבלו אותו בתור רעוערענד אז הותנו אתו תנאים אלו אבל כשנעשה רב לא הותנו אתו תנאים אלו רק לעולם הוה.

(ל) ומש"כ מת' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ה' שכ' מרן הגה"ק הדברי יחזקאל ז"ע בשו"ב שנתקבל בתנאי באם יקבלו ש"ץ ושו"ב ידחו אותו ולע"ע לא קבלו ש"ץ ושו"ב אם הוה תו"ז וכ' הואיל ובידיהם לקבל ש"ץ ושו"ב ל"ה תו"ז והסכים הד"ח לזה — הנה לענ"ד אינו דומה לנ"ד דשם הא באמת רצו לקבל א' שיהא שו"ב וש"ץ ואדעתא דהכי נכנס שו"ב זה שבכל עת שיארע להם יקבלו ונחית אדעתא דהכי שודאי יקבלו יען שנצרך להם גם ש"ץ — אבל הכא נחית אדעתא דהכי שלא יסלקו אותו דמי פתי יעשה כן שקבלו א' שצריך להם ולא צריך להם עוד א' כמו בד"ח הג"ל למה יסלקו אותו ויחליפו באחר ע"כ נחית אדעתא דהכי שלא יסלקו אותו בפרט שצריך ב' שלישים ובנ"ד בלא"ה לא דמי לשם יען שאח"כ הוה קבלה מחדש בלי תנאי כמש"כ.

(לא) מש"כ חי' נפלא שמחלל שבת בפרהסיא אינם יכולים לשלחו מפני שיחשדו אותו שחלל שבת ועל זה אין אנו יכולים להשיב כלום.

אמנם כן הוא הרב ליעבער לא חילל ש"ק ועשה הכל עפ"י ספרים שמתירים הנסיעה מחמת תחומין והרב המפורסם ששאל השיב לו כן בטעליפאן וכמו שמבואר במכתבו — על כן אם יסלקו אותו יאמרו קמו רבנן במילתא שהי' חילול ש"ק — ובאמת לא הי' שום חילול ש"ק ע"כ אפי' אם הי' עפ"י הדין יכולים לסלקו — מה שאין יכולים — מ"מ בכה"ג שלא יחשדו שמחמת פסול סילקוהו אסור לעשות כן.

עיי"ש שמתרץ דברשב"א המובא בסוף הכלבו [וכן ברשב"א זולק ה' הנדמ"ח סי' רפ"ג] כ' הרשב"א להשוואל יפה הבאת ראיות לדיון זה ואפשר שהשוואל הביא זה דמעלין בקודש וא"מ ע"כ לא הוצרך הרשב"א להביא זה עיי"ש עכ"פ מפרש ברשב"א דאין בידינו לסלק לחזן ולא מפרש דיש ביד הקהל כח רק אין מוכרחין לסלקו.

ובאמת כל האחרונים שמשתמשים בזה שיש ביד הקהל כח לסלק אפילו אינו פסול ממש וזוהי רק בשו"ב אבל לא בחזן — וכתבתי זה שבנ"ד אין שום נפק"מ רק תורה אמת כתיב בה כתבתי הנלע"ה.

(כו) מש"כ כל מה שהביא מת' מהרש"ם ח"ב סימן ג"ו הוא לטובת בני הקהלה שכ' דעבר בפרהס' מורידין אותו — אני הבאתי דברי מהרש"ם דתורה אמת כתיב בה וב"ה רצוני לברר האמת — אבל בנ"ד לא הי' פרהסיא בשעה שנסע רק אח"כ נתפרסם זה ל"ה פרהס' עיי' מהרש"ם שמיירי בשעת עבירה הי' פרהסיא ומש"כ שם מהרש"ם דקהל יוכלו לומר קי"ל בודאי לא יסתור עצמו במש"כ בד' מקומות דקהל לא יוכלו לטעון קים לי וציין ממקום למקום — וכנראה דשם לא הי' כן שיהיו מוכרחים ליקח את רב או ממונה אחר ע"כ יכולים הקהל לטעון קי"ל רק היכא דצריכין ומוכרחין ליקח אחר או כ' מהרש"ם בד' מקומות דקהל לא יוכל לטעון קי"ל.

(כח) מש"כ וכי לא ידע הרב הבורר שמנהג האמעריקאני שמשרה אינו לעולם — הקהלה שלו הם ארטה' עפ"י מנהג דייטשלאנד ושם המנהג הוא לעולם — גם וכי נפסק כמנהג אמעריקא דמנהג שלהם הוא אותיות גהנם וכי ז"ו יפסקו הב"ד נגד הלכה פסוק' רוחות בכל ישראל — ראה נא בת' פרי השדה ח"ג סי' ג"ז שכ' דברים חוצבים להבות אש לנויארק ששמע שרוצים לעשות אסיפה אם הרב שלהם ישאר לאחר ג"ש או לא וכ' נבהלתי לשמוע זאת וכ' אדרבא מסתמא נחית כפי המנהג שלא נשמע בשום מקום לסלק את הרב מכ"ש עוד טעמים דאסור לעשות כן עיי"ש — בפרט בנ"ד שהוסיפו לו בכל פעם על כבודו וממונו ורצו לעשות לו חג היוכל לאחר עשרים שנה שאין לדבר מסילוק.

(כט) מש"כ כל הראיות שהביא פה הם לטובת בני הקהלה ואין נוגעים לטובת מר ליעבער — איני יודע

ואולי הבג"כ מיירי במקום שלא יכלו להתפלל בימ"נ והחזן באמת הוציאם.

ובמהר"ם שיק או"ח סי' שי"ד במעשה ששוחט שקיבל רשות לילך לביתו שהי' בעל מלחמה בעיו"כ והלך משחשכה לביתו הוץ לתחום ושאלו אם מותר להיות עוד שו"ב וכ' מאותו טעם שעש' כן משום שטע' או אמר מותר בשביל זה אין לפסלו משחיטתו אם הוא בלא"ה הולך בדרכי ה' והולך בדרך הישר ויודע הדינים וכ' דמותר להיות שוחט עיי"ש שלא נתן עליו אפי' קבלת ד"ה — כש"כ בג"ד שלא חילל ש"ק ומה שעשה הי' מצד אומר מותר שראה בספרים המתירים והורה לו חכם — והוא יר"ש כפי מנהג מקומו ואינו שוחט רק ש"ץ ומורה ויש לו חזקה כ' שנה ועטרה בתואר מורה מורינו בודאי אסור להורידו.

ועיי' מהר"ם שיק יו"ד סי' רכ"ב רכ"ג ברב שעבר על איסורים — וסיים שם ובפרט שלא עבר אלא בדברים שאפשר שמורים היתר לעצמם ואינו נפסל להוראה ובסי' רכ"ג איתא שהר' שנוכר סי' רכ"ב הוסיף על חטאיו וסיים ואפי' אם יתרצה לילך מיד משם אם יתנו לו מעות הנקצב מ"מ איני מסכים כי גנאי הוא לתורה ויאמרו שפסלו אותו וכו' מיהא עמא דארעא לאו בני תורה גינהו ויוציאו לעז שפסלוהו וגנאי הוא לתורה ואנו צריכין לחוש לכבוד התורה — ע"כ כ' שישאר שם רב חצי שנה ובג"ד בודאי אינו מגיע אפי' הי' פגם לפגמו של הרב שעשה כמה עבירות ואפ"ה חש מרן מהר"ם שיק זי"ע דעמא דארעא יוציאו לעז ויאמרו שפסלוהו — כש"כ בג"ד הוא נקרא רב ומורה מורינו ויהא חה"ש ובזיון התורה ע"הב"ד יסלקו בפרט שלא עשה עבירה כהג"ל ונתחזק כ' שנים ויש שם קנאה ושנאה והקהלה אינם בכלל מש"כ הד"ח שיחושו על פגמם כידוע.

והגני חותם בדשת"ה י"ד לספירה תש"כ ברוקלין

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

עוד להנ"ל

ראיתי את מש"כ באומר הבא מן החדש אבל כמעט אין חדש כי על הכל השבתי כבר אבל על מה שנוכר בדבריהם איזה ענין חדש — אם כי לא שייך לנידון דידן מ"מ נדבר מזה.

בד"ה ח"ב סס"י כ"ב יו"ד מבואר כעין זה שם בשו"ב שהוציאו עליו קול שהשוד על עריות ונמנעו קצת לאכול משחיטתו וכ' הד"ח היות שהאשה לא מיהמנא אפי' לחוש לדברה ע"כ אין רשאים להחמיר על עצמן משום שלא יתחזק הקול משום פגמו עפ"י המג"א סי' נ"ג שהבאתי.

וכבר כתבתי באריכות דמעלין בבקודש ולא מורידין מחזן הכנסת עד סנהדרין — ובג"ד לא פשע ע"כ אסור לסלקו בשום פנים ואין מבינים הפי' ברשד"ם וח"ס כלל.

לב) מש"כ בענין המחילה שהמחילה בתקפו — זה אינו כאשר כתבתי א' שהי' בתנאי אם יעשו כמו שכ' במכתב שישאר על משמרתו בתור חזן ויקבל כל סיפוק שלו — ב' אפי' אם היו עושים כן כמו שהתנה במכתבו לא מהני יען שהי' בלא קנין ובכה"ג שיש תנאי מחילה צריך קנין.

מש"כ שמר ליעבער לא הכחיש — זה שקר שהכחיש ומכחיש.

לג) מש"כ בשיבת הב"ד נדבר שהיושב ראש ידבר עם הרב האלצער — אני מסכים לזה. נלע"ד דמרן בד"ה ח"ב יו"ד סי' ה' שכ' דקהל יוכלו להעביר שו"ב שנחשד ע"י קלא דל"פ אפי' ליכא עדים לפסלו — הוא מפני שסובר דבשו"ב ל"ש מעלין בקודש ואין מורידין יען דשו"ב הוה רק פועל כמש"כ שם סס"י ו' אם רוצים בני העיר להעבירו משום קלות שעשה ורצה רב א' לדמותו לכה"ג [נראה הכונה דמעלין בקודש וא"מ] כ' ואני אומר ח"ו שו"ב הוא רק פועל כמו שתלא וספר דמתא והנה מבואר בחו"מ גבי שכיר דאפי' תו"ז יכולין לחזור בו אם יש רק חשש גניבה וח"ל הרמ"א ז"ל בחו"מ תכ"א ס"ו וכן מי שיש לו משרת וחושש שיגנוב לו יוכל להוציאו קודם זמן השכירות א"כ כ"ש אם יש חשש איסור הראוי לחוש בודאי יכולים בני עירו להוציאו מתח"י.

ועל דרך זה כותב שם סי' ה' — וע"ד זה כותב בח"א סי' ד' ד"ה עכ"פ יען דשו"ב הוה פועל בעלמא יוכלו לדחותו בחשש קלא — אך אח"כ הוסיף קצת דגם בחזן י"ל כן ובח"ב לא הביא זה רק בשו"ב — ובאמת בבג"כ כ' דחזן מכח ימים נוראים שמוציא רבים יכולים לחוש — אבל בח"ס או"ח ר"ה כ' דחזנים שלנו אין מוציאים רבים יען דכל א' מתפלל לעצמו —

שבזו השנה ה' להם נוסעים ובאים סך 7 מיליאן מגיע ליום א' סך ערך 20 אלפים והאיך יכולים לומר ולדבר מס' ריבוא. אבל אין שום נפק"מ מזה אפי' יהא ס"ר בכל יום כיון שהלופט פארט מוקף ד' מחיצות והוא רה"י ממש.

לו) מ"ש"כ וחזרו ושנו שהאירון מוכרח לנסוע על הארץ מרחק רב ואולי כמ"פ יותר מ"ב מיל שהוא מה"ת.

אשנה עוה"פ כי הלופט פארט מוקף מחיצות גבוהות יותר מ"ט ורק בתוך ההיקף הולך על הארץ בין כשמתחיל לנסוע ובין בסוף הנסיעה אבל חוץ למחיצות הוא באויר גבוה יותר מ"ט שרק אז יוכל לבא לתוך המחיצות א"כ ל"ש ב' תחומין בתוך רה"י ממש לא יאמר אדם אם א' עושה בית או חצר אורך י"ב מיל והולך מתחלה עד סופו שהדבר נוגע אל שם תחומין ומבואר כן בקרית ספר להמבי"ט פכ"ז מה' שבת לאחר שכ' בימים ונהרות ובכרמלית אפי' אלף מיל מותר מדאורייתא — כ' ורה"י המוקף מחיצות נראה דאינו נחשב בתוך י"ב מיל לא בתחלה ולא באמצע ולא בסוף אלא בעינן י"ב מיל כדגלי מדבר ע"כ והובא בקיצור במהר"ם שיק או"ח סי' קכ"ב דברה"י ליכא אי' תחומין — ואפי' לדברי השואל הגאון בעל מחולת המחניים דר"ל דלרמב"ם ד"ב מיל הוה מה"ת איכ"ל דאפי' ברה"י הוא מה"ת היינו אם הלך י"ב מיל ברה"ר וצירף הרה"י אפי' י"ב מיל דנחשב כד"א מצטרף הרה"י בתור ד"א עיי"ש אבל לא אם הלך י"ב מיל ברה"י ל"ה שום חיוב דנחשב כד"א א"כ הלופט פארט דמוקף מחיצות אפי' ה' הולך האירון בתוכו י"ב מיל הוה כד"א יען דמוקף מחיצות. כש"כ דערכאות מעידין דאינו הולך על הארץ אפי' שיעור מיל א' — ואפי' אם נצרף מה שהולך על הארץ בשענין ופפד"מ לא יגיע לשני מיל.

ולענ"ד במקום שיש תחומין והולך פחות מ"ב מיל ואח"כ הולך במקום דלא שייך תחומין כגון בכרמלית או רה"י וכדומה ועמד שם במקום דל"ש תחומין ונח ואח"כ הלך במקום דשייך תחומין פחות מ"ב מיל אבל ביחד יש י"ב מיל ל"ה תחומין מה"ת ד"ב מיל בשני מקומות אין מצטרפין דתחומין והוצאה דומין זה לזה כמ"ש"כ הטעם דסובר רמב"ם דבכרמלית ל"ש אי' תחומין יען דל"ש אי' הוצאה — כמו כן גלע"ד

לד) מ"ש"כ כשהלכו לישב על אירון בעש"ק פה נויארק ברה"ר כזה כבר ידעו כל הנאספים שמה שנוסע ומחלל ש"ק — נראה חוץ מזה כפי הנאמר לי בבירור כי א"א להכיר את מי שהולך לפניו באירון מי הוא כי המלוים במקום שעומדים א"א להכיר את הנכנס גם מי יודע לאיזה מקום נוסע אם לפפד"מ שישע בשב"ק או לדעטרויט שמשם נוסעים לפפד"מ והנסי' הוא לערך שעה ובאים קודם ש"ק. גם לא ה' שום איש שיכיר אותו והראי' שלא נתודעו מזה עד שבוע האחרת בחשבם שנסע ביום ה' וא"כ לא ה' שום ידיעה שהרב ליעבער נוסע כעת אפי' לדעטרויט.

אבל לדינא נראה דאם א' הולך לעבור עבירה ר"ל אבל כעת אין עובר ורואים אותו עשרה בנ"א ל"ה פרהסיא רק בשעת עבירה ממש דפרהסיא מבואר בערובין דף ס"ט היינו גלוי פנים חצוף וזה בשעת עבירה ממש לפני רבים הוה גלוי פנים וחוצפא אבל מה שיעשה אח"כ אינו חוצפא במה שמכין עצמו לעבירה ר"ל עיי' דעת תורה סי' ב' ס"ק ל"ו בשו"ב שתפסוהו עדים בלילה מוכן לזנות עם א"א ר"ל וכבר נתן לה שכרה וכ' דמה שהכין עצמו לזנות ל"ה קלקול מעשיו והביא מנובי"ת בחתן שרצה לאנס את כלתו בנדתה ולא עלתה בידו כ' דל"ה קלקול מעשיו — עכ"פ א"א לומר פרהסיא על דבר שיעשה אח"כ דאפשר שלא יעשה — ובנידון כזה אפשר שהאירון יבא בחזרה מאמצע הדרך כמו ששכיח שנתקלקל איזה דבר ובא בחזרה נוגם אצלי ה' כן שנסע לערך שעה והי' צריך תיקון ונסע בחזרה לתקן].

ונראה דאם רואין א' עובר עבירה ממש כעת אבל אין מכירין אותו בתור ישראל ואחר המעשה נתודע שזה ישראל ה' ל"ה בכלל פרהסיא יען דאז לא ידעו שישראל הוא ולא ה' אצלם אפקורתא וגלוי פנים.

לה) מ"ש"כ דבלופט פארט בשענין ופפד"מ בודאי ישנם ס"ר בוקעין בכל יום והוה רה"ר דאורייתא לד"ה — לא ידעו המציאות יש לפנינו פנקס נדפס מלופט פארט פפד"מ שגדול הרבה יותר מלופט פארט שענין וכותב שבשנת 959 מתחלה ועד סוף ה' נפשות שנסעו ובאו 1603851 שמגיע ליום א' לערך 5 אלפים נפשות — ובאיידל וואלד לופט פארט הגדול בכל העולם כתבו

כי באוירון הוזה היו 90 נפשות ואילו לא הי' שם אלא 70 נפשות ג"כ היו מוכרחים ליסע והיו נוסעים א"כ נפל פיתא בבירא.

(ט) ומה שכותבין דיש תוספות הבערה בשביל הנ"ב ב' ישראלים שנסעו — כמו שכ' בת' מהר"י אסאד חאו"ח סי' נ"ח לענין הדאמפף וואגען שבספינה א"צ לתוספות הבערה בשביל ישראל יען דהמים מסייע אבל לא בדאמפף וואגען — וא"כ י"ל גם בפלוג צייג כן — מונח לפנינו עדות ערכאות שא"צ לתוספת הבערה בשביל יותר אנשים ומה שכתבו שאין חילוק בין 90 לבין 92 הוא יען שהם שאלו על זה יען שלא הי' יותר ישראלים אבל גם הרבה אין חילוק כאשר אמרו להם בעל פה שאין חילוק ויוכלו הב"ד לשאול על זה — אבל בנ"ד לא הי' אלא ב' ישראלים.

(מ) ומה שכתבו והביאו דברי בה"ט או"ח סי' שמה סק"ז בשם חכ"צ דמצא להרשב"א בעבוה"ק חי' גדול דפלטא אפי' דלתות המדינה נעולות בלילה תורת רה"ר עלי' דדוקא במבואות המפלשים מהני נעולות בלילה ולא הפלטיא שיד כל אדם שוה בו — ורצו לומר לענין לופט פארט דהוה רה"ר גמור.

ימחול לי — חדא דהבית אפרים או"ח סי' כ"ו דף מ"ב חלק על חכ"צ עיי"ש באורך — גם בנו הגאון בשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז' ד"ה אחרי הודיע כ' ותמהני מאוד על אבי עיי"ש וכן לא הביא שום פוסק את דבריו. אבל בלא זה חדא דמיירי דפלטא זו יש לה דין רה"ר דס"ר בוקעין בו וכל דיני רה"ר סובר רשב"א דלא מהני דלתות נעולות בלילה כיון דביום פתוחים וס"ר בוקעין בו. ועוד והוא העיקר דכוונת הרשב"א דלא כמחבר שם שכתב אם הם מפולש' משער לשער ואין דלתותיו נעולות בלילה אז הוה רה"ר — אבל רשב"א סובר כיון דפלטא מפולש משער לשער אפילו דלתותיו נעולות בלילה הוה רה"ר אבל מפולשים בעינן כמבואר בחכ"צ סי' ל"ז ובית אפרים שם באורך אבל כמו בנ"ד לופט פארט דאין מפולש משער לשער ואין לו רק דלת א' ובשאר צדדים הוא סתום ולא יפתח רק במקום א' יש לו פתח ודלת שהנכנסים להאירון והיוצאים מהאירון יוכלו לצאת ולבא לשטאציאן דרך שם — ואין רשות לכל אדם להמלוים ליכנס דרך שם אין שום הוה אמינא בעולם שא' יאמר שזה רה"ר — אפי' הי' ס"ר

דומה לזה דאם הוציא ברה"ר ב' אמה ואח"כ בכרמלית או רה"י ונח והוציא אח"כ ברה"ר ב' אמה לא הוה א"י הוצאה כמש"כ רמב"ם פי"ד מה' שבת הי"ד המוציא מרה"י לרה"י או מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע פטור ובמ"מ שם דאפי' ביחד ד"א פטור אם נח בכרמלית עי"ש וה"נ בתחומין אם הלך פחות מ"ב מיל והלך ברה"י או כרמלית ונח והלך אח"כ ברה"ר פחות מ"ב מיל אין מצטרפין.

א"כ אם נוסע באוירון למעלה מי"ט דל"ש תחומין ואח"כ הולך האוירון בקרקע — שלא בהיקף מחיצות — פחות מ"ב מיל ואח"כ נוסע האוירון למעלה מי"ט דל"ש תחומין ואח"כ הולך על הארץ פחות מ"ב מיל אין מצטרפין — אבל בנ"ד א"צ לזה דהוא מוקף מחיצות גם ביחד אינו אפילו ב' מילין.

(ז) **מש"כ** וחזק לזה עבר לפי טענת בני הקהלה שנסע באוטאבאס בש"ק להשטאציאן כשיצא מהאוירון בפפד"מ אפי' לפ"ד שהלך ברגליו נראין כי באם צריכין חצי שעה לנסיעה עם אויטא כפי שטוענין הקהלה הוא הרבה יותר מתחום שבת ועבר עוד על העברת ד"א ברה"ר שכמעט כל לופט פארטין הנה לרוב דיעות רה"ר גמורה עכ"ל.

האויטא באס נוסע אחה מינוטן ויש בו שליש מיל כמבואר בכתבי ערכאות והאוטא נעשה לא מחמת אורך הדרך אלא מחמת רוע הדרך שם גם בשביל הגעפצק שיש לכל א' והם הלכו רגלי בלא געפצק — והוא רה"י גמור מוקף מחיצות גמורות מד' רוחות.

(ח) **ומש"כ** שכאן הי' אוירון שכ"ר דהיינו שנסע רק עבור זה הנוסעים והי' בין הנוסעים יהודים ואם לא הי' נוסעים בודאי לא הי' נוסע האוירון כי לא הי' להם די לשלם עבורם וא"כ כל המלאכות שנעשו עשו הכל בשביל ישראל.

ראשון לציון לא נסעו ישראל שם כפי דבריו של הרב ליעבער רק הוא ואשתו והשאר היו גוים אשכנזים — כאשר כתבו בראש דבריהם **שנאציס** נסעו — ובמכתב לא נכתב זה רק כ' כי לא רק נאציס נוסעים אלא מכל מינים שהם וחשב גם יהודים אבל לא כ' שהיו יהודים שם וכותב כי הם אינם שואלים על הדת — ונאמן הרב ליעבער שלא היו שם ישראל שחפש ודרש ולא מצא שם ישראל. אבל אפי' היו שם ישראל יש כתב מערכאות לותבין

ב' סק"י ט"ס, וצר"ל סק"ן מסתפק אם נשים מצטרפות או גרים לא עלה על דעתו להסתפק על מומרים דישראל כתיב.

(מב) **מש"כ** בענין דרכים שבין עיר לעיר דינם ג"כ כרה"ר — הכונה ג"כ אם ס"ר בוקעין בו רק אשמעינן דדינם כרה"ר דלא תימא דל"ה בכלל רה"ר — וכן כונת הח"א בכלל מ"ט ס"ו — ואם ה' סובר דלא צריך כאן ס"ר ה' מפרש — והגאון מברעזאן באורחות חיים ס"י שמ"ה ובמהרש"ם ח"א ס"י קס"ב מסיק דצריך בין עיר לעיר ס"ר.

(מג) **מש"כ** דהוציא מאוירון ללופט פארט את הטיקעט הוה הוצאה מרה"י לרה"ר לכו"ע — לא כן הוא אלא מרה"י לרה"י דהפארט מוקף מחיצות.

(מד) **מה** שהביא מח"ס חו"מ ס"י קע"ו שכ' להעביר את השו"ב מאומנתו עד שיפייס את מי שאינה את מוהל א' שנולד אצלו זכר ובאמת ה' נקבה — לא כמו שהעתיק להעביר מאומנתו סתם — אלא עד שיפייס וכ' אם קבלו ב"ד הטענות ונמצא השר"ב חייב — אבל בנ"ד לא אינה את הקהל ובאמת קבל טמיכה והרה"ק אז שה' שונאו חקר היטב ורק אחר חקירה ודרישה פרסם בבהכ"נ ברכת הקהל לרבם ועטרו אותו בשם מורה מורינו והוסיפו על משכורתו בלא שום תנאי — וכ' בחמדת שלמה אר"ח ס"י ז' דבכה"ג דהוסיפו על שכירתו בלא תנאי בטל תנאי הראשון.

(מה) **מש"כ** בפרט שאומרים שראו אותו אוכל במקומות אסורות שמוכרים גו"ט — מה לי לשקר מפרשים בהלצה מה איכפת לי לשקר — וכן זה לומר הוא בנקל אבל צריך לברר דלפסול גברא הוא דיני נפשות כמבואר בכל אחרונים — ובשעת האמירה שאלתי את הרה"ק היכן הוא עדות והשיב אפשר שמיד יבוא וטרם בא.

המעשה עם האלצר אין בו ממש הוא כ' שמצאו ס"ת בנקודות ואמר שונא א' על הרב ליעבער והוא הכחיש וכ' שפסקו שצריך לסלק את הנקודות אבל ח"ו שום קנס לא ה' יעז שה' אצלם מתנהג ביר"ש כמו שיש לו כתב מקהלת האמבורג — והרב ראבינאו כ' שאינו זוכר מאומה שה' איזה ד"ת.

(מו) **מה** שהביא בשם מהר"י אסאד יו"ד ס"י ה' שכ' לפסול איש שלא הזהיר אשתו — עיינתי וראיתי שכ'

בוקעין בו כיון שאין מפולש וכאן אינו מפולש כלל. ויע"י ח"ס חו"מ ס"י קצ"ד ד"ה והשלישית שכ' מ"מ נ"ל מבואר מלשון התוס' דעירובין דף מ"ג דבין לרשב"ם ובין לתוס' ליכא א' דאורייתא דתחומין כשהגוי מוציאו חוץ לתחום אלא משום גזירה שמא ירד מהקרון וילך ברגליו וזה גזירה מחודשת והוא א' דרבנן קל כי גם הוא שאין לו אלא ד' אמות הוא א' דרבנן בעלמא דמה"ת כיון שיצא יצא ומכ"ש דאינהו לא פליגי אלא ביוצא לרצונו ע"י קרון עכ"ל וכ' בפ' אפי' למטה מ"ט בקרון כיון שהוציאו גוי והוא יושב ל"ה א' תורה רק א' קל דרבנן שמא ירד מהקרון וילך ברגליו — וא"כ באוירון אפי' כשהולך על הארץ והגוי מעבירו חוץ לתחום ל"ש הגזירה דירד מהאוירון דפתח האוירון גבוה יותר מ"ט ואז כשהולך על הקרקע כבר סלקו הסולם שעולה ויורד בהסולם ואם ירד מהאוירון ישבר גופו ובודאי ל"ש הגזירה וכש"כ כשהוא נוסע למעלה מ"ט באויר והגוי מוציאן ל"ש גזירה שירד כמובן וזה דבר חדש.

(מא) **מה** שכתבו דע"י שהיו שם הרבה ישראלים הוה פרהסיא והביאו ת' דבר שמואל ס"י ס"ג שגם נשים מצטרפות לעשרה ובת' זרע אמת ס"י נ"ב בח"ד [אינו ח"ד רק ח"ב יו"ד] דגם המומר בעצמו מצטרף לעשרה — איני יודע מה רצו בזה אם רצו לומר דהמומרים שנסעו ותללו ש"ק א"כ מי שמחלל ש"ק בפניהם הוה מומר — לא דקו בזה הם דברו שיש ט' ישראלים או נשים ישראליות לדברי הדבר שמואל אבל הם רק ט' כ' הזרע אמת דגם המומר מצטרף אבל הכל מודים שט' ישראלים כשרים בעינן והוא גמרא מפורשת בסנהדרין ע"ד ע"ב בט' ישראלים וגוי א' מהו ופשיט כתיב ונקדשתי בתוך בני צריך עשרה — וא"כ בעי עשרה הראוים לקיים בהם ונקדשתי בתוך בני — אבל מומרים דא"א לקיים על ידיהם ונקדשתי בתוך בני ואין מצטרפים למנין ל"ה פרהסיא — וכל הפוסקים וביו"ד ס"י קנ"ז דצריך י' מישראל ומומרים אינם ישראלים — וחז"ל מזה דהוה גזה"כ ונקדשתי בתוך בני — טעמא הוא פרהסיא דהוא חצוף וגלוי פנים שעשה נגד ישראל אבל נגד המומרים אינו חציפות דאין להם בעבירת זה האיש שום עולה וצער דכמוהם כמוהו.

והפ"ת בסי' קנ"ז [מה שמציין שכתב בזה בסי'

להיפוך שלא נפסל ע"י מה שאשתו מכרה בשר טרפה בתור כשר.

(מז) מ"ש"כ אם יטלו אותו חזרה יאמרו שמותר לחלל ש"ק — לא כן הוא הלא מרן הד"ח כ' להכשיר שו"ב שנחשד על עריות וכן בכמה תשובות — ולא חשו שיאמרו שמותר לעשות עבירה זו או כיוצא בה ח"ו — אלא הענין הוא כך שיאמרו העולם דקו הב"ד בהא מלתא וראו שהאיש הי' מוטעה או שוגג ע"י שראה בספרים המקילים לעשות כן ובנ"ד שיש ספרי המתירי' ליסע באוירון בעש"ק ולבא בש"ק — ורב א' התיר לו ע"כ לא חשו הב"ד והעמידו אותו על כנו אבל אחר לא יעשה כן לכתחלה ח"ו.

(מח) ועיין ת' שו"מ מהדו"ג ח"א סי' רכ"א שכ' אף אם יהי' רבים אשר אינם רוצים בו פשיטא שכל עוד שלא ימצאו בו פסול אם באומנתו או בעבירה חלילה ויתברר עפ"י ב' עדים כשרים שכדבריהם כן הוא פשיטא שא"א להעבירו וכן מבואר באו"ח סי' נ"ג סעיף כ"ה בשם רשב"א ומסתמא ה"ה בשו"ב כיון שהמנהג לקבלו כ"ז שלא ימצא בו פסול באומנתו ובעבירה חלילה. והשוואל ר"ל דרך בחון הדיון של הרשב"א הוא אבל לא בשו"ב עי"ש שדחה אבל עכ"פ בחון השואל והמשיב פסקו דא"א להעבירו אפי' רבים רוצים להעבירו רק אם ימצא פסול ממש עפ"י עדים כשרים ולא נימא דיכולו להחמיר על עצמן — גם בח"ס או"ח סי' ר"ה דהקהל רצו לסלק החזן הנואף וכ' ח"ס אם ליכא עדים שלן בצל קורתה א"א לסלקו אפ"י שעבר זמן קבלתו — סובר ג"כ כשו"מ — והח"ס ח"ו סי' מ"ד בשו"ב שעבר על שבועה בכתב פסק דאין להעבירו דיש לומר שסמך על מקילין בשבועה בכתב — ולא אמר דיכולים להעבירו יען דיש מחמירין בשבועה בכתב ועי' דע"ת סי' ב' סקמ"ח הביאו ועי"ש עוד מש"כ בשו"ב שהתיר את האסור ויען שלא הי' בדיני שחיטה רק בדיני יו"ט וטעה הקיל — ועי"ש בדע"ת ס"ק ל"ד בשו"ב בעל עבירה ר"ל וכ' דא"א

לפסול עפ"י אומדנא רק קודם שקבלו מהני אומדנא עי"ש שחזר קצת מזה ובס"ק ל"ה וס"ק ל"ח.

ועי' ד"ח ח"א סי' ז' באמצע התשובה שכ' שפליטה קולמסו של הרב הגאון דקהלתכם לומר דבשביל שאמר משמו הראשון נאמן מהא דפלוני חכם תיקו לי הכרי — ובאמת הוא שגגה דאם אמר בפני לא הוה אומר מפיו — וה"נ הוי כאומר ראיתי שתקו דאין הראשון נאמן עכ"ל"ק והקצר ושם הי' המעשה בשו"ב שהכשיר מאטליצא בריאה ואמר שהרב הכשיר וע"ז כ' הד"ח שאין הרב נאמן להכחיש השו"ב יען דאין השו"ב אומר לי פסק רק ראיתי שפסק אין הראשון נאמן — וה"נ בנ"ד הרב ליעבער אינו אומר לי תיקן הרב המתיר לנסוע בשבת באוירון רק השאלה הי' דרך כלל א"כ אין הראשון נאמן להכחיש אם כי גם להרב ליעבער יש נ"מ בהיתר הנסיעה מ"מ גם שם בשו"ב יש נ"מ לשו"ב שיוכל ליקח בשר מה שמגיע לשו"ב מבהמה כשרה מ"מ כ' ד"ח יען שהשו"ב ל"א לי תיקן אין הראשון נאמן להכחישו וה"נ כן. — בפרט כעת שנשמע שהרב אומר שיוכל להיות ששאל אותו בדרך כלל רק זכרוננו של הרב הזקן כוזב לו בודאי הרב ליעבער נאמן.

קיצור הרב ליעבער לא פשע במה שנסע בעש"ק על האוירון דיש מתירין וסמך עליהם ועל הרב — ובשאר דברים גזר מאוד כאשר יש בכתובים מערכאות ומעשה הלופט פארט היאך הוא והיאך הנסיעה שטוב כמו ספינה ואפשר עוד יותר, ע"כ יוחזר למשרתו והקבלה מחדש בשעת הוספה שהי' בלא תנאי כמש"כ בת' חמדת שלמה או"ח סי' ז' ועוד טעמים כמש"כ בתשובה א' וב' וג' — אבקש שיקרא בטוב טעם את הדברים.

והנני חותם בדרישת שלו' תורתו הרמה ומאווה לו ש"ק טבא הוא וטבא ליהוי.

עש"ק לס' אח"ק כ"ד למב"י תש"כ ברוקלין יצ"ו יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן ל

ביה, כ"א אדר"ש שנת תש"ח לפ"ק פסעט יצ"ו.

שוכט"ס לכבוד ידדי הה"ג וכו' כש"ת
מו"ה אברהם מאיר איזראעל שליט"א
רב בק"ק וויען יצ"ו

אחדשת"ה.

בענין פינוי עצמות של הנהרגים ע"י הרשעים
ימ"ש ומונחים על השדות והשתדל שיוכלו להובילם
אל בית עלמין — אשרי חלקו שוכה ליקח חבל במצוה
זו, — ולדאבונינו פה בפעסט הובלו עצמות ע"י
חבורת מאוש ולא עשו עפ"י הבי"ד בשום דבר ע"כ
אין האחריות עלינו.

(א) לענין אם יקברו אותם בביה"ק של עכו"ם
בהקף מחיצה! אם יכתבו ויחתמו בערכאות את מקום
קבורתם על שם ישראל שיתנהג עפ"י בי"ד לא שישאר
על שמם, וכאשר ירצו יפנו העצמות כמו שמפנים
עצמות שלהם, אז אנו מתירים שיקברו גם אצל
עכו"ם בהיקף מחיצה.

(ב) ובענין לפנות העצמות בארון א' גם אנו
מסכימים בנידון דידן שא"א בשום אופן ארון לכל מת
בפ"ע, אבל צריך לראות ולהשגיח שעכ"פ כל עצמות
של מת א' יהיו בארון א' זה אצל זה ויאספו כל
העצמות אפי' עצמות קטנים שהם בקברים הקודמין,
ולא כמו שעשו במדינה זו שנשארו כמה עצמות
כדומן על פני השדה ר"ל.

(ג) ובענין הנוגע לדיני אבילות איך לנהוג, —
בודאי אם יש קרובים שצריכים להתאבל עליו ויודעים
אימתי מפנים עצמות קרוביהם צריכים לנהוג אבילות
אותו יום כמבואר יו"ד סי' ת"ג, אבל אשה על בעלה
הקודם שנשאת אח"כ לשני אין להתאבל לה על
בעלה הרא' דנשואין השני מפקיעין הקרבות עיין
חת"ס יו"ד סימן שנ"ה פסק כן, וכן הדין שהבעל
שנשא אשה שני' אין מתאבל על אשתו הראשונה כן
משמע בחת"ס שם.

(ד) במה ששאל אם יש חשש במה שמטפטף

טיפות מים ע"י הדאמפף בתוך השלג ואח"כ יפשרו
השלג ויהא מזה מקוה מים. — לענ"ד אין חשש
דבודאי רק ספק ג' לוגין הוא, ואם כי במים טמאים
דעת הרמב"ם דפוסל גם פחות מג' לוגין והובא בש"ך
סימן ר"א ס"ק ג"ט, אבל מי דאמפף המטפטף ל"ה
בכלל מים טמאים, דהוה בכלל מי פירות שפסק
הרמב"ם פ"א ה' טו"א ה' כ"א, דשאר כל מי פירות
לא אוכל ולא משקה חשב עליו בין לאוכלין בין
למשקין בטלה דעתו, ולענ"ד הדאמפף בכלל פירות
הוא והמים היוצאים ממנו הם בכלל מי פירות, ועדיף
משלג שכ' הרמב"ם הנ"ל בה' כ"ב דשלג אינו לא
אוכל ולא משקה אבל אם חשב עליו למשקין מיטמא
טומאת משקין, אבל מי דאמפף דהוה בכלל מ"פ לענ"ד
לא מהני חשב עליו למשקין, כמש"כ שם ה' ד' דאין
משקה מק"ט אלא ז' משקין אבל שאר מי פירות כדרך
שאין מכשירין כך אמק"ט, ועיין ראב"ד דחולק על
הרמב"ם וסובר הראב"ד דמ"פ מק"ט, ואפשר דגם
לדידי' טיפות דאמפף אמק"ט כמש"כ תוס' פסחים י"ד
לר"ת דמשקין דאמק"ט מה"ת אפי' ביותר מרביעית
אמק"ט אפי' מדרבנן בפחות מרביעית, א"כ י"ל דמשקין
מדאמפף מה"ת אמק"ט ואפי' אי נימא דמדרבנן מק"ט
מ"מ בעי רביעית אבל טיפין מדאמפף אמק"ט כלל,
וגם דעת הראב"ד אין מוסכם משאר הפוסקים בפרט
שהטיפין נופלים לתוך השלג ובטלים בשלג ודינם
כשלג, כמו משקין שנבלעו באוכל דינם כאוכל עיין
תוספתא פ"ב דטהרות.

(ה) וע"ד אם לעשות מקוה מקונסט איז אשר
יש מחלוקה באחרונים על זה, לענ"ד בשעה"ד יעשו
על אופן זה דהפשרת הקונסט איז יהא המשכה ע"ג
קרקע ג' טפחים ואז נוכל לסמוך על הפוסקים דגם
מקונסט איז יוכלו לעשות מקוה טהרה.

והשי"ת יטהר אותנו בקרוב.

והנני ידידו דושת"ה ברגשי כבוד ויקר
המברכו בחג כשר ושמח

יעקב ה"ק סג"ל לעבאוויטש

סימן לא

בעז"ה.

שוכט"ט לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' כש"ת

מו"ח משה זאב פאללאק שליט"א

הרב דק"ק גרוויד כעת בברוקלין יצ"ו

ע"ד השאלה שמבקשין אותו לסדר קידושין לאשה שמתו שני בעלי הראשונים כיון דמבואר באה"ע סי' ט' דלא תנשא לשלישי וא"כ אסור לסדר להם קידושין אפילו הם אומרים דאין חוששין לסכנתא הכרוך בזה.

והנה בנדון זה בעלה הראשון נשאה אצל רב ריפורמי בפעסט והי' לו חולי נופל ר"ל ולאחר שחי עמה לערך כ"ח שנה מת על איזה חולאת אולי נמשך מחולי נופל שהי' לו לפני החתונה — והי' מחלל ש"ק בפרהסיא ומת בשנת ס"ב לימי חייו ע"י קענסער ר"ל.

בעלה השני הי' לו בלוט-דרוק גבוה קודם החתונה והחוק הי' אצל רב ריפורמי באמערקא ומת בשנת ס"ב לימי חייו על ידי הארץ אטאקע ר"ל וג"כ הי' מחלל ש"ק בפרהסיא.

כעת נישאת פעם ג' לשומר הדת אבל ג"כ אצל ריפורמים ואשה הית' א' מעדי קדושין ודרו ביחד לערך שנה וכעת רוצה לקבל חו"ק מחדש כדת של תורה ועשו פרישה עד שיבורר הדין והיא בת נ"ג שנה, והאריך בזה.

לפענ"ד בנ"ד יש לומר היתר הן מצד בעל הראשון — והן מצד בעל הב' — מצד בעל הא' י"ל כיון דחי כ"ח שנה לאחר נשואין עמה ל"ש לומר מזה או מעיינה גרם רק תיכף לאחר נשואין אם מת כאשר כ' בת' חוות יאיר סימן קצ"ו — ואם כי הוא כ' חלילה להקל להורות להתיר בגין סברא זו רק דברתי זה בדרך אפשר עיי"ש, אבל האחרונים הביאו דבריו לצירוף היתר והגאון מבערזאן מהרש"ם ח"ב סי' קמ"א הביא דבריו — וגם הביא דברי ספר חסידים סימן תע"ח שכ' במתו מיד ולא שהו בחיים עמהם או גם כשהו עמהם ומתו בלא בנים, א"כ דברי ס' חסידים הוא רק כשיש ב' לטיבותא שהה עמה גם היו להם בנים, ובנ"ד לא הי' לה עמו

בנים — וחידוש לי שבת' צמח צדק להגה"ק מליובאוויטש ז"ל, אה"ע סי' כ"ו, הביא דברי ת' חו"י דלאחר שדר עמה כמה שנים ואח"כ מת י"ל דאין לה דין קטלנית כ' וכן משמע בס"ח דקטלנית היינו כשמת סמוך להנשואין כו' עיי"ש, וזה חידוש דהס"ח תרתי בעי גם שיהא להם בנים כמש"כ מהרש"ם הנ"ל אבל להתיר בלא בנים רק יען שדרו כמה שנים לא התיר הס"ח.

ולענ"ד צ"ע על המהרש"ם הנ"ל שכ' שם ועיין שו"מ תניינא ח"ג סי' פ"ז, שדחה דברי נוצר חסד להגה"ק מקאמארנא זי"ע שכ' דאם הי' להם בנים ליכא דין קטלנית והוא דחה דבריו בשתי ידיים והנך רואה שדבריו נובעים מרבינו ר' יהודא החסיד — ופלא כיון שהוא המהרש"ם העתיק דברי ס"ח דאפי' הי' להם בנים רק שמת מיד הוה קטלנית, גם מהרש"ם דייק בשאלה שלו דשהה ששה שנים עמה גם הי' להם בנים א"כ אדרבא נראה מס"ח דלא כנוצ"ח שכ' דאם יש לה בנים לא הוה קטלנית ומדברי ס"ח נראה דהוה קטלנית רק אם דרו ביחד זמן ולא מת מיד.

ואם נדייק מדס"ח כאשר אמרנו א"כ י"ל דהס"ח חולק על החו"י שרוצה להתיר אם שהה עמה זמן אפי' בלא בנים אבל הס"ח מתיר רק בתרתי לטיבותא בנים ודרו איזה זמן ביחד, אבל האחרונים צירפו אפי' רק מעלה אחד אם שהו איזה זמן ודרו ביחד או שהי' להם בנים ובנ"ד י"ל מצד שדרו כ"ח שנים יש צירוף היתר לשאר צירופי היתרים.

ובנ"ד יש לצרף מה שמבואר בבית שמואל סי' ט' ס"ק ו' בשם מהר"י ווייל סימן קפ"ג [וט"ס הוא מ"ש בבית שמואל בשם רבינו ירוחם], דאם אחד מהבעלים הי' זקן אינו מן המניין, ולא פי' מהרי"ו בכמה שנים נקרא זקן ונחלקו האחרונים הגמהרש"ק בחכמ"ש שם באה"ע כ' דרך בן פ' הוה זקן לענין זה ומרן החת"ס אה"ע ח"א סי' כ"ג כ' דבן ע' הוה בכלל זקן אבל בבן ס' לא הוה בכלל זקן להוציא מכלל קטלנית — דהא אביי חי ס' שנים כמבואר במס' ר"ה דף י"ח ע"א ואפ"ה אמרה אשת רבא בכתובות דף ס"ה על אלמנת אביי קטלת תלת גברא

ר"ל אוכל נר"ט, תלינן מיתתו שנענש על עבירות שלו שהם כריתות שימיו נכרתין — אם כי חי ס' שנים ונפיק מכרת דשנים כדאיתא במוע"ק דף כ"ח ע"א דרב יוסף עביד גומא טבא כשנעשה בן ס' שנים דנפק מכרת — מ"מ אמר אב"י דאכתי לא נפיק מכרת דיומי, עכ"פ י"ל גם כאן דנענש על עבירות שלו ולא מעיינה ולא מולה גרם.

וכן בנוגע לבעלה הב' — י"ל ג"כ דל"ה בכלל קטלנית [אם כי די במה שבעל א' לא מת מכח מולה] משום דגם הוא הי' בן ס"ב וחלה על בלוט דרוק עוד לפני הנישואין ומת מזה עי"ד הארצשלאק ר"ל, וגם ל"ה לו חו"ק רק אצל רב רפורמי, וגם הי' מחלל שבת ואינו שומר הדת.

והנה יען שכעת הוא כבר לאחר נישואין, והמחבר פסק באהע"ז סי' ט' דקטלנית שנשאת לבעל ג' לא תצא עי"ש לכן אפי' אם ל"ה לנו כל הנהו צירופי דהתירא דלעיל י"ל ג"כ אם נשאת לא תצא. ואף דהחוקק דעכשיו ג"כ ל"ה כדת מ"מ כיון דהם דרים ביחד איזה זמן הוי כדיעבד וכן מצאתי בשו"ת מהר"ם בריסק ח"א סס"א כ' וז"ל כיון שסכ"ס כבר נכנסה לחופה אף דהי' שלא כדת של תורה, מ"מ כיון דכבר נעשה מעשה אין להוציאה מבעלה ויכנסה בחו"ק מחדש [עי"ש שהי' החוקק אצל פרעדיגער] וא"כ גם בנ"ד הוי כדיעבד ויוכל לסדר להם חו"ק מחדש בלי שום פקפוק [אבל רק אם יתברר עפ"י עדים או עי"ד ערכאות עכ"פ על בעל א' שהי' יותר מס', גם שהי' חולה עוד קודם הנישואין אבל אמירתה לבד אינו מועיל, עיין שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קמ"א בזה].

נ"ב, במה שדברנו דבסכנת קטלנית מועיל רובא או ס"ס, מצאתי גם בשו"ת תורת חסד להגאון מלובלין ז"ל [באהע"ז סי' ד'] שכ' כן, כיון דקטלנית אינו עפ"י הטבע למ"ד מולה גרם, משא"כ סכנת גילוי וכה"ג הוי סכנה ברורה עפ"י חוץ הטבע וחזינן שמתים משתיית הארס, משא"כ קטלנית, עי"ש, ונהניתי.

ואחתום בדשת"ה ברגשי כבוד ויקר ידידו

יעקב סג"ל לעבאוויטש

והא אב"י זקן בן ס' מת ואפ"ה קראה קטלנית על אשת אב"י עי"ש.

והנה האחרונים דחו ראיית החת"ס, עיין שו"מ מוהד"ג ח"א סי' יוד שהשואל הביא ראי' זו וכ' השו"מ על זה, דשם יען שכבר מתו ב' בעלים והוה חוקה צירפו ג"כ את מיתת אב"י, אבל באמת בן ס' שמת ל"ה בכלל קטלנית — וכן דחה הבי"צ אהע"ז ח"א סי' מ"ה, וכן הביאו בשם אבני נזר סי' מ"ה, וכן דחה הגאון בעל יד יצחק בהגהותיו על שו"ת פרשת מרדכי אהע"ז סי' ט"ו שכ' שבן ס' הוי זקן לענין זה כדאיתא בן ששים לזקנה, וכן דחה הגאון בעל שם ארי' חאהע"ז סי' ל"ה ראיית החת"ס והוסיף לומר שאדרבה מהא דאב"י מוכח דבן ס' הוה זקן לתלות מיתתו בזה שלא תהי' בכלל קטלנית עי"ב, רק שם כבר מתו לה ב' בעלים ראשונים על כן צירפו גם מיתת אב"י.

הרי דרוב האחרונים מצרפים שיטה זאת דבן ס' הוי זקן אם יש עוד איזה צירוף — ובנ"ד דרו כ"ח שנה ביחד — גם הי' לו ר"ל ח"ב, ואפשר שמיתתו באה מחולי זה שהי' לו עוד קודם נשואין ולכן בצירוף שהי' בן ס' שנה יש להתיר ולומר דלא מת מכח מולה או מעיינה.

ולענ"ד בנ"ד י"ל ג"כ דלא הי' בעלה כיון דל"ה חו"ק כראוי, רק אצל רב רפורמי ועדים פסולים עיין מהרש"ם ח"ב סי' ק"י וסי' קי"א התיר בשעה"ד אשה בלא גט יען שנשאת אצל רב מהמתחדשים יי"ש, א"כ כש"כ דלנ"ד יש לצרף מה שהי' החוקק אצל המתחדשים ול"ה בעלה ול"ש לומר מולה גרם [אבל אי נימא מעיינה גרם, אז וודאי דאין חילוק] עיין שו"ת חבצלת השרון סי' ט"ו באחד שנשא באיסור אשה שכ' דכיון דלא תפסו בה קידושין ל"ה אשתו מעולם ול"ש לומר מולה גרם, עי"ש, א"כ י"ל גם בנ"ד הכי — ועיין שו"ת שם ארי' חלק אהע"ז סוף סי' י"ז שכ' דאם היתה פלגש שלו ל"ש קטלנית כיון דאינו מחוייב לפרנסה ל"ש מולה גרם עי"ש א"כ י"ל בנ"ד דלכל היותר ל"ה רק פלגש שלו ואינה בכלל קטלנית.

וזכור אני כעת עוד יותר חידוש, שראיתי כעין זה, דכיון דהי' בעל עבירה מחלל ש"ק גם בועל גדה

סימן לב

בשמעתתא דכבתה (שבת כ"א והמסתעף)

לא זו דבשבת אסור דיוכל לבא לידי חילול שבת שמא יטה — אלא אפי' בחול דאפילו יכבה ולא ידליק עוד הפעם יבטל רק עשה דרבנן והוה אמינא דלא נחוש לזה קמ"ל דגם לזה חששו כמו שכתבו תוס' במנחות דף ה' ע"ב דגם בעשה עשו גזירה [ועיין בייטב פנים לחנוכה בסוגיא דשמן שריפה מה שמעורר בזה].

אבל ר' זירא אמר רב דסובר דמותר להדליק ג"ח בפו"ש הפסולים צריך להקדים בין בחול גם כן בדרך לא זו אף זו לא מבעיא בחול מותר להדליק דשייך רק גזירה משום עשה דרבנן יש לומר דלא גזרו רק בלאו כמו שכ' תוס' במנחות דף ס"ח ע"א דרק בלאו גזרו — אלא אפילו בשבת דיש גזירה דיבא לידי חילול שבת לא גזרו. ויתיישב בזה מה שיש לדקדק למה צריך ר' ירמ' לומר מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה — דלכאורה הטעם מובן מעצמו דלכך מותר להדליק בחול בפו"ש הפסולים יען דכבתה אין זקוק לה — אבל לפי מה שאמרתי יתיישב דבאמת נוכל לומר דרב יוכל לסבור דכבתה זקוק לה ומ"מ מותר להדליק יען דסובר דלא גזרו רק בלאו על כן לא גזרו שמא יכבה על כן צריך לאשמעינן דבאמת סובר דכבתה אין זקוק לה.

(ב) אמנם בעצם סדרי מימרת האמוראים הג"ל יש לדקדק למה הקדימו דברי רב הונא ורב חסדא קודם מימרא דרב דהא רב קדים והי' רבי' דרב הונא ורב חסדא כדאיתא ביצה דף כ"ה ע"א ובכמה מקומות וא"כ הי' צריך להקדים דברי רב ואח"כ מחלוקת דר"ה ור"ח.

ויש לומר כמו שכתבו תוס' בעבודה זרה דף כ"ב לענין אם מותר למסור בהמה לרועה עכו"ם דסמכינן על ר' פדת אם כי רבינא פליג על ר' פדת ולדבריו אסור למסור מ"מ נראין דברי ר' פדת עיקר מדהקדים דברי רבינא לר' פדת אף שר' פדת קדים אלא ודאי הקדימו כדי שיהא ר' פדת כבתרא ויהא הלכה כדבריו דהלכה כבתראי. כן יש לומר כאן שעל

בגמרא, אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול — אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וכו'. ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה אמר ר' זירא אמר רב מתנה ואמרי לה אמר זירא אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת — אמר ר' ירמ' מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה.

אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר' ירמ' ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמי' דאביי משמי' דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתי לשמעת' מעיקרא והא גמרא נפקא מינה לגירסא דינקותא וכו' ע"כ הגמרא.

(א) ויש לדקדק בסוגיא זו כמה דקדוקים — א' למה הקדים רב הונא לומר אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול — הלא ימי חנוכה דחול הם מרובים על ימי שבת דחנוכה דהוא יום א' או ב' בימי החנוכה וא"כ הי' נכון להקדים הדין על ימים המרובים — ואם נימא דהקדים בין בשבת יען דסליק מתא דאמר אין מדליקין בבהן בשבת לכן סמך בחנוכה להתחיל בדין דאין מדליקין בהן בשבת ברישא כאלו אומר דדינם שוה להדדי בכל הימים, אם כן קשה בהא דר' זירא אמר רב דהקדים מדליקין בהן בין בחול בין בשבת, למה לא הקדים "בין בשבת" ברישא כרב הונא דהא גם הוא סליק מהא דאמר פתילות ושמנים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה שייך לומר בין בשבת בין בחול הן מצד להסמיך נר חנוכה בשבת לנר שבת, וכן לרבותא דנ"ח בשבת מדליקין גם מפו"ש דאין מדליקין בשבת.

ויש לישב על נכון דרב הונא דאוסר להדליק בג"ח בפו"ש הפסולים צריך להקדים בין בשבת משום דידוע דאם א' אומר שני דברים צריך להראות חידוש בדבריו האחרונים היינו לא זו אף זו — וכאן הוה

כן הקדימו דברי ר"ה ור"ח קודם לדברי רב כדי שיהא רב כבתרא ויהא הלכה כדבריו.

ג) והנה הרי"ף פסק היתה דולקת והולכת כשיעור הזה היינו חצי שעה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו — והקשה הרשב"א בתשובתו ח"א סי' ק"ע לדברי הרי"ף שלאחר הזמן מותר להשתמש לאורה א"כ למה התירו להדליק בפו"ש פסולים בחנוכה בשבת דהטעם שהתיר רב הוא משום שאסור להשתמש לאורה ולא יבא להטות הנר אבל כיון דלאחר חצי שעה מותר להשתמש לאורה א"כ הא א"א לצמצם ליתן רק שיעור חצי שעה ולאחר חצי שעה יוכל להשתמש בנ"ח ויבא להטות.

ויש ליישב קו' רשב"א דהנה בהא דאסור להשתמש לאורה יש ב' טעמים טעם א' יען שהוקצה למצוה אסור בהנאה על כן אסור להשתמש לאורה — טעם ב' דהרואה שמשתמש לאורה יאמר לצרכו הוא דאדליק המנורה וליכא פריסומי ניסא. והחילוק בין שני הטעמים הוא דלטעם דהוקצה למצוה לא הוקצה רק על חצי שעה דזה הוא מצות נר חנוכה אבל אחר כך מותר להשתמש בה. אבל לטעם דאסור להשתמש לאורה הוא משום דהרואה יאמר לצרכו הוא דאדלקה אין חילוק בין תוך החצי שעה ובין לאחר החצי שעה דהרואה אינו יודע אם הוא לאחר חצי שעה ויאמר דבתחלה לצרכו אדליק לה על כן אסור גם לאחר חצי שעה עיי' מגן אברהם סימן תרע"ב ס"ק ד' ומחצית השקל דרש"ל אוסר להשתמש לאחר חצי שעה מטעם זה דהרואה יאמר לצרכו אדליק לה רק לכבותה או לסלקה ממקומה מותר דאז לא שייך חשש הרואה כיון דהנר חנוכה אינו במקום שמדליקין אותה. ד) והנה הרמב"ם פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ה' כ' בזה הלשון נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק היינו לאחר ח"ש אם רצה לכבותה או לסלקה עושה — וידוע דרמב"ם והרי"ף הולכים בשיטה אחת ברוב המקומות — וכאן כ' הרב המגיד דרמב"ם א"ל בזה בשיטת הרי"ף הנזכר לעיל דלאחר חצי שעה רצה לכבותה או להשתמש לאורה עושה — אבל הרמב"ם שינה לשון הרי"ף ובמקום שכ' הרי"ף להשתמש לאורה כ' רמב"ם לסלקה — ונראה דרמב"ם מפרש דהא דמותר להשתמש לאורה לאחר

חצי שעה היינו אם מסלקה ממקומה או מותר להשתמש לאורה דלא שייך החשש דהרואה יאמר לצרכו אדלקה אבל אם לא סלקה ממקומה באמת אסור להשתמש לאורה מחשש דהרואה יאמר לצרכו אדלקה ע"כ הוסיף הרמב"ם או לסלקה דרך או מותר — וכן דעת הרי"ף.

ה) ומעתה נתיישב קושית רשב"א הנ"ל דהאידך מותר להדליק בשבת בפו"ש הפסולים מטעם דאסור להשתמש לאורה ולא יטה הא אחר ח"ש מותר ואז יטה השמן הנשאר לאחר ח"ש אבל לפי הנ"ל דרי"ף סובר דרך לאחר שסילק הנ"ח מותר להשתמש לאורה לאחר ח"ש א"כ התינוח בחול יוכל להשתמש לאחר שסלקה אבל בשבת דנ"ח בשעה שדולק הוא מוקצה ואסור לטלטלה לסלקה ממקומה א"כ אסור להשתמש לאורה גם לאחר ח"ש על כן מותר גם לרי"ף להדליק בשבת בפו"ש הפסולים ול"ק קו' רשב"א.

ו) ויתיישב בזה ג"כ קושית העולם למה לא קיבל אביי משמי' דר' ירמי' טעמא דרב דאמר מדליקין בין בחול בין בשבת ומשמי' דר' יוחנן קיבלה.

ולפי הנ"ל אתי שפיר דאביי ידע מימרא דרב דאמר אסור להרצות מעות נגד נ"ח — נראה דאיסור להשתמש לאורה הוא משום דהוקצה למצוה או משום ביוזי מצוה — ואז האיסור הוא רק בעת החצי שעה שעת המצוה שייך הוקצה למצוה או ביוזי מצוה — אבל לאחר חצי שעה מותר דעברה מצוה א"כ לא יכול לקבל אביי את מה שאמרו משמי' דרב דמותר להדליק בפו"ש הפסולים גם בשבת משום דאסור להשתמש לאורה ולא יבא להטות דהא קשה קו' רשב"א דא"א לצמצם ויתן יותר שמן ותדליק לאחר ח"ש ואז מותר להשתמש ויבא לדטות — ואי אפשר שיתיר רב להדליק גם בשבת אבל כשאמרו לאביי משמי' דר' יוחנן דמתיר להדליק גם בשבת משום דאסור להשתמש לאורה קיבלה דאפשר דר' יוחנן סובר דאיסור להשתמש לאורה לא מצד הוקצה למצוה ולא מצד ביוזי מצוה אלא דהרואה יאמר לצרכו אדלקה ואז אסור להשתמש גם לאחר ח"ש רק לכבות או לסלקה ממקומה והתינוח בחול אבל בשבת א"א לסלקה א"א להשתמש לאורה גם אחר ח"ש ע"כ מותר להדליק בפו"ש הפסולים גם בשבת.

ס י מ ז ל ג

עוד בענינא דחנוכה

(א) איתא בבריתא דמצאו פך א' שמן טהור ולא הי' להדליק אלא יום א' ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים ע"כ קבעו ח' ימי חנוכה, והקשו הראשונים כיון דיום א' הי' בדרך הטבע להדליק א"כ הנס הי' רק ז' ימים א"כ למה קבעו ח' ימים — ונאמרו תירוצים שונים בזה.

וי"ל ג"כ באופן חדש, דהנה יש כאן עוד קושיא גדולה מה הועילו בזה דהי' להם פך שמן טהור הא אז עשו מנורה חדשה של עץ עיץ ע"ז דף מ"ג עד שהעשירו ועשו של כסף ואח"כ של זהב והמנורה הי' לה בית קיבול שמן נטמא המנורה דהיו טמאי מתים כן הקשה הרא"ם ומה שמתרץ הב"ח סי' תר"ע דמוכרח לומר שהיו כהנים טהורים והם שפכו השמן במנורה והם עשו המנורה — דאל"כ נטמא הפך שמן הטהור כשאחזו בה זה פלא דטמא מת אינו מטמא במשא ובהיסט כמבואר ריש פ"א דכלים ורמב"ם פ"ו ה' טו"מ — ורק במגע מטמא אבל פך כלי חרס הי' ואינו נטמא מבחוץ רק מבפנים וא"כ הי' יכול הכהן טמא ליקח הפך ולשפוך למנורה — רק זב מטמא במשא והיסט או עכו"ם אבל לא ישראל טמא מת.

ומתוך כך נ"ל באופן זה, דבחולין דף כ"ה איתא דגולמי כלי עץ טהור באופן זה דמחוסר חקיקה עוד, היינו דחק חצי קב בכלי דרוצה לחקוק יותר מחצי קב, אינו מקבל טומאה אם כן כשעשו המנורה של עץ צריך להיות הבית קיבול חצי לוג דזה השיעור לכל נר מהמנורה שידלק כל הלילה — אבל כעת דהיו טמאים א"א לעשות החקק כל החצי לוג דיטמא המנורה ומטמא השמן הטהור שינתן בו לזה התחכמו ועשו החקק קצת פחות מחצי לוג כדי שיהי' בכלל גולמי כלי עץ ולא נטמא כמבואר בגמרא דחולין הנ"ל על כן לא נטמא המנורה ולא השמן אפילו שנעשה על ידי כהנים טמאים כיון דהוי מחוסר חקיקה, ונתיישב קו' רבינו אלי' מזרחי שהקשה דהמנורה והשמן נטמא, ולהנ"ל עשו שפיר באופן הנ"ל ולא נטמא.

ונתיישב לפי"ז ג"כ קו' ב"י וראשונים דביום א'

לא הי' נס ולמה תקנו שמונת ימי חנוכה, ולפי זה גם ביום א' הי' נס דלא הי' בו חצי לוג דלא הי' מחזיק דאם הי' מחזיק הי' נטמא המנורה והשמן.

(ב) בשאלתות פ' וישלח כ' על הא פלוגתא דבגמרא חד אמר מימין מדליקין ג"ח וחד אמר משמאל כתב השאלתות חד אמר מימין קא סבר כי היכי דלהוי תרתי מצוותא בחד דוכתא — היינו כמו דאמרינן בגמרא דנוטלין העירוב ללחם משנה הואיל דאתעביד ב' חדא מצוה ונעביד ב' מצוה אחריית, ומאן דאמר משמאל קא סבר כי היכי דלהוי מזוזה מימין ונ"ח משמאל היינו שיהא מסובב במצות — ובעל הבית מצויץ בטלית מצויצת עומד ביניהן ומדליק.

וצריך להבין דברי השאלתות נאי שייכות לציצית לכאן — ובמאירי במסכת שבת כ' בזה הלשון ויבא בעל הבית בתפליו ובטלית מצויצת ביניהן חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם.

וזה עוד יותר פלא מאי שייך תפילין לנר חנוכה — והנה מה דקשה הא ג"ח מדליקין בלילה ואז אין זמן לציצית ותפילין דלילה לאו זמן תפילין וציצית לא קשה מלבד מה דכתבו המפר' דשאלתות סובר כהני ראשונים דמצות ג"ח משתשקע החמה היינו שקיעה ראשונה דהחמה נעלם מעינינו לא כשאר ראשונים שסברי דמשתשקע החמה היינו צאת הכוכבים אם כן בשקיעה ראשונה עדיין יום הוא לענין ציצית ותפילין, אבל בפשיטות יש לומר דרק ללבוש תפילין וציצית בלילה אסור — אבל אם הי' לבוש בהן ביום אינו צריך לחלצן כמבואר באורח חיים סי' ל' בפרט אם היא לצורך מצות הדלקת נר חנוכה, אבל צריך להבין מאי שייכות מצות ציצית ותפילין לג"ח.

וי"ל כונת השאלתות בדרך חידוד בס"ד כיון דחד אמר בימין כדי שיהא שני מצות מזוזה ונ"ח בחדא דוכתא — וחד אמר משמאל כדי שיהא מסובב במצות האיך נכריע כמאן נעביד על כן עומד בטלית מצויצת ומשם מוכח דמעלת מסובב במצות עדיף ממעלת שיהא שני מצות בחד דוכתא, דאיתא במדרש

דציצית בד' כנפות הבגד הוא כדי שיהא מסובב במצות — ולא אמרינן שיניח כל הד' ציצית בחד כנף הבגד מטעם הואיל דאתעביד בכנף זה חדא מצוה נעביד בה מצוה אחריתי היינו גם שאר ציצית. אם כן מציצית מוכח דהך מ"ד מזוזה מימין ונ"ח משמאל כדי שיהא מסובב במצות עדיף.

ג) ושייכות תפילין לנר חנוכה שהביא המאירי בשם מדרש שיהא לבוש בתפילין בעת שמדליק נר חנוכה — י"ל דהדלקת נ"ח תקנו חכמינו כדי לפרטם הנס. (וכדי שיהא בטוח שכונתו נכונה בהדלקה זו לובש התפילין) והנס חנוכה נעשה על ידי שם הוי' כמו שכתב בישמח משה פ' וישב דעל ידי שאר שמות אי אפשר שיהא ברכה בהשמן שהי' מדוד ג' לוגין וחצי רק על ידי שם הוי' נעשה נס אפילו בדבר שהוא מדוד ומנוי עיי"ש ביש"מ. ובתפילין כתיב וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך, ודרשינן בגמרא ברכות דף ו' כי שם הוי' נקרא עליך אלו תפילין שבראש — וזה הקישור בין הדלקת נ"ח שהנס נעשה על ידי שם הוי' — לתפילין שבראש ששורה שם הוי' — על כן כ' המאירי בשם המדרש שבשעת הדלקת נ"ח יהיו עליו התפילין ג"כ, וא"ש בס"ד.

ע"ל בכונת המדרש שהביא המאירי בשבת דף כ"ב הנ"ל שכתב ויבא בעה"ב בתפיליו ובטלית מצויצת ביניהן ומדליק — על פי דאיתא בחז"ל דהיוונים גזרו גזירות לבטל הדת בפרט מצות שנעשו בפרהסיא כמו שתקנו בעל הנסים להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך — ונדפס מכ"י מינכן מדרש ויש שם כמה דברים שלא נמצא בשאר מדרשים — ולענ"ד גזרו שלא לצאת בציצית דעיקר המצוה על מלבוש העליון ועל זה גזרו — וכן תפילין שהניחו כל היום ויצאו ברה"ר ועל זה גזרו כדאיתא בשבת דף מ"ט דינקרו את מוחו — אם כי שם איתא גזרה מלכות רומי ידוע דרומי ויון א' הוא — ובדקדוקי סופרים שם יש גירסא יון הרשעה ובפשיטות מובן דכשגזרו על תפילין גזרו על ציצית ג"כ — על כן כשגברו ישראל והרגו את היוונים והדליקו נרות חנוכה עשו שילבשו אז ציצית ותפילין שלא הי' אפשר לקיים בשעת הגזרה — ושם במדרש הנ"ל איתא שלא יהא לבית ישראל דלתות והי' גזרה רעה שלא היו יכולים

לעשות שום דבר צניעות — וגם שלא יכלו לקיים מצות מזוזה לשיטת הרמב"ם ביו"ד סימן רפ"ו סט"ו בית שאין בו דלתות פטור ממזוזה — על כן לאחר הישועה שמדליקין נר חנוכה תקנו על פתח הבית להזכיר הנס שכעת יוכלו לעשות גם דלתות — ובטור אור"ח סימן תר"פ הביא דרבינו שמואל הדליק נ"ח על הדלת גם בשבת — ומוכן ג"כ מה דהוכירו שידליק נ"ח כדי שיהא מזוזה בימין מאי שייטא דמזוזה לכאן — לימא הלכה נ"ח בשמאל אבל עפ"י שיטת הרמב"ם דבלא דלת אינו חייב במזוזה וכעת בשעת הנס ראו שיהא דלתות ולהתחייב במזוזה דלא כמו שהי' בשעת הגזירה בלא דלת ולא הי' חייב במזוזה — ומיושב קושית פנ"י שהניח בצ"ע למה תקנו להדליק נ"ח בפתח כמו שהיא חובת בית והלא מצוה זו חובת הגוף כשאר מצות שהן חובת הגוף — ועפ"י א"ש שתקנו על פתח בתיהן לזכר הנס דבשעת הגזירה הי' הצרה שבאו השונאים בכל עת אל פתח בתיהם בין ביום בין בלילה כן הוא במדרש הנ"ל וגם בזה א"ש הגירסא ברמב"ם ריש ה' חנוכה ופשטו ידם בבתייהם במעשה רוקה הביא גירסא זו — והכונה דכעת הם מושלים על בתייהם לעשות בהם כרצונם ולא כבשעת הגזרה שהיוונים משלו עליהם לעשות כרצונם שלא יהא להם דלת.

ושם במדרש הנ"ל איתא דהשי"ת אמר להם דהגזרה שלא הניחו להם לעשות דלתות הוא בעון מזוזה — מובן עפ"י הנ"ל יען שלא קימו מצות מזוזה כהוגן בא הגזרה שלא יהא להם דלתות דזה הביא חיוב מצות מזוזה לשיטת רמב"ם על כן נענשו בזה שלא הניחו השונאים לעשות דלתות — ושם במדרש הנ"ל שגזרו אח"כ כל אדם שיש לו שור או שה יחקק על קרניו שאין לו חלק בא' ישראל כדי שלא יאכלו ישראל בשר ולא חלב וגבינה — אמרו ח"ו שנכפור בהשם עמדו ומכרו בהמתם — אמר להם השי"ת אעפ"כ רוחה תמצאי בגזרה זו והיו הצביים והאילים וכל מיני עופות טהורים באים לבתייהן יען שלא היו להם דלתות — ונראה במדרש זה בפשיטות כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק בא' ישראל כדי שלא יהי' בשר ולא חלב — אח"כ גזרו שכל מי שאשתו הולכת לטבילה ידקר בחרב אמר הקב"ה אני אטהר

משמשינן מטותיהם אנו נזקקין להם כיון שראו ישראל
כך חזרו על נשיהן בלא טבילה אמרו רבש"ע בעל
כרחינו שלא בטובתינו שאין האשה רוצה לישב תחת
בעלה בלא עונתה אמר להם הקב"ה הואיל ועשיתם
בלא כונה אני אטהר ופתח מעיין לכל א' והלכו
לטבילה — וא"א להאמין שזה הוא דברי המדרש וכי
יש היתר לבעול נדה שבכרת כדי שלא יהא נבעלו
מהיונים וכי אומרים לאדם הטא כדי שיזכה חבירו וכאן
שיחטאו הבעל והאשה כדי שלא תחטא האשה לבדה —
בודאי זה הוסקה מאינשי דלא מעלי דח"ו שעשו כן.

אתכם ופתח לכל א' מעיין בתוך ביתו והיו נשיהם
טובלות בתוך בתיהם — ונראה שמזה המדרש הביא
הפיטן ביוצר לשבת א' דחנוכה — טוהר טבילות מקוה
החדיל — טסו קדושים מגשיהם להבדיל — ימן לכולם
מקראות מים — וכן הוא בבעל הטורים פרשת תולדות
— כ"ו — כ"ב — רחובות כנגד יון שגזרו שלא יטבלו
כדי למונעם מפו"ר ונעשה להם נס ונזדמן להם מקוה
לכל א' וא' וזהו ופרינו בארץ — ולא אוכל לעצור עטי
ולהודיע שבמדרש הנ"ל ידי זרים שלטו — דאיתא שם
כיון ששמעו יונים כך — אמרו הואיל ואין ישראל

סימן ל"ד

בסוגיא דמצות צריכות כוונה (ר"ה כ"ח ע"א)

ומעתה יש לומר דמה"ט לא נקיט הגמרא
השאלה בכפאוהו בית דין, משום דבזה פשיטא דיצא,
ולא הי' צריך אבזה דשמואל לשאול על זה, אבל
בכפאוהו פרסיים הי' מסתפק האם י"ל דזה הוי כמו
כפאוהו ב"ד דסב"ס נכנע ומקיים המצוה, ואולי גם
זה הוי כסברת הרמב"ם גבי גט מעושה הנ"ל, או
דילמא יש לחלק שפיר ביניהם, ועל זה שלחו לי
דגם בכפאוהו פרסיים לעשות מה שב"ד של ישראל
אומרים לאכול שפיר יצא כיון דאין מצ"כ, משא"כ
בכפאוהו ב"ד נהי דיצא, מ"מ אין אכתי הברח מזה
למידק דזהו מטעם דמצאצ"כ, משום די"ל דכפית ב"ד
הוי כמתכוין.

ותמי' לי על הקובץ פ"ו מה' חו"מ שהסביר
דברי הרא"ה שכ' דאם אכל מצה ולא ידע שפסח
הוא, לא יצא, ולמה בכפאוהו יצא, וכ' לחלק משום
דבכפאוהו י"ל כסברת הרמב"ם, (ובודאי כוונתו
להרמב"ם הנ"ל גבי גירושין), דכשאנסוהו נותן אל
לבו, ומקיים אח"כ המצוה מרצונו השלם, משא"כ
באינו יודע שהוא פסח, אין כאן כוונה כלל, — וכתב
להעיר דמהרמב"ם אינו מוכח דס"ל מצות אצ"כ,
והיינו משום דכיון דנותן אל לבו י"ל דהוי כוונה
מעליא, — אבל הדבר תמוה, דהרמב"ם בהלכות
גירושין הנ"ל קאי על מה שב"ד של ישראל כופין
אותו לקיום המצוה, משא"כ הגמרא והרמב"ם פ"ו

בגמרא שלחו לי' לאבזה דשמואל כפאו וכו' —
נלענ"ד דהאי שלחו לי' הוא רבי שלח לי' דאבזה
דשמואל שאל לרבי, ורבי שלח לאבזה דשמואל כפאו
ואכל מצה יצא — וחילא ידידי דשלחו לי' הי' רבי,
הוא, מהירושלמי פ"ג דר"ה ה"ו, דאיתא התם, אבא
בא שאל לרבי שופר קדוח מהו — ובש"ס דידן כ"ז
ע"ב שלחו לי' לאבזה דשמואל קדחו ותקע בו יצא
כמו שהשיב רבי בירושלמי טאבא בר בא דהוא אבזה
דשמואל כמו דאיתא ברכות דף י"ח דאבזה דשמואל
נקרא אבא בר אבא וביירושלמי נקרא אבא בר בא,
שם, כפאו ואכל מצה, יל"ד מדוע לא נקט
הלשון כפאו "לאכול" מצה, גם למה מצייר שכפאוהו
פרסיים, ולא אמר שכפאוהו ב"ד לאכול מצה כמו דהוי
ההלכה בכל מ"ע דכשאינו רוצה לקיים, ב"ד כופין
אותו, ועיין במנ"ח (במ"ע דאכילת פסח — מצוה ס' ו')
שמדקדק על החינוך ז"ל דלמה השמיענו דוקא במצוה
זאת דכופין אותו ולא במצוות הקודמות, וכ' משום
דה"א דבכהא"ג דכופין אותו לא קיים המצוה דהוי
כמו אוכל בלא כוונה קמ"ל דשפיר כפאינו ויצא יד"ח,
והטעם, כסברת הרמב"ם בהל' גירושין בפ"ד הלכה כ'
גבי גט מעושה דלבו לשמים לקיים המצוה ברצון
גמור, ורק הגוף מונע אותו, ולכן עי"ד הכפי' מסיר
מניעת הגוף, ונשאר רצונו שלם לקיים המצוה,
והדברים עתיקין.

מה' הו"מ מיירי באנסוהו עכו"ם, דהחילוק גדול ביניהם, וא"כ אין ראוי כלל, כנלע"ד.

עו"ל, דכאן אין הכוונה דכפאוהו פרסיים בכוונה תחילה לאכול מצה דיקא, אלא מיירי באופן שראינו כעת דאם השבויים עושים מחאת-רעב, (שקורין הינגערשטרייק), בכדי להוציאם להירות, או עכ"פ להקל עונשם, אז כופין אותם לאכול שלא ימותו ברעב, וה"נ איירי שכפאוהו פרסיים לאכול בעכ"ז שלא לרצונו יהי' מאיזה טעם שיהי', ואירע דרך מקרה שנודמן לו שהדבר מאכל שהי' מוכרח לאכול הי' מצה, וקמ"ל דמ"מ יצא, כיון דמצאצ"כ, ומדוייק הלשון "כפאו ואכל מצה" ולא נקיט כפאו לאכול מצה, והיינו, משום דו"ל שפיר דאם כפאוהו לאכול מצה אפי' כפאו עכו"ם הוי כמתכוין, וכמש"כ הקובץ, אבל אם לא כפאוהו לאכול מצה דוקא, ואפי' לא הוזכרו לו שם מצה, רק כפאוהו לאכול איזה דבר מאכל שיהי' שלא ימות והוא אכל רק דרך הזדמנות חתיכת מצה דבזה הי' הדעת נותן לומר בודאי דלא הוי כוונה, וזה קמ"ל דגם בכהא"ג יצא דמצאצ"כ.

והא דדקדקו המפוי' ז"ל דלמה הוצרך הגמ' למינקט ההלכה דמצאצ"כ בגוונא רחוקה כזו שכפאוהו פרסיים לאכול מצה שהוא רחוק המציאות. ולמה לא קאמר הגמ' סתם ההלכה, דאכל מצה ולא כוון יצא, י"ל דזהו כדי להשמר בזה מקושיית הגאון מוהרש"ם מבערזאן ז"ל בהגהות הש"ס שתמה דהאיך מדמינן תק"ש למצה לדייק דגם תוקע לשיר יצא הא מצה שאני, כיון דמבואר בירושלמי [פסחים פ"ג] דאם היסב ואכל מצה, חזקה שכוון, אם כן מה ראוי ממצה על שופר, — אבל באמת פשוט דבהא דכפאוהו פרסיים ל"ה הסיבה, והכוונה "יצא" קאי אך על מצות אכילת מצה, אבל מצות הסיבה לא יצא, משא"כ אלו הי' נקיט בסבתם ההלכה דאכל מצה בלא כוונה יצא, הו"א דהי' הסיבה, וכחירו שלמי הנ"ל דההסיבה מעיד דבודאי כוון, ומה"ט יצא, אבל לעולם מצות צריכות כוונה, לכן נקיט בגוונא דליכא הסיבה, ועכ"ח נשמע דמצאצ"כ ולכן יצא.

ובאמת לולא דמסתפינא הייתי מפרש דהאי כפאו ואכל מצה דכפאוהו פרסיים, אין הכוונה שכפאוהו לאכול מצה או שאר דברים רק האי כפאוהו הוי הסיבה לאכילתו, והיינו דהם כפאוהו והכו וציערו

אותו, וכדי להפיג צערו וחולשתו אכל איזה דבר להשיב נפשו, ואירע שאכל מצה, וחזוק לדברינו אלה יש ממשמעות הגמרא גופא, דהא התחיל לדייק כפאו מאן, אילימא כפאו שה, וכו', והנה בודאי אין הכוונה דכפאו שד לאכול מצה, דהא חזינו דהגמרא מקשה על זה דזהו בכלל שוטה, והיינו כעין נכפה, אבל לא כפאו לאכול, וא"כ י"ל שפיר דגם במה דמוקמי אח"כ דמיירי שכפאוהו פרסיים נשאר הכוונה כמו בכפאו שה, דהיינו שאין הכוונה שכפאו לעשות דבר מסוים, אלא שעל ידי איזה פעולה בגופו גרם לו לעשות דבר זה, כן כפאוהו פרסיים הכוונה שע"ד איזה כפי' בגופו נגרם הדבר שאכל מצה, והיינו דקאמר כפאו — ואכל מצה, כאלו יש לפנינו ב' דברים, א) שנעשה כפי' והכרח בגופו, ב) ואכל מצה שהאכילה הי' הפועל יוצא מסיבה הקודמת, וא"כ הי' האכילת מצה בלא שום כוונה דלא נזכר שום מצה בהכפי', ועכ"ח דיצא משום דמצאצ"כ, ולכן מדייק רבא דגם התוקע לשיר יצא.

ובזה יתיישבו דברי הרמב"ם דפסק בפ"ו מה' חו"מ ה"ג אכל מצה בלא כוונה דאנסוהו וכו' לאכול יצא ידי חובתו, ובפ"ב מה' שופר הלכה ד' פסק דבעינן כוונת שומע ומשמיע — ותמהו כל המפוי' ובראשם הר"ן ז"ל, דהני מילי סתראי נינהו.

אמנם עפ"י הנ"ל כוונת הרמב"ם בלשונו, ומשמעות פשט הגמרא בלשון כפאו ואכל מצה, לאו לאחדים המה, ותרי גווני נינהו, כי הרמב"ם באמת פסק דמצ"כ, ובאופן דנקיט הגמרא כפאו ואכל מצה להשמיענו כנ"ל דהכפי' לא הי' על האכילה רק שציערוהו ועיד"ו בא להאכילה, בכהא"ג אליבא דהרמב"ם באמת לא יצא, דלא ס"ל כאבוהו דשמואל דגם בכהא"ג יצא משום דמצאצ"כ, דלדידי' מצות צריכות כוונה, ולא הוצרך הרמב"ם להשמיענו דבאופן הנ"ל לא יצא, דזה פשיטא לפי שיטתו דפסק כבר דמצ"כ, ונדע מעצמינו דין הנ"ל דלא יצא.

אך הרמב"ם השמיענו דין חדש, דאפי' דקו"ל מצ"כ, מ"מ בכפאוהו לאכול מצה, היינו דהכפי' הי' על החתיכת מצה לאנסו לאכלו [וזה נכלל בלשונו אנסוהו לאכול ולא שאנסוהו לדבר אחד ומה נודמן ענין האכילה כמו באבוהו דשמואל] א"כ לא מבעי' בכפאוהו הב"ד לאכול, דבודאי יצא כשיטתו בה' גירושין הנ"ל, אך אפי' אנסוהו סתם בנ"א לאכול, כיון דהאונס והכפי'

ובזה א"ש מאד מה דיש לדקדק למה לא משני הגמרא על הקושיא "פשיטא" הלשון שרגיל בש"ס גבי תלוי' ובין דאגב אונס' גמר ומקני, וה"נ ה' צר"ל מהו דתימא אגב אונס' גמר ומכין לאכול מצה — אבל לפי הנ"ל ניחא, דכאן לא ה' הכפי' לאכול מצה, וא"ש מאד, [דרשתיו לשבת שובה בווינא תשי"ד].

ה' על האכילה גופא, הרי זה כחוק, ויצא ידי חובתו. ודע דבכלל הענין יותר ניחא למימר דלא כפאוהו לאכול "מצה" דייקא, משום דאם הוא לא רצה הרי זה כעין היפך כוונה, ואם נימא דאעפ"כ יצא, נידוק מכאן דגם בהיפך כוונה יצא, דכיון דחוינן דלא רצה לאכול בודאי כוח שלא לצאת ידי מצוה, אבל אם הכפי' לא ה' על האכילה, וכפירושינו בהגמרא, א"ש ביותר למ"ד מצאצ"כ ולכן יצא.

סימן לה

בענין גט שאמו בלבד ישראלית

כלל גר עם שתוקי' ולכאורה ה' דעתו דיכתבו שם אמו אבל העלה יען דיש לו אב רק לא ידעינן מי הוא אין לכתוב שם אמו.

ושם בפ"ת הביא בשם ג"פ דיכתבו בשתוקי שם אמו רק אם יש לה שם כעין שם איש כגון שמחה אין לכתבו — ועיי' ח"ס אה"ע ח"ב סי' כ"ה שהסכים ג"כ להג"פ לכתוב בשתוקי ואסופי שם אמו. א"כ בנ"ד ה' צריך לכתוב שם אמו דהא אין לו אב ואפילו להדג"מ יכתבו שם אמו דהא דומה לרב מרי בר רחל עיי"ש בדג"מ.

ומצאתי בת' הרי בשמים מהדו"ת סי' קע"ב נמעשה כזה שאביו ה' גוי ואמו ישראלית והוא נתגייר ולאחר שכ' דתלי אם באמו ישראלית צריך גרות כתוס' קדושין דף ע"ה ועוד ראשונים או הוא גר וצריך לכתוב בן אברהם אבינו — אבל לפוסקים דהלכה כוותי' דא"צ גירות א"א לכתוב עליו גר בן א"א עכ"ל והוא פשוט כש"כ בנ"ד דלא נתגייר רק הוא ישראל כיון דאמו ישראלית ונשא בחופה וקדושין את אשתו ע"י רב רעפארמי עיי' ת' מהרש"ם ח"ב סי' קי"א העלה במקום עגון לסמוך דקדושין אלו אינם קדושין — וגם הבעל הוא גוי גמור כעת שאין מקיים שום מצוה ואפי' יו"כ אינו מתענה — וגם האשה דרה עם בעל אחר באיסור עכ"פ א"א לכתוב בן א"א וסיים ההרי בשמים לכתוב שם אמו. —

והנה לפי"ז לכאורה כן ה' צריך לכתוב גם בנ"ד, אולם אין יודע בדיוק שם אמו פעם אמר

ב"ב מנ"א תשי"א סדרתי בפירוד [היא העיר פיורדא שהביש ה' בה רב ובשמות צירות כ' לכתוב פיורדא אבל זה הרבה שנים שכותבים פיורד בלא א' וגם אין כותבין שם הלעז ושם הערכאות פירטה וגם כותבין על מי סעינות — ולפי השמועה לערך שנת ת"ר נשתנה לכתוב כנ"ל "פיורד" — גם ראיתי כתיבות ותנאים ישינים נכתב כן, ולא ידעתי למה נשתנה לכתוב בלא אלף, ואני נסעתי לשם לסדר גיטין מחדש שבט תשי"א עד סוף תשי"ג, וסדרתי יותר משלושים גיטין כי בכל מדינות אשכנז רק שם מגרשים וזה הרבה שנים נקרא בספרים שנדפסו שם "פירסה" — ומצאתי בהקדמה של ספר ווי העמודים שהנאק ר' שפטייל כותב שנתקבל לפירטא עיר קטנה — ונראה דגם אז נקרא כן בט"ת — ומצאתי כמה ספרות [בנחלת שבעה] נדפסו בפירוד בלא אלף, — ונראה דזה הוא הוספה דנחלת שבעה נזכר במג"א סוסי תרצ"א ואין להעמוד יהוד ע"ז — ע"י שליח לארץ ישראל ומארץ ישראל כתבו הבית דין שהוא בן יוליוס אבל כשבא הבעל לפני אמר שאביו גוי ולא נתגייר מעולם ונשא את אמו שהיא ישראלית והיא נשארה בדת ישראל ולא הטירה דתה מעולם ושניהם חיים גם כעת, יש לעיין האיד כותבין בגט.

ונ"ל, הנה בדג"מ אה"ע סי' קכ"ט סי"ט כ' אהא דכ' המחבר גר, או שתוקי, או אסופי, אין כותבין אלא שמותיהם בלבד [וצ"ע מהא דסעיף כ' דבגר כותבין בן אברהם אבינו ולא רק שמו לבד, וכאן

גרשה ופעם אמר געלא רק שם לעז יודע ע"כ השמטתי לגמרי שם אמו וכתבתי רק שמו הלעז אלפרעד דמתקרי אלפרעד אלבערט והוה סימן גדול ומה דאמר דנקרא אברהם בעלותו לתורה כשנעשה בר"מ צוה השמטתי דלא ניכר מעולם בשם זה. וצ"ע דברי פמ"ג או"ח רס"י קל"ט שכ' דגם בשתוקי כותבין בן א"א דלא נמצא כן בשו"ע וכבר העיר על זה בת' הרי בשמים הנ"ל.

והנה גם בהאשה כתבתי רק בילא דמתקריא בערטא בלא שם אבי' יען דמא"י כתבו הב"ד פעם דנקרא דוד ברוך ופעם כתבו רק דוד והבעל אומר דיודע דנקרא רק דוד רק שם המשפחה הוא ברוך היינו בארוך וכיון דחסר עדיף משינוי ואם אכתוב דוד או דוד ברוך יש חשש שינוי ע"כ כתבתי רק שמה בלא שם אביה והשי"ת יצילנו משגיאות. יעקב סג"ל ליעבאוויטש

סימן לו

ב"ה יום ד' לס' וספרת לך ל"ב למב"י תשכ"ה לפ"ק ברוקלין יצ"ו

בימי העומר, יצילהו השומר מגזרת קל וחומר ה"ה כבוד אהובי המיל"ח ה"ב החריף ובקי מופלג בתו"ש שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה צבי הירש פרידלענדער שליט"א

אחדשת"ה

מכתבך היקר קבלתי זה כמה שבועות ואחר עד עתה מחמת טרדות שונות וגם כעת אבוא בקצירת העומר מן המאוחר אל המוקדם.

ע"ד השאלה שנודע שהנכרי שנמכר לו קודם הפסח חמצו של ישראל הוא ישראל מומר מה דינו — ולא פורש בדבריך מתי נודע להמורה, אם בחוהמ"פ, שאז השאלה חמורה דשייך בל יראה, או נודע רק לאחר"פ אז אנו דנין רק על דרבנן, וכמובן יש נפקא מינה גדולה בזה, אמנם היות שדבריך סובבים על אחר הפסח אי שייך איסור דחמץ שע"ע הפ', על כן גם דברינו רק על זה יסובבו.

הנה אם מכרו החמץ ורק אחה"פ נודע שהוא ישראל מומר [הכונה שנטמע בין הגוים ר"ל והמיר דתו לדת אחר — לא רק שחילל ש"ק וכדומה שדינו כמומר] המקום שמואל או"ח סי' י"ג חולק על הטו"ז שכ' דצריך להחליף החמץ אבל המקום שמואל כ' עפ"י הרמב"ם פ"ג ה' גרושין ישראל שהמיר או שהוא מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו והאריך קצת על כן חולק על הטו"ז וכ' שמותר באכילה ושת' לישראל אחה"פ וא"צ להחליף — אבל

בשע"ת סי' תמ"ח סק"ח [קרוב לסופן] הביא דברי מקום שמואל הנ"ל וכ' דאין לסמוך כלל על זה וראיותיו דחויים אבל בשו"מ מהדורא ב' חלק ד' סימן יוד הביא דברי מקום שמואל ונתן עליהם קיום שכ' אבל לענין מה שמכרו חמץ למומר או להיפך שמומר מכר חמצו וכו' שוב חמצו מותר עיי"ש שכ' אם כי במק"א דחה דברי מקום שמואל אבל כעת יש לתרץ דבריו — גם במגן האלף להגאון מפלאצק סי' תמ"ח כ' קולא לענין חמץ של מומר — אם כי במנחת פתים תמ"ח הפליא על השו"מ ועל ספר יהושע שכתבו קולות גם על מגן האלף עכ"פ יש פוסקים שהביאו דבריו — ראה בשד"ח מערכת חמץ ומצה סימן ח' ריש סק"ט הביא יותר קולא מזה לענין חמצם של קראים — ושם סימן ט סק"א הביא כמה פוסקים שסמכו על המקום שמואל בדיעבד עיי"ש.

והנה כל זה מיירי שמכרו חמץ גמור — אבל ביין שרף דלרוב הפוסקים לא הוה רק חמץ דרבנן יש לצרף דברי מקום שמואל הנ"ל אם נודע לאחזה"פ שהלוקח הוא ישראל מומר — וכפי השמועה יש כעת י"ש שנעשה מטענגרע הנקרא פה קאריק ואינו חמץ — ויש י"ש דנעשה מתפוחי אדמה הנקרא פה פאטעטיס שאינו חמץ א"כ י"ל קצת דהוה ספק אם הוא אפילו חמץ דרבנן — שאז דינו כמבואר סימן מ"ט דס' חמץ שעשה"פ מותר עיי"ש ולמעשה מתירין על ידי ביטול היינו ביטעלקא מיי"ש זה עם ב' ביטעלקיס מיי"ש מין זה שאין עליו חשש חמץ שעשה"פ.

ומה שהבאת דברי הש"ך יו"ד סי' ל"ט סק"ח טעם מחמירים בנאבדה הריאה בלא בדיקה דיש חשש

מוציא כולם מכח זה דאל"כ לא מהני זה — אין זה שום ענין להא דשליחות במצוה שהזכרת מקודם דבקידוש יוצאין במה ששומעין הקידוש דשומע כעונה ואפילו מדרבנן א"צ הגוף לשתיית מהיין של קידוש, ודי בשמיעת האוזן ולא דמי לאכילת מצה ותפילין — רק דמיא לשופר דיוצא כשאחד תוקע והוא שומע — ויש ראשונים דסוברין דגם התוקע יצא במה ששומע התקיעה לא במה שתוקע — וכן הלכה פסוקה דהמקדש שותה והאחרים יוצאים בשמיעה רק מצוה מהמובחר שיטעמו ג"כ אבל אין חיוב כמבואר באו"ח סי' רע"א סי"ד.

בענין מה שכתב הרמב"ן קדושין דף ל"ג כשמנה כמה מ"ע שאתה"ג מנה ספירת העומר שקשה הא הזמן גרמא ומצד זה נשים פטורות כמ"ש"כ במג"א תפ"ט וכן החינוך סימן ש"ו כ' נשים פטורות ולא הביא דברי הרמב"ן — ולולי דמסתפינא אמינא דט"ס ברמב"ן וצ"ל ספירת טמאים היינו זב וזבה ומצורע דצריכים לספור ז' נקיים וזה הוא איו הזמן גרמא דבכל עת שיארע לו ולה ספירת ז"נ מ"ע לספור — עד שהראשונים הקשו למה לא תברך על הספירה עיי' תוס' כתובות דף ע"ב — ואט שגיתי השי"ת יכפר.

והנני חותם בד"ש באה"י ורגשי כבוד

דברי המיל"ה ידידך יעקב

למסור פ"ש חמה לאביך מחו' הגה"צ שליט"א.

דכל א' ישליך הריאה — וכתבת דיש לתמוה דא"כ בכל דבר היכא דאיכא לכתחלה איסור ודיעבד מותר ניהוש ג"כ שילך ויעשה מה שאסור לכתחלה ויהא אח"כ דיעבד.

דע דאיתא בפוסקים דדבר הרגיל לעשות כן אסור גם דיעבד, דהדיעבד הוה כלכתחלה אם נתיר לו בדיעבד יעשה כן לכתחלה עי' ב"ח או"ח סי' ג"ח והובא בבה"ט שם סק"י דאם קרא ק"ש משעלה עה"ש קודם נה"ח יצא בדיעבד כ' דוקא באקראי בעלמא אבל אם רגיל לעשות כן לא יצא אפי' בדיעבד — ומפורש כן באו"ח סי' תקי"ז אם רגיל לעשות אסור לאכול מהם דאין זה חשוב דיעבד כיון שרגיל בכך — וכן הוא בד"מ יו"ד סי' מ"ו סק"ה בשם מהרי"ק דאין לחלק בין דיעבד לכתחלה אלא בדבר הבא באקראי וכ' על כן יש לאסור אף בדיעבד הואיל והורגל לעשות לכתחלה — וזה י"ל כונת הש"ך הנ"ל, דאם נתיר לו נאבדה הריאה ישליך הריאה, דזה דבר דשכיח דבכל עת יש ריאה לבדוק ואם יהא רגיל לעשות יהי' הדיעבד כלכתחלה — משא"כ בשאר לכתחלה ודיעבד דאינו שכיח ואינו רגיל שייך לכתחלה ודיעבד.

ומה שכתבת דמתוס' פסחים דף ק' ע"ב ד"ה ידי קידוש יצאו נראה ראי' לענין שליחות במצוה דיוצא במצוה שעושה אחד דכ' תוס' שא' מבני העיר

ס י מ ז ל ז

והנה בגרושה שלא התחילה להניק והיא לאחר י"ח חודש רבו המתירים — מצד שגרושה אינה מחויבת להניק את בנו — וגם מצד שבלא"ה אין מניקין יותר מט"ו חדשים, וכש"כ יותר מ"ח חדשים, כמבואר בהרבה פוסקים, ובפרט שכל האוסרים והמתירים מיירו ששוכרין מינקת להניק, רק האם אינה מניקה, או שהתחילה להניק רק אח"כ פסקה להניק, דבזה ששכרו מינקת שייך חשש שמה תחזיר המינקת וזה הי' א' מהטעמים שהחמיר הגאון פני ישיע בקונטרס אחרון כתובות דף ס' עיי"ש, וגם יש חשש שאם שוכרין מינקת שיש לגזור שמא אתי לאחלופי גם באם המניקה להתיר כיון שרואים שהילד יונק, אבל בנידן דידן שלא התחילה להניק כלל לא

נשאלתי בדבר האשה..... ולא מיתדר לה והלכה אצל אבותי' וקודם הגירושין נולדה לה בן ולא הניקה אותו אפילו פ"א יען שהיא עובדת בשאפ ושם אין ביכולתה להניק את הילד [כמובן דין גרמא שלא התחילה להניק] אבל לא נתנה אותו למינקת רק אבותי' טיפלו בהילד ונתנו לו חלב בהמה ושאר דברים כנהוג וכעת הילד בן ח"י חדשים, ונשתדכה לבחור אחד ואינו רוצה להמתין עד שיכלו הכ"ד חדשים רק להנשא כעת ואם לא יעשו החתונה כעת אזי יש חשש גדול שינקת השידוך ולא בכל יומא מתרחיש שידוך לגרושה עם ילד, ע"כ מבקשת להתיר לה וישלישו בב"ד סכום שיכולים לפרנס הילד עד כ"ד חודש.

שייך גזירה שתחזור המינקת, וגם לא הגזירה דאית לאחלופי באם המינקת את בנה כמובן, ממילא לא שייך כאן שום גזירה ואין על האם שם מינקת, ואין שום פוסק האוסר בכה"ג, ובאופן כזה יש מקום להגדיר גם קודם ט"ו וכש"כ לאחר י"ח חדשים, ע"כ

יש להתיר להאשה מרת בילא הנ"ל שתינשא מיד, בתנאי שישלישו בב"ד סך שבעה וחצי דאלאר לכל שבוע ושבע עד כ"ד חדשים.
באעה"ח ה' לסדר צו תשכ"ח לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו יעקב סג"ל לעבאו-טש

סימן לח

ב"ה אור ליום ה' לסדר יתרו תשכ"ה ברוקלין יצ"ו

שוכט"ס לכבוד ידידי הרבני המופלג וכו'
כש"ת מו"ה אברהם יעקב פויגל נ"י
שו"ב בדיבוא ואגפ"י וכאל"ש

שמחתי מאוד במכתבו מיום ה' וארא שחי החיים נתן לו חיים ועוסק במלאכת שמים יתן השי"ת שנוכה לקיים התורה"ק מתוך הרחבת הדעת דקדושה אכ"ר.
בדבר שאלותיו אבוא על סדר דבריו — אם נותר לישראל אם לא נמצא א"י לערות מים חמין מהקעסיל לתוך מקוה צונן בש"ק.

א) נראה דמותר אם המים צוננים במקוה הם הרבה מאווי מן המים חיים ששופך לתוכו אפי' המים בקעסיל הם כלי ראשון דיש אש תחתיהן כמבואר באו"ח סי' ש"ח סי"ב ובחי"א כלל כ' ס"ג אבל רק אם הקעסיל לא נעשה שעל ידי שנשפך ממנו מים חמין בא לתוכו תיכף מים צוננים ומתבשלין בתוכו כמו שהיא במדינות אלו — שאז אסור לעשות כן דהוה צוננין לתוך חמין.

ב) ובדבר המקוה שיש בצימענט נקבים ובקעים וא"א לשאוב המים שיהי' נגוב ממש ושופכין חלב כמו ב' ליטער ועי"ז המקוה לאחר שיש בה שיעור מקוה המים לבנים ג' וד' ימים וא"א לטבול בה ובאים לידי מכשולים ר"ל.

הנה הדרך כך הוא שלוקחין סדין ומקנחין פעם אחר פעם המים חצי ליטער שנשאר וע"י כן יוכלו לנגב ממש את הצימענט — ואם ישאר קצת מים די ליתן חלב כשיעור המים למשל אם נשאר רבע ליטער מים די ליתן רבע ליטער חלב ויש כעת בזה נראה חלב — כמו שכתבו הפוסקים דאין צריך שיהא לו מראה חלב ממש ודי שאין לו מראה מים ואז

כשיתמלא המים שיעור מקוה א"א שיהא לו מראה חלב ואם ידמה שהמקוה יש לו מראה לבן יקחו מהמקוה מים בכוס ואז יראו שאין להמים מראה חלב ויוכלו לטבול בתוכה — ולא יניחו לנשים שילכו בלי טבילה ח"ו.
בדאי נכון שיהא קצת פתוח המקוה לבאר בשעת טבילה — על כן נכון לומר לכל אשה שבשעה שרוצה ליתן ראשה במקוה תסיר המגופה ובשעה שגמרה טבילתה תניח בחזרה וזה נעשה במינוט א' ועי"ז לא תתקרה המקוה — אבל אם בשום אופן א"א לעשות כן אז טוב לעשות מיד מגופה א' שלא יסתום את החור בחזק רק ישאר כקליפת השום ריח וזה די שיהא בשעת טבילה ואז ג"כ ישארו המים במקוה חמים — במקוה ישינה שכיח שזוחל על כן יראה לנסות למדוד גובה המים ולציין ילאחר מעל"ע יראה אם נחסר וכמה נחסר כי זה חמיר וחשש דאורייתא.

ג) בדבר אוחות הנלעטין שקורין שטאפען — שום מורה הוראה לא סמך להתיר צלקת בושת בעור הפנימי רק אם ע"י גרירה הלך הצלקת — ומה לנו מפלפול של הגאון בדברי יוסף סימן קע"ה כיון שכתב שגם הוא למעשה נוהג לגרור הצלקת אם עובר ואינו מעבר לעבר והבשר תחתיו שלם כשר — וכן מורין וחי' להקל בזה אבל אם נגרר הצלקת ונשאר רק נקודה לבינה ורואה על עור החיצון שאין שם שום ריעותא הסומך על זה בהפ"מ לעני אין להרעיש עליו אבל לא לנהוג כך בפשיטות — וטוב להנהיג שילעטו בקמח מטענגערע ועכ"פ בטענגערע מבושלים ואז לא ימצאו צלקת.

ד) ומה ששאל בקאנזערווען שנתבשל על ידי זיעה לא ע"י אש ממש אם שייך בישול עכו"ם, והנה הגאון שם אריה מובא בדרכ"ת סימן קי"ג ס"ק ט"ו פוסק דגם בבישול ע"י זיעה שייך בישול עכו"ם

לאסור — אם דיש חולקין עליו ראינו גם פה באמריקא מחמירין ומפזרין סכום רב שיהא משגיח בעת הבישול ויסבב השרוף שיתחיל להתבשל ע"י ישראל אבל בדיעבד במקום שא"א לעשות כן שאין מניחין שישראל יעשה כן והקאנוערוען הם חיי נפש שא"א בלעדס יש להתיר לאכלם — רק בעל נפש יפרוש מהם.

(ה) ובדבר ששאל אם יש היתר להניח מטלית לחה על העוף ויניח ביגעל אימין רותח כדי שימרטו הנוצות בנקל — ואם צריך למחות להם.

בודאי צריך למחות שיש חשש גדול דהדם פירש ממקום למקום ולא מהני מליחה אח"כ — אם כי בדיעבד שעשה כן יש מקום להתיר העוף על ידי קליפה — ויש לומר קצת דהמטלית הוה כקליפה.

בת' אמרי יושר להגאון ר' מאיר אריק ז"ל בחלק א' סי' ק"ג התיר בדיעבד — אבל רק שנעשה כן פעם א' שייך דיעבד אבל אם עושה כן בכל עת צריך לאסור דהוה כלתחלה כמו שכתב באו"ח סימן תקי"ז דדבר הרגיל לעשות כן אסור בדיעבד דאין זה חשוב דיעבד כיון שרגיל בכך — וכן כתב דרכי משה יו"ד סימן ע"ו סק"ה דאם רגיל בכך אסור דיעבד דהוה לכתחלה — על כן צריך למחות לעשות כן.

והשי"ת יושיע לו לקיים הדת בעצמו וכן לחזק הדת אצל שאר בני"א עד נזכה בקרב בגאולה שלמה בב"א.

דברי החותם בדשה"ט באה"ר

יעקב סג"ל לעבאוויטש

סימן לט

ב"ה יום ג' לס' הדברים תשכ"ה ברוקלין יצ"ו

יראה בנחמה בעיר ה' שמח כבוד הרב הגאון

האדיר המפורסם כש"ת

מו"ה פנחס עפשטיין שליט"א

ראב"ד דעדה החרדית והב"ד בעיה"ק

ירושלם תובב"א

אחדשת"ה

מכתבו קבלתי אשר אמר עם הספר לשלוח עוה"פ הרשאות עם עדים אחרים חוץ מב' עדים החתומים על הגט.

והנה לא אבין האיך נכתוב הרשאות אחרות אם אין לנו הגט הלא בהרשאה כתוב בפנינו עדים מסר הבעל גט כריתות ליד השליח וזה שקר גמור שאין כאן גט ואין מוסר לו שום דבר — ובסוף כותבין ובפנינו בטל הבעל כל מודעות אם מסר על גט זה — הלא אין כאן גט והכל הוא שקר גמור.

וחוץ מזה שכתבנו בענין הרשאה א' — הלא כשיעשה השליח א' את השליח שני כתוב ואתא לקדמנא שליח א' ובידו גט ואין כאן גט — ויען שאין בידו גט לא יוכל לעשות את שליח ב' דהוה רק מילי ומילי לא מימסר לשליח כמבואר בשיע"ק סימן קמ"א סק"ט ובשו"מ ג' ח"א סי' קפ"ד דאם אין הגט ביד

השליח לא מצי לעשות שליח ב' דהוה מילי והסכים לה הגאון מהרש"ם ח"א סימן קל"ב ד"ה ומ"ש שעלה בלבי להקנות המקום והכלי שמונח בו הגט על ידי אחר לשליח א' ואז יוכל לעשות שליח אחר — אבל יותר נכון כו' ואם כי הגאון בת' אבן יקרה ח"ג סס"י ל"ט כתב דא"צ לשלוח הגט בחזרה וא"צ להקנות המקום רק שיבטל השליח א' את שליח שני וימנה אחר במקומו גם באין הגט בידו וכ' שהאחרונים שגו בזה אבל לענ"ד שומעין לשו"מ והמהרש"ם שישלח הגט בחזרה ואז יעשה שליח ב' ולא נוכל לכתוב לא הרשאה א' ולא הרשאה ב' בלא הגט אבל אפילו ישלחו הגט בחזרה לא נוכל לכתוב הרשאות דהא עדי הרשאה שנעשה כעת לא היו בעת כתיבת הגט ובאמת צריכין להיות אז כמבואר בסדר הגט ב' אות י"ז שעדי הרשאה ישמעו שמבטל הבעל המודעות יען שיעידו אח"כ על זה וכאן הא לא היו אלו עדי הרשאה שנעשה כעת על כן צריכין לכתוב גט אחר וכמובן שא"א שעלה להבעל בכסף רב הגט ששלח.

וכעת נבוא לגוף הדבר הנה בספר ברכת המים להגאון ר' מיכל דף נ"ה ע"ב הביא די"ל דעדיף ליקח רק ב' עדים לגט והרשאה דכמו שנוהגין ליקח כת א' לחתימה ומסירת הגט שלא יהא נראה כחצי דבר כן יותר טוב ליקח להרשאה עדי חתימה מה"ט שלא

יהא כחצי דבר — על כן כתבו כמה פוסקים לא רק שנוכל ליקח רק ב' עדים אלא שעדיף — ובפעם שדרנו בד' עדים — אבל בדיטשלאנד שהי' שעה"ד שדרנו בכת א'.

והנה דברי מרן הגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל
בהכמ"ש סי' קמ"א סכ"ד לפסול אם לקח רק ב' עדים ראינו זה כמה [לענ"ד אין מוכרח פסקו של הגאון דגם אם נמסר הגט כל שאינו מקום עיגון צריכה גט אחר — וראייתו מלשון ד"מ דהוצרך לכתוב גט אחר ואי מיירי דלא ניתן הגט למה לי גט אחר הו"ל לומר לכתוב הרשאה אחרת מזה מוכח דכבר ניתן הגט להאשה — ואין מוכרח לפי שכתבתי לעיל דמבואר בסה"ג דעדי הרשאה צריכים לשמוע שיבטל הבעל מורעות — ויען שלא שמעו רק עידי הגט ולא עדים אחרים של הרשאה ע"כ צריכים לכתוב גט אחר נוכח עדי הרשאה] אבל ראיתי בספר חבצלת השרון להגאון מטארנאפאל — כעת אין בידי הס' לציין בדיוק התשובה שם על דברי הגרש"ק הנ"ל דבאמעריקה נהגו רק ב' עדים יען שקשה למצא עדים כשרים והוא מדבר ממסדרי גיטין אשר גדולי אירופא סמכו עליהם ע"כ גם אני עושה כן כשקשה למצא עדים.

ומצאתי בעזר מקודש להגאון דע"ק לא במה שנדפס בשו"ע רק נדפס חיבור מיוחד על ה' גיטין בסי' קמ"א כ' כעת לא ראיתי טעם המנהג לבחור בהרשאה עדים אחרים ולא עדי הגט וכ' שהוא מצד שינוי הלשון בהרשאה — וסיים יען מעיקר הלכה רבים מכשירים גם בלי עדי שליחות ועכ"פ יכולים להיות גם לכתחלה עדי הגט גם על השליחות וגם על הרשאה — ולדעתי אם הי' רואה הגרש"ק דבריו לא הי' כותב מש"כ — כי לענ"ד הגרש"ק לא ראה

רק מש"כ בד"מ ולא ראה המון פוסקים שחולקים על זה המובאים בשד"ח ויש עוד פוסקים ספרדים שמביאים פוסקים שדי ב' עדים בס' הלק"ט דפוס ראשון וכן בזכור לאברהם בפ"ט בס' ברכת המים הנ"ל דעוד עדיף ב' עדים וכן בתשב"ץ ח"ב סי' פ"ה כ' דעדיף ב' עדים ומצאתי באב"צ להגה"ק מסיגעט אה"ע סי' ח' דגדול א' רצה לפסול כשהי' עדי גט עדי הרשאה וכ' דגם לכתחלה יש להכשיר כשאינו מוצא עדים כשרים רק עדי הגט, ע"כ יאחו צדיק דרכו הדר"ג ליקח ד' עדים ואם לעתיד אשלח להדר"ג גט אתאמץ שיהיו ד' עדים.

והנני מוקירו ומכבדו דושת"ה

יעקב סג"ל לעכאוויטש

נ"ב בתשו' עטרת חכמים (להגאון בעל ברוך טעם ז"ל) חיו"ד סי' ה' כ' בענין שהגאון בעל מראה יחזקאל ז"ל פקפק על הוראת מורה להכשיר עוף בשבירת עצם שכשר רק בהפס"מ, והמורה הכשיר אפי' במקום שלא הי' הפס"מ, וכ' העט"ח על זה, התקטן כבוד למדן מהפסד מה שבעוף.

ואמרתי מקור לדברי עט"ח, שכבוד המורה שכבר הורה להתיר הוי כהס"מ דהכל מתירין, דיט מקום לזה בש"ך יו"ד סי' ע"ג סק"ט דאם אירע שהורה המורה להתיר כבד שרק נמלח ונתבשל בלי צליי' מקודם, לא מהדרינן עובדא מפני כבוד המורה — ושם אפי' בהפס"מ אין מתירין לכתחילה בלי צליי' ובכ"ז אמרינן דכבוד המורה הוי עוד עדיפא מהס"מ — וזה ראי' להגאון עט"ח הנ"ל.

וא"כ בנד"ד שכבר עשו הב"ד מעשה ליקח רק ב' עדים אין מקום לבזות הב"ד שלא לסדר הגט — ונתקיים את והב בסופה שסידר הגט שנשלח לידו.

ס י מ ז מ

בעה"י עש"ק לס' פקודי כ"ח אדר תשכ"ז ברוקלין יצ"ו

בימי אדר שלמא אשדר לכבוד מחו' וידידי

הרב הגאון וכו'

כש"ת מ. פנחס אשר ג"ר שליט"א

הרב דמעדיער יצ"ו

אחדש"ה

מה שעורר על מה ששמע בשמי דמיו דקיי"ל לענין ברכה אחת דבעה"ב סמכין זהו דוקא בדברים הרגילים להביא להסעודה ולא זולת זה ושואל המקור לזה.

באמת המחבר באו"ח סי' קע"ט ס"ה כ' דבבית בעה"ב אינם צריכים לברך אלא על הראשון — אבל בט"ז שם סק"ד האריך לחלוק על המחבר וסובר דצריך לברך על כל מין ומין כיון שהוא מסופק בדבר — אבל אם רגילות היא כן להביא כמה מינים זה אחר זה מודה הט"ז דא"צ לברך אלא על הראשון. אם כי הרבה אחרונים דחו דברי ט"ז אבל אחר אחרון אני בא הגאון ר' שלמה קלוגער ז"ל בה"ג חכמ"ש על הדף חולק על האלי רבא ופוסק כט"ז — ומה שהא"ר רוצה לדחות דברי ט"ז מכח ס"ב להקל דחה היטב עיי"ש.

ובס' שלחן הטהור להגה"ק רי"א מקאמארגא וצ"ל האריך שדברי ט"ז עיקר והביא דראה אצל הגה"ק ר' נפתלי מראששיץ זי"ע בט"ז בשבט שהביאו בכל פעם פרי חדש וצוה שיברכו על כל פרי ופרי הלכה למעשה והי' שם פלפול גדול ואמר שכך קיבל מאבותיו ורבותיו וגאונים עולם דהלכה כט"ז עיי"ש א"כ יש לנו הרבה גדולים וקדושים להורות כט"ז לברך בכל פעם, בפרט יש לנהוג לכיון בברכה על הראשון רק על זה ולא על השני א"כ בודאי צריך לברך בכל פעם לכל הדיעות.

ואין כאן איסור מצד גורם ברכה שא"צ לשיטת המחבר כיון שעושה כן לחוש לשיטת הט"ז ולכל הגדולים הנ"ל דצריך לברך בכל פעם עיי' מג"א סי' רט"ז דאם יש איזה צורך כמו בשבת מותר לגרום ברכה שא"צ כדי להשלים מאה ברכות — כש"כ בנ"ד לחוש לפוסקים דצריך לברך בכל פעם.

והנה אם כי יש שיטות דס' בריכה להקל הוא להקל ולברך ישנם פה נכדי הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא וצ"ל ואמרו דנהג כן אבל לא ירד בני עמהם אם כי הרה"ק מקאמארגא הנ"ל סובר כן בס' שלחן הטהור סי' ו' יעוי"ש וכן יש כמה יעיי' חיי אדם כלל ח' ה' ברכות ס"א האריך שכמה ראשונים סברי כן ועיי' אורחות חיים סי' רס"ג בשם כמה דסוברים כן אבל גדולינו לא סברי כן.

ג מה שאני פוסק בכל עת בס' בריכה לברך ברוך אתה — השם אקינו — בהרהור — עיי' ת' מהר"ם שיק או"ח סי' מ"ב דנוהג בכל ס' בריכה לברך כל הברכה בהרהור עיי"ש — כ"ש להרהר רק השם — באמת באה"ע סי' ל"ד איתא דאם בירך בקדושין ראשונים י"א דמברכין אה"כ בלי שם ובחז"מ שם כ' במק"א איתא לברך בלי שם ומלכות ומש"כ בפ"ת שם דלא נמצא במק"א לברך בלי שו"מ רק בס' רכ"ה — באמת גם בס' רי"ח — רי"ט איתא כן, ומה שבלבוש שם כ' דיאמר כל הברכה רק במקום שם הוי' יאמר השם — צ"ע דכי שם אקינו מותר לומר בספק — עכ"פ בג"ד יוכל לברך כל הברכה ממש לסמוך על הפוסקים הנ"ל וכט"ז. [עי' לעיל סי' י"ב]. **מה** שכתב מעכ"ת לחלק בין מה שאיתא שומע כעונה לצאת על ידי שמיעה — וכמה פעמים איתא שהיינו מצד ערבות.

ומיישב מעכ"ת עפ"י דברי רמב"ם פ"א מה' ברכות הלכה יוד שכו' כל הברכות כולן אע"פ שבירך ויצא ידי חובתו מותר לו לברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן כדי להוציאן — וזה מייירי שיצא כבר והשומע יצא על ידי ערבות. ובהלכה י"א כ' כל השומע ברכה מן הברכות ונתכוין לצאת בה ידי חובתו יצא על כן יצא מעכ"ת לפרש דבערבות בהלכה יוד צריכין רק שהמברך יתכוין להוציא השומע אבל השומע א"צ לכיון שיוצא. ובהלכה י"א שמייירי מצד שומע כעונה צריך השומע לכיון לצאת — עכתו"ד.

לענ"ד אין חילוק דאם השומע לא כיון לצאת לא יצא הן בערבות הן מצד שומע כעונה דבלי כוונה לצאת א"א להוציאו כמבואר באו"ח סס"י רי"ג ובסימן תר"צ סי"ד דצריך המברך לכיון להוציא

והשומע צריך לכוין לצאת ואין חילוק בין שיוציא מצד ערבות או מצד שומע כעונה.

ולענ"ד נראה דשומע כעונה לא שייך רק אם המשמיע מברך לעצמו גם כן שייך השומע כעונה אבל אם המשמיע כבר יצא מה מועיל השומע כעונה כיון דהמשמיע אינו כעת בגדר חיוב — על כן צריך לזה מצד ערבות ואז שפיר מוציא את השומע ע"י עט סופר חלק ד' דף פ"ו כ' בשם פמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג אות כ"ה — אם עדיין הוא לא יצא יוכל להוציא אחרים מצד שליחות לזה צריך ערבות — אבל

אם הוא כבר יצא ואינו עוד מחויב בדבר א"א להוציא אחרים כי אינו בר חיוב עוד [היינו לא מהני שומע כעונה] לזה צריך ערבות על ידי כך נעשה גם הוא בר חיוב ויוכל להוציא אחרים מצד שליחות עד כאן. ומה שחידש עוד יש בהם דברים נכונים ואין לי פנאי לכתוב בזה.

דברי ידידו דושת"ה באה"ר ויוכה לראות נחת מכל יוצאי חלציו עד סוף כל דורותיו.

יעקב סג"ל לעבעוויטש

סימן מא

בענין הנזהר ממשו חמץ

וראיתי בס' ד"ת להגאון בעל מנח"א ז"ל ח"ב סי' קל"ד כ' דלדעתו ל"ק קו' זו יען אשר דברי האר"ז"ל לאו דווקא באכילת חמץ נאמרו אלא גם באיסור בל יראה במשאו חמץ נאמר וא"כ אפי' נזהר ר' ישמעאל בן אלישע במשאו חמץ באכילה מצד דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים — אבל בענין בל יראה לא נשמר ע"כ אפשר שנכשל ריב"א במשאו חמץ בבל יראה ושוב אין לו שמירה מעבירה שאינו במידי דאכילה כגון הטיית הנר עכ"ד.

ולדעתי נראה בפשיטות דדברי האר"ז"ל נאמרו רק במשאו חמץ באכילה או מובטח לו שלא יחטא אבל לא מבל יראה ראה בבה"ט העתיק דברי האר"י בריש סי' תמ"ז דמדבר מעניני אכילה בתערובות משאו, ואלו ה' כדברי הגאון הנ"ל מדוע לא העתיקו בסימן תל"א דמיירי מענין בדיקה ע"כ דפירש הוא ג"כ דדברי האר"י לא נאמרו לענין בדיקה ממשאו כנ"ל בס"ד.

ב) ולגב ארשום בכאן בענין אשר בכמה מקומות מקשה מרב אר"ה דר"ה תלמיד דרב הוה בודאי סבר כותי' ועיי' פסחים דף ק"א דר"ה סבר אין קדוש אלא במק"ס דלא כרב — ולא פריך מידי — ואח"כ מקשה ארבה דסבר כשמואל והא כל מילי דמר עביד כרב [עייק בהגהות מלוא הרועים גיטין דף י"א ע"ב בתוד"ה יתיב. בענין תרי רב הונא, ודו"ק].

א) וז"ל דהקשו בשם אשה חכמה — אמי דרעק"א — או בתו של הג' ר' יצחק מהאמבורג ז"ל על תוס' שבת י"א והולין דף ה' שכתבו דהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים היינו רק במידי דאכילה אבל בשאר עבירות אפשר שיכשלו ע"כ אירע דר"י בן אלישע קרא בשבת לאור הנר והטה הנר ונתחייב חטאת יען אשר במידי דאינו דבר אכילה ל"א דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים ע"ש בתוס'.

והקשו הא מקובל מפי האר"י ז"ל דכל הנזהר ממשאו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה וא"כ אם אירע לריב"א דהטה מוכרח דלא נזהר ממשאו חמץ והיתכן הא אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים דרגלי חסידיו ישמור, ואכילת חמץ הוא מידי דאכילה. ונלע"ד דרק במצות בענין אכילה דנאמרו סתמא אמר האר"ז"ל דהשי"ת רגלי חסידיו ואין הקב"ה תקלה ע"י צדיקים — אבל במקום דהזהיר שמור עצמך להכי נאמר שמירה דהאדם בעצמו צריך לשמור עצמו ולא יסמוך עצמו על זה דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים דבפירוש אמרה התורה — שמירה — להורות שהוא נעשה שומר לעצמו.

וא"כ ל"ק קו' הנ"ל דרק בשאר איסורי אכילה דלא נאמר בהם שמירה אמרינן דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים — אבל חמץ וכדומה דנאמר בהם שמירה ושמרתם את המצות — את חג המצות תשמור לא נשמר משמים גם במידי דאכילה.

סימן מ ב

בענין להחיר עגונה

לילך אם נשבו נהרגו ע"י הרוסען שהרגו את כל מי שלא הי' יכול לילך ורובא דרובא הי' כן — ואפי' מיעוטא דמיעוטא שבאו בשבי' להלאגער מתו רובא דרובא ע"י המחלות שהי' שם כידוע מכמה גב"ע על כל זה.

א"כ י"ל כיון שהעדים אמרו שלדעתם מתו כל הסאוד מחמת הקור והרוח המשונה שהי' אז אם כי הם אמרו בדדמי מ"מ הגאון מראדאמישלא זצ"ל כ' בת' מהר"ש ח"ג סי' נ"ז בסופו וסי' ס"ז ד"ה והנה בשם ת' תפארת צבי דחשש בדדמי הוא רק מדרבנן וכי' דלהרמב"ם אם ניסת ל"ת — ואם כי בנ"ד לא אמרו שראו שמתו ויהא החשש במה שאמרו שמתו הוא בדדמי כי באמת לא ראו רק משערים שע"י המעמד שהי' אז שם מתו כולם וגרע הרבה ממי שאומר על א' מת ויש חשש בדדמי כמובן מ"מ י"ל דמה"ת מהני עדות שאומר שלפי המעמד ומצב שהניח את האיש הזה או את האנשים מתו כולם והוא כידיעה בלי ראי' דמהני כמש"כ הח"ס אה"ע סי' ס"ה לענין ידיעה בלי ראי' דעפ"י הרוב מת ע"י המעמד עכ"פ יש לנו בנ"ד כמה רובא שמת א' שהי' אצל הפראנט במקום שרובם מתו — ב' שהי' במקום קור גדול בלי אכילה ומלבושים ולא הי' להם עגלות לנסוע ועפ"י הנראה מתו רובם — ג' כשנשבו נהרגו אותן החלשים שלא יכלו לילך והאיש נאגלער הי' חלוש וקטן ויש כאן רוב הג' — ד' שרובן מתו או בשבי' כמש"כ וא"כ כשיש לנו כמה רוב שמת יש להחיר כמש"כ האחרונים בשם ת' בית יעקב דמתיר בתרי רובא והגאון מקאוונא האריך בספרו והעלה להחיר עיי"ש בספרו עין יצחק אה"ע סי' כ"א וכ"ב שמתיר מצד תרי רובא ועי' שם דמדמה תרי רובא דנולדו בבת אחת עם תרי רובא דנודעו בב"א עיי"ש בסי' כ"א אות י"א דפעם קרי לה נולד בב"א ופעם קרי לה נודע בב"א ועיי"ש בסי' כ"ב אות ב' שכי' שבעת שנודע להאשה הי' מיד לפנינו תרי רובא ביחד לברר דמת בכה"ג סמכינן להיתרא אפי' במקום חשש אי' א"א דבכה"ג לא חשו חז"ל לחוש למיעוטא — והא דאמרו מצורבא מרבנן

בדבר העגונה אשת נאגלער ארנלד אשר בעלה נאבד אצל הרוסיסען פראנט בשנת 1943 במאנאט יענער וקיבלה אז מהקראות שבעלה נעלם ונאבד ב"ה 18 יענער 1943 בהמלחמה על הרוסען ומאז לא שמעה ממנו כלום וכעת באו בחזרה מהשבי' ב' אנשים המוכרים בגב"ע הא' שמו עלעק והסני גרינפעלד והעידו ביחד [לפרט מה שהעידו כל א' בפני עצמו] שכל הסאוד שהם היו בתוכו וגם האיש נאגלער הי' במקום אחד אשר הי' שלג וספור ורחק עז מפרק הרים והי' סכנת גפסות הקור הי' 38—42 והם נמלטו מהסאוד מקודם העד עלעק ואמר איזה נקעות כשהלך הסאוד נמלט העד גרינפעלד ונשבו ולפי דברי העדים לפי השערותם לא נשבו הסאוד רק מתו שם מחמת הקור הגדול — והי' לזה סעיד העד עלעק שהי' במאסקארא שנת 1944 במאנאט פעברר והי' אצל הרוסיסען קריין דשם הקור על הסאוד שלו וחפסו בין האנשים הנרשמים שם כי כל השבויים שנשארו בחיים לאחר המגפה הגדולה בשנת 1943 עד מאנאט יוני נרשמו כל א' וא' ונשלחו לצענטראלע במאסקארא ומצאו רק ב' אנשים שברים מסאוד שלו היינו שם העד עלעק — גרינפעלד — דר' דינער — כן הי' שני פנים בגב"ע היינו ד' ויהי' — וי"ח שבט — אבר סני אנשים מצא נרשם ברויטען קריין דשם ורק אחד הי' הרובה אבר סני ב' אנשים מצא נרשם הוא היינו עלעק — דר' דינער שנשבו ביחד וגרינפעלד לא הי' נרשם שם — ומאז שנאבד עבר יותר מחמשה שנים עד כעת ולא שמעה ממנו כלום ודרו יחד באיבה ושלח ויש להם בנים ודופקת מאוד להחירה שכבר נתקשרה עם א' וקבעו זמן החתונה.

נלעיד דיש להחירה להנשא דכיון דכל הישראלים שהיו שם אצל הפראנט ועשו ריקצוג מתו ונהרגו רובן עד קודם שנפלו בשבי' אי"כ כל האנשים שהיו שם הנה כנפלו למשאלים ואם ניסת ל"ת עיי' ב"ש סי' י"ז ס"ק ק"ב דבכל מקום שרובן למיתה הדין כמו במשאלים ויצאה מאי' תורה — ואפי' המיעוט דנשארו כיון דהיו חולים מחמת הקור הגדול ולא יכלו

יוכל לחזור עיי' ח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ה בכעין זה כ' שהאשה המעידה אין יכולה לחזור ולהגיד בהיפוך ממה שאמרה עיי"ש אבל אפי' יכול לחזור ממה שאמר וזה אמת דרך שני אנשים נרשמו מ"מ עכ"פ קצת אומדנא יש יען שלא נזכר האיש נאגלער בפנקס השבויים החיים סי' שמת — אם כי גם גרינפעלד לא נרשם והוא חי זה רק מקרה אבל הרוב לא נתקלקל עוד לומר שעפ"י הרוב מי שלא נרשם בפנקס לא חי בין השבויים — וגם יש קצת אמתלא למה לא נמנה גרינפעלד בפנקס יען שהי' במקום רחוק וכתבו שמו רק באקטאבאר 1943 ואפשר שעד פוער 1944 לא בא עוד שמו למאסקאווא.

עכ"פ יש לנו עוד צירוף אומדנא — וגם האומדנא הגדולה שלא הודיע מעצמו שום אות חיים חמשה שנים וקרוב לג' שנים מעת שנפסק המלחמה והי' יכולים להודיע ולא הודיע ולפי עדות השבויים שכל מי שלא נשמע ממנו עד כעת שום אות חיים בודאי מת כי הכריחו אותן לכתוב לביתן — וידוע דברי האחרונים שעיי' אומדנא זאת בעצמו בלי שום הני רובא שזכרתי יצאה מחזקת א"א עיי' שלא הודיע והי' במלחמה ועיי' ת' מהר"ש להג' מראדאמישלא ח"ג ס"י פ' שכ' דאם הי' חי הי' מודיע לאשתו ולאביו ובפרט כעת שכבר שקטה רעש המלחמה אף מי שהוא שבוי ובמקום רחוק עפ"י הרוב יוכל לשלוח ידיעה לב"ב שחי עכ"ל ותשו' זו נכתבה עש"ק בא תרע"ט ב' או ג' חדשים אחר המלחמה — כש"כ ג' שנים אחרי המלחמה — והג' מברעזאן בחלק ב' סי' קס"ח העלה דמשאל"ס עם אומדנות והוכחות גדולים יוכלו להתיר לכתחלה וגם הג' מהר"ש פסק כן וא"כ בנ"ד דיש כמ"פ משאל"ס ואומדנות והוכחות גדולות שמת יוכלו להתיר בפרט שרדופה מאוד להנשא ויש צירוף דברי השבויי ח"ג דבכה"ג במשאל"ס יוכלו להתיר גם לכתחלה — והשי"ת יצילנו משגיאות — כו"ח פעסט א' ויקהל י"ט אדר"א תש"ח.

יעקב סג"ל לעבאוויטש

דסליק קלא אית לי' ואפ"ה לא התירו אם כי יש תרי רובא שם הטעם דלא באו לפנינו בב"א עיי"ש א"כ בנ"ד דיש ד' רובא יש להתיר.

ועוד כ' שם דשם בש"ס התרי רובא הם על ענין א' שנטבע ע"כ לא מהני אבל היכי דרוב א' מברר דנטרף ורוב הב' דנטבע מהני עיי"ש א"כ גם בנ"ד כן הוא רוב א' מברר דנקא מקור ורוב הב' מברר דנהרג בידי אדם ורוב הג' מברר דמת עיי' המחלות שהי' שם מהני להתירא — חוץ חילוקים אחרים שכ' אחרונים בין הא דתרי רובא בצורבא מרבנן ובין שאר תרי רובא עיי' צמח צדק להגה"ג מלובאוויטש סי' ס"ח וס"ט הובא בקונטרס תק"ע להגאון הדומ"ץ מוויצען אות מ' דיען דרוב הב' דצו"מ אינו מוסיף בהטביעה כלום כמו הרוב הראשון של הטביעה לא מהני עיי"ש אבל בנ"ד כל רוב בפ"ע פועל בענין המיתה ממש.

ובת' הגאון מיהרש"ם ח"ג סי' רנ"ב מתיר ג"כ בתרי רובא הנולדים ביחד ואפשר דגם בתרי רובא הנודעים ביחד מתיר שלא כ' לאסור בזה ולא נעשה פלוגתא בינו ובין הגאון מקאוונא דכ' בפ"י להשוות ב' רובי דנולדו ביחד עם ב' רובא הנודעים ביחד עיי' בת' עין יצחק בכל הסימן כ"ב באות כ"ב.

וחוץ להני רובא יש לנו בנ"ד עוד סיוע להתירא דמת יען דלא נמצא שמו נרשם בערכאות של רוסיא בין השבויים החיים נראה דאין חי או דלא נשבה כלל ומת מקודם או דמת בשבי' מיד קודם שהעלו שמות השבויים בהפנקס ואם כי יש לפקפק בזה דזה ל"ה כמו ערכאות שכתבו שמת האיש דכאן רק לא נכתב בין החיים ועיי' חו"מ סי' צ"א ס"ד לענין חנוני על פנקסו דיכול לישבע אם מצא כתוב שנתן לפועלים גם אם לא טוען ברי על החוב עיין שם ועיי' ת' אמרי יושר חלק א' סימן צ' בזה — ואם כי בכאן חזר מדבריו ואמר שרק ב' מצא בפנקס ערכאות דשם וא"כ י"ל כמו השלישי חי אם כי לא נכתב כן גם האיש נאגלער חי — אבל חוץ מזה ששני פעמים אמר לפני הב"ד שג' מצא נרשם לא

סימן מג

שוכס"ס לכבוד ידידנו הרב הה"ג החו"ב וכו'
כש"ת מ' מאיר זאב גאלדבערגער נ"י
דומ"צ דקח"י פעלעדיהאזא יצ"ו

בדבר שאלתו בעסק ביש ר"ל שישראל נשא
בנימוסיהם ערלית וילדה בן והאב [רק נקרא אביו
אבל עפ"י התורה אינו אביו והילד אינו בנו רק בן
עכו"ם כמבואר בכמ"ק עיין קידושין ס"ח] רוצה למולו
ומגזם לעשות ח"ו רעה אם לא ימולו אותו ושואל מה
יעשה והביא דברי מהר"ם שי"ק יו"ד רמ"ו למולו בלא
ברכה ודברי פרי השדה חלק א' סי' י"ב שלא למולו
כלל.

אהובי שוא"ת עדיף ולא ימול כלל ולא יאונה
לכם כלום בעזה"י ע"ד שומר מצוה לא ידע דבר רע
כי רוב אחרונים הסכימו שלא למולו כלל ומה שמשמע
מלשון המחבר ביו"ד סי' רס"ו סי"ג דישראל שנולד
לו בן מעכו"ם אין מלין אותו בשבת — לאו דוקא
דאפי' בחול אין מלין אותו עיין פרישה סק"ל שכ"כ
דאפי' בחול אין מלין אותו עי' לבושי מרדכי אה"ע
מהדו"ק סי' ל"ח ס"ק י"ב והביא כן בשם מעיל צדקה
סי' י"ד והובא בפ"ת סי' רס"ג דאין מלין את הגוי
אפי' שלא לשם רפואה ואסור לחתום ברית קודש
על גוי שלא לשם גירות ועי' ת' באר מרדכי להגאון
מניאמץ זצ"ל ח"א סי' א' וח"ב סי' ע' האריך בדין

זה לחלוק על הג' מקעשינוב שרצה להתיר למול גוי
שלא לשם גירות אבל הוא האריך לאסור והביא כן
משם הרבה גדולים לאסור וכ' דגם הגאון מקעשינוב
חזר מהיתרו עי"ש — ולענ"ד יש להוסיף טעם לאסור
למול תינוק בן עכו"ם יותר מלמול גוי גדול דעי"ז
יתחזק דעת הערכאות דבנים זכרים נדונים כישראלים
דהולכים אחריו והוא נגד הקרא כמבואר בקידושין
ס"א ע"כ אסור למול חוץ מטעמים המבואר בפוסקים.
וגם יש חשש דאם יולד לה אח"כ בת הנשא
לכהונה באמרם הלא אחי הבת נימול בקטנותו בודאי
קמו רבנן במלתא דישראל הוא א"כ אחותו הנולדה
אח"כ מותרת לכהונה ומשו"ה לא גמול אותו וגם
אם ירצה לגייר אותו א"א דאין מגיירין גר קטן ועי'
בלבושי מרדכי הנ"ל כ' דרק אם יש לנו הבטחה שהבן
יתגדל בכשרות תחת השגחת בד"צ או נחכים מה
לעשות עי"ש ובנ"ד אין הדברים כן.

ואם הערלית תרצה לגייר עצמה גם זה לא
הותר עד כעת כי יצא מזה חורבה דיתרבו נושאי
נכרית ר"ל רק במקום שיש חשש המרה מצדדים
הפוסקים להתיר ע"כ שוא"ת עדיף מלגייר את הערלית
והשי"ת יסיר לב האבן מאתנו ונוכה לביאת גצב"ב.

ידידו דוש"ת

יעקב הלוי לעבאוויטש

סימן מ ד

[בשמעתתא דעתי — יומא סו]

אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליו"כ — והקשה הריטב"א וא"ת ולגבי שעיר דיו"כ מאי מלאית הוצאה איכא — וי"ל דמעביר ד' אמות ברה"ר מהוצאה גמיר לה וכדפרישית בפ' הזורק.

והקשה בת' בית שערים או"ח סי' רצ"ח דקושית הריטב"א תמוה כיון דעזרה ותר הבית מוקף ד' מחיצות הוי רה"י גמור לכ"ע כמבואר או"ח סי' שמ"ה ס"ב וא"כ כשמוציא את השעיר למדבר דהוה רה"ר א"כ שפיר יש הוצאה מרה"י לרה"ר דמדבר הוה רה"ר כמו שתי' ריטב"א דהכונה מעביר ד"א ברה"ר א"כ סובר דמדבר הוה רה"ר דאין כונת הריטב"א בתירוצו מצד מעביר על ירושלים גופא דירושלים אינה רה"ר דלתותי' נעולות בלילה כמבואר ערובין דף ק"א.

וכ' עוד דלאחרי שפרצו בירושלים פרצות [בתוס' ר"ה דף כ"ג] כתבו דה' בימי יונים — [ובמק"א תמהתי מזה על הצל"ח פסחים דף ס"ו שכ' דבימי הלל ה' קודם שפרצו פרצות וירושלים לא ה' רה"ר עיי"ש דהא בימי יונים ה' ב' מאות שנה קודם החורבן כמ"ש רמב"ם ריש ה' חנוכה והלל ה' רק מאה שנה קודם החורבן כמבואר שבת דף ט"ז] — הרי עכ"ח שוקי ירושלים גופא ה' רה"ר וא"כ כשהוציא מעזרה לירושלים הוציא מרה"י לרה"ר ומה מקשה הריטב"א. עיי"ש פלפול באריכות.

ואמרתי דיש ליישב קושיתו — דיפה הק' הריטב"א דליכא איסור הוצאה, והיינו מכח טעם אחר. דהא מבואר שכבש עשו להאיש המוליך השעיר, והכבש ה' גבוה, ובתפא"י כ' דה' גבוה יותר מקומת איש — [ומסתבר כן דכדי שלא יוכלו הבבלים ליגע בו ה' צריך שיהא הכבש גבוה מקומת איש] — והכבש ה' עד חוץ לירושלים כמ"ש רש"י דהמוליך ה' יוצא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר.

וא"כ הכבש שה' חוץ לעיר שה' גבוה יותר מי"ט הוה מקום פטור ברה"ר אם אינו רחב ד"ט כמבואר סי' שמ"ה סי"ט — א"כ מקשה הריטב"א

שפיר דהוצאה לא ה' כיון דדרך הכבש ה' מוציא השעיר א"כ דרך מקום פטור מרה"י לרה"ר ל"ה הוצאה — אבל צ"ע לומר כן דהכבש לא ה' רחב ד"ט דהיאך הוציאו את השעיר על כבש רחב פחות מד"ט הא השעיר יפול מעל הכבש — ונראה דהכבש ה' רחב כהוגן יותר מד"ט א"כ הוה רה"י א"כ יש הוצאה מכבש למדבר או לירושלים — אבל באמת כיון שהכבש ה' עד חוץ לעיר כפרש"י א"כ רק למדבר ה' הוצאה מרה"י למדבר דהוה רה"ר.

אבל י"ל דהריטב"א סובר דהסוגיא מיירי דהשעיר חלה באמצע הדרך לא בעזרה עיי' דק"ס דבש"ס כת"י איתא שאם חלה מרכיבו — לא כש"ס דידן דאיתא דאם ה' חולה מרכיבו.

והחילוק נלע"ד דהג' שאם ה' חולה מיירי שה' חולה בעזרה לשון עבר שה' חולה מכבר — אבל להג' שאם חלה מרכיבו מיירי שחלה באמצע הדרך מרכיבו על כתפו — ושוב אין כאן הוצאה מרה"י לרה"ר רק מעביר ד"א ברה"ר והריטב"א ה' לו הג' שאם חלה והיינו בדרך ע"כ הקשה מאי הוצאה יש שם באמצע הדרך.

ואפשר לומר דהריטב"א סובר — דאם חלה בעזרה גם לאחר הגרלה מביאין שעיר אחר רק בחלה באמצע הדרך א"א בענין אחר דלחזור עם השעיר החולה לעזרה א"א דיחלל יו"כ ושבת בחזרה דל"ה מצוה — ולהניח השעיר החולה שם במדבר והמשלח יחזור ויגרילו עוה"פ א"א דאסור להניח הפקר את השעיר החולה אפילו הוא פסול דפסוהמ"ק אסור להניח שתמות שם.

גם א"א שהמשלח יחזור דאז לא יהא עוד שעות להגריל עוה"פ ולשחוט את של שם ולהזות וכל סדר העבודה — גם אפי' יטלו רק של עזאזל מ"מ לא יהא פנאי לילך עוה"פ לצוק עם השעיר השני — דאפשר שיחלה כשהוא כבר סמוך לצוק וישתהה בהילוך לעזרה וילך עוה"פ לצוק ע"כ לא חילקו שאם הוא כבר בדרך מרכיבו על כתפו — אבל אם הוא עוד בעזרה וחלה יקח שעיר אחר בריא. עיי'

בית שערים הנ"ל ד"ה ונתתי שכ' די"ל דבחלה אחר שהגריל דכשר — לא כמו נעשה בע"מ או טריפה אחר הגרלה — אבל לענ"ד אפשר דרק בחלה בדרך אמרינן כן דכשר דהוה דיעבד — אבל בחלה בעזרה באמת לוקחין שעיר אחר — א"כ זה קושית ריטב"א דהא מיירי בחלה בדרך דגרס שאם חלה לא — שהי' חולה — ע"כ קשה מאי הוצאה יש דכבר הוא ברה"ר — ומשני דהכונה מעביר ד"א ברה"ר.

ועפ"י הנ"ל יש לעורר על מש"כ בשפת אמת יומא ס"ו על הא דאמרי' חלה משלחו ישלחנו ביד אחר די"ל שצריך לבא בחזרה עם השעיר והכ"ג ישלח אותו ביד אחר אבל המשלח אינו יכול לעשות שליח דהא בגט אצטריך קרא לרבות דהשליח עושה שליח וכאן ליכא ריבוי.

ולענ"ד י"ל דכאן ל"ד לגט דבגט צריך הבעל לגרש ורק מצד שלוחו של אדם כמותו עושה שליח ונחשב כהבעל לגרש — ע"כ בעינן ריבוי שהשליח יעשה עוד שליח — אבל כאן הכי עניני שליחות בעי — כיון דהתורה אמרה כמ"פ ושלח את השעיר במדבר אינו מתורת שליחות רק אם הי' צריך שהכה"ג ילך עם השעיר והוא עושה זה ע"י אחר או הוה בעי דיני שליחות והשליח אינו יכול לעשות שליח אחר — אבל לא כעת שהתורה אמרה ושלח — לא והלך עם השעיר — כמו בגט דכתיב ונתן בידה שם שייך עניני שליחות.

וכעין זה כ' בח"ס גיטין דף כ"ב ע"ב ד"ה והא כתב היכא שהקפידה תורה שהבעל דבר בעצמו יעשה אלא שאנו אומרים שלוחו הוה כמו עצמו לזה בעי דין שליחות דאל"ה לא הוה כמותו — אבל היכא שאמרה תורה שישלח שליח כגון משלוח מנות זה סגי אפי' ע"י קוף וכל הפסולים והבן זה כי כבר טעו בו גדולים וטובים ממני עכ"ל.

ומעתה הרי הוא כמבואר מאליו דגם בנ"ד דכתבה התורה ושלח ל"ש כאן דיני שליחות ע"כ יוכל המשלח לשלוח ע"י אחר אם חלה — גם א"א לעשות כן שיבא חזרה עם השעיר והכה"ג ישלח את אחר דאז א"א לסדר את העבודה שיהא בזמנו דחלה וזמשך הדרך הרבה — ואח"כ לעשות שליח אחר וילך עוה"פ יומשך הזמן גם השעיר יהלש ע"י ריבוי הדרך ע"כ נלע"ד פשוט דהמשלח עושה שליח א' נאנשים שהם בסוכה.

ויש להעיר להני שיטות דרה"ר לא הוה רק אם יש ס"ר בוקעין בו — א"כ למה צריך קרא עתי אפי' בשבת אם השעיר חלה דמרכיבו על כתפו מה איסור יש בזה משום הוצאה דשם במדבר בודאי ל"ה ס"ר בוקעין בו א"כ ליכא איסור הוצאה — הא הריטב"א כ' דמצד מעביר ברה"ר קיימינן, ושם ליכא רה"ר במדבר דליכא ס"ר בוקעין.

רק אולי יש לומר דבתחלת הוצאתו חוץ לירושלים לא הי' מדבר ושם יש איסור רה"ר ועל זה צריך קרא דעתי וצע"ע בזה.

ויש לעיי' לפי דברי פוסקים דאיסור תחומין ל"ש בכרמלית עיי' סי' ת"ד א"כ הא דכ' תו"י בסוגיא — דאפי' למ"ד תחומין דאורייתא מותר המשלח לחזור לסוכה דהוא חוץ לתחום כיון שלא היתה שביתתו קבועה עוד מתחלת היום אם חוזר לו אין כאן איסור תורה ורבנן נמי לא גזור בכה"ג. — והא שם הי' מדבר אצל הצוק והוה כרמלית כיון שאין ס"ר בוקעין בו א"כ בלא"ה לא שייך איסור תחומין בכרמלית — ואפשר דתו"י לא סברי דבעינן ס"ר על כן הוצרכו להא יען דלא היתה שביתתו שם מתחלת היום. [שוב ראיתי בבי"צ או"ח סי' מ"ב סק"א העיר בזה ובס"ק י"ב עיי"ש].

סימן מה

עוד בסוגיא הנ"ל כמה הערות

קרא ששילוח שעיר דחי שבת יותר מיו"כ דעלמא — הא גבי כל הקרבנות א"צ קרא דיקריב ביו"כ שחל

(א) בא"א סוף יו"ד מבן המחבר הגאון ר' מנחם זצ"ל הקשה בשם מר דרור למה צריכין

בשבת דפשיטא דקרב אף אם חל בשבת ומדוע יצטרך ללימוד אחר לענין שעיר המשתלח עיי"ש — ונלע"ד י"ל דהקרבנות קרבנות כיון דדחי שבת בכל השנה שחיטה והקטרה א"כ לא צריך קרא על יו"כ שחל בשבת דלדחי דהא ראינו דשבת בכל השנה נדחה א"כ נדע דגם יו"כ בשבת נדחה וא"צ קרא מיוחד — משא"כ הוצאה בשבת לא נמצא דיהא נותר בכל שבתות השנה במקדש — ע"כ צריך קרא על יו"כ שחל בשבת דמותר הוצאה בשבת אם כי בכל השנה לא הותר הוצאה — ואפילו דהוצאה הוה מלאכה גרועה — היינו רק לענין שצריך קרא מיוחד על הוצאה ועל הכנסה אבל כאן דחייב סקילה על הוצאה ומפורש בקרא עוד יותר משחיטה הו"א דאסור ע"כ צריך עתי אפי' בשבת. או י"ל דבהקרבנה שנעשה במקדש א"צ קרא מיוחד על יו"כ בשבת דמה לי חד לאו מה לי תרי לאוין — אבל חילול שבת דשעיר שנעשה חוץ למקדש ל"ה ידעינן ע"כ צריך קרא עתי אפי' בשבת.

(ב) ועפ"י תירוץ הראשון שכתבתי י"ל קו' שאג"א שמקשה למה אמר עתי אפי' בשבת לענין שמרכיבו על כתפו — לימא דעתי אתי שמחלל שבת במה שממיתו, לא רק מה שדוחה השעיר מצוק דאפשר דהוה רק גרמא — וכמ"פ דאינו מת בדחיפתו — אבל מבואר דאם לא מת יורד אחריו וממיתו בידים א"כ לזה צריך עתי.

ועפ"י הנ"ל מיושב דמצד נטילת נשמה א"צ קרא מיוחד דהא בכל שבתות השנה צותה התורה לעשות שחיטה שהוא נטילת נשמה ולמה יגרע מיתת השעיר מצד נטילת נשמה אבל הוצאה על כתפו לא נמצא בכל שבת ע"כ צריך קרא דעתי.

(ג) ואגב ארשום מה דלכאורה צ"ע — למה התירו לטלטל השעיר על כתפו — יתקנו אנשים הרבה וכל א' יטלטל פחות מד"א ויתנו לחבירו דזה מותר אפי' הן מאה כמבואר ברמב"ם פ"ב ה' שבת הי"ג, ובטוש"ע סי' שמ"ט — ואפשר דעיי' יומשך זמן הרבה ולא יהא אפשר לעשות העבודה הבא אחר זה — דרק כשיגיע שעיר למדבר יעשה את העבודות הבאים אחר זה.

(ד) וי"ל כיון דהשעיר הי' בן ל' יום דלכתחלה בעי בן ל' — כמבואר ברמב"ם פ"א ממעה"ק

הי"ב לא מיבעיא לגי' דשעיר עזים הוא בן ב"ש, והי' משא כבידה להוליך י"ב מיל בודאי עמד לפוש הרבה פעמים בינתיים חוץ ממה שעמד בכל סוכה שאמרו לו הרי מזון הרי מים — גם יש כאן הוצאה מרה"י לרה"ר דהסוכה הי' רה"י כמו בורגנין הוה רה"י א"כ יש הרבה חילול שבת לא רק א' כמו בשחיטה או בהבערה — ע"כ י"ל דצריך קרא מיוחד עתי אפי' בשבת יען דיש אפי' מאה פעמים חילול ש"ק וחמיר משחיטה והבערה.

ועפ"י שכתבתי דהסוכות היו רה"י א"כ קשה אריטב"א הנ"ל — דהא הוה הוצאה מסוכה דהוה רה"י למדבר דהוה רה"ר — דדוחק לומר דכשנכנס לסוכה הניח את השעיר חוץ לסוכה — דהא צריך לשומרו דהוה קדשים והוא שליח על שמירתם א"כ יש הוצאה מסוכה לחוץ וצ"ע.

ויש להסביר קצת עפ"י ההלכה, למה הכהנים עשו קבע שלא הניחו את ישראל להוליך השעיר — עפ"י כמה ראשונים דסברו דגם מחמר אינו אסור אלא בבהמתו ולא בבהמה שאינו שלו כמו בשביתת בהמתו. — עיי' מנ"ח סס"י ל"ב — ע"כ לבן בוכרי בשקלים פ"א דסובר דכהנים לא נתנו מחצית השקל יען דלא היו בכלל פקודי דנמנין בפני עצמם עיי"ש. — א"כ לא הי' להם חלק בשעיר המשתלח ולא שייך אצלם מחמר במה שיש על השעיר לשון של זהירות. — אבל בישראל יש אצלו איסור מחמר ע"כ עדיף שכהן יוליך את השעיר.

(ו) או י"ל דמתני' אתיא כר"ש כמו דא"ר ירמ' דסובר ר"ש דכהנים לא נתכפרו כלל בשעיר רק הכל נתכפרו בפר — ורק ישראל נתכפר בשעיר — ע"כ לר"ש דסובר משאצ"ל פטור א"כ אם ישא השעיר על כתפו לכהן הוה משאצ"ל דלא איכפת לי' בשעיר דהא הוא נתכפר בפר. ע"כ לא נתחלל יו"כ ושבת — משא"כ בישראל מלאכה צריכה לגופה בהוצאת שעיר ע"כ לא הניחו את ישראל להוליך כדי שלא יהא מלאכת שבת אם יוציא השעיר אם כי עתי אפי' בשבת מ"מ עדיף שלא יבא לידי זה.

(ז) ונ"ש השעיר עליו את כל עונותם — לכאורה האין יניחו את העונות על השעיר מה שעשו עם בני — י"ל כי הכונה שמניחין את העונות ותולין שהשטן החייב במה שישראל חטאו ועשו

נקרא איש שעיר והכונה עליו ע"ד דאיתא במדרש שהקב"ה מניח החטאים על שר של אדום והוא אומר שאין לו כח לסבול כל החטאים עיי' יע"ד דרוש א' שיש עונות מה ששר של אדום אינו חייב ע"כ אמר ונשא השעיר את כל עונותם.

בתשב"ץ ח"ג סימן ל"ז ד"ה עוד כתבת כ'
ענין הנס שלא ראה ביו"כ קרי כ' והפורש מן האשה שבעת ימים אם הוא בריא אולם וקרוב לודאי הוא אע"פ שלא יהרהר שיבא לידי קרי ולכן ה' נעשה הנס הזה כדי שלא יתטמא ברשות התורה אשר מנעתה מן האשה ז' ימים עיי"ש עוד, וזה חידוש לומר שקרוב לודאי אע"פ שלא יהרהר הפורש מאשה ז' ימים יבא לידי קרי כמו שאמר השואל — אבל התשב"ץ דחה דבריו דכ"ג הגדול מאחיו בתורה יתא שטוף בוימה ומצוי אצל אשתו כתרנגולים שיבא לידי קרי מפני פרישות ז' ימים וצריך לבא לידי נס.

(ח) **במתני' מסרו למי שהי' מוליכו** — ובגמרא בציון המשנה מסרו למי שמוליכו — וברמב"ם פ"ג מעיו"כ איתא ביד איש המוכן להוליכו למדבר — נראה אם הגי' למי שהי' מוליכו הכונה שהי' רגיל להוליכו בכל שנה, אבל אם הגי' למי שמוליכו נוכל לפרש שבשנה זו מוליכו — כאשר

הובא בזהר שהמוליך השעיר הי' מת באותו שנה ובתוספות חדשים במשניות מובא זה בשם מדרש על כן לא אמר שהי' מוליכו דלא הוליכו מעולם — אבל לגי' שהי' מוליכו סברי דלא מת אלא הי' מזומן משנה לשנה וכן הוא בתרגום יונתן שכ' מזמן מן אשתקד למהך למדברא — אבל בת"א איתא דזמין למהך י"ל מאתמול ולא כתב דמאשתקד — ואבן עזרא כ' מנהגו ללכת בכל עת בכפורים — עכ"פ י"ל דתלי בגי' שהי' מוליכו או שמוליכו ורש"י פי' מוכן מאתמול י"ל לגי' שמוליכו.

(ט) **צ"ע למה השמיט הרמב"ם כאן בסדר העבודה דכבש עשו לו מפני הבבלים רק בה' שקלים פ"ד הביא כבש שמוליכין את הפרה וכבש שמוציאין עליו שעיר המשתלח ולמה לא הביא אותו כאן ולומר הטעם מפני הבבלים** — וגם צ"ע למה לא הקדים בשקלים כבש של שעיר המשתלח שהי' בכל שנה קודם כבש של פרה שלא הי' רק פעם א' במאות שנים.

ועיי' ס' דבר בעתו יומא להג' מ' אברהם טיקטין הק' מה דילפינן במועדו אפי' בשבת וטומאה הוא משום יתור — אבל כאן אין עתי מיותר האידך ילפינן עיי"ש.

סימן מז

בענין צוקער של כל השנה — לפסח

בענין צוקער של כל השנה להשתמש בפסח
דכ' הרמ"א או"ח סי' תס"ז ס"ח וצוק"ר אסור לאכלו אפי' להשהותו אסור ובשע"ת בשם אחרונים דהי' החשש משום תערובות קמח — אבל בזמנים אח"כ כתבו שאין לחוש לתערובות קמח — אבל החשש הוא משום שהפועלים טובלין פתם ביורה שמבשלין הצוקר כ"כ ברכ"י סי' תס"ז וכ' לכן יר"ש יוהר דלמ"ד חזור וניעור אסור.

והח"ס (או"ח סי' קכ"ה) הביא דבריו בחשש
זה וכ' ודבריו צ"ע מה צריך למ"ד חו"ג הרי שמא ובודאי ישארו פרורי לחם בעין כמ"ש לעיל עכ"ל ובמהר"ם שיק או"ח סי' רמ"ז כ' השואל לתרץ

קו' ח"ס על הברכ"י דברכ"י אינו מתיר אלא לסננן — וכ' מהר"ם שיק דזה אינו דהרי הוא כמבטל איסור לכתחלה וכמו שהביא המג"א ס"ק מ"ה ובדג"מ. **ולא זכיתי להבין מה שדחה דברי השואל** שמתרץ דברי ברכ"י דכונתו ע"י סינון ומה שמציין לסס"י תמ"ג איני יודע כונתו דדג"מ כ' רק משום דחמץ שמו, עליו שייך מבטל אי' לכתחלה — אבל כל זה בכונתו לבטל אבל הא המג"א כ' על הצ"צ באין כונתו לבטל ל"ש אין מבטלין איסור לכתחלה — ועיי' פמ"ג על מג"א ס"ק מ"ה כ' — ומה שמערבין צוקער יש לומר דאין חמץ רק חששא — א"כ כאן דהסינון אינו כדי להתיר איסור

חמץ אלא דרך מלאכתו הוא דהא כל השנה ג"כ מסננין הצוקער שלא יהא מעורב פסולת א"כ מה מבטלין איסור שייך, חוץ מזה שאין כאן אלא ספק אם הפועלים טבלו פתם ואז ל"ש בספק אי' דאמ"ל — אבל בלא"ה הסינון אינו בשביל איסור אלא מלאכתו בכך.

ועיי' במחזיק ברכה כ' החיד"א דמש"כ בברכ"י לחשוש משום שטובלין פתם אלו החששות הם בגלילתו שהם ערביים — אבל בערי אדום חקרתי כמ"פ ואני שמעתי מפי המרובין דליתנהו לחששות אלו לא מיני' ולא מקצתה עכ"ל א"כ הי' אפשר לומר דכל החשש בסתם צוקער נפל בבירא במדינות אלו שאינם ערביים. — אבל הח"ס דחש גם במדינות אלו לטבילת פת בצוקער וכן הגאון מהר"ם שיי"ק סיפר בשם הגאון ר' נטע וואלף שהי' עד רא"י ושכיח הדבר — ובודאי החיד"א דיבר מזמנו שבמדינת אדום ל"ה חשש זה אבל הדבר יוכל להשתנות מזמן לזמן.

ובתל תלפיות שנת תרנ"ו צד 72 לאחר שרצה הגאון בעל מעשי למלך להקל ביין שנעשה בסתם צוקער הביא שמורי הגאון בעל שאול שאל זצ"ל

חולק עליו ומתרץ דברי מהר"ם שיק וכ' הגאון מוויצען אח"כ נודעתי שהה"ג בעל לקחב"ח העיד בשם רבו הח"ס שהורה לאסור ע"כ כיון שיצא מרשכבה"ג לאסור אין בנו כח להתיר עיי"ש שקאי להתיר יען שנתנו בו סתם צוקער ויש הפסד רב והיה שעה"ד ומ"מ סיים לאיסור.

ולפני הרבה שנים שמעתי בשם רבנים גדולים ונדפס בשו"ת קרן לדוד קצת קולא בזה יען שמלאכת הצוקער כעת הוא שא"א לטבול בו פת שהמאשינען הם סגורים וסתומים.

אבל אני מעיד שבשנת תשט"ו הייתי עם עוד רבנים פה ברוקלין לבקר את הפאבריק של צוקער וראינו שהיורות הם פתוחות ויש מקומות שהפועל יושב שם ועוסק בצוקער שיורד ממקום למקום ונקל לו לטבול פתו — רק שמענה בפי הפאבריקאנט שאסור להפועלים לאכול שם אפי' להיות אצלם שום דבר מאכל רק יש להם מקום מיוחד ושעה מיוחדת לאכילה — אבל על זה א"א לסמוך שיהא בגדר שמירה על הצוקער של כל השנה, רק צריך שמירה מעולה לפסח.

סימן מז

בענין אמירת המלך הקדוש בשאר ימות השנה

לענין המלך המשפט בכל ימות השנה דא"צ לחזור וציין לשע"ת ולענין המלך הקדוש בכל השנה השמיט מש"כ בשע"ת דא"צ לחזור נראה דלא ברירא לי' אם לחזור.

ונלע"ד דיתפלל עוה"פ ויתנה דאם אינו מחויב להתפלל עוה"פ יהא בתורת נדבה, בפרט אם נזכר באתה חונן יתפלל עוה"פ דרך כל התפלה אין מתפלל בנדבה שמי יוכל לאמוד עצמו שיכוין מתחלה ועד סוף כמש"כ סס"י ק"ו, אבל ג' ברכות אפשר קיל דיוכל להתפלל בכונה [ואפשר דלא שייך נדבה רק בכל התפלה ולא במקצתה וצ"ע].

שוב מצאתי בתורת חיים להג' מפעסט שכ' להכריע דבהמלך הקדוש יתפלל עוה"פ ולא בהמלך

אור ליום א' מוצאי יו"כ תשכ"ח נשאלתי מא' שאמר המלך הקדוש אם צריך לחזור ולומר השמו"ע כהוגן הא"ל הקדוש. והנה בשע"ת סי' קי"ח הביא מחלוקת הרמ"ע שכ' לחזור, אבל החיד"א בס' מחזיק ברכה בס' תקפ"ב הביא מכמה פוסקים שלא לחזור — והפר"ח כ' דאם רצה לחזור תע"ב עיי"ש.

ובערוך השולחן סי' קי"ד סק"א כ' דאפשר דהמלך עדיף ויצא, ומלשון רש"י ברכות י"ב ע"ב שכ' דבעשי"ת מראה מלכותו לשפוט העולם — וזה לא שייך בכל השנה וא"כ הוה כדובר שקרים וצריך לחזור — וכ' ועיי' קי"ח וצ"ע. — ושם בס' קי"ח כ' דלכאורה משמע דא"צ לחזור דלא כמש"כ בס' קי"ד או אפשר לחלק וחי' דבמשנה ברורה כ' רק

המשפט — אח"כ כ' דבמגן גבורים כתבו כן —
אבל למעשה ראוי שיתנה ויתפלל בנדבה כמו בסי'
ק"ז — וכן נלע"ד למעשה.

ומצאתי בסידור הגאון יעב"ץ ז"ל שנדפס כעת
מחדש שמצאו באמשטערדאם הגהות מכתב יד הגאון

דף כ"ו שהוסיף בדף ק"ל מהסידור — ונראה שהוא
הדין אם אמר המלך הקדוש בשאר ימות השנה חוזר
וכן בהמלך המשפט — ומה שנדפס בסידור להיפוך
הוא המו"ל אשר הביא הלכות משאר פוסקים. —
עכ"פ יש לנו הלכה גם מהגאון יעב"ץ לחזור גם
בהמלך המשפט.

סימן מח

בענין תענית יוהכ"פ בנערה שנעשית בת י"ב במוצאי יו"כ"פ, וכן במוצט"ב

עש"ק פנחס (כ"ג תמוז תשכ"ח) נשאלתי מא'
שבתו נולדה יו"ד אל"ף תשרי, כעת ימלאו לה י"ב
שנה במיו"כ אם צריכה להתענות ביו"כ.

ונלענ"ד, הנה מצד חינוך שנה קודם הגדלות
לא שייך באשה רק בזכר אלא מדרבנן כמבואר בסי'
תרס"ז ס"ב בן י"א בין זכר בין נקבה משלימין
מד"ס כדי לחנכן במצות. — אבל מה"ת אין שום
חיוב — ובח"ס או"ח סי' קע"ב כ' לענין תינוק
שנעשה בר מצוה במיו"כ דבעצומו של יום ודאי
פטור מה"ת — איהו פטור מתוספות במיו"כ אפי'
הביא אז ב' שערות — ושם כ' דאם נעשה בר מצוה
ביו"כ חייב בעינוי מה"ת מיד בכניסת היום עיי"ש.
— עכ"פ אפי' נולד תיכף במיו"כ בזמן תוספות יו"כ
פטור להתענות מה"ת כמש"כ הח"ס הנ"ל.

והנה נשאלתי, נערה שנולדה מוט"ב וכעת
נעשית י"ב שנה במוט"ב אבל כעת ט"ב נדחה והכל
מתענים יו"ד אב יום א', אם היא צריכה להתענות.
לענ"ד פשוט דא"צ להתענות דתענית הנדחה
הוא למי שצריך להתענות ט' באב נדחה תעניתו
ליו"ד אב, אבל נערה הנ"ל היתה קטנה בט' אב א"צ
להתענות יו"ד אב — אפי' הביאה ב' שערות בט' אב
שומא בעלמא הוא. — והנה בזכר או נקבה שנולדו
בט' אב ממש אם צריכין להשלים התענית מדברי
קבלה יש לעיין דרך ביו"כ כ' הח"ס דצריך להתענות
— וכ' דמייתי חטאתו על אותו הרגע אי הי' בו ב'
שערות ועבר ואכל — וכ' והוא באמת קצת חידוש —
וא"כ בט"ב וכ"ש שאר תעניות יש לומר דאין בו
חיוב רק ביו"כ כ' ח"ס כן לחייב וכ' דזה חידוש.

סימן מט

בנדון שם אלי' בגט איך לכתוב

סדרנו בט' ניסן תשי"ח גט ליונה בן משה אלי'
שנקרא בפי כל בלא וא"ו וחותם ברשימה אלי' רק
לתורה נקרא בוא"ו, אבל בלא אמירתו, והסכמנו
לכתוב ב' גיטין [אם כי עפ"י הרוב בכה"ג סדרנו
גט א' וכתבנו אליהו בוא"ו דמתקרי אלי' בלא וא"ו
כן נמצא באחרונים — אבל היות שהגה"צ מ' משה
ט"ב הרב דסיגעט שליט"א הי' בהב"ד ולא רצה רק
ב' גיטין כמרון הד"ח זי"ע סדרנו ב' גיטין ותא' הי'
בלא וא"ו והב' בוא"ו והגט נשתהה עד שהי' ספק

אם יהי' שהות עוד לכתוב גט הב' — הציע א' שלא
נסדר גט מחדש רק נקח גט הא' ויכתבו בו ו' אצל
השם אלי' ויהי' ממש הגט כמו שצריך — ולפום
רהיטא חשבתי דלכאורה עצה טובה היא ולמה לא
נמצא עצה כזו בפוסקים. — אבל יען שדבר חדש
הוא לא עשינו כן רק כתבנו גט ב' והבעל עשה את
הסופר והעדים מחדש לכתוב ולחתום הגט — אבל
ביטול מודעות וכדומה אפשר שא"צ לעשות מחדש.
וכעת מצאתי במהרש"ם ח"ג סי' צ"א בא' ששם

אביו ה' אברהם אבל היו קוראים אותו אברהם־שמשוניס היינו ששם אבי אברהם ה' שמשון היינו שהוא בן שמשון אבל שמו ה' רק אברהם וטעו דשמו הוא אברהם שמשון וכ' בן אברהם שמשון.

וכ' דאם לא קרע הגט אחר המסירה ישלחו בחזרה לאמריקא ששם נכתב הגט ויעשו מנו"ן פשוטה של שמשון נו"ן כפופה ויוסיפו אות ס' והיה שמשון וישלחו עוה"פ ע"י שליח א' לשליח ב' — וכ' דיוהרו דהאשה תתן ע"י אחר את הגט שיהא של הבעל כמובן. עכ"פ מבואר כי הוא סובר שיוכלו להוסיף אות ולתקן בנו"ן — ואפשר יען שסובר דהגט כשר ע"כ הקיל אבל לא במקום דצריכה עפ"י דין ב' גיטין.

והנה אין חשש לכתוב בגט אנת אנתתי יען שנתגרשה כבר בגט א' — דמ"מ ממ"ג אם הגט הא' די א"כ א"צ גט ב' ואם לא די בגט הא' א"כ עודנה אשתו ויוכל לכתוב אנת אנתתי — עיי' ת' מהר"י הכהן מהדו"ק אה"ע סי' ט"ו וט"ז דבכה"ג אין שום חשש רק שם ש"כ בהגט אנת שרה דהוית אנתתי מקדמת דנא עיי"ש דשם כנראה ה' המעשה באשה שצריכה להתגרש מב' אנשים עיי"ש — אבל אינו ענין לעובדא דידן דבכל הפוסקים סתמו בב' גיטין לכתוב בגט הב' אנת אנתתי.

ומצאתי בגליא מסכתא אה"ע סי' ג' אות ה' והובא בקצרה בפ"ת אה"ע סי' קמ"ג ס"ק י"ג שמדמה גט לשטר שנמחל שעבודו ושם מיירי במי שגירש אשתו וקידשה מיד ומגרשה באותו יום אם יוכל לגרשה בגט הא' דליכא מוקדם וכ' דדבר זה הוא מוסכם כנראה מכל הפוסקים וכ' הטעם דדומה לשטר שנמחל שעבודו דאינו לזה בו פעם ב' וכשנשא אשה זו פעם אחרת כבר נפקע ונמחל כח שעבוד כריתות מאותו גט והוא כחרס. — ולענ"ד כמו כן בנידון דידן כיון שגרשה בגט זה כבר עשה הגט פעולתו וא"א לעשות בו עוד פעולה כמו שטר שפרעו א"א

ללות עוד בו כמו ש"כ בחו"מ סי' מ"ח ונ"ו עיי"ש. כן ה"נ — ע"כ כנראה אפי' גירשו בו לא מהני הגט גם בדיעבד וצ"ע. ועיי' שו"מ מהדורה ד' ח"ג סי' נ"ד בשכ"מ שתקף ל' עלמא והתיר לגרש בלילה ואם ח"י עד היום יגרשה עוה"פ ונסתפק אם יוכל לגרשה בגט זה שנית ביום אי נימא דכבר עשו שליחותן, או לא. וצ"ע בזה עכ"ל.

ועיי' רשב"א גיטין דף פ"ד ד"ה כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתן לה, הקשה כיון שקנאתו הורע כחו והאיך חוזר ומגרש בו והא אין אשה מתגרשת ב' פעמים בגט א' עיי"ש שמתרץ כיון שמה שקנאתו ליפסל לכהונה הוא רק מדרבנן אין בו קני' גמורה. — עכ"פ נראה דא"א לגרש בגט א' ב"פ והא דגמ' גיטין טעם אחר אית ב'.

ועיי' ת' הואיל משה להג' מהאראדענקא סי' כ' הביא דברי רשב"א הנ"ל וכ' דהרא"ש באה"ע סי' קמ"ג סט"ז דצריך לחזור ולקדשנה ולגרש אח"כ יען דכבר אינה אשתו לא סבר הא דרשב"א דא"א לגרש בגט א' ב"פ יען דלא כ' רא"ש בטעם דהגט הורע כחו עיי"ש בת' הואיל משה בענין זה דהגט מקושר סובר דצריכה האשה בכה"ג לחזור ולהקנות להבעל כיון דנתן לה קנאתו עיי"ש באורך.

ואגב ארשום מה שמצאתי בטיב גיטין בשמות אנשים בשם יוסף דף ל"ב הביא בשם הגה"ק קדושת לוי זי"ע לפרש בפיוט (יום א' דר"ה בשחרית) עובר להמיר בבטן אחות חושבה כהיום זכרה להאחות סילוף דינה ביהוסף להנחות שבהיות יוסף בבטן אמו ה' שמו יהוסף עכד"ק — וכ' הטיב גיטין דלכאורה נראה בש"ס סוטה דף ל"ו דרק אח"כ הוסיפו ליוסף אות ה' ונקרא יהוסף — ות' הט"ג כי במעי אמו ה' שמו יהוסף — ורק כשנולד נקרא יוסף ואח"כ כשרצה ללמדו הע' לשון הוצרך להחזיר לו אות ה' ונקרא יהוסף עיי"ש.

סימן נ

בענין פסח שני

קרבן ה' במועדו בתוך בנ"י. — ויש לדקדק למה אמרו קרבן ה' ולא אמרו לבלתי הקריב פסח

ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב

כמו דנקרא בפרשה זו ט' פעמים פסח, ולמה קראו אותו כאן קרבן ה'.

וי"ל כי הם ידעו דא"א להם לאכול הפסח בטומאה — אם כי איתא במתני' פסחים ע"ו ע"ב הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שמתחלה בא לאכילה — מ"מ סברי דרק כשציבור נטמאו אבל לא ביחיד, אבל על השחיטה וזריקת דם והקטר חלב סברי דיכולים לעשות אפי' אם הם טמאים, ויעשה ע"י כהנים טהורים — ע"כ דייקי "קרבן ה'" דהיינו מה ששייך לה', למזבח, ולא מה ששייך לאדם, וע"כ

לא קראו אותו כאן פסח שבא לאכילה מתחילה, והם לא בקשו לאכול.

ומה שאח"כ כתוב וחדל לעשות הפסח ונכרתה כי "קרבן ה'" לא הקריב, — וג"כ לא אמר פסח י"ל דזהו יען כי אפילו למ"ד אכילת פסחים מעכבא [פסחים ע"ח ע"ב] מ"מ אינו חייב כרת אם לא אכל ע"כ לא נקרא כאן פסח, רק קרבן ה' להורות דהכרת בא רק על קרבן ה' דלא הקריב, ולא על מניעת אכילתו דנקרא פסח, ודו"ק ונכון בס"ד.

סימן נא

עוד בענין הנ"ל

אם כי המנ"ח מיאן לומר כן [אמר המסדר — נודע בעולם התורני, שהפירוש ברשיו"ל גופא לא כן הוא, אלא כך כוונתו, פ"ש מצה וחמץ עמו בבית, ואין איסור חמץ — בכאן, — אלא — דשרי גם — עמו באכילתו, — והגה"ק הללו מיאנו לפרש כן מאיזה טעם, נראה דאין שום טעם לומר כן מוטב לומר שדברי רש"י אינם להלכה, ודו"ק].

ואגב אציג בכאן מש"כ בחומש היכל הברכה [במדבר דף ס"ו] שהביא בשם הגה"ק הרבי רמ"מ מרימנוב זי"ע דכונת ספה"ע כ"ט למספר הוא תיבת תנחום — ואות י"וד מתיבת מישור — הם בגימ' פסח שני [גי'מ תק"ח] להורות שאז הוא פסח שני וסיים דפח"ח.

ברש"י [ט"ז] פ"ש מצה וחמץ עמו בבית, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו — במנ"ח מצוה שפ"א הפליא על דברי רש"י שסובר דאיסור לאכול חמץ עם הפסח שזה דבר חדש מאוד ולא ידע מהיכן יצא לרבינו זה — דנראה דאין איסור כלל ואפי' נאמר דכונת רש"י באותו זית שיוצא בפסח לא ידע שום איסור אם אכל מצה קודם או אח"כ וצע"ג.

ובחומש היכל הברכה דף ה' באוצר החיים מדיני מצוה, חמץ ומצה עמו בבית אבל איסור לאכול עם הפסח חמץ ואם אכל ביטל מ"ע שנאמר על מצות ומרורים יאכלהו ולא על חמץ — כנראה פירש כן בדברי רש"י שעובר על מ"ע — ונראה הכונה על כל הפסח שייך זה דאם אוכל פסח יאכל על מצות ומרורים ולא על חמץ — ולכאורה מסתבר דבר זה

סימן נב

בעניני שליחות בגיטין

ובפלתי סימן ס"א סק"ו כ' וכמה אנשי מעשה שנתנו להני חכמים שלימים דאולו לא"י מעות ומינהו לשלוחים לקנות בשבילן בהמות ולהפריש מת"כ בעבורן וראשית הגז ושלוחו של אדם כמותו בכל דבר, ואני הייתי מסופק כיון דא"י לא מצי עביד כי

אירע ששלחנו גט מכאן לא"י תובב"א קודם שבועות השכ"א, יש לעיין אם יכולין למסור הגט שם ביו"ט ב' של שבועות ע"י שליח שני כיון דאיהו לא מצי עביד מצד דביו"ט אין מגרשין שליח גמי לא מצי משוי כתוס' נזיר דף י"ב.

רחוק ממנו הדרך איך מצי שויא שליח וכ"כ דייקו תוס' בנוזיר על הפרשת חלה והארכת בזה במק"א וכל לבבות דורש ה' עכ"ל.

והנה מ"ש מצד כי רחוק ממנו הדרך צ"ע א"כ האיק משה שליח למסור הגט במקום רחוק ומפורש בגמ' גיטין דיכול לשלוח גט ממדינה למדינה — אבל נראה הכונה דבשלמא בגט אם האשה היתה פה יוכל ליתן לה גט א"כ הוה בגדר אי' מצי עביד יוכל לעשות שליח ג"כ. — אבל לענין מת"כ וראשית הגז דאין נוהג בחו"ל ואין מציאות

לקיימן כאן בחו"ל א"כ רחוק ממנו הדרך לא"י והיאך מצי משוי שליח.

עכ"פ לענין זה למסור הגט ביוט"ב דאם היתה האשה פה א"א ליתן הגט ביוט"ב. [עיי' ח"ס אורח סי' קמ"ה לענין שעה"ד אסר ג"כ]. האיק מצי משוי שליח לגרש שם — ע"כ בודאי צריך ליוהר שלא למסור שם הגט ביוט"ב.

ועי' ח"ס אה"ע ח"א סי' י"א באורך בזה לענין נשתתית דכותבין גט למסור לכשתשתפה האיק דכאן דכעת לא מצי עביד לא משוי שליח רק כעת יכתבו אבל לכשתשתפה יכתבו גט אחר עיי"ש.

ס י מ ז נ ג

בענין ג' חדשי הבחנה

בפסקי תוס' מו"ק (אות קכ"ד) איתא וז"ל אשה דאבילה מבעלה לא הצריכה שלש רגלים אלא לאחר שלשים יום ואף תוך שלשים מותרת למי שיש לו בנים קטנים — ופלא הא צריכה להמתין ג' חדשי הבחנה כבשוע"ע אה"ע סי' י"ג — וכבר הפליאו על זה.

ואמרתי דיש לפרש הכונה דסבירא להו לפסקי תוס' דאם ילדה אחר מיתת בעלה א"צ להמתין ג"ח הבחנה ובאופן זה כונת פסקי תוס'. — ורק המפלת אחר מיתת בעלה אמרו שצריכה להמתין יען שאינו ולד גמור אבל בילדה ולד גמור לא שייך לחוש שהיא מעוברת, כן סברי פסקי תוס' ובגמ' ושוע"ע הנ"ל דייקו המפלת אחר מיתת בעלה.

ומצאתי בדג"מ תנינא יו"ד סי' קצ"ד כ'

נסתפקתי אם תוך מ' לזכר ופ' לנקבה תבעוה לינשא ונתפייסה אם צריכה ז"ג והיינו היכי שילדה אחר מיתת בעלה וספרה ז' נקיים ואח"כ תבעוה ונתפייסה דאל"כ בלא"ה צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת בעלה עיי"ש דהעלה דצריכה ז' נקיים מחמת חימוד עכ"פ מפורש דהיכי דילדה אחר מיתת בעלה א"צ ג"ח הבחנה — וע"כ מפרש הדג"מ דרק מפלת אחר מיתת בעלה צריכה להמתין וזה דבר חדש.

וראיתי בס' ת' פאת השדה חקר בזה — וכן הי' לי כמה ראיות לזה.

ובאוצר הפוסקים סימן י"ג סק"ב הביא דברי ת' פאת השדה הנ"ל — אבל דברי דג"מ הנ"ל לא הביאו — ונראה דלמעשה נוכל לצרף דברי דג"מ הנ"ל להתיר ליולדת לינשא תוך ג"ח.

ס י מ ז נ ד

ישוב לקו' המנ"ח בענין דם כבוש במים

במנ"ח סי' קמ"ח הקשה אשיטת או"ה המובא בחו"ד סי' ע' דדם כבוש במים אינו אלא מדרבנן דאינו ראוי להקרבה שמעורב בו מים. — והקשה המנ"ח מפסחים כ"ב דאמרינן שם, והרי דם, דרחמנא

אמר לא תאכל ותנן אלו ואלו מתערבין באמה וכו' ונמכרין לגננים [וקשיא לר"א דאמר כל היכי דכתיב לא יאכל אסור בהנאה וכאן גבי דם מבואר דנמכר משמע דמותר בהנאה]. ומאי קשיא כיון דמתערבין

באמה היינו אמת המים שהי' בעזרה [עיי' פסחים דף ס"ה] א"כ כיון דנתערב במים פקע אי' דם ע"כ מותר בהנאה דאין כאן אי' דם — אלא מוכח דבכל ענין אפי' נתערב במים, שבהם אי' דם, ע"כ דברי מנ"ח.

וי"ל דאור"ה סובר כמש"כ פסקי תוס' מס' מדות אות י"ד ש"כ וז"ל השירים נתנו על היסוד ויורדין

לאמה ולא היו מים באמה עכ"ל א"כ סוברין דרק דם הי' באמה א"כ ל"ק על אור"ה הנ"ל דבאמת אם נתערב במים מותר בהנאה. — וכן הוא בתוס' סוף פ"ד דיומא ד"ה כי פליגי ש"כ לחלוק על רש"י שסובר דאמה הוא אמת המים שבעזרה — אלא תוס' מפרשי דאין זה אמת המים אלא מקום בעזרה עיי"ש וא"כ י"ל דגם האור"ה ס"ל כשיטתם.

סימן נה

בענין דעתו לחזור לגבי קרה"ת

בשמע"צ חשי"ט נשאלתי שבגני א"י שהם פה ברוקלין ובני ביתם בא"י ודעתם לחזור לא"י ונוהגים כבני א"י כבאו"ח תצ"ו ע"כ קורין בפני עצמם בשמע"צ דידן פ' וזאת הברכה כאו"ח תרס"ח לבני א"י [ועושין כן גם ב' של סוכות דהם קורין אז וביום השני דאצלם הוא חוה"מ וקורין ד' גברי וביום השני שאין אצלם ספיקא דיומי כאו"ח ס' תרס"ג. אבל ביום ב' דפסח אין קורין בפני עצמם. **ובאמת** לא ידעתי מנהג הקריאה בא"י בשני דפסח דבשור"ע לא נמצא שום שינוי לבני א"י רק בסוכות ולא בפסח. וכן ברמב"ם וטור לא נמצא שום קריאה מיוחדת — וכנראה שהם קורין ד' גברי ג' שור או כשב כמו בני חו"ל, רק בני חו"ל קורין בשני ה' גברי והם קורין ג' ולרביעי קורין והקרבתם כמו בני חו"ל בחוה"מ.

ואפשר דמשום הכי אין עושין בני א"י בחו"ל מנין בפ"ע ב' של פסח כיון דגם אנו קורין שור או כשב — גם והקרבתם קורין ומה דמוסיפין ובחמשה עשר אינו מעכב. אבל כעת אין להם מנין רק ששה גברי מה יעשו אם יכולים לצרף ד' גברי מבני חו"ל — ובני חו"ל ישמעו קריאת שמע"צ דידן קודם לזה או אח"כ — אבל השאלה כיון דפרשת וזאת הברכה אינו שייך לבני חו"ל בשמע"צ אין יכולים להצטרף — ולא דמי לד' ששמעו קרה"ת בכל ימות השנה מצטרפין לששה שלא שמעו וקורין אם כי הד' כבר שמעו ופטורין מלקרות דמ"מ בכלל חיוב הם באותו הפרשה — אבל בני"ד אלו הד' אינם בכלל חיוב אותו הפרשה, יש לומר דאין מצטרפין.

והנה מצד פרהסיא דמשנים הקריאה דידן דצריכים לעשות הכל בצנעא הן מלאכה ביוט"ש הן שאר דברים והאיך יעשו שינוי כזה לקרות וזאת הברכה בשמ"ע ולא עשר תעשר — י"ל כיון דהם רק ד' אנשים ל"ה בכלל פרהסיא רק עשרה אנשים הוה פרהסיא כמש"כ הפוסקים לענין חילול ש"ק בפרהסיא דהוה רק בפני עשרה מישראל וכאן ליכא רק ד' — אבל מצד מש"כ דאולי יען דהד' אינם בכלל חיוב אותו פרשה אין מצטרפין.

אבל י"ל כיון ש"כ המג"א סס"י תרס"ח דיש מקומות דקורין וזאת הברכה בחוץ לארץ בשמע"צ מצטרפין.

ובשע"פ שער ח' אות נ"א כ' דאם קרא וזאת הברכה בשמ"ע במקום עשר תעשר ובירך ברכה אחרונה יצא בדיעבד וא"צ לקרות עשר תעשר — ונראה הכונה שקרא ה' גברי בוזאת הברכה ובירכו ברכה אחרונה — אם כי כתב ובירך לשון יחיד לא נראה שאם הכהן קרא וזאת הברכה ובירך וזכרו יקראו להלאה ג"כ ולא יקראו עשר תעשר וצ"ע הכונה.

עכ"פ כיון דיש מקומות דקורין בשמ"ע וזאת הברכה — ובדיעבד יצא בכל מקום א"כ בודאי מצטרפין ד' בני חו"ל דהוה בכלל חיוב לענין דיעבד כדמצינו כמ"פ, כיון דדיעבד יצא הוה כמחויב באותו דבר. — וכן לא חיישינן למחלוקת מה שקורין בשמ"ע קריאה דא"י כיון דדיעבד יצא גם בחו"ל כנלע"ד.

סימן נ ו

בענין יאצ"ט כשהקבורה רחוק מיום המיתה
ובענין בר מצוה להסתפר בימי הספירה

דמורה תמיד דגם בנדרחקה הקבורה כמה ימים
להחזיק היאצ"ט ביום המיתה גם בשנה ראשונה. וכן
פסק בת' יגל יעקב יו"ד סי' ק"ב בשם מהרש"ם —
וכן הורה הגאון עט סופר וחוטנו הגאון בפאקש בס'
מזכרת פאקש דף 77 — וח' שבת' נהרי אפרסמון
יו"ד סי' צ"ז האריך ומסיק דגם הטו"ז סובר די"א
חדשים מיום הקבורה רק סובר דאמירת קדיש מיום
המיתה הוא על שאר עונשין אבל עונש גיהנם וקדיש
הוא מיום הקבורה — דבכל אחרונים כתבו דלטו"ז
חשבינו הכל מיום המיתה.

בענין יאצ"ט בשנה ראשונה שנמשך הקבורה
מהמיתה ג' או ד' ימים שהספק מתי יהי' היאצ"ט,
אם כש"ך שחשבינו מיום הקבורה בשנה ראשונה או
כטו"ז דגם בשנה ראשונה חושבין מיום המיתה.

מצאתי בת' יד רמה יו"ד סי' קל"ג דנהג
בפטירת אביו הג' לחשוב מיום המיתה דהעיקר
והמנהג כטו"ז וכן מורין בפ"ב הגאב"ד והג' ר"ד
לאקענבאך — וכן כ' בת' זכרון יודא יו"ד סי' קע"ה
דבפטירת הג' כת"ס צ"ל שהי' הקבורה ג"י לאחר
הפטירה והחזיקו גם בשנה ראשונה ביום המיתה.
וכן מצאתי בס' מאורי אור חלק עוד למועד
דף ק"מ שכ' דהמנהג ביום המיתה ולא ביום הקבורה
אפי' בשנה ראשונה ואפי' נמשכו זמן הרבה עד
הקבורה — וגם גזירת יב"ח אינו אפי' נמשך שנה
שלימה [היינו מיום המיתה עד הקבורה] בטלו לגמרי
דלא כטועין בזה — וכ' דהטעם משום דריע מזלי
וזה אינו רק ביום המיתה וכן הוא בת' מהרי"ל סי'
ז' — ואותן בנ"א דסברו ביום הקבורה היינו משום
עגמת נפש — אבל העיקר הוא משום דריע מזלי
— וכן במשמ"ש אות יוד ס"ק כ"ב העלה כן לעשות
ביום המיתה. וכן בת' מהרש"ם ח"ג סימן ר"ה

נשאלתי, נער שנעשה בר מצוה בימי הספירה
אם מותר להסתפר אז — גם אביו אם מותר.

נלע"ד דמותר כיון דמבואר במג"א סי' רכ"ה
שמצוה לעשות סעודה אז כיום שנכנס לחופה אי"כ
דומה לחתן ויו"ט ידי' הוא ויכול להסתפר כמו בעל
ברית או מל בנו דכ' רמ"א בסי' תצ"ג דיוכל
להסתפר בספירה — ואם כי לא ראיתי מפורש מ"מ
כנלע"ד דהבן והאב יוכלו להסתפר באותו יום בפרט
אם עושים סעודה.

סימן נ ז

בענין עשיית פרקמטיא גבי אבל

והשבתי שמותר, דאפי' לעשות פרקמטיא לאחר
ג"י מותר בדבר האבד ואפי' בתוך ג"י עיי' ח"ס
אהע"ז סי' קע"ג להתיר תוך ג"י ליסע לשוק וכן
בת' השיב משה יו"ד סימן נ"ט מתיר, ועיי' זכרון
יודא יו"ד קכ"ג הסכים לזה — וכאן הוא אחר ג"י
והאבל אינו עושה כלום רק מניח שבעל הסחורה יקח
והאיך יעכב הוא סחורה של חבירו בפרט שלחבירו

נשאלתי (יום ב' דסליחות תשי"ח), שא' נתן
סחורה לאומן לעשות מהם כלי ונעשה וקודם שלקח
את כלים שנעשה מסחורתו מת האומן, וכעת נצרך
לבעל הסחורה את הכלים שלא יפסיד קונוי שקנו
מאתו אלו הכלים ולא יכול להמתין עד עבור הז',
אבל כעת כבר הוא יום ד' לאבילות אם מותר ליקח
הכלים.

הוא הפ"מ והוא כמו שהי' לו הפ"מ, עיי' דע"ק סי' ש"פ ס"ק י"א כ"כ ושם הי' השאלה למכור לאשה חלב ולאשה הוא הפ"מ שהיא מוכרת לאחרים החלב עיי"ש, כש"כ כאן שאינו מוכר רק מניח לחבירו שיטול שלו ולומר שאומן כקונה ושבח כלי הוה כדידי' מ"מ בעל הסחורה צועק שדידי' הוא.

ואמרתי שיתנו לעכו"ם המפתח והוא יטול הכלים ויובילם להישאל בעל הסחורה.

אם קנה על ידי כסף מחבירו ונעשה המוכר אבל אם מותר להאכל להניח להלוקח ליטול הסחורה מצאתי בדע"ק סימן ש"פ ס"ק י"ג כ' ע"י קנין כסף קודם האבלות — ואח"כ האבל מרוצה שיקחנו הקונה להמקח — אם אינו באיסור משא ומתן צ"ע כעת — ואח"כ כ' אם מותר ליתן המקח למי שקנה קודם האבלות על ידי כסף אולי ההכרע אם כשאינו מקבל מי שפרע הקנין חל למפרע מותר — ואם אין הקנין למפרע צ"ע. ובגה"ק אות ח' דיש ספק מה שבסוף קונה רק למש"פ הפקיעו מה שבסוף קונה מה"ת

לגמרי — אם הכונה דכשמקבל מש"פ או נפקע הקנין אבל אם לא קבל מש"פ נשאר קנין של תורה בתקפו או נימא דחו"ל הפקיעו תיכף הקנין לחלוטין רק הטילו עליו קללות מש"פ — והביאו דברי תוס' ב"ב דף קכ"ג דמכח דאסור לחזור הוה כמוחזק לוקח בהקנין — ועיי' ס' זר זהב על או"ה כלל כ"א סק"א הביא מר"י מיגאש שבועות דף מ"ח שכ' דכל כמה דלא מיהדר לי' הדינר ומקבל מש"פ לא מצי הדר בי' א"כ נראה כיון שלא קיבל מש"פ הקנין חל ומותר ליקח הקונה דבר שקנה — ועיי' ת' מהרש"ם ח"א ס"י קט"ו בשם ת' הר הכרמל סימן ל"ו דכל זמן שלא קבל מי שפרע הוי קנין גמור — ומהרש"ם הביא שזה מחלוקת רש"י והרא"ש דלרש"י כל זמן שלא קבל המי שפרע קנה ולהרא"ש לא קנה כלל — וגם בדברים אע"ג דלא הוה קנין כלל מ"מ כיון דיש בו משום מחוסר אמנה הוה כשלו כל זמן שלא חזרו בהן כ"כ בור זהב הנ"ל. א"כ י"ל לענין קנה בכסף ולא חזר בו ואירע אבלות להמוכר יוכל ליקח החפץ מרשות המוכר.

סימן נח

בעניןא דל"ג בעומר

בחשבון וכמ"פ העלם חסר כתיב עולה רס"ט ועם ב' תיבות עד העולם גימ' רע"א מכוון גימ' לירח זיו, זיו הוא אייר, אם כן מרומז דנפטר ח"י אייר.

ובערוך השולחן או"ח סי' תצ"ג כ' וגם יצא מהמערה בל"ג בעומר — וצ"ע שלא מצאתי המקור לזה — ושמעתי דאפשר יש רמז דרשב"י יצא בל"ג בעומר מהמערה כיון דבש"ס מס' שבת בדף ל"ג איתא כל המעשה מיציאתו מהמערה. — ונלע"ד בש"ס שבת דף ל"ג לא נראה כן דאיתא שם דלאחר י"ב שנה שהיו במערה יצאו חזו אינשי דקא כרבו וורעו אמר מניחין חיי עולם וחזרו למערה, אחר י"ב חודש יצאו, א"כ יצאו בשעת חרישה וזריעה ובל"ג בעומר אינו שעת חרישה רק קצירה כדאיתא במדרש רות פ"ה אות י"א דגמשך קציר שעורים וקציר חטים אצל רות ג' חדשים א"כ הקצירה נגמר רק בתמוז.

הנה ל"ג בעומר — י"ח אייר — הוא הילולא דרשב"י ולא נאמר בשום מקום מפורש דאז נפטר רק כך הוא מקובל מדור דור.

וראיתי בשד"ח חלק שמונה עשר דף ט' ע"ג הביא בשם ח"א סמך דרשב"י נסתלק בל"ג בעומר דבוהר הקדוש סוף אידרא דהאזינו איתא דרשב"י אמר קרא כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם ולא סיים למימר חיים עד דאשתכחו מלוי משמע דחיים לא סיים אבל אמר חי וזה סמך דבחי אייר היה ההילולא דקרא כי שם צוה ה' את הברכה נאמר על חודש אייר כמבואר בוהר פרשת במדבר סוף דף קי"ז, עיין שם וזה סמך נכון.

ואני מוסיף קצת דאזויות ים מתיבת חיים ואזויות עד העלם חסר בלא וא"ו כידוע מדברי האר"ז דאזו שאינו נרגש במבטא אין צריך לחשבו

ובמעין גנים מפאנו ראיתי שכתב דשמחת ל"ג בעומר הוא שעד אז מתו תלמידי ר' עקיבא ובל"ג היה צריך ר' עקיבא למות ונעשה נס ולא מת זה הוא השמחה. ולא הזכיר כלל שיש שייכות לרשב"י עם ל"ג בעומר.

ועפ"ז י"ל קצת הא דמגלחין בל"ג בעומר יען דר' עקיבא נקרא קרח בלא שערות ע"כ מרמזין שמגלחין השערות בל"ג בעומר דיום הזה של הקרח הוא.

ועיין בתשו' חת"ס חלק יו"ד סימן רל"ג הביא דבר חדש דאיתא במדרש שמיום שכלתה החררה

שהוציאו ממצרים הלכו ג' ימים בלא לחם ואח"כ ירד המן אם כן היה הורדת המן בל"ג וראוי לעשות זכר טוב וזה הוא השמחה עיין שם שכתב דזה נגד הש"ס בשבת דף פ"ו דבט"ו באייר נפל המן עכ"פ איתא במדרש כן, י"ל דמחולקים בזה ש"ס ומדרש, אם כי לא נמצא המדרש נאמן עלינו הח"ס.

ועפ"ז י"ל דידוע דמל"ג הוא הכנה לקבלת התורה ט"ב ימים קודם שבועות ולא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שנודרכו אבריהם כמלאכי השרת ע"כ נפל המן בל"ג בעומר.

סימן נט

בדין פדה"ב בתינוק שנימול ע"ד גוי או מחלל שב"ק בלא הטפת ד"ב

נשאלתי (יום א' בא תשכ"ז). מרב א', בא' שנולד לו בן זכר ונימול בשפיטאל ע"י רופא א' אפשר שהוא גוי או ישראל המחלל ש"ק בפרהסיא ושאר עבירות דמבואר ביו"ד סי' רס"ד ס"א ברמ"א דמומר דינו כעכו"ם ואם מל צריך להטיף דם ברית [עיי' ח"ס גיטין דף כ"ג אם כי לדעתו מומר הוה בן ברית דמילה חתום בבשרו מ"מ שומר נפשו ירחק ממוהל המחלל ש"ק בפרהסיא ועכ"פ צריך למצוץ דם אחר מילתו והוה כהטפת דם ברית ע"כ וזה דבר חדש דמציצה הוה כהטפת דם ברית]. ובדר"פ מ"ע ב' האריך בזה והובא באות חיים ושלום סי' רס"ד דהדאקטורים בזמנינו פסולים למול — כש"כ בנ"ד דהם מחללי ש"ק ואפקורסים בודאי צריך להטיף ד"ב, והאב אינו רוצה לעשות הטפת ד"ב ונתעורר השאלה כיון שהילד בכור לאמו ורוצה לעשות פדה"ב, ויש להסתפק אם נודקק לעשות פדה"ב בלא הטפת דם.

והנה לענ"ד נראה דאם האב לא רצה למול כלל את בנו אבל רוצה לפדות הבן ולעשות סעודה בבנו הערל — בודאי לא יודקקו לו שום כהן — אם כי הרבה פוסקים חולקים על הראנ"ח המובא בש"ך סי' ש"ה ס"ק י"ב דסובר דיש להקדים המילה ולהמתין עד שיתרפא ורק אח"כ יפדו אותו עיי"ש

(בראנ"ח שהגירסא ההכנסת בד"ת במקום שנדפס בש"ך ברית). עכ"פ מיירי שאח"כ ימולו אותו, רק כעת הילד חולה — אבל אם לא ירצה למולו לעולם בודאי אין שייך לפדותו — אם כי האחרונים שחלקו על ראנ"ח כותבים דפדיון לא תלי במילה מ"מ כל הראיות לא שייכים אם בודק אינו רוצה למולו והוה מומר לערלות — ואם בגדלותו ימול עצמו יפדה את עצמו.

וא"כ בנ"ד שהמילה אינו כהוגן שנימול ע"י גוי או מומר וצריך להטיף ד"ב ואינו רוצה לעשות כן לא יקחו חלק בפדה"ב — אפילו אם עפ"י עיקר הדין נימא דפדיון אינו קשור עם מילה מ"מ למגדר מלתא בודאי צריך לעשות כן — ואפילו בלי ברכה לא יעשו פדיון, אם כי כמ"פ בס' פדה"ב עושין בלא ברכה בלא שו"מ — מ"מ בנ"ד לא יעשו כן אפי' בלא ברכה — רק אם יטיפו מקודם ד"ב כנלע"ד ואם הטפת ד"ב הוא מה"ת בודאי חמור וצריך לעשות הטד"ב קודם הפדיון אבל אם הטד"ב הוא רק דרבנן אפשר י"ל דלא יעכב הדרבנן את פדיון דהוא מה"ת אם כי בכל פדה"ב מקדים המילה קודם הפדיון י"ל רק מילה שהיא מה"ת אבל הטד"ב שהוא דרבנן אינו מעכב הפדיון. — עיי' מנ"ח מ"ע דמילה דיעה לכאן

ולכאן אבל מרוב מקומות שהביא מוכח שהוא מה"ע עיי"ש.

ובסי' של"ד יו"ד מבואר בסעיף יו"ד וס"ו דיש רשות לבית דין לקנוס המוחרם שלא ימולו בניו — אם כן גם כאן יש לומר דרשות ביד ב"ד שלא יפדו בנו מקנס אם לא ירצה להטיף ד"ב עיי"ש בש"ך סק"ט דהא למגדר מלתא יש כח בב"ד לעשות כן — וי"ל אפי' אם הטד"ב הוא רק דרבנן יש כח

מצד למגדר מלתא לעשות כן — בפרט דהבן יוכל לפדות עצמו כשיגדל ויעשה הטד"ב.

והנה לפי דברי אה"ע סי' קפ"ט באו"ח סובר — דמומר כשר למול דהוה בן ברית וכן הפר"ח בס' מים חיים — והח"ס יו"ד סי' א' — וכן ח"ס על מס' גיטין דף כ"ג — א"כ לדידהו עפ"י הלכה יוכלו לעשות פדיון כיון שנימול עכ"פ ע"י ישראל מומר — אבל למגדר מלתא י"ל כיון דאינו ציית לב"ד להטיף ד"ב יוכלו לגזור שלא לפדות בנו.

סימן ס

בענין להקדים שם הנוסף או לאחר

בהקדמת ס' שער הזקנים כ' ששם "הראשון" אברהם הוסיפו לו מחמת חליו — ובתולדות הפוסקים (ערך מור וקציעה) כ' דהגאון יעקב עמדין ז"ל נוסף לו שם ישראל בחליו, והי' נקרא "יעקב ישראל" — נראה דדעתו ששם הנוסף הוי לבסוף — ועיין עו"ש (בערך תויר"ט) שהביא שעל מצבתו כתוב השם שהוסיפו לו, גרשון שאול ושם יו"ט בתחילה — ורק קודם מותו הוסיפו לו שם זה. — ובשם הגדולים (לרבני אונגאריא) כ' [באות מ' סי' ר"ה] שלהגאון ר' משה ליב ליטש הוסיפו לו שם משה בחוליו [אם כי נזכרו שיש לו בן בשם משה נשאר לו השם משה].

ובשנת תרפ"ו כשחלה הגה"צ ר' חיים צבי ט"ב אבד"ק סיגוט ז"ל כשהי' על שב"ק בעיר קו"ד — הוסיפו לו שם יוסף בתחלתו, אבל בעו"ה נפטר מיד ולא הועיל השם ע"כ לא נקרא כן לא על המצבה, ולא בספריו שנדפסו אח"כ, גם בניו לא נקראו כשעלו לתורה או בכתובה בשם זה. — ובעל הלק"ט הי' שמו יעקב, ואח"כ בחליו הוסיפו לו שם ישראל ונקרא יעקב ישראל — כן כתב בנו המנ"ח בתחלת ח"ב של הלק"ט. — ומצאתי במהדורא בתרא של נחלת

שבעה שהגאון ברכת הובח הי' שמו אהרן ובחליו הוסיפו לו שם שמואל ונקרא אהרן שמואל כן סיפר לו הברכת הובח עצמו — בס' זכרון למשה דף ס"ו כתב דקודם פטירת הח"ס ז"ל הוסיפו לו שם עפ"י פתיחת החומש שם יצחק וכתב הגאון ר' דניאל פרוסטיץ דאם הח"ס הי' נשאר חי הי' נקרא יצחק משה — נראה דסברי דשם הנוסף נקרא מקודם — הגאון ר' אהרן דוד דייטש אב"ד דק' באלאשי דיארמאט הי' שמו דוד דייטש והוסיפו לו בחליו שם אהרן ונקרא אהרן דוד דייטש כ"כ בהקדמה של ספרו תשובת גורן דוד — בס' תולדת שלמה דף ע"ג כ' דהגאון מהרש"ק שינה שם בנו הילד אברהם יצחק ועקר שם יצחק ונקרא אברהם בנימין הרי שנקבע שם הנוסף באחרונה — אך קשה מה שעקר שם יצחק ולא קראו אברהם יצחק בנימין — מובא בשם הגה"ק דרכי תשובה דאם מוסיפין שם לחולה יקרא שם החדש מתחלה כמו שקרא לבנו הגאון מנח"א שם הנוסף חיים אלעזר — והגאון בעל פרי השדה הוסיפו לו בחליו שם חיים וחתם עצמו אליעזר חיים — הרי דגדולי ישראל לא השוו עצמן בזה בודאי דעביד כמר וכמר עביד לטובה.

סימן סא

בענין קביעת ת"צ לרפואה

יום א' לס' תרומה כ"ו שבט תשכ"ח נשאלתי שנחלה גדול אחד במחלה קשה, — השם ישלח לו במהרה רפואה שלמה — ועלה הדבר בשאלה אם לגזור תענית צבור על יום ב' בשביל יחיד, יען דמבואר באו"ח סי' תקע"ח כשם שהצבור מתענים ומתפללים על צרתם כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו כיצד הי' לו חולה או תועה במדבר או חבוש בבית האסורין יש להתענות ולבקש רחמים בתעניתו [עליו] כן מפורש ברמב"ם פ"א מה' תענית דהא על אדם אחר שהוא בצרה קאי רק הוא מרגיש בצרת חבירו.

ואיני מבין דברי המאירי שהובא בברכ"י בשם ס' משיבת נפש שכ' על דברי המחבר וז"ל וה"ה בצרת קרוביו אם מרגיש בצרה — מאי הכונה במש"כ וה"ה דהא כל הדין דמחבר בשם הרמב"ם על זה קאי המתענה על צרת חבירו ואין הכונה דמתענה על צרתו דאז הי' שייך לומר וה"ה המתענה על צרת חבירו.

עכ"פ לפי זה י"ל דיתענו הרבה אנשים על צרת א' מישראל שהוא חביביהם או רב שלהם אם מרגישים בצרתו — ובנ"ד מרגישים מאוד בצרתו כאלו הי' הצרה והמחלה עליהם — אבל לגזור תענית צבור אין לנו רק כל א' יתענה בפני עצמו.

ומצאתי במהרי"ל בליקוטים בסופו פעם א' איתנגיד מהר"י סגל במגנצא בחודש תמוז או אב ושכב כן יותר מג' ימים והיתה צעקה גדולה וצער בכל הציבור וגזרו להתענות כל יום ב' וה' עד ימים נוראים ולומר סליחות ככל תענית ציבור וכאשר חזר הרב לבריו נשאר בביתו עד שהכריא וכשהלך לבהכ"ג ומצא הציבור מתענין ומשלימין התענית שקבלו החזיק

להם טובה ואח"כ חי יותר משלשים שנה ולא הגיד לשום אדם מה הי' לו עיי"ש.

אם כן מצינו שגזרו ת"צ על חולי של אדם א' אם כן גם בנ"ד יש לגזור ת"צ בשביל גדול אחד — ומצאתי במג"א סי' קי"ט הביא בקיצור מהרי"ל הנ"ל וכ' משמע דציבור לצורך יחיד שרי להוסיף בשמו"ע לומר סליחות — וכ' וי"ל דשאני מהרי"ל כיון דרבים צריכים לו ולתורתו כרבים דמי — א"כ נ"ד דמי להא דמהרי"ל דרבים צריכים לו — וזאנו רואים כמעט בכל העולם אשר שמעו אשר נחלה הגאון שליט"א הרגישו בצערו והתפללו עליו — מה שהביא מג"א דכה"ג איתא בתשו' רשב"א סי' קמ"ח לא מצאתי — דעפ"י הרוב כשמביאין ת' רשב"א הכונה חלק א' דיש ת' יותר מאלף ושם לא מצאתי גם בשאר חלקי ת' רשב"א.

ובשנת תר"ע כשהי' הגאון ר' משה בן עמרם חולה מסוכן ר"ל (הוא הגאון מחוסט זצ"ל) גזרו כמ"פ תע"צ בחוסט אנשים נשים וטף וגם בכל המדינה [כן כתב בנו הגאון ז"ל בהקדמה] — וכנראה הי' הדבר פשוט בעיניהם לעשות כן. — ובנ"ד יש לצרף עוד יען יום שני פ' תרומה היא ת"ת — ושובבי"ם ת"ת הם ימי תענית בספרים אם כי בכמה מקומות מתענים רק בשנה מעוברת ת"ת — מ"מ הם ימים שמתענים בהם גם בפשוטה על כן פשוט שיוכלו לגזור תע"צ, והשי"ת ישמע שועתינו ויראה דמעותינו ויקבל תפלתינו עבור הגדול שליט"א אכ"ר. [חוץ פדיון שנעשה — הדפיסו ג' ספרים מחגגון מפלאצק אשר מפורסם לסגולה שיקובל התפלה בעת צרה כמו שצוה לכתוב על מצבתו — וב"ה תפלת רבים עשתה רושם לטובה, כה יוסיף ה' רפו"ש, כי רבים צריכים לו עד ביאת גו"צ בב"א].